

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ROMA TARİHİ

Iberia - Hannibal

APPIANOS

Eski Yunancadan Çeviren
OKAN DEMİR

PİNHAN YAYINCILIK
Litros Yolu, Fatih San. Sitesi No: 12/214-215
Topkapı/Zeytinburnu İstanbul
Tel: (0212) 259 27 60 Faks: (0212) 565 16 74
www.pinhanyayincilik.com
info@pinhanyayincilik.com
Sertifika No: 40676

ROMA TARİHİ
Iberia | Hannibal
APPIANOS

© Pinhan Yayıncılık, 2022
Türkçe çeviri © Okan Demir

Birinci Basım: Nisan 2022

Genel Yayın Yönetmeni: Mahmut Sever
Son Okuma: Adem Beyaz
Kapak Tasarımı: Mahmut Sever
Sayfa Düzeni: Adem Beyaz

Teknik Hazırlık, Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 567 80 03
Sertifika No: 44865

Pinhan Yayıncılık | 312
ISBN: 978-625-8393-04-0

ROMA TARİHİ

Iberia | Hannibal

APPIANOS

Eski Yunancadan Çeviren
OKAN DEMİR

Önsöz

Appianos Aleksandreos (MS 95-165), Roma eyaleti olan Mısır'ın (*Provincia Aegyptus*) İskenderiye (*Aleksandreia*) kentinde varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Hayatı hakkındaki kısıtlı bilgilerimizi kendi eserindeki ifadelerden ve Marcus Aurelius'un hocası Marcus Cornelius Fronto'nun mektuplarından ediniyoruz. Kendi hayatını konu alan bir eser kaleme almış olduğunu *Roma Tarihine* yazmış olduğu giriş bölümünde belirtiyor, ancak bu eser ne yazık ki günümüze ulaşabilmiş değildir. Varlıklı bir ailede dünyaya gelmiş olması nitelikli bir eğitim alabilmesine imkân sağlamıştı. Aldığı eğitim sayesinde vatanında önemli bir makam elde etmiş, ardından Roma'da avukatlığa kadar yükselerek imparatorların davalarının savunuculuğunu yapmıştı. Nitekim bu görevi sırasında ortaya koyduğu başarılar sayesinde MS 147 yılından sonra *procurator*¹ olarak atanmıştı.

Appianos, Eski Yunanca dilinde kapsamlı bir Roma Tarihi kaleme almıştı. Bu çalışmasını, Roma'nın ilişkili olduğu kişi ya da uluslara göre bölümlemeler yaparak, bu kişi ya da uluslar hakkında kısa bilgiler vererek ve Roma ile etkileşimlerini kronolojik olarak aktararak gerçekleştirmişti. Toplamda 24 kitaptan oluşan bu çalışmanın giriş bölümüyle birlikte 11'i neredeyse eksiksiz olarak (Iberia (Hispania), Hannibal, Afrika (Kartaca), Illyria, Suriye, Mithridates ve İç Savaşlar hakkındaki 5 kitap), 7'si ise (Krallar, İtalya, Samnitler, Keltler ve Sicilya ile diğer adalar, Numidia ve Makedonya,) bölümler hâlinde günümüze ulaşabildi.

Appianos, Roma'da ulaştığı konum sayesinde kaynaklara ulaşmakta sıkıntı çekmemişti. Polybios, Paulus Cladius, Hieronymus, Caesar, Augustus ve Asinius Pollio'dan yaptığı

¹ İmparatorların eyaletlerdeki mali işlerle ilgilenmek üzere görevlendirdikleri üst düzey yetkili memurlar.

alıntıları eserinde belirtiyor. Çalışmasının kimi bölümlerinde bahsetmiş olduğu Varro, Fabius Pictor, Cassius Hemina ve Rutilius Rufus gibi isimlerden yararlanmış olması da muhtemeldir. Aktarmış olduğu bilgilerin doğruluğu eleştiriye açık olsa da özellikle Roma'daki iç savaşları anlattığı kitaplar önemli bilgiler içermesi açısından oldukça kıymetlidir. Sade bir anlatımı tercih etmiş, efsanevi unsurları mümkün olduğunca az kullanmaya çalışmıştır. Eserinin önemli yanlarından birisi de önemli tarihi kişiliklerin konuşmalarını aktarma gayretidir. Bu bölümler üslup bakımından oldukça dikkat çekicidir.

Appianos, *Roma Tarihi* eserinin Iberia (Hispania) kitabında, Hannibal'ın İtalya'ya girene kadar Iberia'daki faaliyetlerini ve yarımadanın yerel halklarına ve haydut liderlerine karşı Roma'nın verdiği mücadeleleri aktarır. Romalıların MÖ 133 yılında bir Keltiberia şehri olan Numantia'yı uzun ve şiddetli bir kuşatmanın ardından ele geçirmesine kadar olan sürecin detaylı bir anlatımını verir. Hannibal kitabında ise Hannibal'ın Alpleri aşarak İtalya'ya girişini ve burada Roma ile girdiği mücadeleyi aktarır.

Eski Yunanca aslından Türkçeye ilk kez tercümesi yapılan Appianos'un *Roma Tarihi* eserinin Iberia (Hispania) ve Hannibal kitaplarını çevirirken Appian. *Roman History, Volume I. Edited and translated by Brian McGing*. Loeb Classical Library 2. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2019 edisyonundaki Eski Yunanca metni temel aldım. Kişi, yer ve bölge isimlerinde Latince ve Eski Yunanca asıllarına sadık kalmaya çalıştım, ancak Roma ile ilişkili terimleri, kurumları ve özel isimleri Latince aslıyla verip gerekli yerlerde dipnotlarla açıkladım. Söz konusu edisyondaki İngilizce çeviride kullanılan tarihlemelerden ve eklemelerden metin içerisinde yararlanılmıştır. Aynı edisyonun giriş kısmında Appianos ve eseri hakkında verilen bilgilerden de faydalanılmıştır.

Çevirinin son okumasını yaparak katkıları sunan değerli dostum Melisa Selin Gümüştekin Atmaca'ya, eğitim hayatım boyunca emeği geçen değerli hocalarıma ve hayatımın her alanında desteklerini esirgemeyen sevgili anneme ve kardeşime teşekkür ederim.

Kaynakça

Appian. *Roman History, Volume I. Edited and translated by Brian McGing*. Loeb Classical Library 2. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2019.

Güler Çelgin, *Eski Yunanca Türkçe Sözlük*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2010.

Liddle-Scott Greek Lexicon – Perseus Digital Library

<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/resolveform?redirect=true>

Logeion, Greek Lexicon

<https://logeion.uchicago.edu>

Diodorus Siculus, *Bibliotheca Historia*.

Herodotos, *Historia*.

Polybios, *Historiai*.

Strabon, *Geographika*.

ROMA TARİHİ

Iberia | Hannibal

VI ΙΒΕΡΙΚΗ

1. Ὅρος ἐστὶ Πυρρήνη διήκον ἀπὸ τῆς Τυρρηνικῆς θαλάσσης ἐπὶ τὸν βόρειον ὠκεανόν, οἰκοῦσι δ' αὐτοῦ πρὸς μὲν ἔω Κελτοί, ὅσοι Γαλάται τε καὶ Γάλλοι νῦν προσαγορεύονται, πρὸς δὲ δύσεων Ἰβηρές τε καὶ Κελτίβηρες, ἀρχόμενοι μὲν ἀπὸ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους, περιόντες δ' ἐν κύκλῳ διὰ τῶν Ἑραικλείων στηλῶν ἐπὶ τὸν βόρειον ὠκεανόν. οὕτως ἐστὶν ἡ Ἰβηρία περικλυστος, ὅτι μὴ τῇ Πυρρῇ μόνῃ, μεγίστῳ τῶν Εὐρωπαϊῶν ὁρῶν καὶ ἰθυτάτῳ σχεδὸν ἀπάντων. [2] τοῦ δὲ περίπλου τοῦδε τὸ μὲν Τυρρηνικὸν πέλαγος διαπλέουσιν ἐπὶ τὰς στήλας τὰς Ἑραικλείους, τὸν δ' ἐσπέριον καὶ τὸν βόρειον ὠκεανὸν οὐ περῶσιν, ὅτι μὴ πορθμεύεσθαι μόνον ἐπὶ Βρεττανούς, καὶ τοῦτο ταῖς ἀμπώτεσι τοῦ πελάγους συμφερόμενοι. [3] ἔστι δ' αὐτοῖς ὁ διάπλους ἡμισυ ἡμέρας, καὶ τὰ λοιπὰ οὔτε Ῥωμαῖοι οὔτε τὰ [4] ἔθνη τὰ ὑπὸ Ῥωμαίοις πειρῶνται τοῦδε τοῦ ὠκεανοῦ. μέγεθος δὲ τῆς Ἰβηρίας, τῆς Ἰσπανίας νῦν ὑπὸ τινων ἀντὶ Ἰβηρίας λεγομένης, ἐστὶ πολὺ καὶ ἄπιστον ὥς ἐν χώρα μίᾳ, ὅπου τὸ πλάτος μυρίους σταδίους ἀριθμοῦσι, καὶ ἔστιν αὐτῇ τὸ πλάτος ἀντὶ μήκους. ἔθνη τε πολλὰ καὶ πολυώνυμα αὐτὴν οἰκεῖ, καὶ ποταμοὶ πολλοὶ ῥέουσι ναυσίποροι.

2. Οἱ τινες [5] δ' αὐτὴν οἰκῆσαι πρῶτοι νομίζονται καὶ οἱ μετ' ἐκείνους κατέσχον, οὐ πάνυ μοι ταῦτα φροντίζειν ἀρέσκει, μόνα τὰ Ῥωμαίων συγγράφοντι, πλὴν ὅτι Κελτοὶ μοι δοκοῦσί ποτε, τὴν Πυρρῇν ὑπερβάντες, αὐτοῖς συνοικῆσαι, ὅθεν ἄρα καὶ τὸ Κελτιβήρων ὄνομα ἐρρῶ. [6]

VI IBERIA (HISPANIA)

1. Pyrene Dağları, Tyrrhenia Denizinden¹ başlayarak kuzeydeki okyanusa² kadar uzanır. Bu dağların doğusunda kalan bölgede şimdilerde Galyalılar ya da Galatyalılar olarak adlandırılan Keltler, Tyrrhenia Denizinden başlayıp Herakles Sütunları³ yoluyla kuzeydeki okyanusa kadar uzanmış olan ve daire içinde kalan batıdaki bölgede ise Iberia yerlileri ile Keltiberialılar yaşarlar. Böylece, Avrupa'daki en büyük ve belki de en yüksek dağlar olan Pyrenelerin bulunduğu kısım dışında, Iberia yarımadası tamamıyla sularla çevrilidir. [2] Romalılar, Tyrrhenia Denizinden Herakles Sütunlarına doğru yelken açarlar, ancak Britanya'ya gitmedikçe kuzey ve batı okyanuslarını aşmazlar. Gelgitlerin yardımcı olduğu bir yolculuk sayesinde Britanya'ya yelken açtıklarında [3] oraya ulaşmaları yarım gün sürer. Aksi takdirde ne Romalılar ne de [4] onlara bağımlı halklar böyle bir girişime teşebbüs ederler. Iberia ya da şimdilerde bazıları tarafından adlandırıldığı şekliyle Hispania,⁴ bir ülkeye göre inanılmaz derecede büyüktür. Öyle ki, genişliğinin on bin *stadion*,⁵ uzunluğunun da bununla aynı ölçüde olduğunu tahmin ediyorlar. Bu yarımada, farklı isimlere sahip çok sayıda halkı ve gemi seyahatine elverişli pek çok nehri içerisinde barındırır.

2. Keltlerin geçmişte [5] bir dönemde Pyreneleri aşıp Iberia'ya yerleştiklerini ve bundan dolayı Keltiberialı ismini aldıklarını düşünüyorum. Bunun dışında, yalnızca Romalıların tarihini kaleme aldığım için yarımadanın ilk sakinleri ve onların ardından hâkimiyet kuranlar hakkında araştırma yapmayı gerekli görmedim. [6]

δοκοῦσι δέ μοι καὶ Φοίνικες, ἐς Ἰβηρίαν ἐκ πολλοῦ θαμινὰ ἐπ' ἐμπορίᾳ διαπλέοντες, οἰκῆσαι τινα τῆς Ἰβηρίας Ἑλληνές τε ὁμοίως, ἐς Ταρτησσὸν καὶ Ἀργανθώνιον Ταρτησοῦ βασιλέα πλέοντες, ἐμμεῖναι καὶ τῶνδ' εἰς τινες ἐν Ἰβηρίᾳ. [7] ἡ γὰρ Ἀργανθωνίου βασιλεία ἐν Ἰβηρσίᾳ ἦν, καὶ Ταρτησσός μοι δοκεῖ τότε εἶναι πόλις ἐπὶ θαλάσσης, ἡ νῦν Καρπησσός ὀνομάζεται. [8] τό τε τοῦ Ἡρακλέους ἱερὸν τὸ ἐν στήλαις Φοινικῆς μοι δοκοῦσιν ἰδρῦσασθαι· καὶ θρησκοῦται νῦν ἔτι φοινικικῶς, ὃ τε θεὸς αὐτοῖς οὐχ ὁ Θηβαῖός ἐστιν, ἀλλ' ὁ Τυρίων.

3. Ταῦτα μὲν δὴ τοῖς [9] παλαιολογοῦσιν μεθείσθω· τὴν δὲ γῆν τήνδε εὐδαίμονα οὖσαν καὶ μεγάλων ἀγαθῶν γέμουσαν Καρχηδόνιοι πρὸ Ῥωμαίων ἤρξαντο πολυπραγμονεῖν καὶ μέρος αὐτῆς τὸ μὲν εἶχον ἤδη, τὸ δ' ἐπόρθουν, μέχρι Ῥωμαῖοι σφᾶς ἐκβαλόντες, [10] ἃ μὲν εἶχον οἱ Καρχηδόνιοι τῆς Ἰβηρίας, ἔσχον αὐτίκα, τὰ δὲ λοιπὰ σὺν χρόνῳ πολλῷ καὶ πόνῳ λαμβανόμενά τε ὑπὸ σφῶν καὶ πολλάκις ἀφιστάμενα χειρωσάμενοι διεῖλον ἐς τρία καὶ στρατηγοὺς ἐς αὐτὰ πέμπουσι τρεῖς. [11] ὅπως δὲ εἶλον ἕκαστα καὶ ὅπως Καρχηδονίοις τε περὶ αὐτῶν καὶ μετὰ Καρχηδονίους Ἰβηρσι καὶ Κελτίβηρσιν ἐπολέμησαν, δηλώσει τόδε τὸ βιβλίον, μοῖραν μὲν ἐς Καρχηδονίους τὴν πρῶτην ἔχον [12] ὅτι δὲ καὶ τοῦτο περὶ Ἰβηρίας ἦν, ἀνάγκη μοι συνενεγκεῖν ἐς τὴν Ἰβηρικὴν συγγραφὴν ἐγένετο, ὥς λόγῳ καὶ τὰ περὶ Σικελίας Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις ἐς ἀλλήλους γενόμενα, ἀρξάμενα Ῥωμαίοις τῆς ἐς Σικελίαν παρόδου τε καὶ ἀρχῆς, ἐς τὴν Σικελικὴν συνενήνεκται γραφήν.

4. Πρὸς γὰρ δὴ [13] Καρχηδονίους Ῥωμαίοις πρῶτος ἐγένετο πόλεμος ἐκδημος περὶ Σικελίας ἐν αὐτῇ Σικελίᾳ καὶ δεύτερος ὅδε περὶ Ἰβηρίας ἐν Ἰβηρίᾳ, ἐν ᾗ καὶ ἐς τὴν ἀλλήλων μεγάλοις στρατοῖς διαπλέοντες οἱ μὲν τὴν Ἰταλίαν, οἱ δὲ τὴν Λιβύην ἐπόρθουν. [14] ἤρξαντο δὲ αὐτοῦ μεθ' ἑκατὸν καὶ τεσσαράκοντα ὀλυμπιάδας μάλιστα, ὅτε τὰς σπονδὰς ἔλυσαν, αἱ ἐπὶ τῷ Σικελικῷ πολέμῳ σφίσιν ἦσαν γενόμεναι. ἔλυσαν δ' ἐκ τοιαύσδε προφάσεως. [15] Ἀμίλχαρ ὁ Βάρκας ἐπὶ κλησιν, ὅτε περ ἐν Σικελίᾳ

Fenikelilerin uzun zaman önce ticari amaçlı olarak yoğun bir şekilde Iberia'ya yelken açtıklarını ve bazı bölgelerine yerleştiklerini düşünüyorum. Aynı şekilde Hellenler de kral Arganthonios'un şehri Tartessos'a⁶ yelken açmış ve bazıları Iberia'ya yerleşmişti, [7] çünkü Arganthonios'un krallığı Iberia'da bulunuyordu. Tartessos'un o zamanlar deniz kıyısında yer alan ve şimdilerde Carpesus olarak adlandırılan şehir olduğunu düşünüyorum. [8] Ayrıca sütunlarda yer alan Herakles Tapınağının Fenikeliler tarafından inşa edilmiş olduğunu tahmin ediyorum. Şimdilerde o bölgede Fenike tarzı dini törenler gerçekleştiriliyor ve Thebai değil Tyros' kökenli tanrılara tapınıyor.

3. Bu meseleleri [9] eski dönemleri çalışanlara bırakalım. Bahsi geçen yarımada, önce Romalılar ardından da Kartacalılar müdahale etmeye başladığında büyük nimetlerle dolu verimli bir kara parçasıydı. Romalılar onları kovana kadar [10] Kartacalılar, yarımadanın bir kısmını ellerinde tutup diğer kısmını yağmıyorlardı. Romalılar, Iberia'dan kovdukları Kartacalıların topraklarını çok kısa sürede, geriye kalan bölgeleri ise uzun ve zorlu mücadeleler sonucunda ele geçirdiler. Pek çok isyanı bastırdıktan sonra yarımadayı üç parçaya böldüler ve o tarihten bu yana her birine *praetor* gönderiyorlar.⁸ [11] Bu kitap, Romalıların her bir parçayı nasıl kontrol altına aldığını ve önce Kartacalılara, ardından Iberia ve Keltiberialılara karşı nasıl mücadeleler verdiğini açıklayacaktır. Kartacalıların yer aldığı ilk bölüm [12] Iberia hakkında olduğu için bu bölümü Iberia tarihine dahil etmek zorunda kaldım. Yine bu düşünceyle, Romalıların ve Kartacalıların Sicilya meselesiyle ilgili ilişkileri, Romalıların Sicilya'ya gelip hâkimiyet kurmaya başladıkları dönemden itibaren Sicilya bölümüne eklenmiştir.

4. Romalılar, [13] ana kara dışındaki ilk savaşlarını Kartacalılara karşı yaptılar. İlk savaş Sicilya'da yapıldı ve sebebi Sicilya'ydı. İkinci savaş Iberia'da, yine Iberia'nın kontrolünü ele geçirmek adınaydı,⁹ birbirlerinin topraklarına büyük ordularla yelken açtılar ve hem İtalya'yı hem de Afrika'yı harap ettiler. [14] Tahminen yüz kırkinci Olimpiyat Oyunları zamanında,¹⁰ Sicilya Savaşının ardından tesis edilen anlaşmayı bozduklarında yeniden savaşmaya başladılar. Anlaşmanın bozulmasının sebepleri ise şunlardı: [15] Barca soyadına sahip Hamilcar, Sicilya'da

Καρχηδονίων ἐστρατήγει, Κελτοῖς τότε μισθοφοροῦσιν οἱ καὶ Λιβύων τοῖς συμμαχοῦσιν πολλὰς δωρεὰς ὑπέσχητο δώσειν, ἅς, ἐπειδὴ ἐπανῆλθεν ἐς Λιβύην, ἀπαιτούντων ἐκείνων ὁ Λιβυκὸς Καρχηδόνιοις ἐξῆπτο πόλεμος, ἐν ᾧ πολλὰ μὲν πρὸς αὐτῶν Λιβύων ἔπαθον οἱ Καρχηδόνιοι, Σαρδόνα δὲ Ῥωμαίοις ἔδοσαν ποινὴν ὧν ἐς τοὺς ἐμπόρους αὐτῶν ἡμαρτήκεσαν ἐν τῷδε τῷ Λιβυκῷ πολέμῳ. [16] ὑπαγόντων οὖν ἐπὶ τοῖσδε τὸν Βάρκαν τῶν ἐχθρῶν ἐς κρίσιν, ὡς αἴτιον τῇ πατρίδι τοσῶνδε συμφορῶν γενόμενον, θεραπεύσας ὁ Βάρκας τοὺς πολιτευομένους, ὧν ἦν δημοκοπικώτατος Ἀσρούβας, ὁ τὴν αὐτοῦ Βάρκα θυγατέρα ἔχων, τὰς τε δίκας διεκρούετο καὶ Νομάδων τινὸς κινήματος γενομένου στρατηγὸς ἔπραξεν ἐπ’ αὐτοὺς αἰρεθῆναι μετὰ Ἄννωνος τοῦ Μεγάλου λεγομένου, ἔτι τὰς εὐθύνας τῆς προτέρας στρατηγίας ὀφείλων.

5. Πανομένου δὲ τοῦ [17] πολέμου καὶ Ἄννωνος ἐπὶ διαβολαῖς ἐς Καρχηδόνα μεταπέμπτου γενομένου, μόνος ὧν ἐπὶ τῷ στρατῷ καὶ τὸν κηδεστήν Ἀσρούβαν ἔχων οἱ συνόντα, διῆλθεν ἐπὶ Γάδειρα καὶ τὸν πορθμὸν ἐς Ἰβηρίαν περάσας ἐλεηλάτει τὰ Ἰβήρων οὐδὲν ἀδικούντων, ἀφορμὴν αὐτῷ ποιούμενος ἀποδημίας τε καὶ ἔργων καὶ δημοκοπίας [18] (ὅσα γὰρ λάβοι, διῆρει καὶ τὰ μὲν ἐς τὸν στρατὸν ἀνάλισκεν, ἵνα προθυμότερον αὐτῷ συναδικοῖεν, τὰ δ’ ἐς αὐτὴν ἔπεμπε Καρχηδόνα, τὰ δὲ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ πολιτευομένοις διεδίδου), [19] μέχρι Ἰβήρων αὐτὸν οἱ τε βασιλεῖς συστάντες οἱ κατὰ μέρος καὶ ὅσοι ἄλλοι δυνατοί, κτείνουσιν ὧδε· ξύλων ἀμάξας ἄγοντες, αἷς βοὺς ὑπέζευξαν, εἶποντο ταῖς ἀμάξαις ὠπλισμένοι. [20] τοῖς δὲ Λίβυσιν ἰδοῦσιν εὐθύς μὲν ἐνέπιπτε γέλως, οὐ συνιεῖσι τοῦ στρατηγήματος· ὡς δ’ ἐν χερσὶν ἐγένοντο, οἱ μὲν Ἰβηρες αὐταῖς βουσὶν ἐξῆψαν τὰς ἀμάξας καὶ ἐξώτρυναν ἐς τοὺς πολεμίους, τὸ δὲ πῦρ σκιδναμένων τῶν βοῶν πάντη φερόμενον ἐτάρασσε τοὺς Λίβυας. [21] καὶ τῆς τάξεως διαλυθείσης οἱ μὲν Ἰβηρες αὐτοῖς ἐπιδραμόντες αὐτὸν τε τὸν Βάρκαν καὶ πολὺ πλῆθος ἀμυνομένων ἐπ’ αὐτῷ διέφθειραν.

6. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, [22] τοῖς κέρδεσιν ἤδη τοῖς ἐξ

Kartacalıları komuta ettiği dönemde kendisi için paralı asker olarak hizmet eden Kelt ve Afrikalı müttefiklere pek çok ödül dağıtacağına dair söz verdi. Paralı askerler Afrika'ya dönüşte bu ödülleri talep ettiler ve Kartacalıları karşı bir savaşın patlak vermesine neden oldular.¹¹ Kartacalılar bu savaşta Afrikalıların elinden fazlaca acı çektiler. Yine bu Afrika Savaşı esnasında, Romalı tüccarlara verdikleri zararlar karşılığında Sardinia Adasını tazminat olarak Roma'ya bırakmak zorunda kaldılar. [16] Savaşın ardından Barca'nın siyasi düşmanları, onu Kartaca'nın başına gelen felaketin sorumlusu olarak gördüler ve birtakım suçlamalar getirerek dava açtılar. Fakat Barca, kızıyla evli olan halk önderi Hasdrubal'ın da aralarında bulunduğu yöneticileri yanına çekerek yargılanmaktan kurtuldu. Sonrasında, Numidia'da çıkan bir isyan üzerine, kendisini 'Büyük' lakabı verilmiş olan Hanno ile birlikte isyancılara karşı komutan olarak seçtirtti. Bu arada Hanno'ya verilen önceki komutanlık görevi henüz resmi olarak tamamlanmamıştı.

5. Numidia'daki [17] savaşın ardından Hanno, kendisine yöneltilen suçlamalar için savunma yapmak üzere Kartaca'ya çağrılınca ordunun komutasını Hamilcar'a bırakarak yola çıktı. Hamilcar, damadı Hasdrubal ile birlikte boğazları aşarak Iberia'daki Gades'e¹² gitti ve hiçbir suç işlemedikleri hâlde Iberialıların topraklarını yağma etmeye başladı. Bunun sonucunda, yurdundan uzakta savaşarak popülarite kazanma fırsatı elde etmiş oldu; [18] zira toplamış olduğu tüm ganimetleri paylaşmıştı. Bir kısmını, işlemiş olduğu suça gönüllü ortak yapmak istediği orduya dağıttı. Bazı ganimetleri Kartaca'ya gönderdi, bazılarını ise kendisini destekleyen yöneticilere dağıttı. [19] Fakat sonunda Iberia kralları ve yarımadaının diğer muktedit adamları bir araya gelerek onu şu şekilde öldürdüler: Bu adamlar odun yükledikleri bazı taşıtları öküzlerin arkasına bağladılar. Arkalarına da silahlı adamlar gizledikten sonra öküzleri harekete geçirdiler. [20] Bu manzarayla karşılaşan Afrikalılar hemen kahkahaya kapıldılar, çünkü tuzağın farkına varamamışlardı. Iberialılar aradaki mesafe azalınca taşıtlar ve öküzlerle birlikte ne varsa ateşe verdiler ve hepsini düşmanların üzerine gönderdiler. Etrafa koşuşturan öküzler, alevleri de beraberlerinde götürdüler ve Afrikalıları büyük bir kargaşanın içine sürüklediler. [21] Afrikalıların saflarındaki bu dağılmalar sonucunda Iberialılar, Barca ve onu korumaya çalışan çok sayıda adamın üzerine hücum ederek hepsini katlettiler.¹³

6. Iberia'da elde ettikleri [22] kazanımlardan memnun kalan Kartacalılar,

Ιβηρίας ἀρεσκόμενοι, στρατιὰν ἄλλην ἐπεμπον ἐς Ιβηρίαν καὶ στρατηγὸν ἀπάντων ἀπέφηναν Ἀσρούβαν, τὸν τοῦ Βάρκα κηδεστήν, ὄντα ἐν Ιβηρίᾳ. [23] ὁ δὲ Ἀννίβαν, τὸν οὐ πολὺ ὕστερον αὐοίδιμον ἐπὶ στρατηγίαις παιδᾶ τε ὄντα τοῦ Βάρκα καὶ τῆς γυναικὸς οἱ γιγνόμενον ἀδελφόν, ἔχων ἐν Ιβηρίᾳ, νέον ὄντα καὶ φιλοπόλεμον καὶ ἀρέσκοντα τῷ στρατῷ, ὑποστράτηγον ἀπέφηνε. [24] καὶ τῆς τ' Ιβηρίας τὰ πολλὰ πειθοῖ προσήγετο, πιθανὸς ὢν ὁμιλῆσαι, ἔς τε τὰ βίας δεόμενα τῷ μειρακίῳ χρώμενος προῆλθεν ἀπὸ τῆς ἐσπερίου θαλάσσης ἐς τὸ μεσόγειον ἐπὶ Ἰβηρα ποταμόν, ὃς μέσσην που μάλιστα τέμνων τὴν Ἰβηρίαν καὶ τῆς Πυρρήνης ἀφεστῶς ὁδὸν ἡμερῶν πέντε ἐξίησιν ἐς τὸν ἐσπέριον ὠκεανόν.

7. Ζακανθαῖοι δέ, [25] ἄποικοι Ζακυνθίων, ἐν μέσῳ τῆς τε Πυρρήνης καὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Ἰβηρος ὄντες, καὶ ὅσοι ἄλλοι Ἕλληνες περὶ τε τὸ καλούμενον Ἐμπόριον καὶ εἰς πῃ τῆς Ιβηρίας ὥκουν ἀλλαχοῦ, δείσαντες ὑπὲρ σφῶν ἐπρέσβευον ἐς Ῥώμην. [26] καὶ ἡ σύγκλητος οὐκ ἐθέλουσα τὰ Καρχηδονίων ἐπαίρεσθαι πρέσβεις ἐς Καρχηδόνα ἐπεμπε. [27] καὶ συνέβησαν ἀμφοτέρω ὅρον εἶναι Καρχηδονίοις τῆς ἀρχῆς τῆς ἐν Ιβηρίᾳ τὸν Ἰβηρα ποταμόν καὶ μήτε Ῥωμαίους τοῖς πέραν τοῦδε τοῦ ποταμοῦ πόλεμον ἐκφέρειν, Καρχηδονίων ὑπηκόοις οὔσι, μήτε Καρχηδονίους ἐπὶ πολέμῳ τὸν Ἰβηρα διαβαίνειν, Ζακανθαίους δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἐν Ιβηρίᾳ Ἕλληνας αὐτονόμους καὶ ἐλευθέρους εἶναι καὶ τάδε ταῖς συνθήκαις ταῖς Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων προσεγράφη.

8. Ἀσρούβαν δ' [28] ἐπὶ τοῖσδε Ἰβηρίαν τὴν ὑπὸ Καρχηδονίοις καθιστάμενον ἀνὴρ δοῦλος, οὗ τὸν δεσπότην ὠμῶς διεφθάρκει, λαθὼν ἐν κυνηγεσίῳ ἀναιρεῖ [29] καὶ τόνδε μὲν Ἀννίβας ἐλεγχθέντα δεινῶς αἰκισάμενος διέφθειρε· ἡ στρατιὰ δὲ τὸν Ἀννίβαν, καίπερ ὄντα κομιδῇ νέον, ἀρέσκοντα δ' ἰσχυρῶς, στρατηγὸν ἀπέδειξαν αὐτῶν· καὶ ἡ Καρχηδονίων βουλὴ συνέθετο. [30] ὅσοι δὲ τοῦ Βάρκα διαπολιτευταὶ τὴν Βάρκα τε καὶ Ἀσρούβα δύναμιν ἐδεδοίκεσαν, ὥς ἔμαθον αὐτοὺς τεθνεῶτας, Ἀννίβα κατεφρόνουν ὥς νέου καὶ τοὺς ἐκείνων φίλους τε καὶ

yarımadaya başka bir ordu daha gönderdiler ve tüm yetkiyi Barca'nın Iberia'da bulunan damadı Hasdrubal'a verdiler. Kısa bir süre sonra [23] komutanlık becerileri sayesinde şöhrete kavuşacak olan Hannibal da Iberia'da onun yanındaydı ve yardımcı komutan olarak atandı. Hannibal, Hamilcar Barca'nın oğlu ve Hasdrubal'ın karısının kardeşiydi. Savaşmaktan keyif alan ve ordu tarafından sevilen genç bir adamdı. [24] Hasdrubal, ikna yoluyla Iberialıların pek çoğunu yanına çekti, zira oldukça ikna edici bir konuşmacıydı. Fakat güç gerektiği zamanlarda ise genç Hannibal'ı kullandı. Batı denizinden¹⁴ harekete geçen Hasdrubal, Ebro Nehrine¹⁵ kadar iç kesimlerden ilerledi. Ebro Nehri, Iberia'yı büyük ölçüde ikiye ayırır ve Pyrenelere yaklaşık beş günlük yürüyüş mesafesinde kuzeydeki okyanusa boşalır.¹⁶

7. Pyreneler ile [25] Ebro Nehrinin ortasında bulunan bir Zakynthos kolonisi olan Saguntum'un¹⁷ vatandaşları ve Emporium¹⁸ olarak adlandırılan kent ile Iberia'nın diğer bölgelerinde yaşayan Hellenler, güvenliklerinden endişe duyarak Roma'ya elçiler gönderdiler. [26] Bunun üzerine, Kartacalıların güçlenmesini istemeyen *senatus*, Kartaca'ya bir elçi heyeti gönderdi. [27] Her iki taraf da Ebro Nehrinin Iberia'daki Kartaca egemenliğine bir sınır oluşturması gerektiği konusunda hemfikir. Buna göre Romalılar, bu nehrin güneyinde yer alan Kartaca tebaalarına savaş açmayacaktı. Kartacalılar ise savaş amacıyla Ebro Nehrinin ötesine geçmeyecekti. Ayrıca Saguntum halkı ve Iberia'da bulunan diğer Hellenler özgür ve bağımsız olacaktı. Bu şartlar, Romalılar ile Kartacalılar arasında yapılan anlaşmaya dahil edildi.

8. Hasdrubal, [28] Iberia'nın Kartaca kontrolünde bulunan kısmını yönetirken, bir köle tarafından av esnasında pusuya düşürülüp öldürüldü; zira bu kölenin efendisini acımasızca katletmişti.¹⁹ [29] Hannibal bu adamı sorguya çekti, korkunç işkenceler uyguladı ve sonunda idam ettirdi. Hannibal genç bir adam olmasına rağmen askerler arasında büyük bir popülariteye sahipti ve onlar tarafından komutan olarak atandı. Kartaca konseyi de bu atamayı onayladı. [30] Fakat hem Barca'nın hem de Hasdrubal'ın gücünden çekinen Barca'nın tüm siyasi düşmanları, bu iki adamın öldüğünü öğrenince Hannibal'ı genç olduğu için ciddiye almadılar

στασιώτας ἐδίωκον ἐπὶ τοῖς ἐκείνων ἐγκλήμασιν. [31] ὁ τε δῆμος ἅμα τοῖς κατηγοροῦσιν ἐγίγνετο, μνησικακῶν τοῖς διωκομένοις τῆς βαρύτητος τῆς ἐπὶ Βάρκα τε καὶ Ἀσρούβα· καὶ τὰς δωρεὰς ἐκέλευον αὐτούς, ὅσας μεγάλας Ἀσρούβας τε καὶ Βάρκας αὐτοῖς ἐπεπόμφεσαν, ἐς τὸ κοινὸν ἐσενεγκεῖν ὥς ἐκ τῶν πολεμίων πεπορισμένας. [32] οἱ δ' ἐπέστελλον τῷ Ἀννίβᾳ, σφίσιν τε ἐπικουρεῖν δεόμενοι καὶ διδάσκοντες, ὅτι καὶ αὐτὸς ἔσοιτο τοῖς πατρώοις ἐχθροῖς εὐκαταφρόνητος, εἰ τοὺς ἐν τῇ πατρίδι συνεργεῖν αὐτῷ δυναμένους ὑπερίδοι.

9. Ὁ δὲ καὶ ταῦτα [33] προεώρα καὶ τὰς ἐκείνων δίκας ἀρχὴν τῆς ἐφ' ἑαυτὸν οὖσαν ἐπιβουλῆς· οὐδ' ἡξίου τὴν ἐχθραν, ὥσπερ ὁ πατήρ καὶ ὁ κηδεστής, ἔσαι καὶ μετὰ φόβου διαφέρειν οὐδ' ἐπὶ τῷ Καρχηδονίων κουφόνῳ μέχρι παντὸς εἶναι, ῥαδίως ἐς εὐεργέτας πρὸς ἀχαριστίαν τρεπομένων. [34] ἐλέγετο δὲ καὶ παῖς ὢν ἔτι ὑπὸ τοῦ πατρὸς ὀρκωθῆναι ἐπὶ ἐμπύρων ἄσπειστος ἐχθρὸς ἔσεσθαι Ῥωμαίοις, ὅτε ἐς πολιτείαν παρέλθοι διὰ δὴ ταυτ' ἐπενόει, μεγάλοις καὶ χρονίοις πράγμασι τὴν πατρίδα περιβαλὼν καὶ καταστήσας ἐς ἀσχολίας καὶ φόβους, τὸ ἑαυτοῦ καὶ τὰ τῶν φίλων ἐν ἀδεῇ θέσθαι. [35] Λιβύην μὲν οὖν εὐσταθοῦσαν ἑώρα καὶ Ἰβήρων, ὅσα ὑπήκοα ἦν· εἰ δὲ πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον αὐθις ἀναρριπίσειεν, οὐ μάλιστα ἐπεθύμει, ἐδόκει Καρχηδονίους μὲν ἐν φροντίσι καὶ φόβοις ἔσεσθαι μακροῖς, αὐτὸς δέ, εἴτε κατορθώσειεν, ἐπὶ κλέους ἀθανάτου γενήσεσθαι, τὴν πατρίδα τῆς οἰκουμένης [γῆς] ἄρχουσιν ἀποφύνας (οὐ γὰρ εἶναι τινὰς ἀντιμάχους αὐτοῖς ἔτι ἐπὶ Ῥωμαίοις), εἴτε καὶ πταίσειε, μεγάλην καὶ ὥς τὸ ἐγχείρημα αὐτῷ δόξαν οἴσειν.

10. Ἀρχὴν δ' ὑπολαμβάνων [36] ἔσεσθαι λαμπράν, εἰ τὸν Ἰβηρα διαβαίη, Τορβολήτας, οἱ γείτονές εἰσι Ζακανθαίων, ἀνέπεισε τῶν Ζακανθαίων παρὰ οἱ καταβοᾶν ὥς τὴν τε χώραν αὐτῶν ἐπιτρεχόντων καὶ πολλὰ σφᾶς ἄλλα ἀδικούντων. οἱ δ' ἐπέιθοντο. [37] καὶ πρέσβεις αὐτῶν ὁ Ἀννίβας ἐς Καρχηδόνα ἐπεμπεν αὐτὸς τε ἐν ἀπορρήτοις ἔγραφε Ῥωμαίους τὴν ὑπὸ Καρχηδονίοις Ἰβηρίαν ἀναπεῖθιν ἀπὸ Καρχηδονίων ἀφίστασθαι καὶ Ζακανθαίους Ῥωμαίοις ταῦτα συμπράσσειν. ὅλως τε τῆς ἀπάτης οὐ μεθίει

ve Barca ile Hasdrubal'ın dostları ile destekçilerine birtakım suçlamalar getirerek saldırmaya başladılar. [31] Barca ve Hasdrubal'ın hayattayken göstermiş olduğu baskıcı tutumları aklından çıkarmamış olan halk, bu siyasi düşmanlarının yanında yer aldı ve onları destekledi. Onların destekçilerine göndermiş oldukları gösterişli hediyelerin, bunların düşmanlardan kazanılmış ortak ganimetler olduğunu söyleyerek hazineye verilmesini istediler. [32] Barca ve Hasdrubal'ın yandaşları Hannibal'a mesaj gönderdiler ve yardıma ihtiyaç duyduklarını belirttiler. Vatanında kendisine yardımcı olabilecek adamları görmezden gelirse, babasının düşmanlarına karşı utanç verici bir duruma düşeceğine dikkat çektiler.

9. Hannibal olacakları [33] tahmin etmişti ve bu adamların yargılanmasının kendisine karşı düzenlenecek bir komplonun başlangıcı olduğunun farkındaydı. Babasının ve eniştesinin aksine düşmanlarıyla ilgilenmedi ve hayatının geri kalarını kendilerine iyilik yapanlara kolayca nankörlük edip sırt çeviren Kartacalıların korkusuyla geçirmek istemedi. [34] Ayrıca daha çocukken babası tarafından, yönetime katılacak yaşa geldiğinde Roma'nın amansız düşmanı olacağına dair sunaktaki kurbanlar üzerine yemin ettirildiği anlatılırdı. İşte tüm bu sebeplerle vatanını zorlu ve zaman alıcı işlerin içine çekip korkutarak meşgul etmeyi ve hem kendisinin hem dostlarının durumunu güvenli hâle getirmeyi amaçladı. [35] Afrika'da ve Iberia'daki tebaalar arasında sıkıntılı herhangi bir durum olmadığını görüyordu. Eğer Romalılara karşı yeni bir savaş başlatabilseydi ki en çok istediği şey buydu, Kartacalıların büyük endişeleri nedeniyle dikkatinin dağılacığını, başarılı olduğu taktirde ise yurdunu tüm yeryüzünün mutlak önderi yaparak ebedi bir şöhet kazanacağını düşünüyordu. Zira Roma'dan sonra Kartacalıların karşısına çıkabilecek herhangi bir ulus yoktu. Başarısız olsa bile böylesine bir girişim ona her hâlükârda büyük bir şöhet kazandıracaktı.

10. Hannibal, Ebro Nehrini aşmanın [36] muhteşem bir başlangıç olacağını düşünüyordu.²⁰ Bu vesileyle, Saguntum'un sınır komşusu olan Torboletai halkını, Saguntumlulara karşı suçlama yapmaya teşvik etti. Saguntumluların, kendilerine ait toprakları işgal ettiğini ve daha pek çok yanlış yapmış olduğunu söyleyerek onları kıskırtmıştı. Onlar da Hannibal'a inandılar [37] ve elçiler yolladılar.²¹ Torboletai elçilerini Kartaca'ya gönderen Hannibal, Romalıların Iberia'daki Kartaca yandaşlarını isyana teşvik etmeye çalıştığına ve Saguntumluların da onlara yardım ettiğine dair bir mektup yazarak gizlice Kartaca konseyine gönderdi. Konsey Saguntumluları cezalandırma seferine çıkması için talimat yollayana kadar,

πολλά τοιαῦτα ἐπιστέλλων, ἕως ἢ βουλὴ προσέταξεν αὐτῶν πράσσειν ἐς Ζακανθαίους, ὃ τι δοκιμάσειεν. [38] ὁ δ' ἐπεὶ τῆς ἀφορμῆς ἐλάβετο, Τορβολήτας αὐθις ἔπραξεν ἐντυχεῖν οἱ κατὰ τῶν Ζακανθαίων καὶ Ζακανθαίων μετεπέμπετο πρέσβεις. οἱ δὲ ἀφίκοντο μὲν, κελεύοντος δὲ τοῦ Ἀννίβου λέγειν ἑκατέρους ἐφ' ἑαυτοῦ, περὶ ὧν διαφέρονται, Ῥωμαίοις ἔφασαν ἐπιτρέψειν τὴν δίκην. [39] ὁ μὲν δὴ ταῦτ' εἰπόντας ἀπέπεμπεν ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου καὶ τῆς ἐπιούσης νυκτὸς παντὶ τῷ στρατῷ τὸν Ἰβηρα διαβάς τὴν χώραν ἐπόρθει καὶ τῇ πόλει μηχανήματα ἐφίστη. ἐλεῖν δ' οὐ δυνάμενος ἀπετάφρευε καὶ περιετείχιζε καὶ φρούρια πολλὰ περιθίεις ἐκ διαστημάτων ἐπεφοίτα.

11. Ζακανθαῖοι δὲ [40] αἰφνιδίῳ κακῷ καὶ ἀκαταγέλατῳ συμπεσόντες ἐπρέσβευον ἐς Ῥώμην. καὶ ἡ σύγκλητος αὐτοῖς συνέπεμπε πρέσβεις, οἱ πρῶτον μὲν Ἀννίβαν ἔμελλον ὑπομνήσειν τῶν συγκειμένων, οὐ πειθομένου δὲ ἐς Καρχηδόνα πλευσεῖσθαι κατ' αὐτοῦ. [41] τούτοις τοῖς πρέσβεσι πλεύσασιν ἐς Ἰβηρίαν καὶ ἐς τὸ στρατόπεδον ἀπὸ θαλάσσης ἀναβαίνουσιν ὁ Ἀννίβας ἀπηγόρευσε μὴ προσιέναι. καὶ οἱ μὲν ἀπέπλευσαν ἐπὶ Καρχηδόνας σὺν τοῖς πρέσβεσιν τοῖς Ζακανθαίων καὶ τῶν συνθηκῶν ἀνεμίμνησκον αὐτούς. Καρχηδόνοι δὲ ἡτιῶντο τοὺς Ζακανθαίους πολλὰ τοὺς ὑπηκόους σφῶν ἀδικεῖν. [42] καὶ Ζακανθαίων οἱ πρέσβεις ἐς δίκην αὐτοὺς προυκαλοῦντο ἐπὶ Ῥωμαίων κριτῶν. οἱ δ' οὐκ ἔφασαν χρήζειν δίκης, ἀμύνεσθαι δυνάμενοι. [43] ὧν ἐς Ῥώμην ἀπαγγελθέντων, οἱ μὲν ἐκέλευον ἤδη συμμαχεῖν τοῖς Ζακανθαίοις, οἱ δ' ἐπεῖχον ἔτι, λέγοντες οὐ συμμάχους αὐτοὺς ἐν ταῖς συνθήκαις σφῶν, ἀλλ' αὐτονόμους καὶ ἐλευθέρους ἀναγεγράφθαι, ἐλευθέρους δὲ ἔτι καὶ τοὺς πολιορκουμένους εἶναι καὶ ἐκράτησεν ἡ γνῶμη.

12. Ζακανθαῖοι δέ, [44] ἐπειδὴ τὰ Ῥωμαίων ἀπέγνωσαν καὶ ὁ λιμὸς σφᾶς ἐπίεζε καὶ Ἀννίβας περιεκάθητο συνεχῶς (εὐδαίμονα γὰρ καὶ πολύχρυσον ἀκούων εἶναι τὴν πόλιν οὐκ ἀνίει τῆς πολιορκίας), τὸν μὲν χρυσὸν καὶ ἄργυρον, ὅσος ἦν δημόσιός τε καὶ ἰδιωτικός, ἀπὸ κηρύγματος ἐς τὴν ἀγορὰν συνήνεγκαν καὶ μολύβδῳ καὶ χαλκῷ

daha pek çok mektup gönderdi ve bu hilesini ısrarla sürdürdü. [38] Artık planını başlatmış olan Hannibal, Torboletai halkını Saguntumlulara karşı yeniden kışkırttı ve Saguntum'dan elçiler çağırdı. Elçiler geldiğinde her iki tarafın da meseleyi kendisine anlatmasını emretti, fakat Saguntumlular davayı Romalılara havale edeceklerini söylediler. [39] Bunu duyan Hannibal onları ordugâhtan kovdu ve gece vakti tüm kuvvetleriyle birlikte Ebro'yu geçti.²² Bölgeyi yakıp yıktı ve şehri ele geçirmek için savaş arabalarını buraya taşıdı. Şehri zapt edemeyince etrafını hendek ve duvarlarla çevreledi ve pek çok garnizon yerleştirerek aralıklarla taciz saldırıları düzenledi.

11. İlan edilmemiş [40] ve öngörülemeyen bir savaşın içine düşmüş olan Saguntumlular, Roma'ya elçiler gönderdiler. *Senatus*, Saguntum elçileriyle birlikte kendi elçilerini de Hannibal'a gönderdi. Bu elçiler ilk iş olarak Hannibal'a anlaşma kararlarını hatırlatacak, bu kararlara uymadığı takdirde de Kartaca'ya gidip onu şikâyet edeceklerdi. [41] Elçiler Iberia'ya yelken açtılar, ancak Hannibal denizden inip ordugâh kurmalarına müsaade etmedi. Bunun üzerine hem Roma hem de Saguntum elçileri, anlaşma şartlarını hatırlatmak üzere Kartaca'ya doğru yola çıktılar. Oraya gittiklerinde Kartacalılar, Saguntumluları kendi tebaalarına karşı pek çok haksızlık yapmakla suçladılar. [42] Saguntum elçileri davayı Romalı hâkimlerin çözmesi için teklifte bulundular. Fakat Kartacalılar kendilerini savunabilecekleri için böyle bir yargılamaya ihtiyaç duymadıklarını söylediler. [43] Bu meseleler Roma'ya bildirildiğinde bazıları Saguntumlulara bir an önce yardım gönderilmesini tavsiye etti. Bazıları ise Saguntumluların müttefik olarak değil, bağımsız ve özgür vatandaşlar olarak anlaşmaya dahil edildiğini ve kuşatma altında bulunmalarına rağmen hâlâ özgür insanlar olduklarını söyleyerek bu fikre karşı çıktı. Sonuç olarak bu ikinci düşünce galip geldi.

12. Saguntumlular [44] artık Romalılardan ümidi kesmiş ve açlık sıkıntısı çekmeye başlamışlardı. Hannibal azimli bir şekilde kuşatmayı sürdürüyordu, çünkü şehrin zengin ve bolca altına sahip olduğunu işitmişti. Bu nedenle kuşatmayı hiç gevşetmedi. Saguntumlular bir duyuruyla birlikte hem kamusal hem de kişisel ne kadar altın ve gümüş varsa hepsini getirip şehir meydanına yığdılar.

συνεχώνευσαν, ὥς ἀχρεῖον Ἀννίβα γενέσθαι, [45] αὐτοὶ δ', ἐν χερσὶν ἐλόμενοί τι παθεῖν μᾶλλον ἢ ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, ἐξέδραμον ἔτι νυκτὸς ἐπὶ τὰ φρούρια τὰ τῶν Λιβύων, ἀναπαυομένων ἔτι καὶ οὐδὲν τοιοῦτον οὐδ' ὑπονοούντων· ὅθεν αὐτοὺς ἀνισταμένους τε ἐξ εὐνῆς καὶ σὺν θορύβῳ μόλις ὀπλιζομένους, ἔστι δ' οὖς ἤδη καὶ μαχομένους, διέφθειρον. μακροῦ δὲ τοῦ ἀγῶνος γενομένου, Λιβύων μὲν ἀπώλοντο πολλοί, Ζακανθαῖοι δὲ πάντες. [46] αἱ δὲ γυναῖκες, ἀπὸ τοῦ τείχους ὀρώσαι τὸ τέλος τῶν ἀνδρῶν, αἱ μὲν ἐρρίπτουν ἑαυτὰς κατὰ τῶν τεγῶν, αἱ δ' ἀνήρτων, αἱ δὲ καὶ τὰ τέκνα προκατέσφαζον. καὶ τοῦτο τέλος ἦν Ζακανθαίοις, πόλει τε μεγάλῃ καὶ δυνατῇ γενομένη. [47] Ἀννίβας δ', ὥς ἔμαθε περὶ τοῦ χρυσοῦ, τοὺς μὲν ὑπολοίπους καὶ ἔτι ἡβώντας αὐτῶν αἰκιζόμενος διέφθειρεν ὑπὸ ὀργῆς, τὴν δὲ πόλιν ὀρῶν ἐπὶ θάλασσόν τε καὶ Καρχηδόνας οὐ μακρὰν καὶ χώρας ἄρχουσαν ἀγαθῆς ᾧκιζεν αὐθις καὶ Καρχηδονίων ἄποικον ἀπέφαιναν· ἦν νῦν οἶμαι Καρχηδόνα καλεῖσθαι τὴν Σπαρταγενῆ.

13. Ῥωμαῖοι δὲ [48] πρέσβεις ἐς Καρχηδόνα ἐπεμπον, οἷς εἶρητο ἐξαитеῖν παρὰ Καρχηδονίων Ἀννίβαν ὥς ἐς τὰς συνθήκας ἀμαρτόντα, εἰ μὴ κοινὸν ἡγοῦνται τὸ ἔργον· ἦν δὲ μὴ δίδωσιν, εὐθέως αὐτοῖς πόλεμον προαγορεύειν. [49] καὶ οἱ μὲν ἔπραξαν ὧδε καὶ τὸν πόλεμον αὐτοῖς, οὐκ ἐκδιδούσι τὸν Ἀννίβαν, ἐπήγγειλαν· λέγεται δ' οὕτω γενέσθαι. ὁ μὲν πρεσβευτὴς αὐτοῖς γελῶμενος ἔφη, τὸν κόλπον ἐπιδεικνύς· “Ἐνταῦθ' ὑμῖν, ὦ Καρχηδόνιοι, καὶ τὴν εἰρήνην καὶ τὸν πόλεμον φέρω· [50] ὑμεῖς δ', ὅποτερα αἰρεῖσθε, λάβετε.” οἱ δ' ἔφασαν· “Σὺ μὲν οὖν, ἂ βούλει, δίδου.” προτείναντος δὲ τὸν πόλεμον ἐξεβόησαν ὁμοῦ πάντες· “Δεχόμεθα.” καὶ εὐθὺς ἐπέστελλον τῷ Ἀννίβᾳ πᾶσαν ἤδη τὴν Ἰβηρίαν ἀδεῶς ἐπιτρέχειν ὥς τῶν σπονδῶν λελυμένων. [51] ὁ μὲν δὴ τὰ ἔθνη τὰ ἀγχοῦ πάντα ἐπιὼν ὑπήγετο, ἢ πείθων ἢ δεδιττόμενος ἢ καταστρεφόμενος, καὶ στρατιὰν πολλὴν συνέλεγεν, τὴν μὲν χρεῖαν οὐχ ὑποδεικνύς, ἐς δὲ τὴν Ἰταλίαν ἐπινοῶν ἐμβαλεῖν, [52] Γαλάταις τε διεπρεσβεύετο καὶ τὰς διόδους τῶν Ἀλπείων ὁρῶν κατεσκέπτετο καὶ <τὴν Πυρρήνην> διήλθεν, Ἀσρούβαν τὸν ἀδελφὸν ἐν Ἰβηρίᾳ <καταλιπών.

Hannibal kullanamamasın diye bunları kurşun ve bronzla erittiler. [45] Açlıktan ölmektense savaşarak ölmenin daha doğru olacağına kanaat getirdiler. Böylece gece vakti dinlenmekte olan ve herhangi bir saldırı beklemeyen Afrikalı muhafızlara saldırdılar. Sonuç olarak, bazılarını yataklarından kalkmaya çalışırken, gü-rültüyle beraber kalkıp henüz tamamen silahlanmamış olanları ise çarpışarak öldürdüler. Uzun bir çarpışmanın sonucunda Afrikalıların pek çoğu, Saguntumlu baskıncıların ise hepsi ölmüştü. [46] Kadınlar duvarların arkasından kocalarının ölümünü görebiliyorlardı. Bazıları çatıların üzerinden atladı, bazıları kendini astı, bazıları ise çocukları öldürdü. Büyük ve güçlü bir kasaba olan Saguntum'un sonu işte böyle gelmişti. [47] Altınlara yapı-lanları öğrenen Hannibal büyük bir öfkeye kapıldı ve hayatta ka-lan yetişkinleri işkence uygulayarak öldürdü. Denize kıyısı olan bu kasabanın Kartaca'dan çok uzakta olmadığını ve zengin top-raklara hâkim bir noktada bulunduğunu görmüştü. Bu nedenle şehri yeniden inşa etti ve buranın artık bir Kartaca kolonisi oldu-ğunu duyurdu.²³ Sanıyorum ki burası günümüzde Kartaca Spar-ta²⁴ olarak anılıyor.

13. Romalılar, [48] yasaya aykırı işler yaparak anlaşmayı ihlal eden Hannibal'ın kendilerine teslim edilmesini talep etmek üzere Kartaca'ya elçiler gönderdiler. Eğer bu talebi geri çevirirlerse derhâl savaş ilan edeceklerdi. [49] Elçiler bu talebi iletiler ve Kartacalılar Hannibal'ı vermeyi reddedince savaş ilan edildiğini bildirdiler.²⁵ Yaşananlar şu şekilde aktarılır: Romalı sözcü gülü-yordu ve kıyafetindeki kıvrımı göstererek "Kartacalılar! Burada size hem barışı hem de savaşı sunuyorum, [50] bunlardan hangi-sini istiyorsanız onu seçin." dedi. Bunun üzerine Kartacalılar ce-vap verdiler: "Sen ne istiyorsan bize onu ver!" Sözcü onlara sa-vaşı teklif ettiğinde hep bir ağızdan "Kabul ediyoruz!" diye ba-ğırıldılar. Bunun ardından vakit kaybetmeden Hannibal'a haber yolladılar ve anlaşma bozulmuş olduğu için tüm Iberia'yı korku-suzca ele geçirmesini istediler. [51] Hannibal komşu kasabalara karşı harekete geçti ve bazen ikna yoluyla, bazen korku salarak, bazen de askerî güç kullanarak hepsine boyun eğdirdi. İtalya'yı işgal etmeyi amaçladığı için büyük bir ordu toplamaya başladı ve bu planını gizli tuttu. [52] Ayrıca Keltlerle görüşmeler yap-maya ve Alpleri geçmek için bilgi toplamaya başladı. Daha sonra kardeşi Hasdrubal'ı Iberia'da bırakarak [Alpleri geçti].

14. . . > σφίσι καὶ [53] Λιβύῃ τὸν πόλεμον ἔσσεσθαι (οὐ γὰρ δὴ μὴ Λίβυές ποτε ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐσβάλωσιν, οὐδ' ὑπενόουν), Τιβέριον μὲν Σεμπρώνιον Λόγγον ἐπὶ νεῶν ἑκατὸν ἐξήκοντα σὺν δύο στρατοῦ τέλεσιν ἐς Λιβύην ἐξέπεμπον (καὶ ὅσα Λόγγος τε καὶ οἱ λοιποὶ Ρωμαίων στρατηγοὶ περὶ Λιβύην ἔπραξαν, ἐν τῇ Καρχηδονιακῇ βύβλῳ συγγέγραπται), [54] Πούπλιον δὲ Κορνήλιον Σκιπίωνα ἔστελλον ἐς Ἰβηρίαν ἐπὶ νεῶν ἐξήκοντα μετὰ πεζῶν μυρίων καὶ ἱππέων ἑπτακοσίων καὶ πρεσβευτὴν αὐτῷ συνέπεμπον Γναῖον Κορνήλιον Σκιπίωνα τὸν ἀδελφόν. [55] τούτοις ὁ μὲν Πούπλιος παρὰ Μασσαλιωτῶν ἐμπόρων πυθόμενος Ἀννίβαν διὰ τῶν Ἀλπειῶν ὁρῶν ἐς τὴν Ἰταλίαν ὑπερβάντα, δεῖσας, μὴ ἀδοκίμως τοῖς Ἰταλιώταις ἐπιπέσοι, παραδοὺς Γναίῳ τῷ ἀδελφῷ τὴν ἐν Ἰβηρίᾳ στρατιὰν διέπλευσεν ἐπὶ πεντήρους ἐς Τυρρηνίαν. [56] καὶ ὅσα ἔπραξεν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ οὗτός τε καὶ ὅσοι μετ' αὐτὸν ἄλλοι στρατηγοὶ τοῦδε τοῦ πολέμου ἐγένοντο, ἕως Ἀννίβαν ἐκκαιδεικᾶτω μόλις ἔτει τῆς Ἰταλίας ἐξήλασαν, ἢ ἐξῆς βίβλος ὑποδείκνυσιν, ἥ τὰ ἔργα Ἀννίβου τὰ ἐν Ἰταλίᾳ πάντα περιλαμβάνει καὶ παρ' αὐτὸ λέγεται Ρωμαϊκῶν Ἀννιβαϊκῇ.

15. Γναῖος δὲ [57] οὐδέν, ὃ τι καὶ εἰπεῖν, ἔπραξεν ἐν τοῖς Ἰβηρσι, πρὶν αὐτῷ Πούπλιον τὸν ἀδελφὸν ἐπανελθεῖν. Ρωμαῖοι γάρ, ληγούσης τῆς ἀρχῆς τῷ Πουπλίῳ, πρὸς μὲν Ἀννίβαν ἐς τὴν Ἰταλίαν τοὺς μετὰ τὸν Πούπλιον ὑπάτους ἐξέπεμψαν, αὐτὸν δ' ἀνθύπατον ἀποφήναντες ἐς Ἰβηρίαν αὐθις ἔστειλαν. [58] καὶ ἀπὸ τοῦδε οἱ δύο Σκιπίωνες τὸν ἐν Ἰβηρίᾳ πόλεμον διέφερον, Ἀσρούβου σφίσιν ἀντιστρατηγούντος, μέχρι Καρχηδόνιοι μὲν ὑπὸ Σύφακος, τοῦ τῶν Νομάδων δυνάστου, πολεμούμενοι τὸν Ἀσρούβαν καὶ μέρος τῆς ὑπ' αὐτῷ στρατιᾶς μετεπέμψαντο, τῶν δ' ὑπολοίπων οἱ Σκιπίωνες εὐμαρῶς ἐκράτουν. [59] καὶ πολλὰ τῶν πόλεων ἐς αὐτοὺς ἐκοῦσαι μετετίθεντο· καὶ γὰρ ἡστην πιθανωτάτῳ στρατηγῇσαί τε καὶ προσαγαγέσθαι.

16. Θέμενοι [60] δ' οἱ Καρχηδόνιοι πρὸς Σύφακα εἰρήνην αὐθις ἐξέπεμπον εἰς Ἰβηρίαν Ἀσρούβαν μετὰ πλέονος στρατοῦ καὶ ἐλεφάντων τριάκοντα καὶ σὺν αὐτῷ ἄλλους δύο στρατηγούς, Μάγωνά τε καὶ Ἀσρούβαν ἕτερον, ὃς

14. Romalılar, [53] savaşın [Iberia] ve Afrika'da gerçekleşeceğini düşünerek (Afrikalıların İtalya'yı işgal edeceğini akıllarından bile geçirmemişlerdi) Tiberius Sempronius Longus'u²⁶ yüz altmış gemi ve iki lejyonla birlikte Afrika'ya, (Longus ve diğer Romalı komutanların Afrika'da neler yapmış olduğunu Kartaca kitabımda yazdım)²⁷ [54] Publius Cornelius Scipio'yu²⁸ ise altmış gemi, on bin piyade ve yedi yüz süvari ile birlikte Iberia'ya gönderdiler. Gnaeus Cornelius Scipio'yu²⁹ da *legatus* olarak kardeşinin yanına vermişlerdi. [55] Massiliyalı tüccarlardan Hannibal'ın Alpleri geçerek İtalya'ya ayak bastığı haberini alan Publius, İtalyalıların beklenmedik bir saldırıya uğramasından endişelenerek Iberia'daki orduyu kardeşi Gnaeus'a bıraktı ve bir *quinqereme*³⁰ ile Etruria'ya yelken açtı. [56] Bir sonraki kitap, on beş yıl süren bir savaşla Hannibal'ı İtalya'dan tamamen kovana kadar, Publius Scipio ve onun ardından gelen diğer komutanların İtalya'da yaptıkları işleri anlatacaktır. Bu kitap ayrıca Hannibal'ın İtalya'daki tüm işlerini ele alacak ve bu nedenle Romalıların Hannibal Tarihi olarak adlandırılacaktır.

15. Gnaeus, [57] kardeşi Publius dönüp kendisine katılmadan önce Iberia'da kayda değer bir başarı sağlayamamıştı. Publius'un görev süresi sona erdiğinde Romalılar onu *proconsul* olarak atayıp Iberia'ya geri yollarken, onun yerine seçilen *consulleri* İtalya'da bulunan Hannibal'ın üzerine gönderdiler.³¹ [58] Bu andan itibaren iki Scipio, düşmanları komuta eden Hasdrubal'a karşı Iberia'da bir savaşa giriştiler. Fakat Kartacalılar, Numidia hükümdarı Syphaks tarafından saldırıya uğradılar ve Hasdrubal ile ordunun bir kısmını Kartaca'ya çağırdılar.³² Böylece Scipio kardeşler geriye kalanları kolayca yenilgiye uğrattılar. [59] Pek çok kasaba kendi isteğiyle Romalıların tarafına geçti, çünkü iki kardeş hem orduları komuta etme hem de dostluk kurma becerileri sayesinde popülerite kazanmıştı.

16. Kartacalılar, [60] Syphaks ile bir barış anlaşması düzenledikten sonra Hasdrubal'ı daha büyük bir ordu ve otuz fille birlikte yeniden Iberia'ya gönderdiler.³³ Mago³⁴ ve diğer Hasdrubal'ı (Gisco'nun oğlu) da komutan olarak onunla birlikte göndermişlerdi.

Γέσκωνος ἦν υἱός. καὶ χαλεπώτερος ἦν τοῖς Σκιπίωνσιν ὁ πόλεμος ἀπὸ τοῦδε, ἐκράτουν δὲ καὶ ὥς. [61] καὶ πολλοὶ μὲν τῶν Λιβύων, πολλοὶ δὲ τῶν ἐλεφάντων ἐφθάρησαν, μέχρι χειμῶνος ἐπιλαβόντος οἱ μὲν Λίβυες ἐχείμαζον ἐν Τυρδίτανίᾳ, τῶν δὲ Σκιπιώνων ὁ μὲν Γναῖος ἐν Ὀρσῶνι, ὁ δὲ Πούπλιος ἐν Καστολῶνι. [62] ἔνθα αὐτῷ προσιῶν ὁ Ασρούβας ἀπηγγέλθη· καὶ προελθὼν τῆς πόλεως μετ' ὀλίγων ἐς κατασκοπὴν στρατοπέδου ἔλαθε πλησιάσας τῷ Ασρούβα, καὶ αὐτὸν ἐκείνος καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας ἱππεῦσι περιδραμῶν ἀπέκτεινεν. [63] ὁ δὲ Γναῖος οὐδὲν ἔτι προμαθὼν ἐς τὸν ἀδελφὸν ἐπὶ σῖτον ἔπεμπε στρατιώτας, οἷς ἕτεροι Λιβύων συντυχόντες ἐμάχοντο. καὶ πυθόμενος ὁ Γναῖος ἐξέδραμεν, ὡς εἶχεν, μετὰ τῶν εὐζώνων ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ τοὺς τε προτέρους ἀνηρέκασαν ἤδη καὶ τὸν Γναῖον ἐδίωκον, ἕως ἐσέδραμεν ἐς τινα πύργον. καὶ τὸν πύργον ἐνέπρησαν οἱ Λίβυες, καὶ ὁ Σκιπίων κατεκαύθη μετὰ τῶν συνόντων.

17. Οὕτω μὲν [64] οἱ Σκιπίωνες ἀπέθανον ἄμφω, ἄνδρες ἐς πάντα ἀγαθοὶ γενόμενοι· καὶ αὐτοὺς ἐπεπόθησαν Ἰβηρες, ὅσοι δι' αὐτοὺς ἐς Ῥωμαίους μετέθεντο. [65] πυθόμενοι δ' οἱ ἐν ἄστει βαρέως τε ἠνεγκαν καὶ Μάρκελλον ἐκ Σικελίας ἄρτι ἀφιγμένον καὶ σὺν αὐτῷ Κλαύδιον ἐπὶ νεῶν < . . > ἐξέπεμπον ἐς Ἰβηρίαν μετὰ χιλίων ἱππέων καὶ πεζῶν μυρίων καὶ χορηγίας ἱκανῆς. [66] οὐδενὸς δὲ λαμπροῦ παρὰ τῶνδε γιγνομένου τὰ Λιβύων ὑπερῆξητο, καὶ πᾶσαν σχεδὸν Ἰβηρίαν εἶχον, ἐς βραχὺ Ῥωμαίων ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς Πυρρηναίοις κατακεκλησμένων. [67] πάλιν οὖν οἱ ἐν ἄστει πυνθανόμενοι μᾶλλον ἐταράσσοντο· καὶ φόβος ἦν, μὴ Ἀννίβου πορθοῦντος τὰ πρόσω τῆς Ἰταλίας καὶ οἶδε οἱ Λίβυες ἐς τὰ ἕτερα αὐτῆς ἐσβάλοιεν. ὅθεν οὐδ' ἀποσχέσθαι τῆς Ἰβηρίας βουλομένοις αὐτοῖς δυνατὸν ἦν, δέει τοῦ μὴ καὶ τόνδε τὸν πόλεμον ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐπαγαγέσθαι.

18. Προύγραφον [68] οὖν ἡμέραν, ἐν ἣ χειροτονήσουσιν στρατηγὸν εἰς Ἰβηρίαν. καὶ οὐδενὸς παραγγέλλοντος ἔτι πλειῶν ἐγίγνετο φόβος, καὶ σωπῇ σκυθρωπὸς ἐπεῖχε τὴν ἐκκλησίαν, ἐς οὗ Κορνήλιος Σκιπίων, ὁ Πουπλίου Κορνηλίου τοῦ ἀναίρεθέντος ἐν Ἰβηρσιν υἱός, νέος μὲν ὢν

Bu hamleyle birlikte savaş, Scipio kardeşler için daha zor bir hâl aldı, ancak üstünlüğü elde tutmaya devam ettiler. [61] Kış mevsiminin başlamasıyla birlikte Afrikalılar Turditania'ya,³⁵ Gnaeus Orso'ya³⁶ ve Publius da Castulo'ya³⁷ kışlamaya gide ne kadar pek çok Afrikalı savaşçı ve fil öldürüldü. [62] Publius, Hasdrubal'ın ilerleyişi hakkındaki bilgiyi Castulo'da edindi. Kartaca ordugâhını gözetlemek için küçük bir kuvvetle şehirden çıkan Publius, Hasdrubal'a gereğinden fazla yaklaştı ve hem kendisi hem de tüm adamları düşman süvarileri tarafından kuşatılıp öldürüldü. [63] Gnaeus'un bundan haberi yoktu ve erzak yardımı yapmak üzere kardeşine bir grup asker gönderdi, ancak bu askerler de diğer Afrikalılarla karşılaşp çarpışmaya giriştiler. Bu çarpışmanın haberini alan Gnaeus, hafif silahlı birlikleri yanına alarak derhâl yardıma koştu. Fakat Afrikalılar, Romalı askerleri çoktan yok etmişlerdi ve Gnaeus bir kaleye sığınana kadar kaçmak zorunda kaldı. Afrikalılar bu kaleyi ateşe verdiler ve Scipio adamlarıyla birlikte yanarak can verdi.

17. Her anlamda [64] mükemmel adamlar olan Scipio kardeşler işte bu şekilde öldüler. Onların sayesinde Roma'nın tarafına geçmiş olan Iberialılar, bu adamlara büyük bir özlem duydular. [65] İki kardeşin ölüm haberi Roma'da büyük bir dehşete neden oldu. Sicilya'dan yeni dönmüş olan Marcellus'u ve Claudius'u³⁸ bin süvari, on bin piyade ve yeterli erzak vererek <...> gemiyle birlikte Iberia'ya gönderdiler. [66] Gönderdikleri bu kuvvetler kayda değer hiçbir başarı elde edemezken, Afrikalılar gücünü artırmış ve neredeyse tüm Iberia'yı ele geçirmişti. Romalıların hâkimiyeti Pyrenelerin küçük bir kısmıyla sınırlıydı. [67] Roma'ya yine böylesine bir haber ulaşınca halkın tedirginliği daha da arttı. Hannibal İtalya'nın güneyinde terör estirirken, bu Afrikalıların da ülkenin diğer bölgelerini işgal edeceğine dair korkuya kapılmışlardı. Iberia'dan çekilmek isteseler de savaşın oradan İtalya'ya sıçrayacağı korkusuyla bunu yapamadılar.

18. Hâl böyleyken, [68] Iberia'ya gönderilecek komutanı duyurmak üzere bir gün belirlediler. Bu görev için kimsenin başvuruda bulunmaması korkunun artmasına neden oldu. Iberia'da öldürülen Publius Cornelius'un, çok genç olmasına rağmen

κομιδῇ (τεσσάρων γὰρ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἦν), σώφρων δὲ καὶ γενναῖος εἶναι νομιζόμενος, ἐς τὸ μέσον ἐλθὼν ἐσεμνολόγησεν ἀμφὶ τε τοῦ πατρὸς καὶ ἀμφὶ τοῦ θεοῦ καὶ τὸ πάθος αὐτῶν ὀδυράμενος ἐπεῖπεν οἰκεῖος εἶναι τιμωρὸς ἐκ πάντων πατρὶ καὶ θεῷ καὶ πατρίδι. [69] ἄλλα τε πολλὰ ἀθρόως καὶ λάβρως ὥσπερ ἔνθους ἐπαγγειλάμενος, οὐκ Ἰβηρίαν λήψεσθαι μόνην, ἀλλ' ἐπ' αὐτῇ καὶ Λιβύην καὶ Καρχηδόνα, τοῖς μὲν ἔδοξε κουφολογῆσαι νεανικῶς, τὸν δὲ δῆμον ἀνέλαβε κατεπτηχότα (χαίρουσι γὰρ ἐπαγγελίαις οἱ δεδιότες) καὶ ἤρεθθη στρατηγὸς ἐς Ἰβηρίαν ὡς πράξων τι τῆς εὐτολμίας ἄξιον. [70] οἱ πρεσβύτεροι δ' αὐτὴν οὐκ εὐτολμίαν, ἀλλὰ προπέτειαν ἐκάλουν. καὶ ὁ Σκιπίων αἰσθόμενος ἐς ἐκκλησίαν αὐθις αὐτοὺς συνεκάλει τε καὶ ἐσεμνύνετο ὁμοίᾳ [71] καὶ τὴν ἡλικίαν εἰπὼν οὐδὲν ἐμποδῶν οἱ γενήσεσθαι προυκαλεῖτο ὁμῶς, εἴ τις ἐθέλοι τῶν πρεσβυτέρων τὴν ἀρχὴν παραλαβεῖν ἐκόντος αὐτοῦ παραδιδόντος. [72] οὐδενὸς δ' ἐλομένου μᾶλλον ἐπαινούμενός τε καὶ θαυμαζόμενος ἐξῆλει μετὰ μυρίων πεζῶν καὶ ἰππέων πεντακοσίων· οὐ γὰρ ἐνεχώρει πλεονα στρατὸν ἐξάγειν, Ἀννίβου δηοῦντος τὴν Ἰταλίαν. ἔλαβεν δὲ καὶ χρήματα καὶ παρασκευὴν ἄλλην καὶ ναῦς μακρὰς ὀκτώ καὶ εἴκοσι, μεθ' ὧν ἐς Ἰβηρίαν διέπλευσε.

19. Παραλαβὼν τε τὴν [73] ἐκεῖ στρατιάν καὶ οὓς ἤγεν ἐς ἓν συναγαγὼν ἐκάθηρε καὶ διελέχθη καὶ τοῖσδε μεγαληγόρως. δόξα τε διέδραμεν ἐς ὅλην αὐτίκα τὴν Ἰβηρίαν, βαρυνομένην τε τοὺς Λίβυας καὶ τῶν Σκιπιώνων τὴν ἀρετὴν ἐπιποθοῦσαν, ὅτι στρατηγὸς αὐτοῖς ἦκοι Σκιπίων ὁ Σκιπίωνος κατὰ θεόν. οὐ δὴ καὶ αὐτὸς αἰσθανόμενος ὑπεκρίνετο πάντα ποιεῖν πειθόμενος θεῷ. [74] πυνθανόμενος δ', ὅτι οἱ ἐχθροὶ σταθμεύουσι μὲν ἐν τέσσαρσι στρατοπέδοις, μακρὰν διεσπηκότες ἀπ' ἀλλήλων, ἀνὰ δισμυρίους καὶ πεντακισχιλίους πεζοὺς καὶ ἰππέας πεντακοσίους ἐπὶ δισχιλίαις, τὴν δὲ παρασκευὴν τῶν τε χρημάτων καὶ σίτου καὶ ὅπλων καὶ βελῶν καὶ νεῶν καὶ αἰχμαλώτων καὶ ὁμήρων τῶν ἐξ ὅλης Ἰβηρίας ἔχουσιν ἐν τῇ πρότερον μὲν Ζακάνθῃ, τότε δὲ ἤδη Καρχηδόνι, καὶ φρουρὸς αὐτῶν ἐστὶ Μάγων μετὰ μυρίων Καρχηδονίων, [75] ἔκρινε

(yirmi dört yaşındaydı) oldukça akıllı ve asil bir adam olarak bilinen oğlu Cornelius Scipio,³⁹ öne atılıp babası ve amcası hakkında övgü dolu konuşmalar yapana kadar *senatusta* derin bir sessizlik hâkimdi. Genç adam, ölümleri için ağıtlar yakarak babasının, amcasının ve vatarunun intikamını almak için tüm yurttaşlar arasında en uygun kişinin kendisi olduğunu söyledi. [69] Tanrılardan ilham almışçasına akıcı ve tutkulu bir şekilde pek çok şey söylüyor, sadece Iberia'yı değil, Afrika ve Kartaca'yı da ele geçireceğine dair ifadeler kullanıyordu. Bazıları bunların gençliğin verdiği heyecanla kurulan basit söylemler olduğunu düşünüyordu, ancak halk bu konuşmanın etkisiyle ümitlendi (korkuya kapılmış olanlar bu tarz söylemleri hoş karşılarlar). Cesaretine yakışır bir başarı elde etmesi için onu Iberia komutanlığına getirdiler. [70] Yaşlılar bunun cesaret değil, düşüncesizce bir hareket olduğunu söylüyorlardı. Bunu duyan Scipio onları yeniden toplantıya çağırırdı ve öncekine benzer bir konuşma yaptı. [71] Gençliğinin herhangi bir engel teşkil etmeyeceğini, yaşlılardan komutayı devralmak isteyen olursa da görevi seve seve teslim edeceğini söyledi. [72] Kimse bu teklife yanıt vermeyince daha fazla övgü ve hayranlık kazanarak on bin piyade ve beş yüz süvari ile birlikte yola koyuldu. Hannibal İtalya'da yağma yaptığı için daha büyük bir ordu alamazdı. Bir miktar para, birtakım başka teçhizatlar ve yirmi sekiz savaş gemisi alarak Iberia'ya yelken açtı.⁴⁰

19. Oradaki [73] Roma kuvvetlerini de getirdiği orduya katarak bir anına ritüeli gerçekleştirdi ve adamlarına coşkulu bir konuşma yaptı.⁴¹ Afrikalılardan bıkmış ve Scipio kardeşlerin erdemine büyük özlem duyan Iberia'nın tamamında, Scipio'nun oğlu Scipio'nun tanrı tarafından kendilerine komutan olarak gönderildiğine dair yaygın bir söylenti yayılmıştı. [74] Bunu öğrenen Scipio, her şeyi tanrının etkisi altında yapıyormuş gibi davrandı. Düşmanların yirmi beş bin piyade ve iki bin beş yüz süvariden oluşan kuvvetleriyle birbirlerine uzak mesafelerde bulunan dört ayrı ordugâh kurmuş olduklarını öğrendi. Ayrıca Iberia'nın dört bir yarından topladıkları para, erzak, silah, ok, gemi, mahkûn ve rehineleri, eskiden Saguntum şimdilerde ise Yeni Kartaca⁴² olarak bilinen kasabada biriktirmişler, buranın korumasını on bin Kartacalıyla birlikte Mago'ya bırakmışlardı.⁴³

πρῶτον ἐς τούτους ἐπιδραμεῖν διὰ τε τὴν ὀλιγότητα τοῦ στρατοῦ τοῦ μετὰ Μάγωνος καὶ τὸ μέγεθος τῆς παρασκευῆς καὶ ὡς ὀρμητήριον ἀσφαλὲς ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης ἔξω ἐπὶ ὄλην τὴν Ἰβηρίαν πόλιν ἀργυρεῖα καὶ χώραν εὐδαίμονα καὶ πλοῦτον πολὺν ἔχουσιν καὶ τὸν διάπλουν ἐς Λιβύην βραχύτατον.

20. Ὁ μὲν δὴ [76] τοσοῖσδε λογισμοῖς ἐπαιρόμενος, οὐδενὶ προειπὼν, ὅπῃ χωρήσειν ἔμελλεν, ἡλίου δύναντος ἦγε τὴν στρατιὰν δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα. καὶ αὐτὴν ἅμα ἔω τῶν Λιβύων καταπλαγέντων περιταφρεύσας ἐς τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν ἡτοιμάζετο, κλίμακας τε καὶ μηχανὰς πάντῃ περιτιθεὶς χωρὶς ἑνὸς μέρους, ἣ τὸ μὲν τεῖχος ἦν βραχύτατον, ἔλος δ' αὐτῷ καὶ θάλασσα προσέκλυζε καὶ δι' αὐτὸ καὶ οἱ φύλακες ἀμελῶς εἶχον. [77] νυκτὸς δὲ πάντα πληρώσας βελῶν καὶ λίθων καὶ τοῖς λιμέσι τῆς πόλεως ναῦς ἐπιστήσας, ἵνα μὴ αἱ νῆες αὐτὸν αἱ τῶν πολεμίων διαφύγοιεν (ὑπὸ γὰρ δὴ μεγαλοψυχίας ἡλπιζε πάντως αἰρήσειν τὴν πόλιν), πρὸ ἔω τὴν στρατιὰν ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τὰς μηχανὰς, τοὺς μὲν ἄνωθεν ἐγχειρεῖν κελεύων τοῖς πολεμίοις, τοὺς δὲ κάτω τὰς μηχανὰς ὠθεῖν ἐς τὸ πρόσω. [78] Μάγων δὲ τοὺς μὲν μυρίους ἐπέστησεν ταῖς πύλαις ὡς ἐκπηδήσοντας, ὅτε καιρὸς εἴη, μετὰ μόνων ξιφῶν (οὐ γὰρ εἶναι δόρασιν ἐν στενῷ χρῆσθαι), τοὺς δ' ἄλλους ἐς τὰς ἐπάλξεις ἀνῆγε. καὶ πολλὰ καὶ ὅδε μηχανήματα καὶ λίθους καὶ βέλη καὶ καταπέλτας ἐπιστήσας εἶχετο τοῦ ἔργου προθύμως. [79] γενομένης δὲ βοῆς καὶ παρακελεύσεως ἐκατέρωθεν, οὐδέτεροι μὲν ὀρμῆς καὶ προθυμίας ἐνέλειπον, [καὶ] λίθους τε καὶ βέλη καὶ ἀκόντια ἀφιέντες, οἱ μὲν ἀπὸ χειρῶν, οἱ δ' ἀπὸ μηχανῶν, οἱ δ' ἀπὸ σφενδόνης, εἰ τέ τις ἦν ἄλλη παρασκευὴ καὶ δύναμις, ἐχρῶντο προθύμως ἅπασιν·

21. Ἐκακοπάθει δὲ [80] τὰ τοῦ Σκιπίωνος, καὶ οἱ μύριοι Καρχηδονίων, οἱ περὶ τὰς πύλας ἦσαν, ἐκδραμόντες σὺν τοῖς ξίφεσι γυμνοῖς ἐνέπιπτον ἐς τοὺς τὰ μηχανήματα ὠθοῦντας καὶ πολλὰ μὲν ἔδρων, οὐχ ἥσσω δ' ἀντέπασχον, μέχρι τῷ φιλοπόνῳ καὶ ταλαιπώρῳ τὰ Ῥωμαίων ὑπανίστατο. [81] καὶ μεταβολῆς γενομένης οἱ τε ἐπὶ τῶν

[75] Scipio kendisine ilk hedef olarak burayı belirledi, çünkü Mago'nun ordusu küçüktü ve buradan elde edilecek kazanımlar bir hayli fazlaydı. Mago'nun bulunduğu kasaba, Iberia'nın her noktasına yapılabilecek kara ve deniz harekâtları için güvenli bir askerî konuma sahip olmakla birlikte, gümüşe, verimli arazilere ve büyük zenginliğe sahipti. Ayrıca Afrika'ya kısa bir deniz yolculuğu mesafesindeydi.

20. Scipio [76] bu planların heyecanı ile gideceği yeri kimseye söylemeden ordusuyla gün batımından başlayarak gece boyunca Yeni Kartaca'ya doğru yürüdü.⁴⁴ Şafak vakti oraya ulaşarak Afrikalıları şaşkına çevirdi ve şehri bir hendekle çevreledi. Ertesi gün kuşatma için hazırlık yapmaya başladı. Duvarın en alçak seviyede olduğu, ancak bir lagün tarafından dalgalarla dövüldüğü için dikkatsizce korunan nokta dışında tüm her yeri merdivenler ve savaş makineleriyle donattı. [77] Gece boyunca ok ve taş fırlatma makinelerini tamamen hazır hâle getirdi ve düşman gemilerinin kaçmasını engellemek amacıyla kasabanın tüm limanlarına gemiler yerleştirdi (kendine çok güvendiği için şehri kesin olarak ele geçireceğini düşünüyordu). Şafak vaktinden önce adamlarını kuşatma makinelerine yerleştirdi ve üsttekilere düşmanlara saldırma, alttakilere ise makineleri itme emri verdi. [78] Öte yandan Mago, uygun zaman geldiğinde hücumla geçirme niyetiyle kapılara on bin adam yerleştirdi. Alan mızraklar için dar olduğundan bu adamlar yanlarına yalnızca kılıç alabilmişti. Diğer adamları siperlere yolladı. Pek çok savaş makinesi, taş, ok ve hafif silahlı askeri hazır duruma getirdikten sonra büyük bir hevesle yerini aldı. [79] Her iki taraftan da haykırışlar yükselmeye başladı. Coşku ve arzu her iki tarafta da eksiksizdi. Bazıları elleriyle, bazıları savaş makineleriyle, bazıları ise sapanlarla taş, ok ve mızrak fırlatıyordu. Sahip oldukları tüm imkânları büyük bir şevkle kullandılar.

21. Kapılara yerleştirilmiş [80] olan on bin Kartacalı, kılıçları kuşanıp savaş makinelerini iten adamların üzerine hücum edince Scipio'nun adamları büyük bir sıkıntının içine düştü. Kartacalılar pek çok başarı kazandılar, ancak kendi kayıplarının da aşağı kalır yanı yoktu. Sonunda Romalılar, disiplin ve mukavemetleri sayesinde üstünlüğü ele aldılar. [81] İşlerin tersine dönmesiyle birlikte,

τειχῶν ἔκαμνον ἤδη, καὶ αἱ κλίμακες αὐτοῖς προσεπέλαζον. οἱ δὲ ξιφήρεις τῶν Καρχηδονίων ἐς τὰς πύλας ἐσέτρεχον καὶ ἀποκλήσαντες αὐτὰς ἀνεπήδων ἐπὶ τὰ τεῖχη. [82] καὶ τοῖς Ῥωμαίοις αὖθις ἦν ὁ πόνος πολὺς τε καὶ χαλεπός, ἐς οὗ Σκιπίων ὁ στρατηγὸς πάντη περιθέων τε καὶ βοῶν καὶ παρακαλῶν εἶδε περὶ μεσημβρίαν, ἥ τὸ βραχὺ τεῖχος ἦν καὶ τὸ ἔλος προσέκλυζε, τὴν θάλασσαν ὑποχωροῦσαν· ἄμπωτις γὰρ ἐφήμερός ἐστιν. καὶ ὁ κλύδων ἐπήει μὲν ἐς μαστούς, ὑπεχώρει δ' ἐς μέσας κνήμας. [83] ὅπερ ὁ Σκιπίων τότε ἰδὼν καὶ περὶ τῆς φύσεως αὐτοῦ πυθόμενος, ὥς ἔχοι τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας, πρὶν ἐπανελθεῖν τὸ πέλαγος, ἔθει πάντη βοῶν· “Νῦν ὁ καιρὸς, ὦ ἄνδρες, νῦν ὁ σύμμαχός μοι θεὸς ἀφίκται. πρόσсите τῷ μέρει τῷδε τοῦ τείχους. ἡ θάλασσα ἡμῖν ὑποκεχώρηκε. φέρετε τὰς κλίμακας, ἐγὼ δ' ἡγήσομαι.”

22. Καὶ πρῶτος [84] ἀρπάσας τινὰ τῶν κλιμάκων μετέφερέν τε καὶ ἀνέβαινεν, οὕτω τινὸς ἀναβάντος ἄλλου, μέχρι περισχόντες αὐτὸν οἱ τε ὑπασπισταὶ καὶ ἡ ἄλλη στρατιὰ τόνδε μὲν ἐπέσχον, αὐτοὶ δὲ πολλὰς ὁμοῦ κλίμακας προσετίθεσάν τε καὶ ἀνεπήδων. [85] βοῆς δὲ καὶ ὀρμῆς ἐκατέρωθεν γενομένης καὶ ποικίλων ἔργων καὶ παθῶν, ἐκράτησαν ὅμως οἱ Ῥωμαῖοι καὶ πύργων τινῶν ἐπέβησαν ὀλίγων, οἷς ὁ Σκιπίων σαλπικτὰς καὶ βυκανιστὰς ἐπιστήσας ἐξοτρύνειν ἐκέλευσε καὶ θορυβεῖν ὥς τῆς πόλεως εἰλημμένης ἤδη. [86] ἕτεροὶ τε περιθέοντες ὁμοίως διετάρασσον, καὶ καθαλόμενοί τινες ἀνέωξαν τῷ Σκιπίωνι τὰς πύλας· ὁ δ' εἰσεπήδησε μετὰ τῆς στρατιᾶς δρόμῳ. καὶ τῶν ἑνδον οἱ μὲν ἐς τὰς οἰκίας ἀπεδίδρασκον, ὁ δὲ Μάγων τοὺς μυρίους ἐς τὴν ἀγορὰν συνεκάλει [87] ταχὺ δὲ καὶ τούτων κατακοπέντων ἐς τὴν ἄκραν σὺν ὀλίγοις ἀνεχώρει τοῦ δὲ Σκιπίωνος καὶ ἐπὶ τὴν ἄκραν εὐθύς ἐπιόντος, οὐδὲν ἔτι δρᾶν σὺν ἡττημένοις τε καὶ κατεπτηχόσιν ἔχων ἐνεχείρισεν ἑαυτὸν τῷ Σκιπίωνι.

23. Ὁ δὲ τόλμη [88] καὶ τύχη πόλιν εὐδαίμονα καὶ δυνατὴν ἑλὼν ἡμέρᾳ μιᾷ, τετάρτῃ τῆς ἐπ' αὐτὴν ἀφίξεως, ἐπῆρτο μεγάλως καὶ μᾶλλον ἐδόκει κατὰ θεὸν ἕκαστα δρᾶν· αὐτός τε οὕτως ἐφρόνει καὶ οὕτως ἐλογοποιεῖ καὶ τότε καὶ ἐς τὸν ἔπειτα βίον, ἀρξάμενος ἐξ ἐκείνου. [89] πολλάκις γοῦν

surları savunmaya çalışan adamlar bitkin düşmüş ve karşlarına merdivenler dikilmişti. Fakat Kartaca'nın kılıçlı askerleri geri çekilip kapıları kapattılar ve duvarların üzerine tırmandılar. [82] Romalılar, yeniden büyük bir zahmet ve zorlukla karşı karşıya kalmışlardı; ta ki komutanları Scipio, gün ortasında lagün sularının dövdüğü ve duvarın en kısa olduğu noktada suların çekildiğini görüp ortalıkta koşturana ve cesaret verici sözler haykırana kadar. Duvarın bu kısmında her gün gelgit oluşurdu. Sular gelgit başladığında göğüs hizasına kadar yükselir, çekildiğinde ise yalnızca baldırın ortasına kadar ulaşırdı. [83] Scipio işte bunu görmüştü ve sular yeniden yükselinceye kadar bu durumun gelgitin doğası gereği günün geri kalanında da devam edeceğini öğrenmişti. ortalıkta koşturarak bağırmağa başladı: "Şimdi tam zamanı beyler! Tanrı bana yardımcı olmaya geldi. Duvarın bu kısmından saldırın. Sular bizim için çekildi. Merdivenleri yanınıza alın, ben size önderlik edeceğim."

22. Henüz kimse [84] tırmanmamışken merdivenlerden birini alıp duvara yaslayan ve tırmanmaya çalışan ilk kişi Scipio oldu. Fakat kalkan taşıyıcılar ve ordunun diğer askerleri onu çevreleyip geride tuttular ve duvara çok sayıda merdiven dayayıp kendileri tırmandılar. [85] Her iki taraf da haykırışlar eşliğinde saldırıyordu. Çeşitli taktikler uyguluyor, birbirlerine hasar veriyorlardı. Sonunda Romalılar üstünlüğü ele aldılar ve birkaç kaleyi ele geçirdiler. Scipio bu kalelere trompet ve boru çalan adamlar gönderdi ve sanki şehir ele geçirilmiş gibi gürültü yapmalarını emretti. [86] Diğerleri de ortalıkta koşturarak benzer bir kafa karışıklığı yarattı. Bazıları ordusuyla birlikte hızla şehre yönelen Scipio'ya kapıları açmak için duvardan aşağıya atladı. Scipio ordunun başında şehre yürüdü. Şehirdekilerin bazıları evlere kaçarken Mago on bin adamını şehir meydanına topladı. [87] Fakat bunlar kısa sürede öldürülünce Mago az sayıda adamla birlikte kaçıp bir kaleye sığındı. Scipio vakit kaybetmeden kaleye saldırınca artık yapabileceği hiçbir şey kalmayan Mago, yenilmiş ve çaresiz adamlarıyla birlikte teslim oldu.

23. Scipio cesareti [88] ve iyi talihi sayesinde, oraya varışının dördüncü gününde, bir gün içerisinde zengin ve güçlü bir şehir ele geçirmişti. Bu başarısı güvenini artırdı ve her yaptığı işte tanrının yardımını aldığına dair oluşan inanç daha da güçlendi. Kendisinin inandığı şey de buydu ve hem o zamanlar hem de hayatının geri kalanında bu hikâyeyi anlattı. [89] Yalnız başına

ἐς τὸ Καπιτώλιον ἐσθῆι μόνος καὶ τὰς θύρας ἐπέκλειεν ὥσπερ τι παρὰ τοῦ θεοῦ μανθάνων. καὶ νῦν ἔτι τὴν εἰκόνα τὴν Σκιπίωνος ἐν ταῖς πομπαῖς μόνου προφέρουσιν ἐκ τοῦ Καπιτωλίου, τῶν δ' ἄλλων ἐξ ἀγορᾶς φέρονται. [90] τότε δ' εἰρηνικὸν ὁμοῦ καὶ πολεμικὸν ταμιεῖον παραλαβὼν ὄπλα τε πολλὰ ἐν αὐτῷ καὶ βέλη καὶ μηχανήματα καὶ νεωσοίκους καὶ ναῦς μακρὰς τρεῖς καὶ τριάκοντα καὶ σῖτον καὶ ἀγορὰν ποικίλην καὶ ἐλέφαντα καὶ χρυσὸν καὶ ἄργυρον, τὸν μὲν ἐν σκεύεσι πεποιημένον, τὸν δὲ ἐπίσημον, τὸν δὲ ἀσήμαντον, ὁμηρὰ τε Ἰβήρων καὶ αἰχμάλωτα καὶ ὅσα Ῥωμαίων αὐτῶν προεῖληπτο, ἔθυε τῆς ἐπιούσης καὶ ἐθριάμβευε καὶ τὴν στρατιὰν ἐπήνει καὶ <πρὸς τοὺς ἐν> τῇ πόλει μετὰ τὴν στρατιὰν ἐδημηγόρει τῶν τε Σκιπιώνων αὐτοὺς ἀναμνήσας ἀπέλυε τοὺς αἰχμαλώτους εἰς τὰ ἴδια, θεραπεύων τὰς πόλεις. [91] ἀριστεῖα δ' ἐδίδου τῷ μὲν ἐς τὸ τεῖχος ἀναβάντι πρῶτῳ μέγιστα, τῷ δ' ἐξῆς τὰ ἡμίσεα τούτων, τῷ δὲ τρίτῳ τὰ τρίτα καὶ τοῖς ἄλλοις κατὰ λόγον. τὰ δὲ λοιπὰ ἐς Ῥώμην ἐπεμψεν ἐπὶ τῶν εἰλημμένων νεῶν, ὅσα χρυσὸς ἢ ἄργυρος ἦν ἢ ἐλέφας. [92] ἡ μὲν δὴ πόλις ἔθυσεν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας, ὡς τῆς πατρῴας εὐπραξίας ἐκ πόνων πολλῶν αὐθις ἀνακυπτούσης, ἡ δὲ Ἰβηρία καὶ οἱ ἐν αὐτῇ Φοίνικες κατεπεπλήγησαν τῷ μεγέθει καὶ τάχει τοῦ τολμήματος.

24. Ὁ δὲ φρουρὰν [93] μὲν Καρχηδόνι ἐπέστησε καὶ τὸ τεῖχος ἐκέλευσε τὸ παρὰ τὴν ἄμπωτιν ἐς ὕψος ἐγεῖραι· τὴν δ' ἄλλην Ἰβηρίαν αὐτὸς τε ἐπιὼν καὶ τοὺς φίλους ἐς ἕκαστα περιπέμπων ὑπήγετο καὶ τάλλα τὰ ἀντέχοντα ἐβιάζετο. [94] Καρχηδονίων δ' οἱ στρατηγοί, δύο ὄντε λοιπῷ καὶ δύο Ἀσρούβα, ὁ μὲν τοῦ Ἀμίλχαρος πορρωτάτῳ παρὰ Κελτίβηρσιν ἐξενολόγει, ὁ δὲ τοῦ Γέοκωνος ἐς μὲν τὰς πόλεις τὰς ἔτι βεβαίους περιέπεμπεν, ἀξιῶν Καρχηδονίοις ἐμμένειν ὡς στρατιᾶς ἐλευσομένης αὐτίκα ἀπείρου τὸ πλῆθος, Μάγωνα δ' ἕτερον ἐς τὰ πλησίον περιέπεμπεν ξενολογεῖν, ὁπόθεν δυνηθεῖη, καὶ αὐτὸς ἐς τὴν Ἰλεργητῶν ἀφισταμένων ἐνέβαλεν καὶ τινα αὐτῶν πόλιν ἔμελλεν πολιορκήσιν. [95] ἐπιφανέντος δ' αὐτῷ τοῦ Σκιπίωνος ἐς Βαιτύκην ὑπεχώρει καὶ πρὸ τῆς <Βαικύλης> πόλεως ἐστρατοπέδευεν· ἐνθα τῆς ἐπιούσης

sık sık Capitolium'a gider ve sanki tanrıdan bilgi alıyormuş gibi kapıları kapatırdı. Günümüzde geçit törenlerinde yalnızca Scipio'nun heykelini Capitolium'dan getiriyor, diğerlerini ise Forumdan taşıyorlar. [90] Scipio o gün, hem günlük hem de askerî kullanım için tüm her şeyi ele geçirmişti: pek çok silah, mızrak, savaş makinesi, otuz üç gemi, tersaneler, tahıl, çeşitli erzak, fildişi, altın ve gümüşten yapılmış eşyalar, paralar ve külçeler. Bunların yanı sıra, Iberialı rehineler ve Romalı tutsaklar da vardı. Ertesi gün kurban sundu ve zafer alayı düzenledi. Askerlerine övgü dolu bir konuşma yaptı ve şehir sakinlerine Scipio hanesini hatırlatarak seslendi. Kasabalar arasında iyi bir izlenim yaratmak adına tutsakları ailelerine teslim etti. [91] Duvarı ilk tırmanmış olan adamına cesareti için en büyük ödülü, ikinciye bunun yarısını verdi. Üçüncüye ve diğerlerine de hak ettikleri şekilde ödüller dağıttı. Geriye altın, gümüş ve fildişinden ne kalmışsa hepsini ele geçirdiği gemilerle birlikte Roma'ya gönderdi. [92] Şehirde kurban sunuları eşliğinde üç gün boyunca kutlama yapıldı, çünkü atalarının sahip olduğu iyi talihe pek çok sıkıntının ardından yeniden kavuşmuşlardı. Hem orada hem de Iberia'da bulunan Fenikeliler,⁴⁵ bu cüretkâr girişimin büyüklüğü ve çabukluğu nedeniyle hayrete düşmüşlerdi.

24. Scipio, [93] Yeni Kartaca'ya bir garnizon yerleştirdikten sonra gelgitlerin vurduğu duvarın yükseltilmesini emretti. Ardından yüzünü Iberia'nın geri kalanına çevirdi. Dört bir yana dostlarını yollayarak çeşitli halkları yanına çekti. Direniş sergileyenleri ise şiddetle bastırdı. [94] Geriye Hasdrubal isimli iki Kartacalı komutan kalmıştı. Hamilcar'ın oğlu olan Hasdrubal, uzaklarda Keltiberia kabilelerinden paralı askerler topluyordu. Gisco'nun oğlu olan Hasdrubal ise hâlâ sadık olan kentlere adamlar gönderiyor ve Iberia'ya büyük bir Kartaca ordusunun ulaşmakta olduğunu söyleyerek onları dirençli kalmaya çağırıyordu. Diğer Mago'yu⁴⁶ her yerden mümkün olduğunca paralı asker toplamaya gönderirken kendisi isyan etmiş olan Illergetes halkına bir sefer düzenledi ve kasabalarından birini kuşatmayı amaçladı. [95] Fakat Scipio yaklaşınca Baetica'ya çekildi ve Baecula kasabasının önünde ordugâh kurdu. Ertesi gün

εὐθὺς ἦσσαντο, καὶ τὸν χάρακα αὐτοῦ καὶ τὴν Βαικύλην ἔλαβεν ὁ Σκιπίων.

25. Ὁ δὲ τὴν στρατιὰν [96] τὴν Καρχηδονίων τὴν ἔτι οὖσαν ἐν Ἰβηρίᾳ συνέλεγεν ἐς Καρμώνην πόλιν, ὡς ὁμοῦ πᾶσιν ἀμυνούμενος τὸν Σκιπίωνα. καὶ αὐτῷ συνῆλθον πολλοὶ μὲν Ἰβήρων, οὓς Μάγων ἤγεν, πολλοὶ δὲ Νομάδων, ὧν ἦρχε Μασσανάσσης. [97] καὶ τούτων ὁ μὲν Ἀσρούβας μετὰ τῶν πεζῶν ὑπὸ χάρακι ἐστρατοπέδευεν, ὁ δὲ Μασσανάσσης καὶ ὁ Μάγων ἱππαρχοῦντες αὐτῷ προηλίζοντο τοῦ στρατοπέδου. [98] ὧδε δὲ ἔχουσιν αὐτοῖς ὁ Σκιπίων τοὺς ἰδίους ἱππέας ἐπιδιήρει καὶ Λαίλιον μὲν ἐπὶ Μάγωνα ἔπεμπε, αὐτὸς δ' ἐπὶ Μασσανάσσην ἐτράπετο. [99] μέχρι μὲν οὖν τινος ἦν ἐν ἀγῶνι καὶ πόνῳ δυσχερεῖ, τῶν Νομάδων αὐτὸν ἀκοντιζόντων τε καὶ ὑποχωρούντων, εἰτ' αὖθις ἐπελαυνόντων· ὡς δὲ παρήγγειλεν ὁ Σκιπίων ἀμεταστρεπτι διώκειν αὐτούς, τὰ δόρατα προβαλόντας, οὐκ ἔχοντες ἀναστροφὴν οἱ Νομάδες κατέφυγον ἐς τὸ στρατόπεδον. καὶ ὁ Σκιπίων ἀποσχῶν δέκα σταδίους ἐστρατοπέδευσεν εὐσταθῶς, ἥπερ ἐβούλετο. [100] ἦν δὲ ἡ μὲν τῶν ἐχθρῶν σύμπασα δύναμις ἑπτακισμῦριοι πεζοὶ καὶ ἱππεῖς πεντακισχίλιοι καὶ ἐλέφαντες ἑξ καὶ τριάκοντα· Σκιπίωνι δὲ τούτων οὐδὲ τριτημόριον ἦν. διὸ καὶ μέχρι τινὸς ἐνεδοίαζε καὶ μάχης οὐ κατήρχε, ἀλλ' ἀκροβολισμοῖς ἐχρήτο μόνοις.

26. Ἐπεὶ δ' ἐπέλειπεν [101] αὐτὸν ἡ ἀγορὰ καὶ λιμὸς ἦπτετο τοῦ στρατοῦ, ἀναζεῦξαι μὲν οὐκ εὐπρεπὲς ἦγεῖτο εἶναι Σκιπίων· θυσάμενος δὲ καὶ εὐθὺς ἐπὶ ταῖς θυσίαις τὴν στρατιὰν ἐς ἐπήκοον ἐλάσας καὶ τὸ βλέμμα καὶ τὸ σχῆμα διαθείς πάλιν ὥσπερ ἐνθους, ἔφη τὸ δαιμόνιον ἦκειν τὸ σύννηθες αὐτῷ καὶ καλεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· χρῆναι δὲ θαρρεῖν θεῷ μᾶλλον ἢ πλήθει στρατοῦ· καὶ γὰρ τῶν πρότερον ἔργων κατὰ θεόν, οὐ κατὰ πλῆθος κρατῆσαι. [102] ἔς τε πίστιν τῶν λεγομένων τὰ ἱερὰ παραφέρειν ἐς τὸ μέσον ἐκέλευε τοὺς μάντις. καὶ λέγων ὁρᾷ τινας οἰωνοὺς πετομένους, οὓς μεθ' ὁρμῆς καὶ βοῆς αὐτόθεν ἐπιστραφεῖς ἐδείκνυνεν τε καὶ ἔλεγεν, ὅτι οἱ σύμβολα νίκης οἱ θεοὶ καὶ τάδε ἔπεμψαν. συνεκινεῖτο δὲ πρὸς αὐτὰ ἐνθέως ὁρῶν καὶ

çabuk bir yenilgiye uğradı ve hem ordugâh hem de Baecula, Scipio'nun eline geçti.

25. Scipio'ya [96] karşı tüm kuvvetleriyle savunma yapmak isteyen Hasdrubal, Kartacalıların Iberia'da bulunan kuvvetlerini Carmona şehrinde topladı. Mago'nun komutası altındaki pek çok Iberialı ile Massinissa önderliğindeki pek çok Numidialı da ona katılmıştı. [97] Hasdrubal piyadelerle birlikte siperlerin arkasında pozisyon alırken, süvarileri komuta eden Massinissa ile Mago ordugâhın ön tarafına yerleştiler. [98] Düşmanın bu düzenine karşı Scipio da kendi süvarilerini böldü ve Mago'nun karşısına Laelius'u⁴⁷ gönderirken Massinissa'nın karşısında kendisi pozisyon aldı. [99] Numidialılar mızraklarını fırlattıktan sonra geri çekiliyor, ardından tekrar saldırıya geçiyorlardı. Bu nedenle Scipio için savaş bir süre zor ve zahmetli geçti. Fakat adamlarına düşmanı amansızca takip etmeleri için emir verince, mızraklarını fırlatmak için dönüş fırsatı bulamayan Numidialılar ordugâhlarına kaçmak zorunda kaldılar. Scipio güvenilir bir yerde ordugâh kurmak istediği için bölgeden on *stadion*⁴⁸ uzaklaştı. [100] Düşman kuvveti yetmiş bin piyade, beş bin süvari ve otuz altı filden oluşuyordu. Scipio'nun sahip olduğu kuvvet ise bunun üçte biri bile değildi.⁴⁹ Bu nedenle bir süre tereddütte kalarak savaşa girmede ve mızrak çatışmalarıyla yetindi.

26. Erzak yetersizliği [101] baş gösterip açlık orduyu zorlamaya başlayınca, geri çekilmenin kabul edilemez olduğunu düşünen Scipio bir kurban töreni düzenledi. Kurban sunularının hemen ardından konuşma yapmak üzere orduyu bir araya topladı. Bir kez daha tanrıdan ilham almış bir adamın görünüş ve tavırlarına büründü. Tanrının yanında olduğunu söyleyerek adamlarını düşmana saldırmaya çağırdı. Ordunun büyüklüğünden çok tanrıya güvenmeleri gerektiğini söyledi. Zira daha önceki çarpışmalarda ordunun büyüklüğü sayesinde değil, tanrının yardımıyla üstünlük kazanmışlardı. [102] Söylediklerini inanılır kılmak için kâhinlere kurban sunularını ortaya getirmelerini emretti. Konuşmasını sürdürdüğü sırada gökyüzünde uçuşan kuşları görünce ani bir hareketle onları işaret etti ve tanrılar tarafından zaferin habercileri olarak gönderilmiş olduklarını haykırdı. Kuşları izleyip haykırırken tanrıdan ilham alıyormuşçasına davranmaya

βοῶν· [103] καὶ ἡ στρατιὰ πᾶσα ἐς τὰς ἐκείνου φαντασίας, περιφερομένου δεῦρο κἀκεῖσε, συνεπεστρέφετο, καὶ πάντες ὡς ἐπὶ νίκην ἔτοιμον ἠρεθίζοντο. [104] ὁ δ' ἐπεὶ πᾶν εἶχεν, ὅσον τι καὶ ἐβούλετο, οὐκ ἀνέθετο οὐδ' εἶασε τὴν ὀρμὴν ἐκλυθῆναι, ἀλλ' ὡς ἔτι ὦν θεόληπτος ἔφη δεῖν ἐπὶ τοῖσδε τοῖς σημείοις εὐθὺς ἀγωνίσασθαι. καὶ φαγόντας ἐκέλευεν ὀπλίσασθαι καὶ ἐπῆγεν ἀδοκῆτως τοῖς πολεμίοις, τοὺς μὲν ἱππέας Σιλανῶ, τοὺς δὲ πεζοὺς Λαιλίῳ καὶ Μαρκίῳ παραδοὺς.

27. Ἀσρούβας δὲ καὶ [105] Μάγων καὶ Μασσανάσσης, ἐπιόντος αὐτοῖς τοῦ Σκιπίωνος ἄφνω, σταδίων ὄντων ἐν μέσῳ δέκα μόνων, ἄσιτον οὖσαν ἔτι τὴν στρατιὰν ὥπλιζον μετὰ σπουδῆς καὶ θορύβου καὶ βοῆς. [106] γενομένης δὲ ὁμοῦ πεζομαχίας τε καὶ ἵππομαχίας οἱ μὲν ἱππῆς οἱ τῶν Ῥωμαίων ἐκράτουν ὑπὸ τῆς αὐτῆς μηχανῆς, ἀμεταστρεπτὶ τοὺς Νομάδας διώκοντες, ὑποχωρεῖν εἰθισμένους καὶ ἐπελαύνειν· οἷς τὰ ἀκόντια διὰ τὴν ἐγγύτητα οὐδὲν ἦν ἔτι χρήσιμα· οἱ πεζοὶ δ' ἐπονοῦντο ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν Λιβύων καὶ ἡττῶντο δι' ὅλης ἡμέρας. [107] οὐδὲ τοῦ Σκιπίωνος αὐτοὺς ἐπιθέοντός τε καὶ παρακαλοῦντος μετετίθεντο, μέχρι τὸν ἵππον Σκιπίων τῷ παιδὶ παραδοὺς καὶ παρὰ τινος ἀσπίδα λαβὼν ἐξέδραμεν, ὡς εἶχε, μόνος ἐς τὸ μεταίχμιον, κεκραγώς· “Ἐπικουρεῖτε, ὦ Ῥωμαῖοι, κινδυνεύοντι <ὑπερ> ὑμῶν τῷ Σκιπίωνι.” [108] τότε γὰρ οἱ μὲν ἐγγὺς ὄρῳντες, οἱ κινδύνου φέρεται, οἱ δὲ πόρρω πυνθανόμενοι καὶ πάντες ὁμοίως αἰδούμενοί τε καὶ περὶ τῷ στρατηγῷ δεδιότες ἐσέδραμον ἐς τοὺς πολεμίους μετ' ἀλαλαγμοῦ καὶ βίας, ἦν οὐκ ἐνεγκόντες οἱ Λίβυες ἐνέδωκαν, ἐπιλειπούσης αὐτοὺς ἅμα τῆς δυνάμεως ὑπὸ τῆς ἀσιτίας περὶ ἐσπέραν· καὶ πολὺς αὐτῶν δι' ὀλίγου τότε φόνος ἐγίγνετο. [109] τοῦτο μὲν δὴ τέλος ἦν Σκιπίωνι τῆς περὶ Καρμῶνην μάχης, ἐπισφαλοῦς ἐς πολὺ γενομένης. ἀπέθανον δ' ἐν αὐτῇ Ῥωμαίων μὲν ὀκτακόσιοι, τῶν δὲ πολεμίων μύριοι καὶ πεντακισχίλιοι.

28. Μετὰ δὲ τοῦθ' οἱ μὲν [110] Λίβυες ὑπεχώρουν αἰεὶ μετὰ σπουδῆς, ὁ δὲ Σκιπίων αὐτοῖς εἶπετο, βλάπτων τι καὶ λυπῶν, ὅσακίς καταλάβοι. [111] ὡς δ' οἱ μὲν ὀχυρόν τι

devam ediyordu. [103] Onun bu garip hareketlerini gören tüm askerler, aynı şekilde bir o yana bir bu yana dönmeye başladılar ve zaferin artık kaçınılmaz olduğunu düşünerek heyecanlandılar. [104] Her şey istediği şekilde seyreden Scipio, duraksamadı ve ordunun heyecanını kaybetmesine izin vermedi; tanrıdan ilham alıyormuş gibi davranmaya devam etti ve bu işaretler nedeniyle derhâl savaşa katılmaları gerektiğini söyledi. Adamlarına yemeklerini yedikten sonra silahlanma emri verdi ve hiç beklenmedik bir şekilde düşmanların üzerine gönderdi. Süvarilerin komutasını Silanus'a, piyadelerin komutasını ise Laelius ile Marcius'a bırakmıştı.⁵⁰

27. Scipio aniden [105] belirttiğinde iki taraf arasında yalnızca on *stadion*⁵¹ mesafe vardı. Hasdrubal, Mago ve Massinissa, gürültü ve kargaşa eşliğinde henüz yemek yememiş olan orduyu aceleyle silahlandırıldılar. [106] Hem piyadeler hem de süvariler arasında bir çarpışma meydana geldi. Roma süvarileri daha önce uyguladıkları savaş taktiklerini kullanarak galip gelmeyi başardılar. Önce geri çekilip ardından tekrar saldırmaya alışık olan Numidialıları hiç durmadan kovaladılar. Böylece yakın takipte kalarak mızrakları yeniden kullanmalarına fırsat tanımamışlardı. Fakat piyadeler, sayıca üstün Kartaca kuvvetleri yüzünden sıkıntı yaşadılar ve gün boyunca kayıplar verdiler. [107] Scipio atıyla ortalıkta dolanıp onları yüreklendirmeye çalışsa da durum tersine dönmedi. Sonunda atını kölesine bıraktı, eline bir kalkan alıp tek başına iki ordunun arasına doğru koştu ve haykırdı: "Ey Romalılar! Sizin için hayatınızı tehlikeye atan Scipio'ya yardım edin!" [108] O anda Scipio'nun tehlikenin içine atıldığını gören yakınındakiler, uzakta kalan adamları bu durumdan haberdar ettiler. Bunun üzerine hepsi birden mahcup oldu ve komutanlarından korkarak haykırışlarla düşmanın üzerine koştu. Oldukça şiddetli bir saldırı gerçekleştirdiler. Afrikalılar bu saldırıya karşı koyamadılar ve akşama doğru erzak yetersizliği nedeniyle açlık yaşayıp güçten düşüncü geri çekilmek zorunda kaldılar. Fakat kısa sürede pek çoğu katledildi. [109] Uzun süre belirsizliğin hâkim olduğu Carmona Savaşı, Scipio açısından işte böyle sonuçlandı. Bu savaş boyunca Romalılar sekiz yüz, düşmanlar ise on beş bin kayıp verdi.

28. Bu olaylardan sonra [110] Afrikalılar hızla geri çekilmeye devam ettiler. Scipio düşmanlarının peşine takıldı ve onları her yakaladığında zarar verdi. [111] Düşmanlar

χωρίον προύλαβον, ἔνθα καὶ ὕδωρ ἦν ἄφθονον καὶ ἀγορὰ καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ πολιορκεῖν αὐτοὺς ἔδει, Σκιπίωνα δ' ἠπειγον ἕτεραι χρεῖαι, Σιλανὸν μὲν ἀπέλιπε τούσδε πολιορκεῖν, αὐτὸς δ' ἐπήει τὴν ἄλλην Ἰβηρίαν καὶ ὑπήγετο. [112] Λιβύων δὲ τῶν ὑπὸ Σιλανοῦ πολιορκουμένων αὐθις ὑποχωρούντων, ἕως ἐπὶ τὸν πορθμὸν ἀφικόμενοι ἐς Γάδειρα ἐπέρασαν, ὁ Σιλανός, ὅσα δυνατὸν ἦν, βλάβας ἀνεξεύγνυνεν ἐς Καρχηδὸνα πρὸς Σκιπίωνα. [113] Ἀσρούβαν δὲ τὸν Ἀμίλχαρος περὶ τὸν βόρειον ὠκεανὸν στρατιὰν ἔτι συλλέγοντα ὁ ἀδελφὸς Ἀννίβας ἐκάλει κατὰ σπουδὴν ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐσβαλεῖν. ὁ δέ, ἵνα λάθοι τὸν Σκιπίωνα, παρὰ τὸν βόρειον ὠκεανὸν τὴν Πυρήνην ἐς Γαλάτας ὑπερέβαινεν, μεθ' ὧν ἐξενολογῆκει Κελτιβήρων.

29. Καὶ ὁ μὲν [114] Ἀσρούβας ὥδε ἐς τὴν Ἰταλίαν τῶν Ἰταλῶν ἀγνοούντων ἠπείγετο· Λεύκιος δ' ἀπὸ Ῥώμης ἐπανιών ἔφραζε τῷ Σκιπίωνι, ὅτι αὐτὸν οἱ ἐν ἄστει Ῥωμαῖοι διανοοῦνται στρατηγὸν ἐς Λιβύην ἀποστέλλειν. [115] ὁ δὲ τοῦδε αὐτοῦ μάλιστα ἐπιθυμῶν ἐκ πολλοῦ καὶ ἐλπίζων ὥδε ἔσεσθαι Λαίλιον ἐπὶ νεῶν πέντε προὔπεμπεν ἐς Λιβύην πρὸς τὸν δυνάστην Σύφακα, δωρεάς τε φέροντα καὶ τῶν Σκιπιώνων ὑπόμνησιν τῆς ἐς αὐτὸν Σύφακα φιλίας καὶ δέησιν Ῥωμαῖοις, ἂν ἐπίωσι, συλλαμβάνειν. ὁ δὲ ὑπέσχετό τε ποιήσειν καὶ τὰ δῶρα ἔλαβεν καὶ ἀντέπεμψεν ἕτερα. [116] αἰσθανόμενοι δὲ τούτων οἱ Καρχηδόνιοι καὶ αὐτοὶ περὶ συμμαχίας ἐπρεσβεύοντο παρὰ τὸν Σύφακα. καὶ ὁ Σκιπίων, πυνθανόμενός τε καὶ μέγα ποιούμενος ἐπὶ Καρχηδονίοις προλαβεῖν καὶ βεβαιώσασθαι Σύφακα, ἥει πρὸς αὐτὸν ἐπὶ νεῶν δύο σὺν τῷ Λαιλίῳ.

30. Καὶ αὐτῷ [117] καταγομένῳ οἱ πρέσβεις τῶν Καρχηδονίων, ἔτι ὄντες παρὰ τῷ Σύφακι, ναυσὶν αἷς εἶχον μακραῖς ἐπανήγοντο, λαθόντες τὸν Σύφακα. [118] ἀλλ' ὁ μὲν ἰστίῳ χρώμενος παρέπλευσεν αὐτοὺς ἀδεῶς καὶ κατήχθη, ὁ δὲ Σύφαξ ἐξένιζεν ἀμφοτέρους καὶ τῷ Σκιπίωνι συνθέμενος ἰδίᾳ καὶ πίστει παρασχὼν ἀπέπεμπε καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐφεδρεύοντας αὐθις αὐτῷ κατεῖχεν, ἕως ἐν βεβαίῳ τῆς θαλάσσης γένοιτο ὁ Σκιπίων. [119] παρὰ μὲν δὴ τοσοῦτον ἦλθε κινδύνου Σκιπίων, καταγόμενός τε καὶ

bol suya ve erzaka sahip sağlam bir bölgeyi ele geçirdiğinde onları kuşatmaktan başka yapılacak bir şey yoktu, fakat Scipio başka meselelerin peşine düştü. Kuşatmanın yönetimini Silanus’a bırakarak Iberia’nın geri kalanına karşı harekete geçti ve orada kontrolü sağladı. [112] Silanus tarafından kuşatma altına alınan Afrikalılar yeniden çekilmeye başladılar ve sonunda boğazlara ulaşarak Gaderia’ya doğru yola ıktılar. Silanus, düşmanlara olabildiğince zarar verdikten sonra Yeni Kartaca’da⁵² Scipio’ya katılmak üzere yola ıktı. [113] Hamilcar oğlu Hasdrubal, kuzey okyanusu yakınlarında ordu toplamaktaydı. Kardeşi Hannibal, onu hızla İtalya’yı işgal etmeye çağırdı. Scipio’nun dikkatinden kaçmak isteyen Hasdrubal, Keltiberialı paralı askerler ile birlikte kuzey okyanusu kıyısından Pyreneleri aşarak Galya’ya ilerledi.

29. Hasdrubal [114] bu yolla İtalyalıların haberi olmadan İtalya’ya baskın yaptı. Roma’dan gelen Lucius,⁵³ Scipio’ya Romalıların kendisini Afrika’ya düzenlenecek bir seferin komutanı olarak göndermeyi düşündüklerini söyledi. [115] Böyle bir şeyi uzun süredir arzu eden Scipio, seferin gerçekleşeceğini umut ederek Laelius’u beş gemiyle Afrika’ya, kral Syphaks’a gönderdi. Syphaks’a hediyeler de götürmüş olan Laelius ona Scipio ailesi ile arasındaki dostluğu hatırlattı ve Romalılar sefer düzenlerse yardımcı olmasını istedi. Syphaks yardım edeceğini söyledi, hediyeleri kabul etti ve karşılığında başka hediyeler gönderdi. [116] Bu görüşmenin haberini alan Kartacalılar da ittifak için Syphaks’a elçi heyeti gönderdiler. Bunu ğrenen Scipio, Kartacalılara karşı Syphaks’ın önemli desteğini sağlama almak için yanına on iki gemi ve Laelius’u alarak bizzat ziyarete gitti.

30. Scipio [117] limana yaklaşmışken hâlâ Syphaks’ın yanında olan Kartaca elçileri, Syphaks’ın haberi olmadan savaş gemileriyle birlikte denize indiler. [118] Scipio yelkenleri kullanarak güvenli bir şekilde onlardan kurtuldu ve limana yanaştı. Her iki tarafla da görüşme gerçekleştiren Syphaks, Scipio ile özel bir anlaşma yaptı ve ona sadık olacağının garanti-sini verdi. Scipio’ya bir kez daha pusu kurma planı yapan Kartacalıları, Scipio güvenli bir şekilde denize aılana kadar gözaltında tuttu. [119] Scipio hem limana yaklaşırken hem de denize açılırken böylesine bir tehlikeyle karşı karşıya kalmıştı.

ἀναπλέων· λέγεται δ' ἐν Σύφακος ἐστιώμενος συγκατακλιθῆναι τῷ Ἀσρούβα καὶ αὐτὸν ὁ Ἀσρούβας περὶ πολλῶν ἐρόμενος καταπλαγῆναι τῆς σεμνότητος καὶ πρὸς τοὺς φίλους εἰπεῖν, ὅτι μὴ μόνον πολεμῶν οὗτος ὁ ἀνὴρ, ἀλλὰ καὶ ἐστιώμενος φοβερός εἴη.

31. Τῷ δ' αὐτῷ [120] χρόνῳ Μάγωνί τινες Κελτιβήρων καὶ Ἰβήρων ἔτι ἐμισθοφόρουν, ὧν αἱ πόλεις ἐς Ῥωμαίους μετετέθειντο· καὶ ὁ Μάρκιος αὐτοῖς ἐπιθέμενος χιλίους μὲν καὶ πεντακοσίους διέφθειρεν, οἱ δὲ λοιποὶ διέφυγον αὐτὸν ἐς τὰς πόλεις. [121] ἑτέρους δὲ ἑπτακοσίους ἱππέας καὶ πεζοὺς ἑξακισχιλίους, Ἄννωνος αὐτῶν ἡγουμένου, συνήλασεν ἐς λόφον, ὅθεν ἀποροῦντες ἀπάντων ἐπρεσβεύοντο πρὸς τὸν Μάρκιον περὶ σπονδῶν. [122] ὁ δ' ἐκέλευεν αὐτοὺς Ἄννονα καὶ τοὺς αὐτομόλους ἐκδόντας αὐτῷ τότε πρεσβεύειν. οἱ μὲν δὴ καὶ τὸν Ἄννονα στρατηγὸν ὄντα σφῶν συναρπάσαντες, ἔτι τῶν λεγομένων ἀκροώμενον, καὶ τοὺς αὐτομόλους παρέδωκαν· ὁ δὲ Μάρκιος ἦτει καὶ τὰ αἰχμάλωτα. [123] λαβὼν δὲ καὶ ταῦτ' ἐκέλευεν αὐτοὺς τακτὸν ἀργύριον κατενεγκεῖν ἅπαντας ἔς τι τοῦ πεδίου χωρίον· οὐ γὰρ ἀρμόζειν τὰ ὑψηλότερα τοῖς παρακαλοῦσιν. καταβάντων δ' ἐς τὸ πεδῖον ἔφη· [124] “Ἄξια μὲν θανάτου δεδράκατε, οἱ τὰς πατρίδας ἔχοντες ὑφ' ἡμῖν εἴλεσθε μετὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπ' αὐτὰς στρατεύειν· δίδωμι δ' ὑμῖν, τὰ ὅπλα καταθεῖσιν, ἀπαθέσιν ἀπιέναι.” [125] ἀγανακτησάντων δ' εὐθὺς ὁμοῦ πάντων καὶ ἀναικραγόντων οὐκ ἀποθήσεσθαι τὰ ὅπλα μάχη γίγνεται καρτερά. καὶ τὸ μὲν ἥμισυ τῶν Κελτιβήρων πολλὰ δρασάντων κατεκόπη, τὸ δ' ἥμισυ πρὸς Μάγωνα διεσώθη. [126] ὁ δ' ἄρτι μὲν ἐς τὸ στρατόπεδον τὸ Ἄννωνος κατεπεπλεύκει ναυσὶν ἐξήκοντα μακραῖς, μαθὼν δὲ τὴν Ἄννωνος συμφορὰν ἐς Γάδειρα διέπλει καὶ λιμῷ κακοπαθῶν περιεσκόπει τὸ μέλλον.

32. Καὶ Μάγων [127] μὲν ἐπὶ ἀργίας ἦν, Σιλανὸς δ' ἀπέσταλτο μὲν ὑπὸ τοῦ Σκιπίωνος Κάστακα πόλιν προσαγαγέσθαι, πολεμικῶς δ' αὐτῷ τῶν Καστακαίων ἐχόντων παρεστρατοπέδευε· καὶ τοῦτο ἐμήνυε τῷ Σκιπίωνι. [128] ὁ δὲ προπέμψας τινὰ παρασκευὴν πολιορκίας εἶπετο· καὶ παροδεύων ἐνέβαλλεν ἐς Ἰλυργίαν

Syphaks'ın makamında verilen bir ziyafette yan yana oturdukları esnada Hasdrubal'ın Scipio'ya pek çok şey sorduğu ve saygınlığından etkilenererek dostlarına Scipio'nun yalnızca savaş meydanında değil, ziyafet esnasında da korkutucu bir adam olduğunu söylediği anlatılır.

31. Yine aynı [120] zamanlarda,⁵⁴ bazı Iberialı ve Keltiberialılar, şehirleri Romalıların tarafına geçmiş olsa da Mago için paralı asker olarak hizmet etmeye devam ediyorlardı. Marcius onlara saldırdı ve bin beş yüz adam öldürdü. Geriye kalanlar kaçarak şehirlere sığındılar. [121] Hanno'nun komutası altındaki diğer sekiz yüz süvari ile altı bin piyadeyi ise bir tepeye kadar kovaladı. Bu tepede erzakları tamamen tükenince bir anlaşma yapmak için Marcius'a elçi gönderdiler. [122] Marcius, Hanno'yu ve kaçakları teslim ettikleri takdirde pazarlık yapacağını söyledi. Kartacalılar, tartışmayı dinlemekte olan komutanları Hanno'yu tutukladılar ve kaçaklarla birlikte Marcius'a teslim ettiler. Marcius savaş esirlerinin de teslim edilmesini istedi. [123] Bu isteği de yerine getirilince herkesin ovadaki bir yere belirlenen miktarda gümüş getirmesini emretti; zira minnet dilenecek kişiler için yüksek yerler uygun değildi. Ovaya indiklerinde Marcius konuşmaya başladı: [124] "Yaptıklarınız için ölmeyi hak ediyorsunuz; vatanlarınız Roma'ya bağımlı durumda, ancak siz düşmanlarla birlik olup Romalıları karşı savaşmayı tercih ettiniz. Yine de silahlarınızı teslim ederseniz sağ salim gitmenize izin vereceğim." [125] Bu sözler üzerine adamların hepsi birden öfkelenip silahları teslim etmeyeceklerini haykırınca şiddetli bir çarpışma patlak verdi. Keltiberialıların yarısı uzunca bir süre direniş gösterdiler, ancak öldürüldüler. [126] Diğer yarısı ise, kısa süre önce altmış savaş gemisiyle birlikte yelken açıp Hanno'nun ordugâhına gelmiş olan Mago'nun yanına sığındı. Hanno'nun başına gelen felaketi öğrenen Mago, Gades'e yelken açtı ve erzak sıkıntısı yaşamasına rağmen gelecek adına planlar yapmaya başladı.

32. Mago [127] hareketsiz kalmaya devam ediyordu. Bu sırada Silanus, Scipio tarafından Castulo kasabasını almaya gönderildi. Fakat Castulo halkı direniş gösterince kasabanın karşısında ordugâh kurdu ve [128] Scipio'ya haber gönderdi. Scipio kuşatma için gerekli olan şeyleri önden gönderdi. Kendisi de Illurgia kasabasına saldırmak üzere yola çıktı.

πόλιν, ἡ Ῥωμαίων μὲν ἦν φίλη κατὰ τὸν πρότερον Σκιπίωνα, ἀναιρεθέντος δ' ἐκείνου κρύφα μετετέθειτο καὶ στρατιὰν ὑποδεξαμένη Ῥωμαίων ὡς ἔτι φίλη Καρχηδονίους ἐκδεδώκει. [129] ὧν χάριν ὁ Σκιπίων σὺν ὀργῇ τέσσαρσιν ὥραις ἐξεῖλεν αὐτήν, τρωθεὶς μὲν τὸν αὐχένα, τῆς δὲ μάχης οὐκ ἀνασχών, ἕως ἐκράτησεν. καὶ ἡ στρατιὰ δι' αὐτόν, οὐδενὸς ἐπικελεύσαντος, ὑπεριδοῦσα τῆς ἀρπαγῆς ἔκτεινον ὁμαλῶς καὶ παιδία καὶ γυναῖκας, μέχρι καὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς ἐπικατέσκαψαν. [130] ἀφικόμενος δ' ἐς τὴν Κάστακα ὁ Σκιπίων τὸν μὲν στρατὸν ἐς τρία διεῖλε καὶ τὴν πόλιν ἐφρουρεῖ, μάχης δ' οὐκ ἤρχε, διδοὺς ἔτι τοῖς Καστακαίοις μεταγνῶναι· καὶ γὰρ ἤκουεν αὐτοὺς οὕτω φρονεῖν. οἱ δὲ τοῖς φρουροῦσι σφᾶς ἐμποδῶν οὐσιν ἐπιθέμενοι καὶ κρατήσαντες ἐνεχείρισαν τὴν πόλιν τῷ Σκιπίωνι. [131] καὶ τοῖσδε μὲν φρουρὰν ὁ Σκιπίων ἐπέστησε καὶ τὴν πόλιν ἐπέτρεψεν ἐνὶ τῶν Καστακαίων ἐπὶ δόξης ὄντι ἀγαθῆς· αὐτὸς δ' ἐς Καρχηδόνα ἀνεξεύγνυε, Σιλανὸν καὶ Μάρκιον περιπέμψας ἐπὶ τὸν πορθμὸν δηρῶν, ὅσα δύναιτο.

33. Ἀσταπαὶ δ' ἦν [132] πόλις Καρχηδονίοις αἰεὶ διαμείνασα ὁμαλῶς· οἱ τότε τοῦ Μαρκίου σφᾶς περικαθημένου συγγινώσκοντες, ὅτι Ῥωμαῖοι λαβόντες αὐτοὺς ἀνδραποδιοῦνται, τὴν περιουσίαν σφῶν ἐς τὴν ἀγορὰν συνήνεγκαν καὶ ξύλα περιθέντες αὐτῇ τὰ τέκνα καὶ τὰ γυναῖα ἐπέβησαν ἐπὶ τὴν ὕλην. [133] πεντήκοντα δὲ σφῶν ὥρκωσαν τοὺς ἀρίστους, ὅταν ἡ πόλις ἀλίσκηται, τὰ γυναῖα καὶ τοὺς παῖδας ἀνελεῖν καὶ τὸ πῦρ ἅψαι καὶ ἑαυτοὺς ἐπικατασφάζαι. [134] οἱ μὲν δὴ μάρτυρας τῶνδε ποιησάμενοι τοὺς θεοὺς ἐξέδραμον ἐπὶ τὸν Μάρκιον οὐχ ὑφορώμενον οὐδέν, ὅθεν αὐτοῦ τοὺς ψιλοὺς καὶ τοὺς ἱππέας ἐτρέψαντο. [135] ὀπλισαμένης δὲ τῆς φάλαγγος τὰ μὲν τῶν Ἀσταπαίων ἦν ἄριστα, ἐξ ἀπογνώσεως μαχομένων, Ῥωμαῖοι δ' ὅμως ἐκράτουν αὐτῶν διὰ τὸ πλῆθος· οὐ γὰρ δὴ τῇ γε ἀρετῇ χεῖρους ἦσαν οἱ Ἀσταπαῖοι. [136] πεσόντων δ' ἀπάντων οἱ πεντήκοντα τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδία κατέσφαξαν καὶ τὸ πῦρ ἐγείραντες ἑαυτοὺς ἐπέρριψαν, ἀκερδῇ τοῖς πολεμίοις τὴν νίκην ἐργασάμενοι. ὁ δὲ Μάρκιος τὴν ἀρετὴν τῶν Ἀσταπαίων καταπλαγεὶς οὐκ ἐνύβρισεν ἐς τὰ οἰκόπεδα αὐτῶν.

Illurgia yaşı Scipio zamanında Romalıların dostuydu, fakat o ölünce gizlice taraf değiştirmişti. [129] Bir Roma ordusunu dost-ça şehre kabul etmişler ve ardından Kartacalılara teslim etmişlerdi. Scipio buna çok öfkeleni ve dört saat içinde kasabayı bastırdı. Boynundan yaralanmış olmasına rağmen zafer kazanana kadar savaştan geri adım atmamıştı. Askerler herhangi bir emir olmamasına rağmen yağmayla hiç ilgilenmediler ve çocuklar ile kadınlar da dahil olmak üzere herkesi öldürerek kasabanın tüm insanlarını ortadan kaldırdılar. [130] Scipio daha sonra Castulo'ya gitti ve ordusunu üç ayrı bölüme ayırarak kasabayı kuşatma altına aldı. Hemen saldırmadı ve Castulo halkına fikir değiştirmeleri için bir teklif sundu; çünkü böyle bir niyetleri olduğuna dair duyum almıştı. Gerçekten de böyle bir niyeti olanlar, kasabayı koruyanlara ve kendilerine karşı koymaya çalışanlara saldırarak onları yendiler ve kasabayı Scipio'ya teslim ettiler. [131] Scipio buraya bir garnizon yerleştirdi ve idareyi iyi üne sahip bir Castulo vatandaşına verdi. Ardından kendisi Yeni Kartaca'ya dönerken, Silanus ve Marcus'u bölgede mümkün olduğunca tahribat yaratmak üzere boğazlara gönderdi.

33. Astapa [132] kenti geçmişten beri daima Kartacalıların yanında yer almıştı. Marcus tarafından kuşatma altına alınınca Romalıların kendilerini ele geçirerek köleleştireceğini düşündüler. Bunun üzerine sahip oldukları malları şehir meydanında topladılar, etrafına odun yığdılar ve çocuklar ile kadınları yığının üzerine yerleştirdiler. [133] Daha sonra kasabanın önde gelen elli adamına, kasaba ele geçirildiği takdirde kadınları ve çocukları öldürmeye, ardından da odunları ateşe vererek kendilerini alevlerin içine atmaya yönelik yeminler ettirdiler. [134] Tanrıları ey-lemlerine tanık olmaya çağırarak kasabadan çıktılar ve Marcus'un hafif silahlı kuvvetleri ile süvarilerini hiç beklemedikleri bir anda bozguna uğrattılar. [135] Roma lejyonları silahlandığında bile Astapa halkı oldukça cesurdu, çünkü çaresizlik içinde savaşıyorlardı. Fakat Romalılar, daha cesur oldukları için değil, sayıca üstün oldukları için Astapalıları yenilgiye uğrattılar. [136] Tüm Astapalı erkekler ölünce, yemin ettirilmiş olan elli adam, kadınları ve çocukları öldürdükten sonra ateşi yakarak kendilerini bunun üzerine attılar ve düşmanlara hiçbir kazanımı olmayan bir zafer bıraktılar. Astapa halkının cesaretine hayran kalan Marcus, bu insanların evlerine zarar vermekten kaçındı.

34. Μετὰ δὲ τοῦθ' ὁ μὲν [137] Σκιπίων ἐς ἀρρωστίαν ἐνέπεσεν, καὶ ὁ Μάρκιος αὐτῷ διώκει τὸ στρατόπεδον ὅσοι δὲ τῶν στρατιωτῶν ὑπ' ἀσωτίας ἀναλώκεσαν τὰ πεπορισμένα, ἡγούμενοι τῶν μὲν πόνων οὐδὲν ἄξιον εὐρῆσθαι παρὰ τὸ μῆδὲν ἔχειν, σφετερίζεσθαι δ' αὐτῶν τὰ ἔργα καὶ τὴν δόξαν Σκιπίωνα, ἀφίσταντο ἀπὸ τοῦ Μαρκίου καὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐστρατοπέδευον. [138] ἔκ τε τῶν φρουρῶν αὐτοῖς πολλοὶ συνέτρεχον, καὶ παρὰ Μάγωνός τινες ἀργύριον φέροντες ἔπειθον αὐτοὺς ἐς τὸν Μάγωνα μεταθέσθαι οἱ δὲ τὸ μὲν ἀργύριον ἔλαβον, στρατηγούς δ' ἀπὸ σφῶν ἐλόμενοι καὶ ταξιάρχους καὶ τᾶλλα διακοσμηθέντες ἐφ' ἑαυτῶν ἐτάσσοντο καὶ συνώμνουν ἀλλήλοις. [139] πυθόμενος δ' ὁ Σκιπίων ἐπέστελλεν ἓν μέρος μὲν τοῖς ἀφροσθηκόσιν, ὅτι διὰ τὴν νόσον αὐτοὺς οὐκ ἀμείψαιτό πω, ἓν μέρος δὲ τοῖς ἄλλοις, ἵνα μεταπείθωσιν αὐτοὺς πλανωμένους, κοινῇ δ' ἅπασιν ἐπιστολὴν ἄλλην ὡς ἤδη συνηλλαγμένοις, ὅτι αὐτοὺς αὐτίκα ἀμείψεται. καὶ ἐκέλευεν εὐθύς ἤκειν ἐπὶ σῖτον ἐς Καρχηδόνα.

35. Ἀναγινωσκομένων [140] δὲ τούτων οἱ μὲν ὑπώπτευνον, οἱ δὲ πιστεύειν ἤξιουν καὶ συνετίθεντο, καὶ πάντες ὦδευον ἐς τὴν Καρχηδόνα ὁμοῦ. [141] προσιόντων δ' αὐτῶν ὁ Σκιπίων προσέταξε τοῖς συνοῦσιν οἱ βουλευταῖς ἕκαστον τῶν ἐξάρχων τινὰ τῆς στάσεως προσεταιρίσασθαι προσιόντα καὶ ὡς ἀπ' εὐνοίας διορθοῦντα ὑποδέξασθαι τε καὶ δῆσαι λαθόντα. [142] προσέταξεν δὲ καὶ τοῖς χιλιάρχοις τοὺς πιστοτάτους ἕκαστον ἀφανῶς ἅμα ἔω ξιφῆρεις ἔχειν καὶ τὰ εὐκαιρὰ τῆς ἐκκλησίας ἐκ διαστημάτων καταλαβόντας, ἣν τις ἐπανιστῆται, κατακεντεῖν καὶ κατακαίνειν αὐτίκα ἄνευ παραγγέλματος. [143] αὐτὸς δ' ἄρτι φαινομένης ἡμέρας ἐπὶ τὸ βῆμα ἐκομίζετο καὶ τοὺς κήρυκας ἐς ἐκκλησίαν ἐποτρύνειν περιέπεμπεν. οἱ δὲ, αἰφνιδίου μὲν αὐτοῖς τοῦ κηρύγματος γενομένου, αἰδούμενοι δ' ἔτι νοσοῦντα τὸν στρατηγὸν σφῶν παρακρατεῖν καὶ νομίζοντες ἐπὶ τὰς ἀμοιβὰς καλεῖσθαι, συνέθεον ὁμοῦ πάντοθεν, οἱ μὲν ἄζωστοι τὰ ξίφη, οἱ δὲ καὶ ἐν χιτῶσι μόνοις, οὐ φθάσαντες οὐδὲ τὴν ἐσθῆτα πᾶσαν ἐπιθέσθαι.

34. Bu olaydan sonra [137] Scipio hastalandı ve ordunun yönetimini Marcius devraldı. Kendilerine tedarik edilmiş paraları savurganca harcayan askerler, ellerinde hiçbir şey kalmadığı için emeklerinin karşılığını alamadıklarını ve başarılarının getirdiği itibarın yalnızca Scipio'ya kaldığını düşündüler. Böylece Marcius'a isyan ettiler ve kendilerine başka bir ordugâh kurdular. [138] Garnizon askerlerinin pek çoğu da onlara katıldı. Mago'nun onlara göndermiş olduğu parayı getiren bazı adamlar ve onları Mago'nun tarafına geçmeye çağırdılar. İsyancılar parayı kabul ettiler. Kendi aralarından komutanlar ve *centuriolar* seçerek her şeyi kendilerince bir düzene koydular. Daha sonra görev yerlerini aldılar ve birbirlerine karşılıklı yeminler ettiler. [139] Bu olayların haberini alan Scipio, isyancılara haber yollayarak hastalığı nedeniyle ödeme yapamamış olduğunu bildirdi. Diğerlerine de isyancıları geri kazanmaya çalışmaları için ayrı ayrı mektuplar gönderdi. Daha sonra uzlaşma sağlanmışçasına tüm adamlara ortak bir mektup yazdı ve hemen ödeme yapacağını bildirerek erzak temini için derhâl Yeni Kartaca'ya gitmelerini emretti.

35. Bu mesajı alan [140] adamların bazıları şüpheliydi, ancak diğerleri güvenilirliği gerektiğini söyledi. Sonunda bir anlaşmaya vararak hep birlikte Yeni Kartaca'ya yürüdüler. [141] Onlar şehre yaklaşmaktayken Scipio, yanında bulunan senatörlere isyanın elebaşlarından her birini şehre girerken karşılamalarını, kibarca konuşarak evlere götürmelerini ve gizlice gözaltına almalarını emretti. [142] *Tribunus militum*lara da en güvenilir adamların her birini şafak vakti gizlice silahlandırma ve bunları belli aralıklarla meclise yerleştirme talimatı verdi. Bu adamlar herhangi bir kargaşa çıkarsa hemen saldırıya geçecek ve emir almaksızın isyancıları öldüreceklerdi. [143] Sabah olunca Scipio kürsüye götürüldü ve adamları meclise çağırmak için haberciler yolladı. Böyle bir çağrı beklemeyen adamlar, hâlâ hasta olan komutanlarını bekletmekten çekindiler ve ücretlerini alacaklarını düşünerek hep birlikte dört bir yandan koşarak geldiler. Bazıları silahlanmadan, bazıları ise tüm kıyafetlerini kuşanmadan yalnızca tunikleriyle gelmişti.

36. Σκιπίων δέ, [144] φρουράν ἔχων ἀμφ’ αὐτὸν ἀφανῆ, πρῶτα μὲν αὐτοῖς ἐπεμέμφετο τῶν γεγονότων, εἰτ’ ἔφη τὴν αἰτίαν ἀναθήσειν μόνοις τοῖς ἄρξασιν, “Οὐς ἐγὼ κολάσω δι’ ὑμῶν.” [145] καὶ λέγων ἔτι προσέταξε τοῖς ὑπηρέταις διαστήσαι τὸ πλῆθος. οἱ μὲν δὴ δίστανον, οἱ δὲ βουλευταὶ τοὺς αἰτίους παρήγον ἐς τὸ μέσον. ἀναβοησάντων δ’ αὐτῶν καὶ τοὺς συστρατιώτας βοηθῆσαι σφίσι παρακαλούντων, τοὺς ἐπιφθεγγομένους εὐθὺς ἔκτεινον οἱ χιλιάρχοι. [146] καὶ τὸ μὲν πλῆθος, ἐπειδὴ τὴν ἐκκλησίαν φρουρουμένην εἶδεν, ἐφ’ ἡσυχίας ἦν σκυθρωποῦ· ὁ δὲ Σκιπίων, τοὺς εἰς τὸ μέσον παραχθέντας αἰκισάμενος, καὶ μᾶλλον αὐτῶν τοὺς ἐκβοήσαντας, ἐκέλευσε τοὺς αὐχένους ἀπάντων ἐς τοῦδαφος παττάλοις προσδεθέντας ἀποτμηθῆναι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀμνηστίαν ἐκῆρξεν διδόναι.

37. Ὡς δὲ μὲν [147] τὸ στρατόπεδον καθίστατο τῷ Σκιπίωνι· Ἰνδύβιλις δέ, τῶν συνθεμένων τις αὐτῷ δυναστῶν, στασιαζούσης ἔτι τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς κατέδραμέν τι τῆς ὑπὸ τῷ Σκιπίωνι γῆς. [148] καὶ αὐτῷ τοῦ Σκιπίωνος ἐπελάσαντος ὑπέστη μὲν τὸν ἀγῶνα γενναίως καὶ χιλίους καὶ διακοσίους Ῥωμαίων διέφθειρεν, ἀπολομένων δ’ αὐτῷ δισμυρίων ἐδεῖτο προσπέμψας. καὶ ὁ Σκιπίων αὐτὸν χρήμασι ζημιώσας συνηλλάσσετο. [149] λαθὼν δὲ καὶ Μασσανάσσης Ἀσρούβαν ἐπέραςε τὸν πορθμὸν καὶ φιλίαν τῷ Σκιπίωνι συνθέμενος ὥμοσε συμμαχήσειν, ἂν ἐς Λιβύην στρατεύῃ. ἐπραξεν δὲ τοῦτο ἀνὴρ ἐς πάντα βέβαιος διὰ τοιάνδε αἰτίαν. [150] Ἀσρούβου τοῦ τότε οἱ συνόντος στρατηγοῦ θυγάτηρ ἐς γάμον ἐγγεγύητο Μασσανάσση· Σύφακα δ’ ἄρα τὸν δυνάστην ἔρως ἐκνιζε τῆς παιδός, καὶ οἱ Καρχηδόνιοι, μέγα ποιούμενοι Σύφακα ἐπὶ Ῥωμαίους προσλαβεῖν, ἔδωκαν αὐτῷ τὴν παιῖδα, οὐδὲν τοῦ Ἀσρούβου πυθόμενοι καὶ τῶνδε πραχθέντων ὁ μὲν Ἀσρούβας αὐτὰ ἐπέκρυπτε, τὸν Μασσανάσσην αἰδούμενος, ὁ δὲ αἰσθόμενος συνέθετο τῷ Σκιπίωνι. [151] Μάγων δ’ ὁ ναύαρχος, ἀπογνοὺς ἀπὸ τῶν παρόντων τὰ ἐν Ἰβηρίᾳ, πλεύσας ἐς Λίγυας καὶ Κελτοὺς ἐξενολόγει.

38. Καὶ ὁ μὲν [152] περὶ ταῦτ’ ἦν, καὶ τὰ Γάδειρα ἐκλειφθέντα ὑπὸ τοῦ Μάγωνος οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον·

36. Muhafızlar [144] tarafından görünmeyecek şekilde etrafı sarılmış olan Scipio, yaşananlar nedeniyle önce adamlarını azarladı. Daha sonra suçu yalnızca elebaşlarına yükleyeceğini belirterek "Sizlerin huzurunda onları bizzat cezalandıracağım!" dedi. [145] Bunları söyledikten sonra yardımcılarını kalabalığı ikiye ayırmalarını emretti. Bu iş halledildikten sonra senatörler isyanın sorumlularını ortaya getirdiler. Bu adamlar bağırarak asker dostlarını kendilerine yardım etmeye çağırdılar, ancak *tribunus*lar ağzını açanları hemen öldürdü. [146] Meclisin sağlam bir şekilde korunduğunu gören kalabalık kaygılı bir sessizliğe büründü. Scipio ortaya getirilen adamlara, özellikle de bağırıp çağıranlara işkenceler uyguladı. Hepsinin boyunlarının kazıklarla yere sabitlenmesini ve kafalarının kesilmesini emretti. Diğerleri için ise bir af ilan etti.⁵⁵

37. Böylece [147] Scipio orduyu yeniden düzene soktu. Bu sırada, anlaşma yaptığı krallardan biri olan Indibilis,⁵⁶ Roma ordusu isyandayken Scipio'nun kontrolü altındaki bir bölgeyi işgal etmişti. [148] Scipio onun üzerine yürüyünce asil bir direniş sergileyip bin iki yüz Romalı öldürdü, ancak bunun yanında yirmi bin adamını kaybetti. Ateşkes talep edince Scipio, onu para cezasına tabi tuttuğu bir anlaşma yaptı. [149] Massinissa, Hasdrubal'ın haberi olmadan boğazları aşır Scipio ile bir ittifak kurdu ve Afrika'ya sefere çıkarsa ona destek olacağına dair yemin etti. Bunu yapmasının ve Scipio'ya her daim sadık kalmasının bir sebebi vardı. [150] Hasdrubal'ın komutası altında görev yaparken onun kızıyla⁵⁷ nişanlanmıştı. Fakat kral Syphaks bu kıza âşık olunca, Romalılara karşı Syphaks'ın desteğinin büyük bir öneme sahip olduğunu düşünen Kartacalılar, Hasdrubal'a danışmadan kızı Syphaks'a verdiler. Hasdrubal bunu öğrenince Massinissa'dan çekindiği için olayı gizlemeye çalıştı, ancak Massinissa bunu öğrendi ve Scipio ile bir anlaşma yaptı. [151] Iberia'da yaşananlardan dolayı umudunu kaybeden donanma komutanı Mago, paralı asker toplamak üzere Liguria ve Galya'ya yelken açtı.

38. Mago'nun [152] bu hareketi üzerine Romalılar, onun terk etmiş olduğu Gades'i işgal ettiler.⁵⁸

στρατηγούς δὲ Ἰβηρίας ἐτησίους ἐς τὰ ἔθνη τὰ εἰλημμένα ἔπεμπον ἀπὸ τοῦδε ἀρξάμενοι, μικρὸν πρὸ τῆς τετάρτης καὶ τεσσαρακοστῆς καὶ ἑκατοστῆς ὀλυμπιάδος, ἀρμοστὰς ἢ ἐπιστάτας αὐτοῖς τῆς εἰρήνης ἐσομένους. [153] καὶ αὐτοῖς ὁ Σκιπίων ὀλίγην στρατιάν ὡς ἐπὶ εἰρήνῃ καταλιπὼν συνώκισε τοὺς τραυματίας ἐς πόλιν, ἣν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας Ἰταλικὴν ἐκάλεσε· καὶ πατρίς ἐστι Τραϊανοῦ τε καὶ Ἀδριανοῦ, τῶν ὕστερον Ῥωμαίοις ἀρξάντων τὴν αὐτοκράτορα ἀρχήν. [154] αὐτὸς δ' ἐς Ῥώμην ἐπὶ στόλου πολλοῦ διέπλει, λαμπρῶς τε κεκοσμημένου καὶ καταγέμοντος αἰχμαλώτων ὁμοῦ καὶ χρημάτων καὶ ὄπλων καὶ λαφύρων ποικίλων. [155] καὶ ἡ πόλις αὐτὸν ἐπιφανῶς ἐξεδέχετο μετὰ δόξης αἰοιδίμου τε καὶ παραλόγου διὰ τε νεότητα καὶ ταχυεργίαν καὶ μέγεθος εὐπραξίας. οἱ τε φθονοῦντες αὐτῷ τὴν πάλαι κουφολογίαν ὠμολόγουν ἐς ἔργον ἀποβῆναι. [156] καὶ Σκιπίων μὲν θαυμαζόμενος ἐθριάμβευεν, Ἰνδύβιλις δ' οἰχομένου τοῦ Σκιπίωνος αὐθις ἀφίστατο. καὶ αὐτὸν οἱ στρατηγοὶ τῆς Ἰβηρίας τὸν στρατὸν ἀγείραντες, ὅσος αὐτοῖς ἦν περὶ τὰ φρούρια, καὶ δύναμιν ἄλλην ἀπὸ τῶν ὑπηκόων συναγαγόντες ἔκτειναν. [157] τοὺς δ' αἰτίους τῆς ἀποστάσεως ἐς κρίσιν παραγαγόντες θανάτῳ μετῆλθον καὶ τὰ ὄντα αὐτοῖς ἐδήμειυσαν. τὰ τε ἔθνη τὰ συναράμενα αὐτῷ χρήμασιν ἐζημίωσαν καὶ τὰ ὄπλα αὐτῶν παρείλοντο καὶ ὄμηρα ἤτησαν καὶ φρουρὰς δυνατωτέρας αὐτοῖς ἐπέστησαν.

39. Καὶ τάδε [158] μὲν ἦν εὐθὺς μετὰ Σκιπίωνα, καὶ ἡ πρώτη Ῥωμαίων ἐς Ἰβηρίαν πείρα ἐς τοῦτο ἔληγε· Χρόνῳ δ' ὕστερον, ὅτε Ῥωμαῖοι Κελτοῖς τε τοῖς περὶ Πάδον ἐπολέμουν καὶ Φιλίππῳ τῷ Μακεδόνι, ἐνεωτέρισαν αὐθις ἐς τὴν ἀσχολίαν αὐτῶν οἱ Ἰβηρες. [159] καὶ αὐτοῖς ἐπεπέμφθησαν ἐκ Ῥώμης στρατηγοὶ τοῦδε τοῦ πολέμου Σεμπρώνιος τε Τουδιτανὸς καὶ Μάρκος Ἐλουιος, μετὰ δ' ἐκείνους Μινούκιος. [160] καὶ ἐπὶ τούτῳ μείζονος ἔτι τῆς κινήσεως γιγνομένης μετὰ πλέονος δυνάμεως ἐπέμφθη Κάτων, νέος μὲν ὢν ἔτι πάμπαν, αὐστηρὸς δὲ καὶ φιλόπονος συνέσει τε γνώμῃς καὶ δεινότητι λόγων ἀριπρεπής, ὥστε αὐτὸν ἐπὶ τοῖς λόγοις ἐκάλουν οἱ Ῥωμαῖοι Δημοσθένη, πυνθανόμενοι τὸν ἄριστον ἐν τοῖς Ἑλλήσι ῥήτορα γεγενῆσθαι Δημοσθένη.

Bu tarihten itibaren, yani yüz kırk dördüncü Olimpiyat Oyunları'ndan⁵⁹ kısa bir süre önce Romalılar, vali olarak görev yapacak ve huzuru sağlayacak *praetor*ları yıllık olarak Iberia'da ele geçirdikleri halklara göndermeye başladılar. [153] Scipio barışçıl duruma uygun olarak küçük bir birliği orada bıraktıktan sonra yaralıları, yeni kurduğu ve İtalya'dan dolayı Italica adını verdiği şehre yerleştirdi. Burası daha sonraları Romalıları bir imparatorluk çatısı altında yönetecek olan Traianus ve Hadrianus'un memleketidir. [154] Scipio, ihtişamlı bir şekilde giyinerek tutsak, para, silah ve türlü ganimetlerle dolu büyük bir donanmayla Roma'ya yelken açtı. [155] Gençliği, başarısının büyüklüğü ve bunu elde etme hususundaki çabukluğu nedeniyle şehirdekiler şanına uygun şarkılar söyleyerek onu beklentilerin çok daha üzerinde bir coşkuyla karşıladılar. Ona karşı kin besleyenler bile, geçmişte ortaya atmış olduğu vaatleri yerine getirdiğini itiraf etmek zorunda kaldılar. [156] Scipio gerçekten de hayran olunası bir başarı kazanmıştı. Fakat o ayrıldıktan sonra Indibilis yeniden isyan etti. Iberia'da bulunan *praetor*lar garnizonlardan temin ettikleri askerlerle bir ordu oluşturdular. Iberia'daki tebaalardan da bir kuvvet topladıktan sonra bunlarla birlikte isyancı Indibilis'i öldürdüler. [157] Bu isyanın sorumluları yargılandıktan sonra ölüm cezasına çarptırıldılar ve mallarına el konuldu. Romalılar, onlara yardımcı olan halkları para cezasına çarptırdılar ve silahlarına el koydular. Ayrıca rehine talep ettiler ve şehirlerine daha büyük garnizonlar yerleştirdiler.

39. Bunlar, [158] Scipio'nun ayrılmasının hemen ardından meydana gelen ve Romalıların Iberia'daki ilk girişimini sona erdiren olaylardı. Romalılar bir süre sonra Padus Nehri civarında Keltlerle ve Makedonyalı Philippos ile savaştılar.⁶⁰ Onlar bu meselelerle uğraşırken Iberialılar yeniden isyan ettiler. [159] Bunun üzerine, seferi yürütmek üzere önce Sempronius Tuditanus ile Marcus Helvius'u, daha sonra ise Minucius'u gönderdiler.⁶¹ [160] İsyân büyüüp tehlikeli bir boyuta ulaşınca daha büyük bir orduyla birlikte Cato gönderildi.⁶² Cato henüz çok genç bir adamdı, ancak disiplinli ve çalışkandı. Parlak fikirleri ve belagati sayesinde öylesine büyük bir ün kazanmıştı ki, Romalılar onu Demosthenes olarak çağırırlardı; zira Demosthenes'in Hellenler arasındaki en yetenekli hatip olduğunu duymuşlardı.

40. Ὡς δὲ κατέπλευσε [161] τῆς Ἰβηρίας ἐς τὸ καλούμενον Ἐμπόριον ὁ Κάτων, οἱ μὲν πολέμιοι πάντοθεν ἐπ' αὐτὸν ἐς τετρακισμυρίους ἀγγέγατο, ὁ δ' ἐπὶ μὲν τὴν στρατιὰν ἐγύμναζεν, [162] ὡς δ' ἔμελλε συνενεχθῆσθαι μάχῃ, τὰς ναῦς, ἃς εἶχεν, ἐς Μασσαλίαν ἀπέπεμψεν καὶ τὸν στρατὸν ἐδίδασκεν οὐ τοῦτ' εἶναι φοβερόν, ὅτι πλήθει προύχουσιν οἱ πολέμιοι (τὴν γὰρ εὐψυχίαν αἰεὶ τοῦ πλέονος ἐπικρατεῖν), ἀλλ' ὅτι "Νεῶν ἀποροῦμεν, ὡς οὐκ ἔχειν, εἰ μὴ κρατοῖμεν, οὐδὲ σωτηρίαν." [163] ταῦτα εἰπὼν αὐτίκα συνέβαλλεν, οὐκ ἐπελπίσας ὥσπερ ἕτεροι τὸν στρατὸν, ἀλλὰ φοβήσας. γενομένης δ' ἐν χερσίν τῆς μάχης ἐς πάντα μετεπῆδα παρακαλῶν καὶ παροξύνων. [164] ἀκρίτου δ' αὐτῆς ἐς δεΐλην ἐσπέραν ἔτι οὐσης καὶ πολλῶν πιπτόντων ἑκατέρωθεν ἕς τινα λόφον ὑψηλὸν μετὰ τριῶν τάξεων ἐφέδρων ἀνέδραμεν, τὸ ἔργον ὁμοῦ πᾶν ἐποψόμενος. [165] ὡς δὲ εἶδε τοὺς μέσους τῶν ἰδίων μάλιστα ἐνοχλουμένους, ὥρμησεν ἐς αὐτοὺς προκινδυνεύων ἔργῳ τε καὶ βοῇ συνετάραξε τοὺς ἐχθροὺς καὶ πρῶτος κατῆρξε τῆς νίκης. [166] διώξας τε νυκτὸς ὅλης ἐκράτησεν αὐτῶν τοῦ στρατοπέδου καὶ πολλοὺς ἀπέκτεινεν. ἐπανιόντι δ' ὡς ἡγεμόνι τῆς νίκης συνήδοντο συμπλεκόμενοι. καὶ μετὰ τοῦτο ἀνέπαυε τὴν στρατιάν καὶ τὰ λάφυρα ἐπίπρασκεν.

41. Πρεσβευόντων δ' ἐς [167] αὐτὸν ἀπάντων ὁμηρὰ τε ἤτησεν ἄλλα καὶ βιβλία ἐσφραγισμένα ἐς ἐκάστους περιέπεμπε καὶ τοὺς φέροντας ἐκέλευεν ἡμέρᾳ μιᾷ πάντας ἀποδοῦναι· καὶ ὥριζε τὴν ἡμέραν τεκμηράμενος, ὅτε μάλιστα ἐς τὴν πορρωτάτῳ πόλιν ἀφίξονται. [168] ἐκέλευεν δ' ἡ γραφὴ ταῖς ἀρχαῖς τῶν πόλεων ἀπάσαις καθαιρεῖν τὰ τεῖχη σφῶν αὐτῆς ἡμέρας, ἥ τὰ γράμματα λάβοιεν· εἰ δὲ ἀνάθοιντο τὴν ἡμέραν, ἀνδραποδισμόν ἡπείλει. [169] οἱ δ' ἄρτι μὲν ἡττημένοι μεγάλῃ μάχῃ, ὑπὸ δ' ἀγνοίας, εἴτε μόνοις, εἴθ' ἅπασι ταῦτα προσετάχθη, φοβούμενοι μόνοι μὲν ὡς εὐκαταφρόνητοι, μετὰ δὲ τῶν ἄλλων, μὴ μόνοι βραδύνωσι, καιρὸν τε οὐκ ἔχοντες περιπέμψαι πρὸς ἀλλήλους καὶ τοὺς στρατώτας τοὺς ἐληλυθότας μετὰ τῶν γραμμάτων ἐφεστῶτας σφίσιν εὐλαβοῦμενοι, τὸ σφέτερον ἀσφαλὲς ἕκαστοι προύργου τιθέμενοι, τὰ τεῖχη καθήρουν

40. Cato, [161] Iberia'da Emporium olarak adlandırılan bölgede karaya çıktığında dört bir yandan kırk bin düşman ona karşı toplanmıştı. Cato savaşa hazır duruma getirmek için [162] ordusuna talim yaptırdı ve gemileri Massilia'ya gönderdi. Orduya düşmanın sayıca fazla olmasından korkmamalarını tembihledi (zira cesaret her zaman sayıya üstün gelir). "Gemilerimiz olmadığı için zafer kazanmadıkça kendimizi kurtarma şansımız olmayacak" diyordu. [163] Bu sözleri söyleyerek ordusunu diğer komutanlar gibi umutlandırarak değil, korkutarak savaşa soktu. Savaş başladığında Cato ortalıkta koşturarak adamlarını cesaretlendiriyor ve teşvik ediyordu. [164] Akşam olduğunda savaş hâlâ dengeli bir şekilde devam ediyordu. Her iki taraf da pek çok kayıp vermişti. Cato tüm olan biteni tek bir yerden gözlemek için üç yedek birliği yanına alıp yüksek bir tepeye fırladı. [165] En büyük sıkıntıyı merkezdeki kuvvetlerinin çektiğini görünce kendisini tehlikeye atarak onların arasına daldı. Savaş meydanında yaptıkları ve yüksek sesli haykırılarıyla düşmanları şaşkına çevirerek zaferi bizzat kendisi başlattı. [166] Gece boyunca takibi sürdürdü ve düşman ordugâhını ele geçirerek pek çok adam öldürdü. Döndüğünde zafere önderlik ettiği için onu kucakladılar ve hep birlikte sevindiler. Daha sonra orduyu dinlendirdi ve ganimetleri sattı.

41. Kendisine gönderilen [167] tüm elçi heyetlerinden rehine talep etti. Ayrıca tüm kasabalara mühürlenmiş mektuplar yazdı ve mektupları götürecek olan adamlara hepsini aynı gün içinde teslim etmelerini emretti. En uzakta bulunan kasabaya varış gününe göre bir ayarlama yapmıştı. [168] Tüm kasaba liderlerine mektubu teslim aldıkları gün duvarlarını yıkma emri verdiği bir yazı yazmıştı. Günü erteledikleri takdirde onları köle olarak satacağına dair bir tehdit de eklemişti. [169] Kısa süre önce büyük bir savaştan yenilgiyle ayrılmış olan kasabalar, bu talimatların yalnızca kendilerine mi yoksa herkese mi gönderildiğini bilmiyorlardı. Yalnızlarsa bu işin üstesinden gelemeyeceklerinden, başkaları varsa geciktiren tek kasaba olmaktan korktular. Birbirlerine haber gönderecek vakitleri de bulunmadığı ve mektupla gelen askerler dikkatle onları gözlediği için, tüm kasabalar kendi güvenlikleri adına bu emri yerine getirmeye

μετὰ σπουδῆς. ἐν ᾧ γὰρ ἅπαξ ὑπακούειν ἐδόκει, καὶ τὸ ταχέως εἰργάσθαι προσλαβεῖν ἐφιλοτιμοῦντο. [170] οὕτω μὲν αἱ πόλεις αἱ περὶ Ἰβηρα ποταμὸν μιᾷς ἡμέρας ὑφ' ἐνὸς στρατηγήματος αὐταὶ τὰ τείχη τὰ ἑαυτῶν καθήρουν καὶ Ῥωμαίοις ἐς τὸ μέλλον εὐέφοδοι γενόμεναι διέμειναν ἐς πλεῖστον ἐπὶ εἰρήνης.

42. Ὀλυμπιάσι δ' ὕστερον [171] τέσσαρσιν, ἀμφὶ τὰς πεντήκοντα καὶ ἑκατόν, πολλοὶ τῶν Ἰβήρων γῆς ἀποροῦντες ἀπέστησαν ἀπὸ Ῥωμαίων, ἄλλοι τε καὶ Λούσονες, οἱ περὶ τὸν Ἰβηρα ᾧκηνται. [172] στρατεύσας οὖν ἐπ' αὐτοὺς ὕπατος Φούλβιος Φλάκκος ἐνίκα μάχῃ. καὶ πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατὰ πόλεις διελύθησαν ὅσοι δὲ μάλιστα γῆς ἠπόρουν καὶ ἐξ ἄλης ἐβίότευον, ἐς Κομπλέγαν πόλιν συνέφυγον, ἥ νεόκτιστός τε ἦν καὶ ὄχυρά καὶ ἠϋξετο ταχέως. [173] ὅθεν ὀρμώμενοι τὸν Φλάκκον ἐκέλευον, καταθέντα σφίσιν ὑπὲρ τῶν ἀνηρημένων ἐκάστου σάγον τε καὶ ἵππον καὶ ξίφος, ἀποτρέχειν ἐξ Ἰβηρίας, πρίν τι κακὸν παθεῖν. ὁ δὲ πολλοὺς αὐτοῖς ἔφη σάγους οἴσειν καὶ τοῖς πρέσβεσιν αὐτῶν ἐπόμενος τῇ πόλει παρεστρατοπέδευσεν. [174] οἱ δὲ ἀνομοίως ταῖς ἀπειλαῖς σφῶν αὐτίκα ἀπεδίδρασκον καὶ τὰ τῶν ἐγγὺς βαρβάρων ἐλήζοντο. χρῶνται δὲ διπλοῖς ἱματίοις παχέσιν, ἀντὶ χλαμύδων αὐτὰ περιπορπώμενοι, καὶ τοῦτο σάγον ἡγοῦνται.

43. Φλάκκῳ μὲν [175] οὖν διάδοχος ἦλθεν ἐπὶ τὴν στρατηγίαν Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος. Κάραουιν δὲ πόλιν, ἥ Ῥωμαίων ἦν φίλη, δισμύριοι Κελτιβήρων ἐπολιόρκουν καὶ ἐπίδοξος ἦν ἀλώσεσθαι, Γράκχου σφόδρα μὲν ἐπείγομένου βοηθῆσαι τῇ πόλει, περιόντος δ' ἐν κύκλῳ τοὺς πολεμίους καὶ οὐκ ἔχοντος οὐδὲ μηνῦσαι τῇ πόλει περὶ ἑαυτοῦ. [176] τῶν οὖν τις ἱλάρχων, Κομίνιος, ἐνθυμηθεὶς πρὸς ἑαυτὸν καὶ Γράκχῳ τὸ τόλμημα ἀνενεγκών, ἐνεπορπήσατο σάγον Ἰβηρικῶς καὶ λαθὼν ἀνემίχθη τοῖς χοροτολογοῦσιν τῶν πολεμίων συνειοτλήθῃ τε αὐτοῖς ὥς Ἰβηρ ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ εἰς τὴν Κάραουιν διαδραμὼν ἐμήνυσεν, ὅτι Γράκχος ἐπίοι. [177] οἱ μὲν δὴ διεσώθησαν, ἐγκαρτερήσαντες τῇ πολιορκίᾳ, μέχρι Γράκχος αὐτοῖς

karar verdiler. Emre uymaya karar verdikten sonra, Romalıların lütfunu kazanmak için hızla duvarları yıkmaya başladılar. [170] Böylece Ebro Nehri civarındaki kasabalar, bir talimatla birlikte tek bir günde surlarını yıktılar ve artık Romalıların erişimine açık hâle geldikleri için barış ortamını uzun süre korudular.

42. Dört Olimpiyat sonrasında, [171] yani yüz ellinci Olimpiyat Oyunları döneminde,⁶³ pek çok Iberialı toprak sınıktısı yüzünden Romalılara karşı isyan başlattı. Ebro Nehri civarında yaşayan Lusones kavmi de onlara katılmıştı. [172] Bunun üzerine *consul* Fulvius Flaccus⁶⁴ bir askerî sefer düzenledi ve isyancılarla savaşarak onları mağlup etti. Pek çok isyancı kaçarak şehirlere dağıldı. Toprak arayışında olan ve göçebe bir hayat sürenlerin büyük bölümü yeni kurulmuş, korunaklı ve hızla gelişmekte olan Complega şehrine sığındılar. [173] Oraya yerleştiklerinde Flaccus'tan öldürülen her bir adamları için pelerin, at ve kılıç talep ettiler. Ayrıca başına bir felaket gelmeden Iberia'dan çekip gitmesini istediler. Flaccus onlara çok sayıda pelerin göndereceğini söyledi ve elçiler yanından ayrıldıktan sonra kasabanın önünde bir ordugâh kurdu. [174] Kasabadakiler tehditlerini yerine getiremeyerek hemen kaçtılar ve komşu bölgelerdeki barbarları yağmaladılar. Bu insanlar, askerî pelerin yerine vücutlarına sarıp tokayla tutturdıkları çift katlı kalın bir giysi kullanırlar ve buna *sagos*⁶⁵ derlerdi.

43. Tiberius [175] Sempronius Gracchus,⁶⁶ Flaccus'un halefi olarak komutayı devralmaya geldi.⁶⁷ Yirmi bin Keltiberialı, Romalıların dostu olan Caravis kasabasını kuşatma altına almıştı. Keltiberialılar kasabayı neredeyse ele geçirmek üzereyken Gracchus yardım etmek üzere büyük bir hızla yürüyüşe geçti. Fakat düşmanlar bir kuşatma oluşturmuş olduğu için şehre kendisi hakkında bilgi aktaramadı. [176] Bu sırada süvari komutanlarından biri olan Cominius, düşünüp taşındı ve cüretkâr planını Gracchus'a önerdi. Planı kabul görünce, Iberia tarzında bir pelerin giyinerek düşmanın erzak toplayan adamlarının arasına gizlice karıştı ve onlarla birlikte tıpkı bir Iberialı gibi ordugâha girdi. Daha sonra hızla Caravis'e gitti ve Gracchus'un gelmiş olduğu bilgisini aktardı. [177] Kasabadakiler, Gracchus gelip kuşatmacıları kovana kadar

ἐπῆλθε μετὰ τρίτην ἡμέραν καὶ οἱ πολιορκοῦντες ἀπανέστησαν· [178] δισμύριοι δ' ἐκ τῆς Κομπλέγας διέτρεχον ἐς τὸ Γράκχου στρατόπεδον σὺν ἱκετηρίαις καὶ πλησιάσαντες ἀδοκῆτως ἐπέθεντο αὐτῷ καὶ συνετάραξαν. ὁ δ' εὐμηχάνως ἐξέλιπεν αὐτοῖς τὸ στρατόπεδον καὶ ὑπεκρίνατο φεύγειν· εἴτα διαρπάζουσιν ἐπιστραφεὶς ἐπέπεσέν τε καὶ πλείστους ἔκτεινεν καὶ τῆς Κομπλέγας κατέσχε καὶ τῶν περιοίκων. [179] τοὺς δὲ ἀπόρους συνώκιζε καὶ γῆν αὐτοῖς διεμέτρει καὶ πᾶσιν ἔθετο τοῖς τῇδε συνθήκας ἀκριβεῖς, καθ' ἃ Ῥωμαίων ἔσονται φίλοι· ὄρκους τε ὤμοσεν αὐτοῖς καὶ ἔλαβεν, ἐπιποθήτους ἐν τοῖς ὕστερον πολέμοις πολλάκις γενομένους. δι' ἃ καὶ ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ ἐν Ῥώμῃ διώνυμος ἐγένετο ὁ Γράκχος καὶ ἐθριάμβευσε λαμπρῶς.

44. Ἐτεσιν δὲ [180] οὐ πολλοῖς ὕστερον πόλεμος ἄλλος ἠγγέρθη περὶ Ἰβηρίαν χαλεπὸς ἐκ τοιαύσδε προφάσεως. Σεγίδη πόλις ἐστὶ Κελτιβήρων τῶν Βελλῶν λεγομένων μεγάλη τε καὶ δυνατὴ καὶ ἐς τὰς Σεμπρωνίου Γράκχου συνθήκας ἐνεγέγραπτο. [181] αὕτη τὰς βραχυτέρας πόλεις ἀνώκιζεν ἐς αὐτὴν καὶ τεῖχος ἐς τεσσαράκοντα σταδίου κύκλῳ περιεβάλετο Τίτθους τε ὁμορον γένος ἄλλο συνηνάγκαζεν ἐς ταῦτα. [182] ἡ δὲ σύγκλητος πυθομένη τό τε τεῖχος ἀπηγόρευε τειχίζειν καὶ φόρους ἤτει τοὺς ὀρισθέντας ἐπὶ Γράκχου στρατεύεσθαι τε Ῥωμαίοις προσέτασσε· καὶ γὰρ τοῦθ' αἱ Γράκχου συνθήκαι ἐκέλευον. [183] οἱ δὲ περὶ μὲν τοῦ τείχους ἔλεγον ἀπηγορεῦσθαι Κελτίβηρσιν ὑπὸ Γράκχου μὴ κτίζειν πόλεις, οὐ τειχίζειν τὰς ὑπαρχούσας τῶν δὲ φόρων καὶ τῆς ξεναγίας ὑπ' αὐτῶν ἔφασαν Ῥωμαίων ἀφείσθαι μετὰ Γράκχον. καὶ τῷ ὄντι ἦσαν ἀφειμένοι, δίδωσι δ' ἡ βουλὴ τὰς τοιαύσδε δωρεὰς ἀεὶ προστιθεῖσα κυρίας ἔσεσθαι, μέχρι ἂν αὐτῇ καὶ τῷ δήμῳ δοκῇ.

45. Στρατηγὸς οὖν [184] ἐπ' αὐτοὺς Νωβελίων ἐπέμπετο μετὰ στρατιᾶς οὐ πολὺ τρισμυρίων ἀνδρῶν ἀποδεούσης· ὃν ἐπειδὴ σφίσιν οἱ Σεγηδαῖοι προσίοντα ἔγνωσαν, οὐπω τὸ τεῖχος ἐκτελέσαντες ἔφευγον ἐς Ἀρουακοὺς μετὰ παιδῶν καὶ γυναικῶν καὶ σφᾶς ὑποδέχεσθαι τοὺς Ἀρουακοὺς

üç gün boyunca direndiler ve sonunda kurtarıldılar. [178] Bunun ardından Complega'dan yirmi bin adam ellerinde tuttıkları zeytin dallarıyla birlikte Gracchus'un ordugâhına geldiler, fakat yaklaştıklarında beklenmedik bir şekilde saldırdılar ve büyük bir kaosa neden oldular. Gracchus akıllıca bir hamle yaparak ordugâhı onlara bıraktı ve kaçıyormuş gibi davrandı. Daha sonra geri döndü ve yağmayla meşgul olan adamlara saldırarak çoğunu öldürdü. Ardından Complega'yı ve komşularını ele geçirdi. [179] Fakir olanları tek bir şehir altında birleştirdi ve toprak dağıttı. Bölgenin tüm sakinleriyle Romalıların dostu olacaklarına dair detaylı anlaşmalar yaptı. Karşılıklı yeminler edildi; fakat bunlar sonraki savaşlarda sık sık bozuldu. Bunların sonucunda Gracchus, hem Iberia hem de Roma'da büyük bir şöhret kazandı ve görkemli bir zafer alayı düzenledi.

44. Birkaç yıl sonra, [180] Iberia'da bir diğer zorlu savaş baş gösterdi.⁶⁸ Savaşın nedeni şuydu: Segeda,⁶⁹ Belli olarak adlandırılan Keltiberialılara ait büyük ve güçlü bir şehirdi. Ayrıca Semp-ronius Gracchus ile yapılan anlaşmalarda yer almıştı. [181] Segeda halkı, daha küçük kasabaların sakinlerini kendi şehirlerine göç etmeye zorladı ve şehrin etrafına kırk *stadium* uzunluğunda⁷⁰ bir duvar inşa etmeye koyuldu. Komşu Titthi halkını da bu iş için çalışmaya zorunlu tuttu. [182] *Senatus* bu duvardan haberdar olunca inşaya devam etmelerini yasakladı ve Gracchus zamanında belirlenen haracı talep etti. Ayrıca Romalılar için asker olarak hizmet etmelerini emretti. Zira bu da Gracchus ile yapılan anlaşmanın bir gereği idi. [183] Fakat Segeda halkı duvarla ilgili olarak, Gracchus tarafından Keltiberialıların şehri geliştirmelerinin değil, başka bir şehir inşa etmelerinin yasaklanmış olduğunu söyledi. Haraç ve askerlik hizmeti ile ilgili olarak ise Gracchus'tan sonra Romalılar tarafından bunlardan muaf tutulmuş olduklarını belirttiler. Bu hizmetlerden muaf tutuldukları doğrudu, fakat *senatus* bu tür tavizlere her zaman, kendilerine ve halka sadık oldukları sürece yürürlükte kalacaklarına dair bir ekleme yapardı.

45. Sonuç olarak, [184] Nobilior⁷¹ otuz bin adama yakın bir ordunun başında onların üzerine gönderildi.⁷² Nobilior'un yaklaşımakta olduğu haberini alan Segedalılar, henüz duvarı tamamlayamamış oldukları için kadınlar ve çocuklarla birlikte Arevaci halkının yanına kaçtılar ve kendilerini kabul etmeleri için onlara

παρεκάλουν. [185] οἱ δ' ὑποδέχονται τε καὶ Κάρων αὐτῶν Σεγηδαίων, πολεμικὸν εἶναι νομιζόμενον, αἰροῦνται στρατηγόν. ὁ δὲ τρίτη μετὰ τὴν χειροτονίαν ἡμέρα δισμυρίους πεζοὺς καὶ ἵππεας πεντακισχιλίους ἔς τινα λόχμην ἐνεδρεύσας παροδεύουσι τοῖς Ῥωμαίοις ἐπέθετο καὶ τῆς μάχης ἐπὶ πολὺ ἀγχωμάλου γενομένης ἐκράτει τε λαμπρῶς καὶ Ῥωμαίων τῶν ἐξ ἄστεως ἔκτεινεν ἔς ἑξακισχιλίους, ὥς μέγα τῇ πόλει γενέσθαι τὸ ἀτύχημα. [186] ἀτάκτου δ' αὐτῷ τῆς διώξεως ἐπὶ τῇ νίκῃ γενομένης οἱ τὰ σκευοφόρα Ῥωμαίων φυλάσσοντες ἱππῆς ἐπέδραμον καὶ Κάρων τε αὐτὸν ἀριστεύοντα ἔκτειναν καὶ ἑτέρους ἅμφ' αὐτόν, οὐκ ἐλάσσους καὶ οἷδε τῶν ἑξακισχιλίων, μέχρι νύξ ἐπελθοῦσα διέλυσεν. [187] ἐγίγνετο δὲ ταῦθ', ὅτε Ῥωμαῖοι τῷ Ἡφαιστῷ τὴν ἑορτὴν ἄγουσιν· ὅθεν οὐδεὶς ἂν ἐκὼν ἀρξαιεν ἐξ ἐκείνου μάχης παρὰ τήνδε τὴν ἡμέραν.

46. Ἀρουακοὶ μὲν [188] οὖν εὐθύς αὐτῆς νυκτὸς ἔς Νομαντίαν, ἥ δυνατωτάτη πόλις ἦν, συνελέγοντο καὶ στρατηγοὺς Ἀμβωνα καὶ Λεύκωνα ἡροῦντο· Νωβελίων δ' αὐτοῖς τρισὶν ἡμέραις ὕστερον ἐπελθὼν παρεστρατοπέδευσεν ἀπὸ σταδίων τεσσάρων καὶ εἴκοσιν. [189] παραγενομένων δὲ οἱ Νομάδων ἱππέων τριακοσίων, οὓς Μασσανάσσης ἐπεπόμεναι, καὶ ἐλεφάντων δέκα τὴν στρατιὰν ἐπῆγε τοῖς πολεμίοις, ἄγων ὀπίσω τὰ θηρία λανθάνοντα. [190] καὶ γενομένης ἐν χειρὶ τῆς μάχης οἱ μὲν ἄνδρες διέστησαν, τὰ δὲ θηρία ἐξεφαίνετο· καὶ οἱ Κελτίβηρες αὐτοὶ τε καὶ οἱ ἵπποι σφῶν, οὐ πρὶν ἑωρακότες ἐλέφαντας ἐν πολέμοις, ἐθορυβοῦντο καὶ κατέφευγον ἔς τὴν πόλιν. [191] ὁ δὲ καὶ τοῖς τείχεσιν αὐτοὺς ἐπῆγε καὶ ἐμάχετο γενναίως, μέχρι τῶν ἐλεφάντων τις ἔς τὴν κεφαλὴν λίθῳ μεγάλῳ καταπίπτοντι πληγὴς ἠγγιώθη τε καὶ ἐκβοήσας μέγιστον ἔς τοὺς φίλους ἐπεστρέφετο καὶ ἀνήρει τὸν ἐν ποσίν, οὐ διακρίνων ἔτι φίλιον ἢ πολέμιον. [192] οἱ τε ἄλλοι ἐλέφαντες πρὸς τὴν ἐκείνου βοήν διαταραχθέντες ὅμοια πάντες ἔδρων καὶ τοὺς Ῥωμαίους συνεπάτουν τε καὶ ἀνέτεμνον καὶ ἀνερρίπτουν· ὅπερ αἰεὶ θορυβηθέντες οἱ ἐλέφαντες εἰώθασιν πάσχειν καὶ πάντας ἠγεῖσθαι πολεμίους· καὶ τινες διὰ τήνδε τὴν

yalvardılar. [185] Arevaci halkı onları kabul etti ve aralarından askerlik meziyetleriyle tanınan Carus'u komutanları olarak seçti. Carus komutan seçildikten üç gün sonra yirmi bin piyade ve üç bin süvariyle birlikte ormanlık alanda pusu kurdu ve Romalılar yanından geçerken onlara saldırdı. Uzunca bir süre eşit şartlarda cereyan eden savaşın sonucunda Carus parlak bir zafer kazandı ve altı bine yakın Romalı öldürdü. Bu, Roma şehri için büyük bir felaketti. [186] Carus zafe-
rin ardından düzensiz bir takip başlattı. Yük taşıyıcılarını ko-
ruyan Roma süvarileri karşı saldırıya geçerek yiğitçe savaşan
Carus'u ve altı bine yakın adamını öldürdüler. Romalıların
verdiği kaybın da bundan aşağı kalır yanı yoktu. Savaş gece
olunca sona erdi. [187] Bu olaylar, Romalıların Vulcanalia fes-
tivalini⁷³ kutladığı gün meydana gelmişti. Bu nedenle o gün-
den itibaren hiçbir Romalı, Vulcanalia festivalinin kutlandığı
gün kendi isteğiyle savaş başlatmadı.

46. Arevaci halkı, [188] aynı gece oldukça kudretli bir şehir
olan Numantia'da⁷⁴ toplandı ve Ambo ile Leuco'yu komutan-
ları olarak seçti. Nobilior üç gün sonra onların üzerine yürü-
dü ve şehre yirmi dört *stadion* mesafede⁷⁵ ordugâh kurdu.
[189] Massinissa tarafından gönderilen üç yüz Numidia süva-
rиси ve on fil de kendisine katıldıktan sonra filleri arkada gizli
tutarak ordusunu düşmanların üzerine gönderdi. [190] Çar-
pışma başladığında adamlar kenara çekildi ve filler ortaya
çıktı. Hem Keltiberialılar hem de atları, daha önce savaş ala-
nında fil görmedikleri için dehşete kapıldılar ve şehre doğru
kaçtılar. [191] Nobilior filleri şehir duvarlarına kadar sürdü ve
yiğitçe savaştı; ta ki fillerden birinin kafasına büyük bir taş
parçası düşünceye kadar. Darbe alan fil öfkeleni, diğer fille-
re doğru yüksek sesle böğürdü ve ortalıkta koşturarak dost
düşman demeden önüne çıkan herkesi öldürdü. [192] Onun
böğürmesiyle rahatsız olan diğer filler de aynı hareketleri
yapmaya, Romalıları ezip yaralamaya ve havaya savurmaya
başladılar. Fillerin kafası karıştığında her zaman böyle olur
çünkü herkesi düşman olarak görmeye başladılar. Güvenilmez
oldukları için bazıları bu hayvanları

ἀπιστίαν αὐτοὺς καλοῦσι κοινούς πολεμίους. [193] φυγὴ οὖν τῶν Ῥωμαίων ἐγένετο ἄτακτος ἦν οἱ Νομαντῖνοι κατιδόντες ἀπὸ τῶν τειχῶν ἐξέθορον καὶ διώκοντες ἔκτειναν ἄνδρας μὲν ἐς τετρακισχιλίους, ἐλέφαντας δὲ τρεῖς ὅπλα τε πολλὰ καὶ σημεῖα ἔλαβον. Κελτιβήρων δ' ἀπέθανον ἐς διςχιλίους.

47. Καὶ ὁ Νωβελίων [194] μικρὸν ἐκ τοῦ πταίσματος ἀναλαβὼν ἀγορᾷ μὲν τινι τῶν πολεμίων ἐπεχείρει περὶ Ἀξεΐνιον πόλιν σεσωρευμένην, οὐδὲν δὲ ἀνύσας, ἀλλὰ κἀνταῦθα πολλοὺς ἀποβαλὼν ἐπανῆλθε νυκτὸς ἐς τὸ στρατόπεδον. [195] ὅθεν Βιήσιον ἵππαρχον ἐπὶ συμμαχίαν ἐς τι γειτονεῦον ἔθνος ἔπεμπεν, ἱππέων δεόμενος. οἱ δὲ συνέπεμψαν αὐτῷ τινὰς ἱππέας, οὓς ἐρχομένους ἐλόχων οἱ Κελτίβηρες· καὶ τῆς ἐνέδρας ἐκφανεΐσης οἱ μὲν σύμμαχοι διεδίδρασκον, ὁ δὲ Βιήσιος μαχόμενος αὐτὸς τε καὶ σὺν αὐτῷ πολλοὶ Ῥωμαίων ἀπέθανον. [196] συνεχῶν δὲ τοιῶνδε πταισμάτων αὐτοῖς ἐπιγιγνομένων πόλιν Ὀκιλιν, ἔνθα ἡ ἀγορὰ καὶ τὰ χρήματα ἦν τὰ Ῥωμαίων, μετέθετο ἐς τοὺς Κελτίβηρας. [197] καὶ ὁ Νωβελίων ἀπιστῶν ἅπασιν ἐν τῷ στρατοπέδῳ διεχείμαζε, στεγάσας, ὥς ἐδύνατο, καὶ τὴν ἀγορὰν ἔχων ἔνδον καὶ κακοπαθῶν αὐτῆς τε τῆς ἀγορᾶς τῇ ὀλιγότητι καὶ νιφετοῦ πυκνότητι καὶ κρύους χαλεπότητι, ὥστε πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ μὲν ἐν τοῖς φρυγανισμοῖς, οἱ δὲ καὶ ἔνδον ὑπὸ στενοχωρίας καὶ κρύους ἀπώλλυντο.

48. Τοῦ δ' ἐπιόντος [198] ἔτους Νωβελίῳ μὲν ἐπὶ τὴν στρατηγίαν ἀφικνεῖται διάδοχος Κλαύδιος Μάρκελλος, ἄγων πεζοὺς ὀκτακισχιλίους καὶ ἱππέας πεντακοσίους· λοχόντων δὲ καὶ τόνδε τῶν πολεμίων διῆλθε πεφυλαγμένως καὶ σύμπαντι τῷ στρατῷ παρὰ τὴν Ὀκιλιν ἐστρατοπέδευσεν. [199] ἐπιτυχῆς δὲ τὰ πολέμια ὦν τὴν πόλιν αὐτίκα παρεστήσατο καὶ συγγνώμην ἔδωκεν, ὁμηρὰ τινὰ καὶ ἀργυρίου τάλαντα τριάκοντα λαβῶν. [200] Νεργόβριγες δ', αὐτοῦ περὶ τῆσδε τῆς μετριοπαθείας πυθόμενοι, πέμψαντες ἡρώτων, τί ἂν πράξαντες εἰρήνης ἐπιτύχοιεν. [201] ὥς δὲ αὐτοὺς ἐκέλευεν ἑκατὸν ἱππέας δοῦναι συστρατεύοντας, οἱ μὲν ὑπισχνοῦντο δώσειν, κατὰ δ' ἄλλο μέρος τοῖς οὐραγοῦσιν ἐπετίθεντο καὶ τῶν

ortak düşmanlar olarak adlandırıyor. [193] Sonuç olarak, Romalılar düzensiz bir şekilde kaçmak zorunda kaldılar. Bunu gören Numantia sakinleri surların üzerinden dışarı atlayarak üç bine yakın adam ve üç fil öldürdüler. Ayrıca pek çok silah ve askerî sancak ele geçirdiler. Keltiberialılar ise iki bine yakın kayıp vermişti.

47. Nobilior [194] bu talihsiz durumun ardından kısa sürede toparlandı ve düşmanların Axeinium kasabasına kurmuş olduğu erzak deposuna saldırdı, ancak herhangi bir başarı elde edemedi. Burada pek çok adamını kaybetti ve gece vakti ordugâhına çekildi. [195] Bir ittifak kurmak ve süvari talep etmek üzere süvari komutanı Biesius'u komşu halka gönderdi. Komşu halk ona bir miktar süvari göndermeyi kabul etti, ancak gönderilen bu süvariler yolda Keltiberialılar tarafından pusuya düşürüldü. Pusu fark edilmiş ve müttefikler kaçmayı başarmıştı, ancak Biesius ve beraberindeki pek çok Romalı çarpışmada hayatını kaybetti. [196] Peş peşe gelen bu felaketlerin sonucunda Romalıların erzak ve para depoladıkları Ocilis⁷⁶ kasabası Keltiberialıların tarafına geçti. [197] Bu olay üzerine Nobilior tüm inancını yitirdi ve kış mevsimini ordugâhında geçirdi. Elinden geldiğince çatının inşasıyla uğraştı ve malzemeleri içeride tuttu. Fakat erzak yetersizliği, yoğun kar fırtınaları ve şiddetli don nedeniyle büyük sıkıntılar yaşadı. Sonuç olarak, bazıları yakacak odun ararken, bazıları ise kısıtlı ordugâh alanı içerisinde olmak üzere pek çok adamı donarak can verdi.

48. Ertesi yıl⁷⁷ [198] Claudius Marcellus,⁷⁸ sekiz bin piyade ve beş yüz süvari ile birlikte Nobilior'un ardılı olarak komutayı devralmaya geldi. Pusuya düşürüldü, ancak dikkati sayesinde düşmanların elinden kurtulmayı başardı ve tüm ordusuyla Ocilis kasabasının önünde ordugâh kurdu. [199] Marcellus savaş konusunda başarılıydı ve şehri kısa sürede dize getirdi. Onları affetti, ancak bir miktar rehine ve otuz *talanton* değerinde gümüş aldı. [200] Onun ölçülü bir adam olduğunu öğrenen Nergobriga sakinleri, barışı sağlamak için ne yapmaları gerektiğini öğrenmek üzere elçi gönderdiler. [201] Marcellus onlardan Roma ordusunda hizmet etmek üzere yüz süvari talep etti. Bu talebi yerine getireceklerine dair söz verdiler, ancak bu sırada ordunun başka bir bölümü olan artçı kuvvetlere saldırdılar

σκευοφόρων τι περιέσπων. [202] εἴτ' ἀφίκοντο τοὺς ἑκατὸν ἰππέας ἄγοντες ὥς δὴ κατὰ τὸ συγκείμενον περὶ τε τῶν ἐπὶ τῆς οὐραγίας γενομένων ἔλεγόν τινας ἀγνοοῦντας τὰ ὠμολογημένα ἁμαρτεῖν. [203] ὁ δὲ τοὺς μὲν ἑκατὸν ἰππέας ἔδησε, τοὺς δ' ἵππους αὐτῶν ἀποδόμενος καὶ τὸ πεδῖον καταδραμῶν τὴν λείαν διείλεν τῷ στρατῷ καὶ τῇ πόλει παρεστρατοπέδευσε. [204] Νεργόβριγες δέ, προσαγομένων αὐτοῖς μηχανημάτων ἅμα καὶ χωμάτων, κήρυκα πέμψαντες λυκὴν ἀντὶ κηρυκείου περικείμενον ἦτουν συγγνώμην. ὁ δὲ οὐκ ἔφη δώσειν, εἰ μὴ πάντες Ἀρουακοὶ καὶ Βελλοὶ καὶ Τίτθοι δεηθεῖεν ὁμοῦ. [205] ὧν τὰ μὲν ἔθνη πυθόμενα προθύμως ἐπρεσβεύετο καὶ τὸν Κλαύδιον ἡξίου, ποινήν αὐτοῖς ἐπιθέντα μετρίαν, ἐς τὰς Γράκχου συνθήκας ἀναγαγεῖν ἀντέλεγον δ' αὐτοῖς ἐπιχώριοί τινες ὑπ' ἐκείνων πεπολεμημένοι.

49. Καὶ ὁ Μάρκελλος [206] ἐξ ἑκατέρων πρέσβεις ἐς Ῥώμην ἐπεμπεν ἀντιλέγοντας ἀλλήλοις, ἰδίᾳ δ' ἐπέστελλε τῇ βουλῇ προτρέπων ἐς τὰς διαλύσεις· ἐβούλετο γὰρ ἐφ' ἑαυτοῦ τὸν πόλεμον ἐκλυθῆναι, δόξαν οἱ χρηστὴν καὶ ἀπὸ τοῦδε νομίζων ἔσσεσθαι. [207] τῶν δὲ πρέσβεων οἱ μὲν ἐκ τῆς φιλίας ἐς τὴν πόλιν ἐσελθόντες ἐξενίζοντο, οἱ δὲ ἐκ τῶν πολεμίων, ὥς ἔθος ἐστίν, ἔξω τειχῶν ἐστάθμευον. [208] ἀποδοκιμάζουσα δ' ἡ βουλή τὴν εἰρήνην καὶ χαλεπῶς φέρουσα, ὅτι μὴ, καθάπερ αὐτοὺς ἡξίου Νωβελίων, ὁ πρὸ Μαρκέλλου, Ῥωμαίοις αὐτοὺς ἐπετετρόφεσαν, Μάρκελλον αὐτοῖς ἐξοίσειν ἔφη τὰ δόξαντα. [209] καὶ στρατιὰν εὐθύς ἐκλήρουν ἐς Ἰβηρίαν τότε πρῶτον ἀντὶ καταλέξεως· πολλῶν γὰρ αἰτιωμένων τοὺς ὑπάτους ἀδίκως ποιεῖσθαι τὰς καταγραφὰς καὶ τινας ἐς τὰς κουφοτέρας στρατείας καταλέγειν ἔδοξεν ἀπὸ κλήρου τότε συναγαγεῖν. [210] ὧν ἐστρατήγει Λικίνιος Λούκουλλος ὕπατος, πρεσβευτὴ χρώμενος Κορνηλίῳ Σκιπίωνι, τῷ Καρχηδόνα μετ' οὐ πολὺ ἐλόντι καὶ Νομαντίαν ὕστερον.

50. Ὁ μὲν δὲ Λούκουλλος [211] ὥδευεν, ὁ δὲ Μάρκελλος τὸν τε πόλεμον προεῖπε τοῖς Κελτίβηρσι καὶ τὰ ὄμηρα αἰτοῦσιν ἀπέδωκε. τὸν δ' ἐν Ῥώμῃ τοὺς λόγους διαθέμενον ὑπὲρ τῶν Κελτιβήρων ἰδίᾳ πρὸς αὐτὸν ἀνακαλέσας ἐπὶ

ve yük hayvanlarının bazılarını çaldılar. [202] Anlaşma yapmak üzere yüz süvari ile birlikte geldiklerinde, artçıların başına gelen olayın anlaşmadan haberi olmayan birlikler tarafından yapılmış bir hata olduğunu söylediler. [203] Fakat Marcellus gelen yüz süvariye alıkoymuştu, atları satışa çıkardı, ovayı işgal edip ganimeti orduya dağıttı ve kasabanın önünde ordugâh kurdu. [204] Kuşatma araçlarının getirildiğini ve hendekler kazıldığını gören Nergobriga halkı, *caduceus*⁷⁹ taşımak yerine kurt postu giymiş bir haberciye af dilemek için Romalılara gönderdi. Marcellus, Arevaci, Belli ve Titthi halkları hep birlikte af dilemediği sürece bu talebi kabul etmeyeceğini söyledi. [205] Bunu öğrenen halklar hevesle Claudius'a elçiler göndererek kendilerine makul cezalar verilmesini ve Gracchus anlaşmasının şartlarına dönülmesini istediler.⁸⁰ Fakat bu halklar tarafından saldırıya uğramış olan bazı yerli toplumlar onlara karşı konuştular.

49. Marcellus, [206] karşılıklı savunma yapmaları için Roma'ya her bir gruptan temsilciler gönderdi. Ayrıca *senatus* gizlice mesaj göndererek bir anlaşma tesis edilmesini istedi. Zira kendisine itibar kazandıracağını düşündüğü için savaşın sona ermesini arzu ediyordu. [207] Dost halklar tarafından gönderilmiş olan elçiler şehre girdiler ve misafir olarak ağırlandılar. Düşman halklar tarafından gönderilmiş olanlar ise her zaman olduğu gibi surların dışında konakladılar. [208] *Senatus* barışı reddetti ve Marcellus'un selefi Nobilior, zamanında Romalılar tarafından önerilen şartları kabul etmemelelerinden duyulan rahatsızlığı belirtti. Ayrıca kararın kendilerine Marcellus tarafından açıklanacağını söylediler. [209] Iberia'ya gönderilecek orduyu ilk kez kayıtlı askerlerden değil, kura yoluyla oluşturdular. Çünkü pek çok kişi *consulleri* kayıtlarda haksızlık yaparak bazı kişileri kolay yoldan seferlere göndermekle suçluyordu. İşte bu nedenle ordu kura yoluyla oluşturuldu. [210] *Consul* Licinus Lucullus,⁸¹ kısa süre sonra Kartaca'yı, ardından da Numantia'yı ele geçirecek olan *legatus* Cornelius Scipio⁸² ile birlikte komutanlığa getirildi.

50. Lucullus [211] henüz yoldayken, Marcellus Keltiberialıları savaştan haberdar etti ve iadesini istedikleri rehineleri onlara gönderdi.⁸³ Roma'da Keltiberialılar adına konuşan adamı özel bir görüşmeye çağırdı ve onunla

πολὺ διέτριβεν [212] ὑπὲρ οὗτου δὴ καὶ ὑπώπτευετο μὲν καὶ τότε, μᾶλλον δ' ἐπιστώθη τοῖς ὕστερον γενομένοις, ὅτι αὐτοὺς ἀνέπειθεν ἑαυτῷ τὰ κατὰ σφᾶς ἐπιτρέψαι, ἐπειγόμενος ἄρα πρὸ τοῦ Λουκούλλου τὸν πόλεμον καταλυθῆναι. [213] μετὰ γὰρ τὴν συνουσίαν Νεργόβριγα μὲν Ἀρουακῶν πεντακισχίλιοι κατέλαβον, Μάρκελλος δ' ἐπὶ Νομαντίαν ἐχώρει καὶ πέντε σταδίους ἀποσχὼν παρεστρατοπέδευεν αὐτοῖς καὶ συνεδίωκεν ἐς τὴν πόλιν, [214] ἕως ὃ τῶν Νομαντίνων στρατηγὸς Λιτέννων ὑποστὰς ἐβόα βούλεσθαι Μαρκέλλῳ συνελθεῖν ἐς λόγους καὶ συνελθὼν ἔφη Βελλοὺς καὶ Τίτθους καὶ Ἀρουακοὺς ἑαυτοὺς ἐπιτρέπειν Μαρκέλλῳ. ὁ δ' ἄσμενος ἀκούσας ὁμηρὰ τε καὶ χρήματα πάντας ἤτησε καὶ λαβὼν ἀφῆκεν ἐλευθέρους.

51. Ὁ μὲν δὴ [215] πόλεμος ὁ Βελλῶν τε καὶ Τίτθων καὶ Ἀρουακῶν ἔληγεν οὕτω πρὸ Λουκούλλου· Ὁ δὲ Λούκουλλος, δόξης τε ἐπιθυμῶν καὶ ἐκ πενίας χρήζων χρηματισμοῦ, ἐς Οὐακκαίους, ἕτερον γένος Κελτιβήρων, ἐνέβαλεν, οἱ γείτονες τῶν Ἀρουακῶν εἰσιν, οὔτε τινὸς αὐτῷ ψηφίσματος γεγονότος οὔτε Οὐακκαίων Ῥωμαίοις πεπολεμηκότων οὐδ' ἐς αὐτόν τι Λούκουλλον ἀμαρτόντων. [216] περάσας δὲ τὸν ποταμὸν τὸν καλούμενον Τάγον ἀφίκετο πρὸς Καύκαν πόλιν καὶ παρεστρατοπέδευσεν. οἱ δ' ἐπύθοντο μὲν αὐτοῦ, τίνος ἦκοι δεόμενος ἢ τί πολέμου χρήζων, φήσαντος δέ, ὅτι Καρπητανοῖς ὑπὸ Καυκαίων ἀδικουμένοις βοηθοίη, τότε μὲν ἀνεχώρουν ἐς τὴν πόλιν, ξυλευομένῳ δ' αὐτῷ καὶ χορτολογοῦντι ἐπέκειντο καὶ κτείνουσι πολλοὺς καὶ τοὺς λοιποὺς διώκουσιν ἐς τὸ στρατόπεδον. [217] γενομένης δὲ καὶ παρατάξεως οἱ Καυκαῖοι ψιλοῖς ἐοικότες ἐκράτουν ἐπὶ πολὺ τοῦ Λουκούλλου, μέχρι σφῶν τὰ ἀκόντια πάντα ἐξαναλώθη καὶ τότε ἔφευγον, οὐκ ὄντες μενεμάχοι, περὶ τε τὰς πύλας αὐτῶν ὠθουμένων ἀνηρέθησαν ἀμφὶ τοὺς τρισχιλίους.

52. Τῆς δ' ἐπιούσης [218] οἱ πρεσβύτατοι στεφανωσάμενοί τε καὶ φέροντες ἱκετηρίας τὸν Λούκουλλον αὐθις ἡρώτων, τί ποιοῦντες ἂν εἶεν φίλοι. ὁ δὲ

uzun bir görüşme gerçekleştirdi. [212] Bu olay, Marcellus'un Lucullus gelmeden önce savaşı sona erdirmeye hevesli olduğuna ve Keltiberialıları davalarını kendisine emanet etmeleri için ikna etmeye çalıştığına dair şüphelerin oluşmasına neden oldu; daha sonraki olaylar da bu şüphelerin haklı olduğunu gösterdi. [213] Bu görüşmenin ardından Arevaci'den beş bin kişi Nergobriga'yı işgal etti. Marcellus ise Numantia üzerine yürüyüp kasabaya beş *stadion* mesafede⁸⁴ ordugâh kurdu. Düşmanları şehre kadar kovaladı; [214] ta ki Numantialıların komutanı Litenno durup Marcellus ile görüşmek istediğini haykırana kadar. Litenno görüşmede Belli, Titthi ve Arevaci halklarının teslim olacağını söyledi. Bunu duyduğuna sevinen Marcellus, hepsinden rehine ve para talep edip daha sonra onları serbest bıraktı.

51. Böylece [215] Belli, Titthi ve Arevaci halkları ile olan savaş Lucullus gelmeden önce sona ermiş oldu. Fakat itibar ve para kazanma arzusunda olan Lucullus, Arevaci'nin komşusu olan bir diğer Keltiberia halkı Vaccaeî'nin topraklarını işgal etti. Lucullus bunu *senatus* kararı olmaksızın yapmıştı. Ayrıca Vaccaeî halkı Romalılara savaş açmamış ve Lucullus'a herhangi bir haksızlık da yapmamıştı. [216] Tagus olarak adlandırılan nehri aşarak Cauca⁸⁵ kasabasına vardı ve orada bir ordugâh kurdu. Kasaba sakinleri ona geliş sebebini ve neden savaşmak istediğini sordular. Lucullus, Vaccaeî halkı tarafından haksızlığa uğratılmış olan Carpetani'nin yardımına geldiğini söyledi. Bunun üzerine Caucalılar kasabaya geri döndüler. Fakat bu sırada odun kesen ve erzak toplayan Romalılara saldırıp pek çoğunu öldürdüler ve geriye kalanları ordugâhlarına sürdüler. [217] Daha sonra gerçekleşen muharebede hafif silahlı birliklerle savaşan Cauca halkı, mızrakları tamamen tükenene kadar uzunca bir süre Lucullus'a karşı üstünlük kurdu. Fakat bu noktadan sonra dirayetli savaşçılar olmadıkları için kaçtılar ve kasaba kapıları civarında sıkıştırlıp üç bine yakın kayıp verdiler.

52. Ertesi gün, [218] kafalarına taç takan ve zeytin dalları taşıyan yaşlılar, yeniden Lucullus'un yanına geldiler ve ona dostluk kazanmak için ne yapmaları gerektiğini sordular.

αὐτοὺς ὁμηρὰ τε ἦται καὶ ἀργυρίου τάλαντα ἑκατὸν καὶ τοὺς ἱππέας αὐτῶν ἐκέλευν οἱ συστρατεύειν. [219] ὥς δὲ πάντα ἔλαβεν, ἤξιον φρουρὰν ἐς τὴν πόλιν ἐσαγαγεῖν. δεξαμένων δὲ καὶ τοῦτο τῶν Καυκαίων ἐσήγαγε δισχιλίους ἀριστίνδην ἐξελεγμένους, οἷς ἐσελθοῦσιν εἴρητο γίγνεσθαι περὶ τὰ τεῖχη. καταλαβόντων δ' αὐτὰ τῶν δισχιλίων ἐσήγαγε τὴν ἄλλην στρατιάν ὁ Λούκουλλος καὶ τῇ σάλπιγγι ὑπεσήμαινε κτείνειν Καυκαίους ἅπαντας ἡβηδόν. [220] οἱ μὲν δὴ πίστεις τε καὶ θεοὺς ὀρκίους ἐπικαλοῦμενοι καὶ Ῥωμαίους ἐς ἀπιστίαν λοιδοροῦντες διεφθείροντο ὡμῶς, ἐκ δισφυρίων ἀνδρῶν κατὰ πύλας ἀποκρήμνους διαφυγόντων ὀλίγων· ὁ δὲ Λούκουλλος τὴν πόλιν διήρπαζε καὶ δόξης Ῥωμαίους ἐνεπίμπλη καικῆς. [221] οἱ δ' ἄλλοι βάρβαροι συνέθεον ἐκ τῶν πεδίων, οἱ μὲν ἐς τὰ ἀπόκρημνα, οἱ δὲ ἐς τὰς ὀχυρωτέρας πόλεις, συμφέροντες, ἃ δύναιντο, καὶ ἐμπιπράντες, ὅσα λείποιεν, τοῦ μηδὲν ἔτι Λούκουλλον εὐρεῖν.

53. Ὁ δὲ πολλὴν [222] γῆν ἔρημον ὁδεύσας ἔς τινα πόλιν Ἰντερκατίαν ἀφίκετο, ἔνθα πεζοὶ μὲν ὑπὲρ δισφυρίους συνεπεφεύγεσαν, ἱππῆς δὲ δισχιλίοι. καὶ αὐτοὺς ὁ Λούκουλλος ἐς συνθήκας ὑπὸ ἀνοίας προικαλεῖτο· οἱ δ' ἐπ' ὀνειδίζει τὰ Καυκαίων αὐτῷ προύφερον καὶ ἐπυνθάνοντο, εἰ ἐπὶ τὰς ἐκείνων πίστεις αὐτοὺς καλοίη. [223] ὁ δ', οἷον ἅπαντες οἱ ἀμαρτόντες, ἀνθ' ἑαυτοῦ τοῖς ὀνειδίζουσιν χαλεπαίνων ἐκείρων αὐτῶν τὰ πεδία καὶ περικαθίσας κύκλῳ τὴν πόλιν χώματα ἤγειρε πολλὰ καὶ συνεχῶς ἐξέτασσε προκαλούμενος ἐς μάχην. [224] οἱ δ' οὐπω μὲν ἀντεξέτασσον, ἀλλ' ἦσαν ἀκροβολισμοὶ μόνοι· θαμινὰ δέ τις τῶν βαρβάρων ἐξίππευεν ἐς τὸ μεταίχιμιον, κεκοσμημένος ὅπλοις περιφανῶς, καὶ προικαλεῖτο Ῥωμαίων ἐς μονομαχίαν τὸν ἐθέλοντα, οὐδενὸς δ' ὑπακούοντος ἐπιτωθᾶσας καὶ τῷ σχήματι κατορχησάμενος ἀπεχώρει. [225] γιγνομένου δὲ τούτου πολλάκις ὁ Σκιπίων, ἔτι νέος ὢν, ὑπερίλγησέν τε καὶ προπηδήσας ὑπέστη τὸ μονομάχιον, εὐτυχῶς δ' ἐκράτησεν ἀνδρὸς μεγάλου σμικρὸς ὢν.

54. Καὶ τότε μὲν [226] ἐπῆρε Ῥωμαίους, νυκτὸς δὲ φόβοι

Lucullus onlardan rehine ve yüz *talanton* gümüş talep etti. Ayrıca süvarilerinin kendi ordusuna katılmasını istedi. [219] Tüm bu talepleri karşılanınca kasabaya bir de Roma garnizonu kurulmasını istedi. Cauçalılar bu talebi de yerine getirdiler. Lucullus, özel olarak seçilmiş iki bine yakın cesur adamı kasabaya götürdü ve surları kontrol etme emri verdi. Surlar kontrol altına alındıktan sonra diğer kuvvetlerini içeri soktu ve boru çaldırarak tüm yetişkin Cauca erkeklerinin öldürülmesi için işaret verdi. [220] Verilen teminatlar ve edilen yeminler için tanrılara yakaran Cauçalılar, Romalıların bu inançsızca hareketine isyan ettiler, fakat vahşice katledilmekten kurtulamadılar. Yaklaşık yirmi bin adamdan pek azı yüksek kapıları aşarak kurtulabildi. Lucullus kasabayı yağmaladı ve Romalıların itibarına leke sürdü. [221] Diğer barbarlar hep birlikte tarlalardan kaçtılar ve bazıları kayalık bölgelere, bazıları ise güvenli kasabalara sığındı. Alabildikleri her şeyi yanlarına almışlar ve geriye kalanları Lucullus'un eline geçmesin diye ateşe vermişlerdi.

53. Lucullus, [222] ıssız topraklardaki uzun bir yürüyüşün ardından, yirmi binden fazla piyade ile iki bin süvarinin topluca sığınmış olduğu Intercatia⁸⁶ kasabasına vardı ve onları aptalca bir anlaşmaya davet etti. Kasabadakiler, Cauca halkının başına gelenler nedeniyle onu kınadılar ve onlara verdiği taahhütleri kendilerine de verip vermediğini sordular. [223] Tüm günahkârlar gibi Lucullus da özeleştiri yapmak yerine kendisini suçlayanlara kızdı ve tarlalarını talan etti. Şehri kuşatma altına alıp pek çok hendek kazdırdı ve ordusuna her an savaşa girecekmiş gibi devamlı savaş düzeni aldırdı. [224] Fakat düşmanlar herhangi bir girişimde bulunmayıp yalnızca ok fırlattılar. Gösterişli silahlarla donatılmış olan bir barbar sık sık iki ordunun arasına doğru atını sürüyor, Romalılardan gönüllü birini teke tek çarpışmaya davet ediyor, karşısına kimse çıkmayınca da alay edip aşağılayıcı tavırlar sergileyerek safına geri dönüyordu. [225] Bu olay daha pek çok kez tekrarlarınca hâlâ genç bir adam olan Scipio buna içerledi ve teke tek çarpışmaya girmek üzere öne atıldı. Şansı yaver gitti ve ufak tefek bir adam olmasına rağmen iri cüsseli barbarı alt etmeyi başardı.

54. Bu olay [226] Romalıları cesaretlendirdi, fakat gece

πολλοὶ κατεῖχον οἱ γὰρ ἱππῆς, ὅσοι τῶν βαρβάρων, πρὶν ἀφικέσθαι Λούκουλλον, ἐπὶ χορτολογίαν προεληλύθεσαν, οὐκ ἔχοντες ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν Λουκούλλου περικαθημένου, περιθέοντες ἐβόων καὶ συνετάρασσον· [227] καὶ συνεπῆχουν οἱ ἔνδον αὐτοῖς. ὅθεν ὁ φόβος ἦν τοῖς Ῥωμαίοις ποικίλος. ἔκαμνον δὲ καὶ τῇ φυλακῇ δι' ἀγρυπνίαν καὶ ἀήθειαν τροφῶν ἐπιχωρίων· οἶνου γὰρ οὐκ ὄντος οὐδ' ἁλῶν οὐδ' ὄξους οὐδ' ἐλαίου πυρούς καὶ κριθὰς καὶ ἐλάφων κρέα πολλὰ καὶ λαγῶν χωρὶς ἁλῶν ἐψόμενα σιτούμενοι κατερρήγγυντο τὰς γαστέρας, καὶ πολλοὶ καὶ ἀπώλλυντο, μέχρι ποτὲ τὸ χῶμα ἠγέρθη καὶ τὰ τεῖχη τῶν πολεμίων τύπτοντες μηχαναῖς μέρος μὲν τι κατέβαλον καὶ ἐσέδραμον ἐς τὴν πόλιν· [228] μετὰ δ' οὐ πολὺ βιασθέντες τε καὶ ἀναχωροῦντες ἐσπύπτουσιν ἐς τινα δεξαμενὴν ὕδατος ὑπὸ ἀγνωσίας, ἔνθα οἱ πλείους ἀπώλοντο. καὶ νυκτὸς οἱ βάρβαροι τὰ πεσόντα ἀνωκοδόμουν. [229] πάννυ δ' ἑκατέρων κακοπαθούντων (ὁ γὰρ λιμὸς ἀμφοῖν ἦπτετο) Σκιπίων ἀνεδέχετο τοῖς βαρβάροις οὐδὲν ἔσσεσθαι παράσπονδον καὶ πιστευθεὶς κατὰ κλέος ἀρετῆς διέλυσε τὸν πόλεμον ἐπὶ τοῖσδε, Λουκούλλῳ δοθῆναι παρὰ τῶν Ἰντερκατίων σάγους μυρίου καὶ θρεμμάτων τι πλῆθος ὠρισμένον καὶ πεντήκοντα ἄνδρας ἐς ὄμηρα. [230] χρυσὸν δὲ καὶ ἄργυρον Λούκουλλος αἰτῶν, οὐ δὴ χάριν ἠγούμενος ὅλην Ἰβηρίαν πολύχρυσον εἶναι καὶ πολυάργυρον ἐπολέμει, οὐκ ἔλαβεν· οὐ γὰρ εἶχον, οὐδ' ἐν δόξῃ ταῦτ' ἐκείνοι Κελτιβήρων τίθενται.

55. Ἐπὶ δὲ [231] Παλλαντίαν ἦει πόλιν, ἥ δόξαν τε ἀρετῆς εἶχε μείζω καὶ πολλοὶ συνεπεφεύγεσαν ἐς αὐτήν· ὅθεν αὐτῷ συνεβούλευόν τινες ἀποχωρεῖν πρὸ πείρας. ὁ δὲ πολυχρήματον εἶναι πυνθανόμενος οὐκ ἀνεχώρει, μέχρι σιτολογοῦντα αὐτὸν οἱ Παλλάντιοι συνεχῶς ἱππεύσιν ἠνώχλουν τε καὶ σιτολογεῖν ἐκώλουν. [232] ἀπορῶν δὲ τροφῶν ὁ Λούκουλλος ἀνελεύγνυ, τετράγωνον ἐν πλινθίῳ τὸν στρατὸν ἄγων, ἐπομένων αὐτῷ καὶ τότε τῶν Παλλαντίων μέχρι Δορίου ποταμοῦ, ὅθεν οἱ μὲν Παλλάντιοι νυκτὸς ἀνεχώρουν, ὁ δ' ἐς τὴν Τυρδιτανῶν χώραν διελθὼν ἐχείμαζε. [233] καὶ τοῦτο τέλος ἦν τοῦ Οὐακκαίων πολέμου,

pek çok korku yaşadılar. Lucullus gelmeden evvel yiyecek arayışına çıkmış olan barbar atlıları, Lucullus'un kuşatması nedeniyle kasabaya girememişlerdi. Etrafta dolanıp bağırarak bir kafa karışıklığı yarattılar. [227] Kasabadakiler de içeriden onlara doğru haykırıyordu. Bu sesler Romalılar arasında çeşitli korkulara neden oldu. Hem uykusuzluktan hem de yöresel yiyeceklere alışık olmadıklarından zorlukla nöbet tutuyorlardı. Şarap, tuz, sirke ve yağları yoktu. Buğday, arpa ve çoğu zaman da tuzsuz pişirilmiş geyik ve tavşan etiyle beslendiler. Bunun sonucunda ishal oldular ve pek çoğu hayatını kaybetti. Sonunda bir tümsek oluşturdular ve kuşatma araçlarıyla düşman surlarına saldırıp bir bölümünü yıkarak kasabaya girdiler. [228] Fakat çok geçmeden bastırıldılar. Geri çekilirken farkında olmadan bir su birikintisinin içine düştüler ve çoğu burada boğularak öldü. Barbarlar gece boyunca duvarın yıkılan kısmının yeniden inşasıyla uğraştılar. [229] Şimdi her iki taraf da sıkıntılı durumların içine düşmüşken (çünkü kıtlık her iki tarafı da etkilemişti) Scipio anlaşılmaya aykırı hiçbir davranış sergilemeyeceğine dair barbarlara güvence verdi. Barbarlar, büyük itibarı nedeniyle ona güvendiler ve savaş şu şartlar altında sona ermiş oldu: Intercatialılar, Lucullus'a on bin pelerin, çok sayıda hayvan ve rehine olarak elli adam verecekti. [230] Lucullus altın ve gümüş de talep etti, zira bu savaşa tüm Iberia'nın altın ve gümüş açısından oldukça zengin olduğuna inanarak girmişti. Fakat hiçbir şey alamadı, çünkü bu tarz şeylere değer vermeyen Keltiberialılarda bunlardan hiç yoktu.

55. Lucullus [231] daha sonra cesaret açısından daha büyük bir üne sahip olan ve pek çok insanın sığınmış olduğu Pallantia⁸⁷ şehrine yürüdü. Bazıları ona, saldırıya geçmek yerine bölgeden uzaklaşmayı tavsiye etti. Fakat buranın oldukça zengin bir şehir olduğunu öğrenen Lucullus, Pallantialılar süvarileriyle birlikte erzak arayışında olan adamlarını sürekli taciz edip engelleyene kadar geri çekilmeyi reddetti. [232] Erzak sıkıntısı yaşayan Lucullus sonunda ordugâhı dağıttı ve kare şeklinde dizilmiş ordu-suyla birlikte çekilmeye başladı. Pallantialılar onu Durius Nehri'ne⁸⁸ kadar takip ettiler, fakat geceleyin geri çekildiler. Lucullus da kışı geçirmek üzere Turditania topraklarına geçti. [233] Bu olayla birlikte Vaccae Savaşı sona ermiş oldu.

παρὰ ψήφισμα Ῥωμαίων ὑπὸ Λουκούλλου γενομένου. καὶ ὁ Λούκουλλος ἐπὶ τῷδε οὐδὲ ἐκρίθη.

56. Τοῦ δ' αὐτοῦ [234] χρόνου μέρος ἄλλο Ἰβήρων αὐτονόμων, οἱ Λυσιτανοὶ καλοῦνται, Πουνίκου σφῶν ἡγουμένου, τὰ Ῥωμαίων ὑπήκοα ἐλήζοντο καὶ τοὺς στρατηγούοντας αὐτῶν, Μανίλιόν τε καὶ Καλπούρνιον Πείσωνα, τρεψάμενοι κτείνουσιν ἑξακισχιλίους καὶ ἐπ' αὐτοῖς Τερέντιον Οὐάρρωνα ταμίαν. [235] οἷς ἐπαρθεὶς ὁ Πούνικος τὰ μέχρι ὠκεανοῦ κατέδραμεν καὶ Οὐέτωνα ἐς τὴν στρατείαν προσλαβὼν ἐπολιόρκει Ῥωμαίων ὑπηκόους τοὺς λεγομένους Βαστουλοφοίνικας, οἷς φασιν Ἀννίβαν τὸν Καρχηδόνιον ἐποικίσαι τινὰς ἐκ Λιβύης καὶ παρὰ τοῦτο κληθῆναι Βαστουλοφοίνικας. [236] Πούνικος μὲν οὖν λίθῳ πληγεὶς ἐς τὴν κεφαλὴν ἀπέθανεν, διαδέχεται δ' αὐτὸν ἀνὴρ, ᾧ ὄνομα ἦν Καίσαρος. οὗτος ὁ Καίσαρος Μουμμίῳ, μετὰ στρατῶς ἄλλης ἐπελθόντι ἀπὸ Ῥώμης, ἐς μάχην συνηνέχθη καὶ ἡττώμενος ἔφυγε. [237] Μουμμίου δ' αὐτὸν ἀτάκτως διώκοντος ἐπιστραφεὶς ἔκτεινεν ἐς ἑνακισχιλίους καὶ τὴν τε Λεῖαν τὴν ἡρπασμένην καὶ τὸ οἰκεῖον στρατόπεδον ἀνέσώσατο καὶ τὸ Ῥωμαίων προσέλαβέ τε καὶ διήρπασεν ὅπλα καὶ σημεῖα πολλά, ἅπερ οἱ βάρβαροι κατὰ τὴν Κελτιβηρίαν ὅλην περιφέροντες ἐπετώθαζον.

57. Μούμμιος δ' ὑπολοίπους [238] ἔχων πεντακισχιλίους ἐγύμναζεν ἑνδον ἐν τῷ στρατοπέδῳ, δεδιὼς ἄρα προελθεῖν ἐς τὸ πεδίον, πρὶν τοὺς ἄνδρας ἀναθαρρῆσαι φυλάξας δέ, εἴ τι μέρος οἱ βάρβαροι τῆς ἀφρημένης Λεῖας παρέφερον, ἀδοκίμως αὐτοῖς ἐπέθετο καὶ πολλοὺς διαφθείρας ἔλαβε τὴν Λεῖαν καὶ τὰ σημεῖα. [239] Λυσιτανῶν δ' οἱ ἐπὶ θάτερα τοῦ Τάγου ποταμοῦ, κάκεινοι Ῥωμαίοις πεπολεμῶμενοι, Καυκαίνου σφῶν ἡγουμένου, Κουνέους ἐπόρθουν, οἱ Ῥωμαίοις ἦσαν ὑπήκοοι, καὶ πόλιν αὐτῶν μεγάλην εἶλον Κονίστοργιν. [240] παρὰ τε τὰς στήλας τὰς Ἡρακλείους τὸν ὠκεανὸν ἐπέρων, καὶ οἱ μὲν τὴν ἄλλην Λιβύην κατέτρεχον, οἱ δ' Ὀκίλην πόλιν ἐπολιόρκουν. [241] Μούμμιος δ', ἐπόμενος ἑνακισχιλίοις πεζοῖς καὶ ἵππεῦσι πεντακοσίοις, ἔκτεινε τῶν μὲν δηρούντων ἐς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους, τῶν δ' ἐτέρων τινὰς, καὶ τὴν πολιορκίαν διέλυσε τὴν

Bu savaşı Romalıların kararı olmaksızın başlatmış olan Lucullus herhangi bir yargılanmaya tabi tutulmadı.

56. Yine ayrı zamanlarda,⁸⁹ [234] Lusitanialılar olarak adlandırılan özerk Iberialılardan bir grup, Punicus'un önderliğinde Romalılara bağlı bölgeleri işgal etmeye başladı. Roma komutanları Manilius ile Calpurnius Piso'ya karşı savaştılar ve aralarında *quaestor* Terrentius Varro'nun da bulunduğu altı bin kişiyi öldürdüler.⁹⁰ [235] Bu olayla birlikte kendine güveni artan Punicus, okyanusa⁹¹ kadar uzanan toprakları işgal etti. Vettones halkını da ordusuna kattıktan sonra Blastophoenicia olarak adlandırılan Roma tebaasını kuşatma altına aldı. Kartacalı Hannibal'ın buraya bazı yerleşimciler getirdiği ve bu nedenle buraya Blastophoenicia adının verildiği söyleniyor. [236] Punicus, kafasına aldığı bir taş darbesi yüzünden ölünce yerini Caesarus isimli bir adam aldı.⁹² Caesarus, Roma'dan başka bir orduyla gelen Mummius'a⁹³ karşı bir savaşa girdi ve yenilgiye uğrayıp kaçtı. [237] Mummius onun arkasından düzensiz bir takip başlattı, fakat Caesarus birden karşı saldırıya geçerek yaklaşık dokuz bin Romalıyı öldürdü. Hem ganimetleri hem de kendi ordugâhını geri almakla birlikte, çok sayıda sancak ve silah barındıran Roma ordugâhını da ele geçirdi. Barbarlar ele geçirdikleri bu sancak ve silahları tüm Keltiberia'da dolaştırarak Romalılarla dalga geçtiler.

57. Adamları [238] yeniden cesaret kazanmadan önce ortaya çıkmaya çeken Mummius, kalan beş bin askerine ordugâhın içinde talim yaptırdı. Nöbet tuttuğu bir esnada, ele geçirdikleri ganimetin bir kısmını taşıyan barbarlar geçmeye başladı. Beklenmedik bir anda onlara saldırdı ve çoğunu öldürerek ganimetleri ve sancakları geri kazandı. [239] Bu sırada Tagus Nehri'nin diğer yakasında kalan ve Romalılara düşmanlık besleyen Lusitanialılar, Caucaenus önderliğinde Roma tebaası Cunei'nin topraklarını harap ettiler ve büyük şehirlerinden biri olan Conistorgis'i ele geçirdiler. [240] Herakles Sütunları civarında okyanusu geçtiler ve bazıları Afrika'nın bir bölümünü istila ederken diğerleri Ocile şehrini kuşattı. [241] Mummius, dokuz bin piyade ve beş yüz süvari ile birlikte takibe başladı. Afrika'yı istila edenlerin on beş binini, diğerlerinin de birkaçını öldürerek Ocile'yi kuşatmadan

Ὀκίλης. [242] ἐντυχὼν δὲ καὶ τοῖς φέρουσιν, ἃ σεσυλήκεσαν, ἔκτεινε καὶ τοὺςδε πάντας, ὡς μὴδ' ἄγγελον ἀπὸ τοῦ κακοῦ διαφυγεῖν. τὴν δὲ λείαν διαδοὺς τῷ στρατῷ τὴν δυνατὴν φέρεσθαι τὰ λοιπὰ τοῖς θεοῖς τοῖς ἐνυαλίοις ἔκαυσε.

58. Καὶ Μούμμιος [243] μὲν τάδε πράξας ἐπανῆλθεν ἐς Ῥώμην καὶ ἐθριάμβευσεν, ἐνδέχεται δ' αὐτὸν Μάρκος Ἀτίλιος, ὃς Λυσιτανῶν μὲν ἐς ἑπτακοσίους ἐπιδραμῶν ἀπέκτεινε καὶ τὴν μεγίστην πόλιν ἐξεῖλεν, ἥ ὄνομα Ὁξθράκαι, τὰ δ' ἐγγὺς καταπληξάμενος ἅπαντα ἐπὶ συνθήκαις παρέλαβε. καὶ τούτων ἦν ἓν τὸ Οὐεττώνων ἔθνος, ὁμόρου τοῖς Λυσιτανοῖς. [244] ὡς δ' ἀνεξεύγνυε χειμᾶσων ὁ Ἀτίλιος, αὐτίκα πάντες μετετίθεντο καὶ τινες Ῥωμαίοις ὑπηκόους ἐπολιόρκουν· οὗς ἐπείγόμενος ἐξελεῖν τῆς πολιορκίας Σέρουιος Γάλβας, ὁ Ἀτιλίου διάδοχος, ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ νυκτὶ πεντακοσίους σταδίους διελθὼν ἐπιφαίνεται τοῖς Λυσιτανοῖς καὶ εὐθὺς ἐς μάχην ἐξέτασσε, κατάκοπον τὸν στρατὸν ἔχων. [245] τρεψάμενος δ' εὐτυχῶς τοὺς πολεμίους ἐπέκειτο φεύγουσιν ἀπειροπολέμως. ὅθεν ἀσθενοὺς αὐτῷ καὶ ἀσυντάκτου τῆς διώξεως οὕσης διὰ κόπον οἱ βάρβαροι κατιδόντες αὐτοὺς διεσπασμένους τε καὶ ἀναπαυομένους κατὰ μέρη συνελθόντες ἐπέθεντο καὶ κτείνουσιν ἐς ἑπταισχιλίους. [246] ὁ δὲ Γάλβας μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἱππέων κατέφυγεν ἐς Καρμώνην πόλιν, ἔνθα τοὺς διαφυγόντας ἀνελάμβανε, καὶ συμμάχους ἀθροίσας ἐς δισμυρίους διῆλθεν ἐς Κουνέους καὶ παρεχίμαζεν ἐν Κονιστόργει.

59. Λούκουλλος δέ, [247] ὁ τοῖς Οὐακκαίοις ἄνευ ψηφίσματος πολέμησας, ἐν Τυρδιτανίᾳ τότε χειμᾶζων ἦσθετο Λυσιτανῶν ἐς τὰ πλησίον ἐμβαλόντων καὶ περιπέμψας τοὺς ἀρίστους τῶν ἡγεμόνων ἔκτεινε τῶν Λυσιτανῶν ἐς τετρακισχιλίους. [248] περὶ τε Γάδειρα τὸν πορθμὸν ἐτέρων περὼντων ἔκτεινεν ἐς χιλίους καὶ πεντακοσίους καὶ τοὺς λοιποὺς συμφυγόντας εἰς τινα λόφρον ἀπετάφρευσεν πληθὸς τε ἔλαβεν ἀνδρῶν ἁπειρον. καὶ τὴν Λυσιτανίαν ἐπιὼν κατὰ μέρος ἐπόρθει. [249] ἐπόρθει δὲ καὶ Γάλβας ἐπὶ θάτερα. καὶ τινων πρεσβευομένων ἐς αὐτὸν καὶ θελόντων βεβαιοῦν καὶ ὅσα Ἀτιλίῳ τῷ πρὸ αὐτοῦ

kurtardı. [242] Yağmaladıkları ganimetleri götüren adamlarla karşılaştı ve bunların hepsini öldürdü. Böylece geride, kaçıp bu felaketin haberini iletecek tek bir kişi bile kalmadı. Taşıyabildiği tüm ganimetleri ordu arasında paylaştırdı, geriye kalanları ise savaş tanrılarına adayıp ateşe verdi.

58. Mummius [243] bunları başardıktan sonra Roma'ya döndü ve zafer alayı düzenledi.⁹⁴ Onun yerine göreve gelen Marcus Atilius,⁹⁵ Lusitanialılara saldırarak yaklaşık yedi yüz kişiyi öldürdü ve Oxthraeae isimli en büyük Lusitania kasabasını ele geçirdi. Bu olay civardaki tüm komşu halkları dehşete düşürerek Atilius ile anlaşma yapmaya teşvik etti. Bunların arasında Lusitania'ya sınırı bulunan Vettones halkı da vardı. [244] Fakat Atilius kışı geçirmek üzere bölgeden ayrılınca tüm halklar aniden karar değiştirdiler ve bazı Roma tebaalarını kuşattılar. Atilius'un halefi Servius Galba,⁹⁶ kuşatmaları çözmek için tek bir gün ve gecede beş yüz *stadion* mesafe⁹⁷ kat etti ve yorgun düşmüş ordu-suyla birlikte Lusitanialıları görür görmez derhâl savaş düzenine girdi. [245] Şansı yaver gitti ve düşmanları mağlup etti, fakat savaş konusunda tecrübesiz olduğu için onları kovalamaya yöneldi. Ordunun yorgunluğu nedeniyle zayıf ve düzensiz bir takip gerçekleşti. Romalıların dağılmış olduğunu ve dinlenmek için duraksadığını gören barbarlar toparlanıp karşı saldırıya geçtiler ve yedi bine yakın adam öldürdüler. [246] Galba, kendisini koruyan süvariler ile birlikte Carmona kasabasına kaçtı ve burada kaçaklarla bir araya geldi. Yirmi bine yakın müttefik toplayarak Cunei'ye gitti ve ardından kışı Conistorgis'te geçirdi.

59. Vaccaeı halkına [247] karşı *senatus* kararı olmaksızın bir savaş başlatmış olan Lucullus, o sırada kışı Turditania'da geçiriyordu. Lusitanialıların komşu bölgelere baskınlar yaptığını öğrenince en iyi komutanlarını onların üzerine gönderdi ve dört bine yakın Lusitanialıyı öldürdü. [248] Gades civarında boğazları geçmekte olan diğer barbarlardan da bin beş yüz kadarını öldürdü. Geriye kalan barbarlar kaçıp bir tepeye sığındılar. Lucullus bu tepeyi hendeklerle çevreledi ve adamların çoğunu esir aldı. Daha sonra Lusitania'yı işgal etti ve bölgede kısım kısım tahribat yarattı.⁹⁸ [249] Galba da aynı şeyi ters yönden yapıyordu. Lusitanialılar birkaç elçi göndererek önceki komutan Atilius tarafından belirlenmiş ve daha sonra ihlal etmiş oldukları anlaşmanın

στρατηγῶ συνθέμενοι παρεβέβηκεσαν, ἐδέχετο καὶ ἐσπένδετο καὶ ὑπεκρίνετο αὐτοῖς καὶ συνάχθεσθαι ὡς δι' ἀπορίαν ληστεύουσί τε καὶ πολεμοῦσι καὶ παρεσπονδηκόσιν. [250] "Τὸ γὰρ λυπρόγεων," ἔφη, "Καὶ πενιχρὸν ὑμᾶς ἐς ληστείαν ἄγει δώσω δ' ἐγὼ πενομένοις φίλοις γῆν ἀγαθὴν καὶ ἐν ἀφθόνοις συνοικίῳ, διελὼν ἐς τρία."

60. Οἱ μὲν δὴ [251] τάδε προσδοκῶντες ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀνίσταντο καὶ συνήεσαν, οἱ προσέτασσαν ὁ Γάλβας· ὁ δὲ αὐτοὺς ἐς τρία διήρει καὶ πεδίον ἐκάστοις τι ὑποδείξας ἐκέλευεν ἐν τῷ πεδίῳ περιμένειν, μέχρι πολίσειεν αὐτοὺς ἐπελθών. [252] ὡς δ' ἦκεν ἐπὶ τοὺς πρῶτους, ἐκέλευεν ὡς φίλους θέσθαι τὰ ὄπλα, θεμένους δ' ἀπετάφρευέν τε καὶ μετὰ ξιφῶν τινας ἐσπέμψας ἀνείλεν ἅπαντας, ὁδυρομένους τε καὶ θεῶν ὀνόματα καὶ πίστεις ἀνακαλοῦντας. [253] τῷ δ' αὐτῷ τρόπῳ καὶ τοὺς δευτέρους καὶ τρίτους ἐπειχθεὶς ἀνείλεν, ἀγνοοῦντας ἔτι τὰ πάθη τὰ τῶν προτέρων, ἀπιστία μὲν ἄρα ἀπιστίαν μετιών, οὐκ ἀξίως δὲ Ρωμαίων μιμούμενος βαρβάρους. [254] ὀλίγοι δ' αὐτῶν διέφυγον, ὧν ἦν Οὐρίατθος, ὃς μετ' οὐ πολὺ ἡγήσατο Λυσιτανῶν καὶ ἔκτεινε πολλοὺς Ρωμαίων καὶ ἔργα μέγιστα ἐπεδείξατο. ἀλλὰ τάδε μὲν ὕστερον γενόμενα ὕστερον λέξω· [255] τότε δ' ὁ Γάλβας, Λουκούλλου φιλοχρηματώτερος ὢν, ὀλίγα μὲν τινα τῆς λείας τῇ στρατιᾷ διεδίδου καὶ ὀλίγα τοῖς φίλοις, τὰ λοιπὰ δ' ἐσφτερίζετο, καίτοι πλουσιώτατος ὢν ὁμοῦ τι Ρωμαίων· ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῇ εἰρήνῃ φασὶν αὐτὸν διαλιπεῖν ψευδόμενόν τε καὶ ἐπιорκοῦντα διὰ κέρδη, μισούμενος δὲ καὶ κατηγορούμενος διέφευγε διὰ τὸν πλοῦτον.

61. Οὐ πολὺ [256] δὲ ὕστερον, ὅσοι διέφευγον ἐκ τῆς Λουκούλλου καὶ Γάλβα παρανομήσεως, ἀλίσθεντες ἐς μυρίους τὴν Τυρδίτανίαν κατέτρεχον. [257] καὶ αὐτοῖς ἀπὸ Ρώμης ἐπελθὼν Γάιος Οὐετίλιος, ἄγων τέ τινα στρατὸν ἄλλον καὶ τοὺς ἐν Ἰβηρίᾳ προσλαβὼν, ἅπαντας ἔχων ἐς μυρίους, ἐπέπεσε προνομεύουσι καὶ πολλοὺς ἀνελὼν οὐνέωσε τοὺς λοιποὺς ἐς τι χωρίον, οἱ κινδυνεύειν τε μένοντας ἐχρῆν ὑπὸ λιμοῦ καὶ ἀπιόντας ὑπὸ Ρωμαίων [258] ὧδε γὰρ εἶχε δυσχωρίας. καὶ διὰ τοῦτο πρέσβεις ἐς τὸν

yeniden getirilmesini istediler. Galba bu talebi kabul etti, onlarla bir ateşkes yaptı ve yoksulluktan dolayı yağmacılık yaptıkları, savaşa girdikleri ve anlaşmayı bozdukları için üzüntülü bir tavır takınarak şunları söyledi: [250] "Sizi haydutluğa sürükleyen şey çorak topraklar ve yoksulluktur. Ancak ben yoksul dostlarınıza verimli topraklar vereceğim ve onları üç ayrı gruba ayırdıktan sonra bereketli bölgelere yerleştireceğim."

60. Barbarlar [251] bu beklentilerle kendi topraklarından ayrıldılar ve Galba'nın söylemiş olduğu yerde toplandılar. Galba onları üç gruba ayırdı, her bir gruba ayrı ova tahsis etti ve gelip bir şehir kurana kadar bu ovalarda beklemelerini emretti. [252] Daha sonra birinci grubun yanına geldi ve dost oldukları için silahları bırakmalarını istedi. Barbarlar bu isteği yerine getirince onları bir hendekle çevreledi. Kılıklı adamlar göndererek tanrıların isimlerini ve edilen yeminleri haykıran adamların hepsini öldürdü. [253] Aceleyle ikinci ve üçüncü gruplara yöneldi ve henüz birinci grubun başına gelenlerden haberleri yokken onları da öldürdü. Böylece bir ihanetin bedelini başka bir ihanetle ödetmişti. Bu yaptığı, barbarları taklit etme bakımından Romalılara yakışmayan bir hareketti. [254] Bu grupların arasından kısa süre sonra Lusitanialıların liderliğini alacak, pek çok Romalı öldürecek ve büyük başarılarla imza atacak Viriathus'un da bulunduğu küçük bir grup kaçmayı başarmıştı. Fakat sonraki zamanlarda meydana gelen bu olayları ileride anlatacağım. [255] O zamanlar paraya Lucullus'tan bile daha düşkün olan Galba, ganimetlerin pek azını orduya, pek azını ise dostlarına dağıtırken geri kalanını en zengin Romalılarından biri olmasına rağmen kendisine sakladı. Onun, barış zamanlarında bile kazanç elde etmek uğruna yalan söylemekten ve yalan yere yemin etmekten vazgeçmediğini anlatırlar. Nefret edilen ve hakkında suçlamalar getirilen biri olmasına rağmen serveti sayesinde tüm bunlardan kurtulmayı başarmıştı.

61. Kısa süre [256] sonra, Lucullus ve Galba'nın kanunsuz davranışlarından kaçan on bine yakın adam bir araya geldi ve Turditania'yı ele geçirdi. [257] Gaius Vetilius,⁹⁹ bir başka orduyla Roma'dan onların üzerine gönderildi. Iberia'da bulunan birlikleri de yanına alınca toplamda on bine yakın adamı oldu. Düşmanlara saldırdı ve pek çoğunu öldürdü. Geriye kalanları, beklerlerse açlık tehlikesiyle karşı karşıya kalacakları, çıkarlarsa da Romalıların eline düşecekleri bir mevkide sıkıştırdı. [258] Zorlu bir durumla karşı karşıya kalan barbarlar, ellerinde zeytin dalları tutan elçileri

Οὐετίλιον ἔπεμπον σὺν ἱκετηρίαις, γῆν ἐς συνοικισμὸν αἰτοῦντες ὥς ἀπὸ τοῦδε ἐσόμενοι Ῥωμαίων ἐς πάντα κατήκοι. ὁ δ' ὑπισχνεῖτο δώσειν καὶ συνετίθετο ἤδη. [259] Οὐρίατθος δ', ὁ ἐκ τῆς Γάλβα παρανομίας ἐκφυγών, τότε συνὼν αὐτοῖς ὑπεμίμνησκε τῆς Ῥωμαίων ἀπιστίας, ὅσας τε αὐτοῖς ὁμόσαντες ἐπιθοῖντο καὶ ὥς ὅδε πᾶς ὁ στρατὸς ἐκ τοῶνδε ἐπιτοκῶν Γάλβα καὶ Λουκούλλου διαφύγοιμεν. οὐδ' ἀπορεῖν ἔφη σωτηρίας ἀπὸ τοῦδε τοῦ χωρίου, ἂν ἐθέλωσι πείθεσθαι.

62. Ἐρεθισθέντων [260] δ' αὐτῶν καὶ ἐν ἐλπίσι γενομένων ἡρέθη τε στρατηγὸς καὶ πάντας ἐκτάξας ἐς μέτωπον ὥς ἐπὶ μάχῃ τοὺς μὲν ἄλλους ἐκέλευσεν, ὅταν αὐτὸς ἐπιβῇ τοῦ ἵππου, διαιρεθέντας ἐς μέρη πολλὰ φεῦγειν, ὥς δύνανται, κατ' ἄλλας καὶ ἄλλας ὁδοὺς ἐς Τριβόλαν πόλιν, ἔνθα αὐτὸν περιμένειν, χιλίους δὲ μόνους ἐπιλεξάμενος ἐκέλευσεν αὐτῷ συνίστασθαι. [261] καὶ γιγνομένων τούτων οἱ μὲν εὐθὺς ἐφυγον, ἐπειδὴ ὁ Οὐρίατθος τὸν ἵππον ἀνέβη, ὁ δὲ Οὐετίλιος αὐτοὺς δεῖσας διώκειν ἐς πολλὰ διηρημένους, ἐπὶ τὸν Οὐρίατθον ἐστῶτα καὶ ἐφεδρεύοντα τῷ γενησομένῳ τραπείς ἐμάχετο. [262] ὁ δ' ὠκυτάτοις ἵπποις αὐτὸν ἐνοχλῶν καὶ ὑποφεύγων καὶ πάλιν ἱστάμενος καὶ ἐπιὼν ἐκείνην τε τὴν ἡμέραν ἐν τῷ αὐτῷ πεδίῳ καὶ τὴν ἐπιούσαν ὅλην διέτριψε περιθέων. [263] ὥς δ' εἵκασεν ἀσφαλῶς ἔχειν τῆς φυγῆς τοὺς ἐτέρους, τότε νυκτὸς ὁρμήσας δι' ὁδῶν ἀτριβῶν κουφοτάτοις ἵπποις ἀπέδραμεν ἐς Τριβόλαν, Ῥωμαίων αὐτὸν διώκειν ὁμοίως οὐ δυναμένων διὰ τε βάρους ὅπλων καὶ ἀπειρίαν ὁδῶν καὶ ἵππων ἀνομοιότητά. [264] ὥδε μὲν ἐξ ἀέλπτου στρατὸν ἀπογιγνώσκοντα αὐτοῦ περιέσωσε, καὶ τὸ στρατήγημα τότε περιφερόμενον ἐς τοὺς τῆδε βαρβάρους ἐξῆρεν αὐτόν, καὶ πολλοὶ πανταχόθεν αὐτῷ προσεχώρουν.

63. Ὁ δ' ἐς ὀκτῶ ἔτη [265] Ῥωμαίοις ἐπολέμει· καὶ μοι δοκεῖ τὸν Οὐρίατθου πόλεμον σφόδρα τε ἐνοχλήσαντα Ῥωμαίοις καὶ δυσεργότατον αὐτοῖς γενόμενον συναγαγεῖν, ἀναθέμενον, εἴ τι τοῦ αὐτοῦ χρόνου περὶ Ἰβηρίαν ἄλλο ἐγίγνετο. [266] Οὐετίλιος μὲν δὴ αὐτὸν διώκων ἦλθεν ἐπὶ τὴν Τριβόλαν, ὁ δ' Οὐρίατθος ἐν λόχμας ἐνέδραν

Vetilius'a gönderdiler ve bundan böyle tüm Roma emirlerine uyacaklarını söyleyerek yerleşim kuracak toprak parçası istediler. Vetilius bu isteklerini yerine getireceğine dair söz verdi ve bir anlaşma yapıldı. [259] Bu sırada Galba'nın ihanetinden kurtulmayı başarmış olan Viriathus da oradaydı ve Romalıların güvenilmez olduklarını, pek çok kez yeminlerini bozup saldırıya geçtiklerini ve buradaki tüm ordunun Galba ve Lucullus'un yalan yeminlerinden kaçıp kurtulmuş olduğunu hatırlattı. Eğer kendisine itaat ederlerse onları bu mevkiden güvenli bir şekilde çıkaracağını söyledi.

62. Viriathus'un [260] söyledikleriyle heyecanlanan ve kurtulmayı umut eden adamlar, onu liderleri olarak seçtiler. Viriathus, savaşa girecekmiş gibi tüm adamları düzene soktu ve kendisi atına bindiğinde gruplar hâlinde mümkün olduğunca farklı yollardan Tribola şehrine kaçmalarını emretti. Kaçanlar Tribola'da kendisini bekleyeceklerdi. Yalnızca bin adamın kendisiyle birlikte kalmasını istedi. [261] Bu talimatların ardından Viriathus atına binince adamlar derhâl kaçmaya başladılar. Vitelius, pek çok gruba ayrılmış adamların peşinden gitmeye çekindi ve orada bekleyip olayları gözleyen Viriathus'a saldırdı. [262] Viriathus oldukça çevik süvarileriyle Romalıların başına bela oldu; önce geri çekiliyor, ardından duraklayarak tekrar saldırıya geçiyordu. [263] Böylece hem o gün hem de ertesi gün, bu tarz manevralar yaparak tüm zamanı aynı yerde harcadı. Diğerlerinin güvenli bir şekilde kaçtığını düşününce gece vakti yola çıktı ve çevik atlarıyla kullanılmayan yollardan geçerek Tribola'ya kaçtı. Romalılar, silahlarının ağırlığı, yollar hakkındaki bilgisizlikleri ve aynı çeviklikte atlara sahip olmamaları nedeniyle onu yakalayamadılar. [264] Böylece Viriathus, umudunu kaybetmiş olan bir orduyu beklenmedik şekilde kurtarmıştı. Bu taktiksel başarısının haberi bölgedeki barbarlar arasında yayılınca şöhreti arttı ve dört bir yandan pek çok adam ona katıldı.

63. Viriathus [265] yaklaşık sekiz yıl boyunca Roma'yla savaştı. Romalılar açısından son derece zahmetli geçen ve onları epey uğraştıran Viriathus meselesini burada ele almayı ve bu dönemlerde Iberia'da meydana gelen diğer olayların anlatımını daha sonraya ertelemeyi düşünüyorum. [266] Vetilius, Tribola'ya gelene kadar Viriathus'un peşinden gitti. Viriathus, adamlarını pususu için çalılık

ἐπικρύψας ἔφυγε, μέχρι τὰς λόχμας ὑπερελθόντος τοῦ Οὐετίλιου αὐτός τε ἐπεστρέφετο καὶ οἱ ἐκ τῆς ἐνέδρας ἀνεπήδων καὶ Ῥωμαίους ἐκατέρωθεν ἔκτεινόν τε καὶ ἐζώγρουν καὶ ἐς τὰς φάραγγας ἐώθουν. ἐζωγρήθη δὲ καὶ ὁ Οὐετίλιος· καὶ αὐτὸν ὁ λαβὼν ἀγνοῶν, γέροντα ὑπέρπαχυν ὀρών, ἔκτεινεν ὥς οὐδενὸς ἄξιον. [267] Ῥωμαίων δὲ μόλις ἐκ μυρίων ἐξακισχίλιοι διέδρασαν ἐς Καρπησόν, ἐπὶ θαλάσση πόλιν, ἣν ἐγὼ νομίζω πρὸς Ἑλλήνων πάλαι Ταρτησὸν ὀνομάζεσθαι καὶ Ἀργανθώνιον αὐτῆς βασιλεῦσαι, ὃν ἐς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἔτη ἀφικέσθαι φασί. [268] τοὺς μὲν οὖν ἐς τὴν Καρπησὸν διαφυγόντας ὁ ταμίας, ὃς εἶπετο τῷ Οὐετίλιῳ, συνέτασεν ἐπὶ τειχῶν δεδιότας παρὰ δὲ Βελλῶν καὶ Τίτῳ αἰτήσας πεντακισχιλίους συμμάχους καὶ λαβὼν προύπεμψεν ἐπὶ τὸν Οὐρίατθον. ὁ δὲ πάντας ἔκτεινεν, ὥς μὴδ' ἄγγελον διαφυγεῖν. καὶ ὁ ταμίας ἡσύχαζεν ἐν τῇ πόλει, περιμένων τινὰ βοήθειαν ἀπὸ Ῥώμης.

64. Οὐρίατθος δὲ [269] τὴν Καρπητανίαν, εὐδαίμονα χώραν, ἐπιὼν ἀδεῶς ἐλεηλάτει, ἕως ἤκεν ἐκ Ῥώμης Γάιος Πλαύτιος, ἄγων πεζοὺς μυρίους καὶ ἱππέας χιλίους ἐπὶ τριακοσίοις. [270] τότε δ' αὖθις ὑπεκρίνατο φεύγειν ὁ Οὐρίατθος, καὶ ὁ Πλαύτιος αὐτὸν ἐπεμψε διώκειν ἐς τετρακισχιλίους, οὓς ἐπιστραφεὶς ὁ Οὐρίατθος ἔκτεινε χωρὶς ὀλίγων. [271] καὶ τὸν Τάγον ποταμὸν διαβὰς ἐοτραπεδέδευεν ἐν ὄρει περιφύτῳ μὲν ἐλάαις, Ἀφροδίτης δ' ἐπωνύμῳ, ἐνθα ὁ Πλαύτιος καταλαβὼν καὶ τὸ πταῖσμα ἀναλαβεῖν ἐπειγόμενος συνέβαλεν. ἡττηθεὶς δὲ φόνου πολλοῦ γενομένου διέφυγεν ἀκόσμως ἐς τὰς πόλεις καὶ ἐκ μέσου θέρους ἐχείμαζεν, οὐ θαρρῶν οὐδαμοῖ προΐεναι. [272] ὁ δ' Οὐρίατθος τὴν χώραν ἀδεῶς περιὼν ἤτει τοὺς κεκτημένους τιμὴν τοῦ ἐπικειμένου καρποῦ καὶ παρ' ὧν μὴ λάβοι, διέφθειρεν.

65. Ὡν οἱ ἐν ἄστει [273] Ῥωμαῖοι πυνθανόμενοι Φάβιον Μάξιμον Αἰμιλιανόν, Αἰμιλίου Παύλου τοῦ Περσέα τὸν Μακεδόνων βασιλέα ἀνελόντος υἱόν, ἐπεμπον ἐς Ἰβηρίαν καὶ στρατιὰν ἑαυτῷ καταγράφειν ἐπέτρεπον. [274] ὁ δέ, Ῥωμαίων ἄρτι Καρχηδόνα καὶ τὴν Ἑλλάδα ἐλόντων καὶ τὸν τρίτον ἐν Μακεδονίᾳ πόλεμον κατωρθωκότων, φειδοῖ τῶν

bir bölgeye gizledikten sonra, Vitellus bu çalışı geçene kadar kaçmaya devam etti. Daha sonra arı bir dönüş yapıp pusudaki adamları da ayaklanınca, her iki taraftan Romalıları öldürmeye, esir almaya ve uçurumlardan atmaya başladılar. Vetilius esir alınmıştı, fakat esir alan adam onu tanımadı. Yaşlı ve oldukça şışman olduğunu görünce önemli biri olmadığını düşündü ve onu öldürdü. [267] On bin Romalıdan altı bini, Hellenlerin vaktiyle Tartessos olarak adlandırdığı ve yüz elli yıl yaşadığı söylenen Arganthonius tarafından yönetildiğini düşündüğüm bir kıyı kasabası olan Carpressus'a kaçmayı başarmıştı. [268] Vetilius'a eşlik eden *quaestor*, dehşet içinde Carpressus'a kaçmış olan adamları surlara yerleştirdi. Belli ve Titthi'den beş bin müttefik talep etti. Daha sonra aldığı bu adamları Viriathus'un üzerine gönderdi. Fakat Viriathus hepsini öldürdü; kaçıp haber verecek tek bir adam bile bırakmadı. *Quaestor*, Roma'dan gelecek bir yardım ümidiyle sessizce kasabada beklemeye başladı.

64. Viriathus [269] verimli bir bölge olan Carpetania'yı işgal etti ve Gaius Plautius¹⁰⁰ on bin piyade ve bin üç yüz süvari ile Roma'dan gelene kadar korkusuzca yağma yaptı.¹⁰¹ [270] Daha sonra tekrar kaçıyormuş gibi davrandı ve Plautius yaklaşık dört bin adamı onun peşine gönderdi. Viriathus aniden dönüş yaparak saldırıya geçti ve peşindeki adamların pek azı dışında tümünü öldürdü. [271] Ardından Tagus Nehri'ni aşarak Aphrodite adı verilen ve zeytin ağalarııyla dolu olan dağda ordugâh kurdu. Plautius onu burada yakaladı ve hatasını telafi etme hevesiyle saldırıya geçti. Fakat ağır kayıplar vererek mağlup olunca adamları düzensiz bir şekilde kasabalara kaçtı. Bu olay üzerine başka bir girişim yapmaya cesareti kalmaya Plautius, henüz yaz ortasında kışlık bölgelere çekildi. [272] öte yandan Viriathus korkusuzca bölgede dolaştı ve toprak sahiplerinden yetiştirdikleri ürünlerin değeri kadar para istedi. Bu isteği geri çevirenlerin ürünlerini yok etti.

65. Bu olayların haberi [273] şehre ulaşınca Romalılar, Makedonya kralı Perseus'u öldüren Aemilius Paulus'un oğlu Fabius Maximus Aemilianus'u¹⁰² Iberia'ya gönderme kararı aldılar ve ona bir ordu toplama yetkisi verdiler.¹⁰³ [274] Kartaca ve Hellas'ı kısa süre önce mağlup etmiş, nc Makedonya Savaşı'nı ise başarılı bir şekilde sonulandırmışlardı.¹⁰⁴ Aemilianus,

ἀνδρῶν τῶν ἐκεῖθεν ἐληλυθότων κατέλεγεν πρωθήβας, οὐ πρὶν πολέμου πεπειραμένους, ἐς δύο τέλη, καὶ παρὰ τῶν συμμάχων στρατὸν ἄλλον αἰτήσας ἤκεν ἐς Ὅρσωνα τῆς Ἰβηρίας, σύμπαντας ἔχων πεζοὺς μυρίους καὶ πεντακισχιλίους καὶ ἱππέας ἐς δισχιλίους. [275] ὅθεν οὐπω μάχης ἄρχων, μέχρι τὴν στρατιὰν γυμνάσειεν, ἐς Γάδειρα διέπλευσε τὸν πορθμόν, Ἡραικεῖ θύσων. ὁ δὲ Οὐρίατθος αὐτοῦ τῶν ξυλευομένων τισὶν ἐπιπεσὼν ἔκτεινε πολλοὺς καὶ ἐφόβησε τοὺς λοιποὺς. [276] τοῦ δ' ὑποστρατήγου συντάξαντος αὐτοὺς αὐθις ὁ Οὐρίατθος ἐκράτει καὶ πολλὴν λείαν περιεσύρατο. ἀφικομένου τε τοῦ Μαξίμου συνεχῶς ἐξέτασσε προικαλούμενος. [277] ὁ δὲ ὄλω μὲν οὐ συνεμίσγετο τῷ στρατῷ, γυμνάζων αὐτοὺς ἔτι, κατὰ δὲ μέρη πολλάκις ἠκροβολίζετο, πείραν τε ποιούμενος τῶν πολεμίων καὶ τοῖς ἰδίῳ ἐντιθεὶς θάρσος. χορτολογῶν τε ἐνόπλους ἀεὶ τοῖς γυμνοῖς περισίτη καὶ περιέτρεχε μεθ' ἱππέων αὐτός, οἷα Παύλῳ τῷ πατρὶ συστρατευόμενος ἐν Μακεδόσιν ἑώρα. [278] μετὰ δὲ χειμῶνα γεγυμνασμένῳ τῷ στρατῷ τρέπεται δεύτερος ὅδε τὸν Οὐρίατθον καλῶς ἀγωνισάμενον καὶ πόλεις αὐτοῦ δύο τὴν μὲν διήρπασεν, τὴν δ' ἐνέπρησεν, αὐτόν τε φεύγοντα ἐς χωρίον, ᾧ ὄνομα ἦν Βαικόρ, διώκων ἔκτεινε πολλοὺς. καὶ ἐχειμάζεν ἐν Κορδύβῃ.

66. Ἐφ' οἷς ὁ Οὐρίατθος, [279] οὐχ ὁμοίως ἔτι καταφρονῶν, Ἀρουακοὺς καὶ Τίτθους καὶ Βελλοὺς, ἔθνη μαχिमώτατα, ἀπέστησεν ἀπὸ Ῥωμαίων. [280] καὶ πόλεμον ἄλλον οἶδε ἐφ' ἑαυτῶν ἐπολέμουν, ὃν ἐκ πόλεως αὐτῶν μιᾶς Νομαντίνον ἡγοῦνται, μακρόν τε καὶ ἐπίπονον Ῥωμαίοις γενόμενον, καὶ συνάξω καὶ τόνδε ἐς ἐν μετὰ Οὐρίατθον. [281] Οὐρίατθος μὲν ἐπὶ θάτερα τῆς Ἰβηρίας ἐτέρῳ στρατηγῷ Ῥωμαίων Κοίντῳ συνεπλέκετο καὶ ἡσώμενος ἐς τὸ Ἀφροδίσιον ὄρος ἀνέστρεφεν. [282] ὅθεν ἐπιστραφεὶς ἔκτεινε τῶν Κοίντου ἐς χιλίους καὶ σημειᾷ τινα ἥρπασε· τοὺς δὲ λοιποὺς ἐς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν συνεδίωξε καὶ τὴν ἐν Ἰτύκιφ φρουρὰν ἐξέβαλε καὶ τὴν Βασσιτανῶν χώραν ἐλήζετο, Κοίντου διὰ δειλίαν καὶ ἀπειρίαν οὐκ ἐπιβοηθοῦντος, ἀλλ' ἐν Κορδύβῃ χειμάζοντος ἐκ μέσου μετοπώρου καὶ Γάιον Μάρκιον θαμινὰ ἐπιπέμποντος αὐτῷ, ἀνδρα Ἰβηρα ἐκ πόλεως Ἰταλικῆς.

bu savaşlardan dönen adamları korumak amacıyla daha önce hiç savaşa katılmamış gençlerden iki lejyon oluşturdu. Müttefiklerden talep ettiği takviyeleri de orduya kattıktan sonra toplamda on beş bin piyade ve yaklaşık iki bin süvari ile birlikte Iberia'daki Orso'ya geldi. [275] Ordusuna talim yaptıрма fırsatı bulana kadar savaşı başlatmaktan kaçındı ve Herakles'e kurban sunmak için boğazlar yoluyla Gades'e yelken açtı. Bu sırada Viriathus odun toplayan adamlarına bir saldırı gerçekleştirdi ve pek çoğunu öldürdü, geriye kalanlar ise dehşete kapılmış bir şekilde kaçtılar. [276] *Legatus* onları düzene sokup saldırınca Viriathus bir kez daha galip geldi ve büyük bir ganimet ele geçirdi. Maximus geri döndüğünde Viriathus defalarca savaş düzeni alarak ona meydan okudu. [277] Fakat ordusu henüz talim sürecinde olan Maximus, tüm kuvvetleriyle çarpışmaya girmeyi reddetti. Bunun yerine, ordusunun bir bölümüyle mızrak çatışmalarına girerek düşmanın gücünü test etti ve adamlarına cesaret aşıladı. Erzak toplamak için gönderdiği silahsız adamların etrafına daima silahlı adamlar yerleştiriyor, kendisi ise süvarilerle birlikte etrafı kolaçan ediyordu. Bunu, babası Paulus ile birlikte çıktığı Makedonya seferinde görmüştü. [278] Kış mevsiminin ardından, artık tamamen eğitilmiş ordusuyla birlikte, cesurca mücadele eden Viriathus'u bozguna uğrattı. Bunu başaran ikinci kişi olmuştu. Viriathus'un iki kasabasını da ele geçirdi, birini yağmaladı, diğerini yakıp yıktı. Viriathus'u Baecula isimli bölgeye kadar kovaladı ve pek çok adamını öldürdü. Bunların ardından kış mevsimini geçirmek üzere Corduba'ya gitti.

66. Bu olaylar nedeniyle [279] artık eskisi kadar kibirli olmayan Viriathus, son derece savaşçı Arevaci, Titthi ve Belli halklarını Romalılara karşı isyana teşvik etti.¹⁰⁵ [280] Bu halklar, Romalılar adına uzun ve oldukça zahmetli geçen ve kendi kentlerinden biri olan Numantia ismiyle adlandırılan bir başka savaş başlattılar. [281] Bu savaşın anlatımına, Viriathus meselesini bitirdikten sonra döneceğim. Viriathus, Iberia'nın başka bir yerinde bir diğer Roma komutanı Quintus ile savaştı, ancak yenildi ve Aphrodite Dağı'na çekildi. [282] Daha sonra geri dönerek Quintus'un bin adamını öldürdü ve birkaç sancak ele geçirdi. Geriye kalan Romalıları ordugählarına kadar kovaladıktan sonra Itucca'ya bir garnizon yerleştirdi ve ardından Bastitani topraklarını yağmaladı. Quintus, korkaklığı ve tecrübesizliği nedeniyle yardıma gidemedi, bunun yerine henüz sonbaharın ortasında kışı geçirmek üzere Corduba'ya geçti. Italica kasabasından Iberialı bir adam olan Gaius Marcius'u sık sık Viriathus'un üzerine gönderdi.

67. Τοῦ δ' ἐπιόντος [283] ἔτους Κοίντῳ μὲν ὁ ἀδελφὸς Αἰμιλιανοῦ, Φάβιος Μάξιμος Σερουλιανός, ἦλθεν ἐπὶ τὴν στρατηγίαν διάδοχος, δύο ἄλλα τέλη Ῥωμαίων ἄγων καὶ συμμάχους τινάς, ἅπαντας ἐς μυρίους καὶ ὀκτακισχιλίους πεζοὺς καὶ ἵππεας ἑξακοσίους ἐπὶ χιλίοις. [284] ἐπιστείλας δὲ καὶ Μικίψῃ, τῷ Νομάδων βασιλεῖ, πέμψαι οἱ τάχιστα ἐλέφαντας ἐς Ἰτύκκην ἡπείγετο, τὴν στρατιάν ἄγων κατὰ μέρος· καὶ τὸν Οὐρίατθον ἑξακισχιλίοις ἀνδράσιν ἐπιόντα οἱ μετὰ τε κραυγῆς καὶ θορύβου βαρβαρικοῦ καὶ κόμης μακρᾶς, ἦν ἐν τοῖς πολέμοις ἐπισείουσι τοῖς ἐχθροῖς, οὐδὲν ὑποπτήξας ὑπέστη τε γενναίως καὶ ἀπεώσατο ἄπρακτον. [285] ὥς δέ οἱ καὶ τὸ ἄλλο πλῆθος ἀφῖκτο καὶ ἐκ Λιβύης ἐλέφαντες δέκα σὺν ἱππεῦσι τριακοσίοις, στρατόπεδον ὠχύρου μέγα καὶ προεπεχείρει τῷ Οὐρίατθῳ καὶ τρεψάμενος αὐτὸν ἐδίωκεν. [286] ἀτάκτου δὲ τῆς διώξεως γενομένης, ἰδὼν ἐν τῇ φυγῇ τοῦτο ὁ Οὐρίατθος ἐπανῆλθε καὶ κτείνας ἐς τρισχιλίους τοὺς λοιποὺς συνήλασεν ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ προσέβαλε καὶ τῷδε, ὀλίγων μόλις αὐτὸν ὑφισταμένων περὶ τὰς πύλας, τῶν δὲ πλεόνων ἐς τὰς σκηνάς καταδύντων ὑπὸ δέους καὶ μόλις ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ καὶ τῶν χιλιάρχων ἐξαγομένων. [287] τότε μὲν οὖν Φάνιός τε, ὁ Λαυλίου κηδεστής, λαμπρῶς ἡρίστευε, καὶ νύξ ἐπελθοῦσα Ῥωμαίους περιέσωσεν· ὁ δὲ Οὐρίατθος, ἡ νυκτὸς ἡ καύματος ὥρα θαμινὰ ἐπιὼν καὶ οὐ τινα καιρὸν ἀδόκητον ἐκλείπων, ψιλοῖς ἀνδράσι καὶ ἵπποις ταχυτάτοις ἠνώχλει τοῖς πολεμίοις, μέχρι τὸν Σερουλιανὸν ἐς Ἰτύκκην ἀναστήσαι.

68. Τότε δ' ἤδη [288] τροφῶν τε ἀπορῶν ὁ Οὐρίατθος καὶ τὸν στρατὸν ἔχων ἐλάττω, νυκτὸς ἐμπρήσας τὸ στρατόπεδον, ἐς Λυσιτανίαν ἀνεχώρει. καὶ αὐτὸν ὁ Σερουλιανὸς οὐ καταλαβὼν ἐς Βαιτουρίαν ἐνέβαλε καὶ πέντε πόλεις διήρπαζεν, αἱ τῷ Οὐρίατθῳ συνεπεπράχουσιν. [289] μετὰ δὲ τοῦτο ἐστράτευεν ἐς Κουνέους, ὅθεν ἐς Λυσιτανοὺς ἐπὶ τὸν Οὐρίατθον αὐθις ἡπείγετο. καὶ αὐτῷ παροδεύοντι δύο λήσταρχοι μετὰ μυρίων ἀνδρῶν ἐπιθέμενοι, Κούριός τε καὶ Απουλήιος, ἐθορύβησαν καὶ τὴν λείαν ἀφείλοντο. [290] καὶ Κούριος μὲν

67. Yıl sonunda, [283] Aemilianus'un kardeşi Fabius Maximus Servilianus, Quintus'un halefi olarak komutayı devraldı. İki Roma lejyonu ve bazı müttefik kuvvetlerle birlikte toplamda yaklaşık on sekiz bin piyade ve bin altı yüz süvariden oluşan bir ordu getirmişti. [284] Numidialıların kralı Micipsa'ya,¹⁰⁶ filleri mümkün olan en kısa sürede göndermesi için haber yolladı ve bölümlere ayırdığı ordusuyla Itucca'ya doğru hızlı bir yürüyüşe geçti. Viriathus, savaşlarda düşmanları korkutmak için çığlıklar atan, barbarca sesler çıkaran ve uzun saçlarını savuran altı bin adamıyla ona saldırdı, ancak herhangi bir başarı elde edemedi. Zira Servilianus hiç geri adım atmamaya yığıtçe direnmiş ve düşmanı hiçbir başarı elde edemeden geri püskürtmüştü. [285] On fil ve üç yüz süvariden oluşan diğer kuvvetler de Afrika'dan gelince ordugâhını genişletti ve ardından Viriathus'a saldırdı. Onu bozguna uğrattı ve takibe başladı. [286] Fakat takibin düzensiz bir hâl aldığını gören Viriathus, ani bir dönüşle karşı saldırıya geçti ve yaklaşık üç bin Romalıyı öldürüp geriye kalanları ordugâhlarına kadar kovaladı. Ordugâha saldırdığında kapılarda pek az adam onun karşısına çıkabildi. Askerlerin büyük çoğunluğu korkudan çadırlara saklanmış ve komutanlar ve *tribunus*lar tarafından görev yerlerine güçlükle geri gönderilmişti. [287] Durum bu hâldeyken Laelius'un damadı Fannius cesurca savaştı ve havanın kararması Romalıları kurtardı. Fakat Viriathus gece gündüz demeden sürekli saldırıyor, beklenmedik her anı değerlendiriyordu. Servilianus'u Itucca'ya dönmeye zorlayana kadar, hafif silahlı adamları ve hızlı süvarileriyle düşmanların başına bela oldu.

68. Erzak sıkıntısı [288] çekmeye başlayan ve adamlarının sayısı azalan Viriathus, gece vakti ordugâhını ateşe verdi ve Lusitania'ya çekildi. Servilianus onu yakalayamadı, ancak Baeturia'ya saldırdı ve Viriathus'un müttefiki olan beş şehri yağmaladı. [289] Ardından Cunei'ye bir sefer gerçekleştirdi ve oradan Viriathus için bir kez daha Lusitania'ya ilerledi. Yolculuk esnasında, Curius ve Apuleius isimli iki haydut lideri, on bin adamla ona saldırıp büyük bir kargaşa yarattılar ve ganimet toplayıp kaçtılar. [290] Curius

ἐν τῷ ἀγῶνι ἔπεσεν, ὁ δὲ Σερουλιανὸς τὴν τε λείαν μετ' οὐ πολὺ ἀνέλαβε καὶ πόλεις εἶλεν Εἰσκαδίαν τε καὶ Γέμελλαν καὶ Ὀβόλκολαν, φρουρουμένας ὑπὸ τῶν Οὐριάτθου, καὶ διήρπαζεν ἑτέρας καὶ συνεγίγνωσκεν ἄλλαις. [291] αἰχμάλωτα δ' ἔχων ἀμφὶ τὰ μύρια πεντακοσίων μὲν ἀπέτεμεν τὰς κεφαλὰς, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπέδοτο. καὶ ἐχείμαζε, δεῦτερον ἔτος ἤδη στρατηγῶν τοῦδε τοῦ πολέμου. καὶ τὰδε μὲν ὁ Σερουλιανὸς ἐργασάμενος ἐς Ῥώμην ἀπῆρε διαδεξαμένου τὴν ἀρχὴν Κοίντου [Πομπηίου Αὐλοῦ] <τοῦ ἀδελφοῦ>.

69. Ὁ δὲ ἀδελφὸς [292] αὐτοῦ Μάξιμος Αἰμιλιανὸς Κοννόβαν μὲν τινα λήσταρχον ἑαυτὸν ἐγχειρίσαντα λαβὼν καὶ φεισάμενος αὐτοῦ μόνου τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας ἐχειροκόπησεν, Οὐριάτθον δὲ διώκων Ἐρισάνην αὐτοῦ πόλιν ἀπετάφρευεν, ἐς ἣν ὁ Οὐριάτθος ἐσδραμὼν νυκτὸς ἅμα ἔω τοῖς ἐργαζομένοις ἐπέκειτο, μέχρι τὰ σκαφεῖα ῥίψαντες ἔφευγον. [293] τὴν τε ἄλλην στρατιάν, ἐκταχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Αἰμιλιανοῦ, τρεψάμενος ὁμοίως Οὐριάτθος ἐδίωκε καὶ συνήλασεν ἐς κρημνοὺς, ὅθεν οὐκ ἦν τοῖς Ῥωμαίοις διαφυγεῖν. [294] Οὐριάτθος δὲ ἐς τὴν εὐτυχίαν οὐχ ὕβρισεν, ἀλλὰ νομίσας ἐν καλῷ θήσεσθαι τὸν πόλεμον ἐπὶ χάριτι λαμπρᾷ συνετίθετο Ῥωμαίοις, καὶ τὰς συνθήκας ὁ δῆμος ἐπέκύρωσεν, Οὐριάτθον εἶναι Ῥωμαίων φίλον καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῷ πάντας ἥς ἔχουσι γῆς ἄρχειν. [295] ὧδε μὲν ὁ Οὐριάτθου πόλεμος ἐδόκει πεπαῦσθαι, χαλεπώτατός τε Ῥωμαίοις γενόμενος καὶ ἐπὶ εὐεργεσίᾳ καταλυθεῖς, οὐ μὴν ἐπέμεινεν οὐδ' ἐς βραχὺ τὰ συγκείμενα.

70. Ὁ γὰρ ἀδελφὸς [296] Αἰμιλιανοῦ τοῦ ταῦτα συνθεμένου, Καιπίων, διάδοχος αὐτῷ τῆς στρατηγίας γενόμενος, διέβαλλε τὰς συνθήκας καὶ ἐπέστελλε Ῥωμαίοις ἀπρεπεστάτας εἶναι. [297] καὶ ἡ βουλή τὸ μὲν πρῶτον αὐτῷ συνεχέρι κρύφα λυπεῖν τὸν Οὐριάτθον, ὃ τι δοκιμάσειεν· ὥς δὲ αὐθις ἠνώχλει καὶ συνεχῶς ἐπέστελλεν, ἔκρινε λῦσαί τε τὰς σπονδὰς καὶ φανερώς πολεμεῖν αὐθις Οὐριάτθῳ. [298] ἐψηφισμένου δὴ σαφῶς ὁ Καιπίων Ἄρσαν τε πόλιν ἐκλιπόντος Οὐριάτθου παρέλαβε καὶ αὐτὸν Οὐριάτθον φεύγοντά τε καὶ τὰ ἐν παρόδῳ φθείροντα περὶ

bir çarpışma sonucu öldürüldü ve Servilianus çok geçmeden ganimeti geri kazandı. Ardından Viriathus tarafından garnizon yerleştirilmiş Escadia, Gemella ve Obulcula kasabalarını ele geçirdi. Bazı kasabaları yağma ederken bazılarını bağışladı. [291] Ele geçirdiği on bine yakın mahkûmdan beş yüzünün kellesini uçururken geriye kalanları köle olarak sattı. Daha sonra kışı geçirmeye gitti. Bu savaşın komutasındaki ikinci yılıydı. Bu işlerin ardından Roma'ya döndü ve komutayı kardeşi Quintus aldı.

69. Onun kardeşi [292] Maximus Aemilianus, kendi isteğiyle teslim olan Connobas isimli bir haydut liderini ele geçirdi. Onu bağışladı, ancak tüm adamlarının ellerini kesti. Viriathus'u takip-
teyken onun kontrolündeki bir şehir olan Erisana'yı hendeklerle kuşatmaya başladı. Viriathus gece vakti kasabaya girmeyi başardı ve şafak vakti kuşatma için çalışanlara saldırdı. Romalılar küreklerini fırlatarak kaçtılar. [293] Viriathus, Aemilianus tarafından savaş düzenine sokulmuş diğer kuvvetleri de aynı şekilde bozguna uğrattı ve onları hiçbir kaçış yolu bulunmayan bir uçurumun kenarına kadar kovaladı. [294] Bu başarısı nedeniyle kibirilenmeyen Viriathus, Romalılardan büyük bir minnettarlık kazanarak savaşı sona erdirmeye fırsatı elde ettiğini düşündü. Böylece Romalılarla bir anlaşma yaptı ve bu anlaşma Roma halkı tarafından da onaylandı. Anlaşma şartlarına göre, Viriathus Romalıların dostu ilan edildi. Ayrıca onun komutası altındaki herkes ele geçirilen toprakların yönetimini alabilecekti. [295] Böylece, Romalılar için son derece sıkıntılı cereyan eden Viriathus savaşı, bir iyi niyet eylemiyle sona ermiş benziyordu. Fakat bu anlaşma çok uzun sürmedi.

70. Bu anlaşmayı [296] gerçekleştiren Aemilianus'un kardeşi Caepio, abisinin halefi olarak komutayı devralınca yapılan anlaşmayı beğenmedi ve Romalıların itibarına yakışmadığını şehre bildirdi.¹⁰⁷ [297] *Senatus* öncelikle kendi yetkisini kullanarak Viriathus'u taciz saldırılarıyla sık sık rahatsız etmesini istedi. Fakat Caepio ısrarını sürdürüp tekrar tekrar mektup gönderince, anlaşmanın bozulması ve Viriathus'a karşı tekrardan açık bir savaş başlatılması kararı çıktı. [298] Oylamanın ardından savaş açık bir şekilde ilan edilince Caepio, Viriathus'un terk etmiş olduğu Arsa kasabasını ele geçirdi.¹⁰⁸ Kaçış sırasında geçtiği her yeri yakıp yıkan Viriathus'u,

Καρπητανίαν κατέλαβεν, πολὺ πλείονας ἔχων. [299] ὅθεν ὁ Οὐρίατθος, οὐ δοκιμάζων αὐτῷ συμπλέκεσθαι διὰ τὴν ὀλιγότητα, κατὰ μὲν τινα φάραγγα ἀφανῆ τὸ πλεόν τοῦ στρατοῦ περιέπεμψεν ἀπιέναι, τὸ δὲ λοιπὸν αὐτὸς ἐκτάξας ἐπὶ λόφου δόξαν παρεῖχε πολεμήσοντος. [300] ὥς δ' ἦσθετο τῶν προαπεσταλμένων ἐν ἀσφαλεῖ γεγονότων, ἐξίππευσεν ἐς αὐτοὺς μετὰ καταφρονήσεως, ὁξέως οὕτως, ὥς μηδ' αἰσθέσθαι τοὺς διώκοντας, ὅποι διέδραμεν. ὁ δὲ Καιπίων, ἐς Οὐέτωνα καὶ Καλλαίικους τραπεῖς, τὰ ἐκείνων ἐδίηυ.

71. Καὶ ζήλω [301] τῶν ἔργων Οὐρίατθου τὴν Λυσιτανίαν ληστήρια πολλὰ ἄλλα ἐπιτρέχοντα ἐπόρθει. Σέξτος δὲ Ιούνιος Βροῦτος, ἐπὶ ταῦτα πεμφθεὶς, ἀπέγνω μὲν αὐτὰ διώκειν διὰ χώρας μακρᾶς, ὅσπιν ὁ Τάγος τε καὶ Λήθης καὶ Δόριος καὶ Βαῖνις ποταμοὶ ναυσίποροι περιέχουσιν, ὁξέως, οἷα δὴ ληστήρια, μεθιπταμένους δυσεργεῖς ἡγούμενος εἶναι καταλαβεῖν καὶ αἰσχρὸν οὐ καταλαβόντι καὶ νικήσαντι τὸ ἔργον οὐ λαμπρόν· [302] ἐς δὲ τὰς πόλεις αὐτῶν ἐτράπετο, δίκην τε λήψεσθαι προσδοκῶν καὶ τῇ στρατιᾷ πολὺ κέρδος περιέσεσθαι καὶ τοὺς ληστὰς ἐς ἐκάστην ὥς πατρίδα κινδυνεύουσιν διαλυθήσεσθαι. [303] ὁ μὲν δὴ ταῦτ' ἐνθυμούμενος ἐδίηυ τὰ ἐν ποσὶν ἅπαντα, συμμαχομένων τοῖς ἀνδράσι τῶν γυναικῶν καὶ συναναιρουμένων καὶ οὐ τινα φωνὴν οὐδ' ἐν ταῖς σφαγαῖς ἀφεισῶν. εἰσὶ δ' οἱ καὶ εἰς τὰ ὄρη, μεθ' ὧν ἐδύναντο, ἀνεπήδων· καὶ αὐτοῖς δεομένοις συνεγίγνωσκεν ὁ Βροῦτος καὶ τὰ ὄντα ἐμερίζετο.

72. Καὶ τὸν Δόριον [304] περάσας πολλὰ μὲν πολέμῳ κατέδραμεν, πολλὰ δὲ παρὰ τῶν αὐτοὺς ἐνδιδόντων ὄμηρα αἰτήσας ἐπὶ Λήθην μετῆι, πρῶτος ὃδε Ῥωμαίων ἐπινοῶν τὸν ποταμὸν τόνδε διαβῆναι. [305] περάσας δὲ καὶ τόνδε καὶ μέχρι Μίνιος, ἐτέρου ποταμοῦ, προελθὼν, Βρακάρων αὐτῷ φερομένην ἀγορὰν ἀρπασάντων, ἐστράτευεν ἐπὶ τοὺς Βρακάρους, οἳ εἰσιν ἔθνος < . . > καὶ ἅμα ταῖς γυναιξὶν ὥπλισμέναις καὶ οἷδε ἐμάχοντο καὶ προθύμως ἔθνησκον, οὐκ ἐπιστρεφόμενος αὐτῶν οὐδεὶς οὐδὲ τὰ νῶτα δεικνὺς οὐδὲ φωνὴν ἀφιέντες. [306] ὅσαι δὲ κατήγοντο τῶν γυναικῶν, αἱ μὲν αὐτὰς διεχρῶντο, αἱ δὲ καὶ τῶν τέκνων αὐτόχειρες ἐγίγνοντο, χαίρουσαι τῷ θανάτῳ μᾶλλον τῆς

Carpetania civarında yakaladı. Roma ordusu sayıca üstündü. [299] Az sayıda adamıyla savaşa katılmanın uygun olmaya-
cağını düşünen Viriathus, ordusunun büyük kısmını gizli bir
geçitten geri çekilmeye gönderirken, geriye kalanları bir te-
penin üzerinde savaşa girecekmiş gibi düzene soktu. [300]
Gönderdiği adamların güvenli bir şekilde gittiğini öğrenince,
düşmanı görmezden gelerek o kadar büyük bir hızla yola ko-
yuldu ki onun peşine düşenler nereye gittiğini anlayamadılar.
Caepio daha sonra yüzünü Vettones ve Callaeci halklarına
çevirip onların topraklarını talan etti.

71. Viriathus'un [301] yaptıklarına öykünen daha pek çok
haydut çetesi Lusitania'a saldırdı ve yağma yaptı. Bu çetelere
karşı gönderilen Sextus Iunius Brutus,¹⁰⁹ gemi seyahatine el-
verişli Tagus, Lethe,¹¹⁰ Durius ve Baenis¹¹¹ nehirleri tarafından
çevrelenmiş olan geniş bölge boyunca onları kovalama fik-
rinden vazgeçti. Çünkü hızla yer değiştiren bu haydutları ya-
kalamanın zor olacağını, bunu yapamadığı takdirde utanç ve-
rici bir durum içine düşeceğini ve onlara karşı zafer kazansa
bile bunun çok parlak bir başarı olmayacağını düşünüyordu.
[302] Bu nedenle, onları cezalandırma amacıyla yüzünü şehir-
lere çevirdi. [303] Böylece ordusu için pek çok ganimet elde
edeceğini ve tehlikeyi gören haydutların her birinin kendi şe-
hirlerine dağılacığını düşünüyordu. Bu plan doğrultusunda
önüne çıkan her şeyi yakıp yıktı. Burada kadınlar da erkeklerle
birlikte savaşp ölüyor, katliamın ortasında ölüme giderken
çığlık bile atmıyorlardı. Bazıları taşıyabildikleri şeyleri de
yanlarına alarak dağlara kaçtı. Brutus, taşıdıkları malları da-
ğıtmalarını isteyerek onları bağışladı.

72. Durius Nehri'ni [304] aşarak pek çok bölgeyi işgal etti
ve teslim olanlardan çok sayıda rehine topladıktan sonra Let-
he Nehri'ne ulaştı.¹¹² Bu nehri aşmayı planlayan ilk Romalıy-
dı. [305] Bu planı başarıyla gerçekleştirdikten sonra Minis
isimli başka bir nehre doğru ilerledi ve kendisine gönderilmiş
olan erzakları yağmalayan Bracari kabilesine bir sefer düzen-
ledi. Bracari, kadınları da [erkekleriyle birlikte] silahlanıp
çarşımalara katılan, geri çekilmeden, sırtlarını hiç gösterme-
den ve seve seve ölüme giden oldukça savaşçı bir kabileydi.
[306] Yakalanan kadınların bazıları kendini öldürdü, bazıları
ise ölümü tutsaklığa tercih ederek çocuklarını kendi elleriyle

αἰχμαλωσίας. [307] εἰσὶ δέ τινες τῶν πόλεων, αἱ τότε μὲν τῷ Βρούτῳ προσετίθεντο, οὐ πολὺ δ' ὕστερον ἀφίσταντο, καὶ αὐτὰς ὁ Βρούτος κατεστρέφετο αὐθις.

73. Ἐπὶ δὲ Ταλάβριγα [308] πόλιν ἐλθὼν, ἡ πολλακὶς μὲν αὐτῷ συνετέθειτο, πολλακὶς δ' ἀποσταῖσα ἠνώχλει, παρακαλούντων αὐτὸν καὶ τότε τῶν Ταλαβρίγων καὶ διδόντων αὐτοὺς, ἐς ὃ τι χρήζοι, πρῶτα μὲν τοὺς αὐτομόλους Ῥωμαίων ἦται καὶ τὰ αἰχμάλωτα καὶ ὄπλα, ὅσα εἶχον, καὶ ὄμνηρα ἐπὶ τούτοις, εἰτ' αὐτοὺς ἐκέλευσε σὺν παισὶ καὶ γυναιξὶν ἐκλιπεῖν τὴν πόλιν. [309] ὥς δὲ καὶ τοῦθ' ὑπέστησαν, τὴν στρατιὰν αὐτοῖς περιστήσας ἐδημηγόρει, καταλέγων, ὅσακὶς ἀποσταῖεν καὶ ὅσους πολέμους πολεμήσειαν αὐτῷ. φόβον δὲ καὶ δόξαν ἐμφήνας ἐργασομένου τι δεινὸν ἐπὶ τῶν ὀνειδῶν ἔληξε καὶ τοὺς μὲν ἵππους αὐτῶν καὶ τὸν σῖτον καὶ χρήματα, ὅσα κοινὰ ἦν, ἡ εἰ τις ἄλλη δημοσία παρασκευή, πάντα περιεῖλε, τὴν δὲ πόλιν αὐθις οἰκεῖν ἔδωκεν ἐξ ἀέλπτου. [310] τοσάδε μὲν δὴ Βρούτος ἐργασάμενος ἐς Ῥώμην ἀπήει. καὶ αὐτὰ ἐς τὴν Οὐριάτθου γραφὴν συνήγαγον, ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ διὰ τὸν εἰκείου ζῆλον ὑπὸ ληστηρίων ἄλλων ἀρξάμενα γίγνεσθαι.

74. Οὐριάτθος [311] δὲ Καιπίωνι περὶ συμβάσεων τοὺς πιστοτάτους αὐτῷ φίλους ἐπέπεμπεν, Αὐδακα καὶ Διτάλκωνα καὶ Μίνουρον, οἱ διαφθαρέντες ὑπὸ τοῦ Καιπίωνος δώροις τε μεγάλοις καὶ ὑποσχέσεσι πολλαῖς ὑπέστησαν αὐτῷ κτενεῖν τὸν Οὐριάτθον. καὶ ἔκτειναν ὧδε· [312] ὀλιγοῦπνότητος ἦν διὰ φροντίδα καὶ πόνους ὁ Οὐριάτθος καὶ τὰ πολλὰ ἔνοπλος ἀνεπαύετο, ἵνα ἐξεργόμενος εὐθύς ἐς πάντα ἔτοιμος εἴη. τοῖς οὖν φίλοις ἐξῆν καὶ νυκτερεύοντι ἐντυγχάνειν. [313] ᾧ δὴ καὶ τότε ἔθει οἱ περὶ τὸν Αὐδακα φυλάξαντες αὐτὸν ἀρχομένου ὕπνου παρῆλθον ἐς τὴν σκηνὴν, ὥς δὴ τινος ἐπείγοντος, καὶ κεντοῦσιν ὥπλισμένον ἐς τὴν σφαγὴν· οὐ γὰρ ἦν ἄλλοθι. [314] οὐδεμιᾶς δ' αἰσθήσεως γενομένης διὰ τὴν τῆς πληγῆς εὐκαιρίαν διέδρασαν ἐς Καιπίωνα καὶ τὰς δωρεὰς ἤτουν. ὁ δὲ αὐτίκα μὲν αὐτοῖς ἔδωκεν ἀδεῶς ἔχειν, ὅσα ἔχουσι, περὶ δὲ ὧν ἤτουν, ἐς Ῥώμην αὐτοὺς ἔπεμπεν. [315] οἱ δὲ θεραπευτῆρες Οὐριάτθου καὶ ἡ ἄλλη στρατιὰ, γενομένης

katletti. [307] O vakit teslim olan, ancak kısa süre sonra isyan eden bazı kasabalar daha sonra Brutus tarafından bir kez daha bastırıldı.

73. Brutus, [308] sık sık boyun eğen, sık sık da isyana kalkışan kasabalardan biri olan Talabriga'ya geldi. Talabriga sakinleri onu şehre davet ettiler ve gönüllü olarak teslim olmayı kabul ettiler. Brutus öncelikle Romalı kaçakları, tutsakları, sahip oldukları tüm silahları ve rehineleri istedi. Bunlara ek olarak kadınlar ve çocuklarla birlikte şehri terk etmelerini emretti. [309] Tüm istekleri yerine getirildikten sonra ordusu ile birlikte onların etrafını sardı ve coşkulu bir konuşma gerçekleştirdi. Onlara gerçekleştirdikleri isyanları ve kendilerine karşı yapılan seferleri anlatıyordu. Bu şekilde onları korkutup kötü bir şey yapacakmış izlenimi yaratıktan sonra sitem edip konuşmasını bitirdi. Onları atlardan, tahıldan, paradan ve halka açık diğer tüm kaynaklardan mahrum bıraktıktan sonra umduklarının aksine şehri yaşamaları için onlara bıraktı. [310] Brutus bu işleri hallettikten sonra Roma'ya döndü. Bu olayları Viriathus ile ilgili bölüme dahil ettim, zira bunlar aynı vakitlerde Viriathus'a öykünen haydut grupları tarafından başlatılan olaylardı.

74. Viriathus, [311] en güvendiği dostları Audax, Ditalco ve Minurus'u anlaşma yapmak üzere Caepio'nun yanına gönderdi. Fakat bu adamlar, Caepio tarafından verilen büyük armağanlar ve cömert vaatlerle kandırıldılar ve Viriathus'u öldüreceklerine dair söz verdiler. Bu sözü de şu şekilde yerine getirdiler: [312] Viriathus, kaygıları ve yoğun çalışmaları nedeniyle çok az uyurdu. Uyuduğu zamanlarda da çoğunlukla silahlarını kuşanmış olurdu, çünkü her türlü acil duruma hazır hâlde uyanmak istiyordu. Bu nedenle dostlarının geceleyin onu ziyaret etmesine izin verildi. [313] Bunu fırsata çevirmek isteyen Audax ve adamları ihtiyatla beklediler ve Viriathus uyuduktan sonra acil bir mesele varmış gibi çadırına girdiler. Onu boynundan bıçakladılar, zira vücudunda zırhla korunmayan başka bir yer yoktu. [314] Darbe o kadar başarılıydı ki kimse bir şey fark etmeden kaçıp Caepio'nun yanına gittiler ve ödülleri talep ettiler. Caepio, şimdilik daha önce dağıttığı şeylerin güvencesini verdi, ancak diğer talepleri için onları Roma'ya yolladı. [315] Sabah olunca Viriathus'un görevlileri ve ordunun geri kalanı,

ἡμέρας, ἀναπαύεσθαι νομίζοντες αὐτόν, ἐθαύμαζον διὰ τὴν ἀήθειαν, μέχρι τινὲς ἔμαθον, ὅτι νεκρὸς κέοιτο ἔνοπλος. [316] καὶ εὐθὺς ἦν οἰμωγὴ τε καὶ πένθος ἀνὰ τὸ στρατόπεδον, ἀλγούντων τε ἐπ' ἐκείνῳ καὶ περὶ σφῶν δεδιότων καὶ ἐνθυμουμένων, ἐν οἷς εἰσὶ κινδύνοις καὶ οἶου στρατηγοῦ στέρονται. μάλιστα δὲ αὐτούς, ὅτι τοὺς δράσαντας οὐχ εὗρισκον, ὑπερήλγυνεν.

75. Οὐρίατθον μὲν δὴ [317] λαμπρότατα κοσμήσαντες ἐπὶ ὑψηλοτάτης πυρᾶς ἔκαιον ἱερεῖά τε πολλὰ ἐπέσφαττον αὐτῷ, καὶ κατὰ ἴλας οἱ τε πεζοὶ καὶ οἱ ἵππῃς ἐν κύκλῳ περιθέοντες αὐτὸν ἔνοπλοι βαρβαρικῶς ἐπὶ ἤνουν μέχρι τε σβεσθῆναι τὸ πῦρ παρεκάθηντο πάντες ἀμφ' αὐτό. καὶ τῆς ταφῆς ἐκτελεσθείσης ἀγῶνα μονομάχων ἀνδρῶν ἤγαγον ἐπὶ τοῦ τάφου. [318] τοσοῦτον αὐτοῦ πόθον κατέλιπεν Οὐρίατθος, ἀρχικώτατος μὲν ὥς ἐν βαρβάροις γενόμενος, φιλοκινδυνότατος δ' ἐς ἅπαντα πρὸ ἀπάντων καὶ ἰσομοιρότατος ἐν τοῖς κέρδεσιν. οὐ γάρ ποτε πλέον ὑπέστη λαβεῖν, αἰεὶ παρακαλούντων· ὁ δὲ καὶ λάβοι, τοῖς ἀριστεύουσιν ἐδίδου. [319] ὅθεν αὐτῷ, δυσχερέστατον ἔργον καὶ οὐδενὶ πῶ στρατηγῶν εὐμαρῶς ἐγγενόμενον, ἔτεσιν ὀκτῶ τοῦδε τοῦ πολέμου παμμιγῆς στρατὸς ἀστασίαστος ἦν καὶ κατήκοος αἰεὶ καὶ ἐς τοὺς κινδύνους ὀξύτατος. [320] τότε δὲ σφῶν Ταύταλον ἐλόμενοι στρατηγεῖν ἐπὶ Ζάκανθαν ἐφέροντο, ἦν Ἀννίβας καθελὼν ἔκτισεν καὶ ἀπὸ τῆς αὐτοῦ πατρίδος Καρχηδόνα προσεῖπεν. [321] ἀποκρουσθεῖσι δ' αὐτοῖς ἐκεῖθεν καὶ τὸν Βαῖτιν ποταμὸν περῶσιν ὁ Καιπίων ἐπέκειτο, μέχρι κάμνων ὁ Ταύταλος αὐτόν τε καὶ τὴν στρατιὰν τῷ Καιπίωνι παρέδωκεν ὥς ὑπηκόοις χρῆσθαι. ὁ δὲ ὅπλα τε αὐτοὺς ἀφείλετο ἅπαντα καὶ γῆν ἔδωκεν ἱκανήν, ἵνα μὴ ληστεύειεν ἐξ ἀπορίας.

76. Ὁ μὲν δὴ Οὐρίατθου [322] πόλεμος ἐς τοῦτο ἐτελεύτα, ἐπάνεισι δ' ἐς τὸν Οὐακκαίων καὶ Νομαντίνων πόλεμον ἡ γραφή, οὓς Οὐρίατθος μὲν ἠρέθισεν ἐς ἀπόστασιν, Καικίλιος δ' αὐτοῖς Μέτελλος ἀπὸ Ῥώμης ἐπιπεμφθεὶς μετὰ πλέονος στρατοῦ Οὐακκοὺς μὲν ἐχειρῶσατο, σὺν ἐκπλήξει καὶ τάχει θερίζουσιν ἐμπίπτων, Τερμεντία δ' αὐτῷ καὶ Νομαντία ἔτι ἔλειπον. [323] ἦν δ' ἡ Νομαντία ποταμοῖς δύο

liderlerinin hâlâ uykuda olduğunu düşündüler ve bu alışılmadık durum karşısında şaşkınlıklarını gizleyemediler. Sonunda birkaç adam içeri girip zırhının içinde ölü bir hâlde yatan Viriathus'la karşılaştılar. [316] Bir anda ordugâh boyunca feryatlar ve ağıtlar yükseldi. Herkes onun için yas tutuyor ve kendi güvenliği için endişe duyuyordu. Ne tarz tehlikelerle karşı karşıya kalacaklarını ve nasıl bir komutanı yitirmiş olduklarını kara kara düşünüyorlardı. Fakat onlara en fazla acı veren şey, bu işin faillerini bulamamalarıydı.

75. Viriathus'un [317] cesedini muhteşem kıyafetlerle süslediler ve oldukça yüksek bir cenaze ateşinin üzerinde yaktılar. Onun adına pek çok kurban kestiler. Silahlı zırhlı piyadeler ve süvariler, gruplar hâlinde onun etrafında dönerek barbarca övgüler dizdiler. Ateş tamamen sönünceye kadar da cenazenin başından ayrılmadılar. Tören sona erdikten sonra cenazenin etrafında teke tek dövüş yarışmaları düzenlendi. [318] Ölümüyle birlikte Viriathus arkasında büyük bir özlem bırakmıştı. Bir barbar olmasına rağmen komutanlık meziyetleri üst düzeydi. Herkesten önce tehlikeye atılır ve toplanan ganimetleri adil bir şekilde paylaştırdı. Ona her zaman daha fazla ganimet alması teklif edilirdi, ancak Viriathus bunu reddederdi. Alsa bile, bunu en yiğit adamları arasında paylaştırdı. [319] Bunların sonucunda, yönetilmesi oldukça zor ve hiçbir komutanın kolayca üstesinden glemeyeceği bu sekiz yıllık savaşta, çeşitli halklardan oluşan karışık ordusu ona hiçbir zaman başkaldırmadı ve tehlikelere büyük bir hevesle atıldı. [320] Onun yerine ordu tarafından komutan olarak seçilen Tautalus, Hannibal'ın yıkıp yeniden inşa ettiği ve kendi vatanı Kartaca'nın ismini verdiği Saguntum şehrine bir sefer düzenledi.¹¹³ [321] Oradan püskürtüldü ve Baetis Nehri'ni aşarken Caepio'dan baskın yedi. Sonunda bitkin düştü ve ordusunu tebaa olarak Caepio'ya bıraktı. Caepio tüm silahları topladı ve yoksulluk nedeniyle haydutluk yapmamaları için onlara toprak tahsis etti.

76. Böylece, Viriathus [322] savaşı sona ermiş oldu. Şimdi, Viriathus'un isyana teşvik etmiş olduğu Vaccae ve Numantia'ya karşı yapılan savaşın anlatımına geri dönüyorum. Roma'dan daha büyük bir orduyla bu isyancıların üzerine gönderilen Caecilius Metellus,¹¹⁴ hasat işleriyle meşgul olan Vaccae halkını ani bir saldırıyla dehşete düşürdü ve boyun eğdirdi.¹¹⁵ Şimdi geride ilgilenmesi gereken Termantia¹¹⁶ ve Numantia kasabaları kalmıştı. [323] Numantia, iki nehir¹¹⁷

καὶ φάραγξιν ἀπόκρημνος, ὕλαί τε αὐτῇ πυκναὶ περιέκειντο, καὶ μία κάθοδος ἦν ἐς τὸ πεδῖον, ἣ τάφρων ἐπεπλήρωτο καὶ σπηλῶν.[324] αὐτοὶ δ' ἦσαν ἄριστοι μὲν ἱππῆς τε καὶ πεζοί, πάντες δ' ἄμφι τοὺς ὀκτακιοχιλίους· καὶ τοσοῖδε ὄντες ὁμῶς ὑπ' ἀρετῆς ἐς μέγα ἠνώχλησαν τὰ Ῥωμαίων.[325] Μέτελλος μὲν δὴ μετὰ χειμῶνα τὴν στρατιὰν Κοϊντῷ Πομπηίῳ Αὐλοῦ υἱῷ, διαδόχῳ τῆς στρατηγίας οἱ γενομένῳ, παρέδωκεν, τρισμυρίους πεζοὺς καὶ δισχιλίους ἱππέας ἄριστα γεγυμνασμένους, ὁ δὲ Πομπήιος τῇ Νομαντίᾳ παραστρατοπεδεύων ὥχεται ποι, καὶ ἱππέας αὐτοῦ μεταθέοντες ἑκατόν οἱ Νομαντῖνοι [καταβάντες] ἔκτειναν.[326] ἐπανελθὼν οὖν παρέτασεν ἐς τὸ πεδῖον, καὶ οἱ Νομαντῖνοι καταβάντες ὑπεχώρουν κατ' ὀλίγον ὅλα φεύγοντες, μέχρι ταῖς στήλαις καὶ φάραγξιν ὁ Πομπήιος <ἐνέπεσεν>.

77. Καὶ καθ' ἡμέραν [327] ἐν ταῖς ἀκροβολίαις ἐλασσούμενος ὑπ' ἀνδρῶν πολὺ ἐλασσόνων μετέβαινεν ἐπὶ Τερμεντίαν ὥς εὐχερέστερον ἔργον.[328] ὥς δὲ καὶ τῇδε συμβαλὼν ἐπτακοσίους τε ἀπώλεσε καὶ τὸν τὴν ἀγορὰν αὐτῷ φέροντα χιλιάρχον οἱ Τερμεντεῖς ἐτρέψαντο καὶ τρίτῃ πείρᾳ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐς ἀπόκρημνα τοὺς Ῥωμαίους συνελάσαντες πολλοὺς αὐτῶν πεζοὺς τε καὶ ἱππέας αὐτοῖς ἵπποις κατέωσαν ἐς τὰ ἀπόκρημνα, περιφόβως ἔχοντες οἱ λοιποὶ διενυκτέρευον ἔνοπλοι καὶ ἅμα ἔφ' προσιόντων τῶν πολεμίων ἐκταξάμενοι τὴν ἡμέραν ὅλην ἠγωνίζοντο ἀγχωμάλως καὶ διεκρίθησαν ὑπὸ νυκτός.[329] ὅθεν ὁ Πομπήιος ἐπὶ πολίχνης Μαλίας ἤλασεν, ἦν ἐφρούρουν οἱ Νομαντῖνοι καὶ οἱ Μαλιεῖς, τοὺς φρουροὺς ἀνελόντες ἐξ ἐνέδρας, παρέδοσαν τὸ πολίχνιον τῷ Πομπηίῳ.[330] ὁ δὲ τὰ τε ὅπλα αὐτοὺς καὶ ὀμηρὰ αἰτήσας μετῆλθεν ἐπὶ Σηδητανίαν, ἦν ἐδίου Λήσταρχος ὄνομα Ταγγίνος· καὶ αὐτὸν ὁ Πομπήιος ἐνίκη καὶ πολλοὺς ἔλαβεν αἰχμαλώτους.[331] τοσοῦτον δ' ἦν φρονήματος ἐν τοῖς λησταῖς, ὥστε τῶν αἰχμαλώτων οὐδεὶς ὑπέμεινε δουλεῦειν, ἀλλ' οἱ μὲν αὐτούς, οἱ δὲ τοὺς πριαμένους ἀνήρουν, οἱ δὲ τὰς ναῦς ἐν τῷ διάπλῳ διετίτρων.

78. Ὁ δὲ Πομπήιος [332] αὐθις ἐλάσας ἐπὶ Νομαντίαν

ve dağ geçitleri nedeniyle ulaşılması zor bir yerdi. Ayrıca etrafı sık ormanlarla çevriliydi. Ovaya götüren tek bir yol vardı, ancak bu da hendekler ve taş bloklarla engellenmişti. [324] Numantialıların hem süvarileri hem de piyadeleri oldukça yetenekliydi, ancak bunların toplamı yaklaşık sekiz bindi. Sayıca bu kadar az olmalarına rağmen cesaretleri sayesinde Romalıların başına büyük belalar açtılar. [325] Kış sonunda Metellus, oldukça iyi bir eğitimden geçmiş otuz bin piyade ve iki bin süvariden oluşan ordunun komutasını Quintus Pompeius Aulus'a bıraktı. Numantia'nın karşısına ordugâhuru kuran Pompeius, başka bir yere gitmek üzere yola çıktı. Numantialılar, onun konvoyunda yer alan süvarilere bir saldırı düzenlediler ve onları öldürdüler. [326] Bunun üzerine geri dönen Pompeius ordusunu ovada topladı. Saldırıyı düzenleyen Numantialılar, kaçmaya niyetliymişçesine yavaş yavaş geri çekilmeye başladılar; ta ki Pompeius'u taş bloklar ve vadiler [arasına çekene kadar].

77. Mızrak çatışmalarıyla [327] adamlarının sayısı günden güne azalan Pompeius, yüzünü daha kolay bir hedef olacağını düşündüğü Termantia'ya çevirdi. [328] Fakat buraya gerçekleştirdiği saldırıda yedi yüz adamını kaybetti ve ordusuna erzak taşıyan *tribunus* Termantialılar'ın eline düştü. Termantialılar, aynı gün gerçekleşen üçüncü çarpışmada Romalıları dik bir uçurumun kenarına kadar sürdüler ve pek çok piyade ve süvariye atlarla birlikte uçurumdan aşağıya ittiler. Geriye kalan Romalılar, silahlarını kuşanmış şekilde korku dolu bir gece geçirdiler. Şafak vakti düşman yeniden ortaya çıkıp savaş düzeni aldı ve gün boyu eşit şartlarda cereyan eden bir çarpışma gerçekleşti. Taraflar gece olunca ayrıldılar. [329] Pompeius buradan hareketle, Numantialıların garnizon yerleştirmiş olduğu Malia isimli küçük bir kasabaya yürüdü. Malialılar garnizon muhafızlarını haince katlettiler ve kasabayı Pompeius'a teslim ettiler. [330] Pompeius silah ve rehine de istedikten sonra, Tanginus isimli bir haydut liderinin yağma etmiş olduğu Sedetania'ya doğru ilerledi. Bu haydut liderini yendi ve birçok adamını esir aldı. [331] Bu adamlar öylesine yüce bir ruha sahiplerdi ki esir alınanların hiçbirisi köleliğe dayanamazdı. Bu sebeple bazıları kendini öldürürken bazıları kendilerini satın alan kişileri öldürüp taşındıkları gemileri batırdı.

78. Numantia'ya [332] geri dönen Pompeius, kasabayı kıtlıktan

ποταμόν τινα μετωχέτευεν ἐς τὸ πεδίον ὡς λιμῶ πίεσων τὴν πόλιν. οἱ δὲ ἐργαζομένῳ τε ἐπέκειντο καὶ σαλπικτῶν χωρὶς ἐκτρέχοντες ἀθροοὶ τοὺς ὀχετεύοντας ἠγνώχλουν. ἔβαλλον δὲ καὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ χάρακος ἐπιβοηθοῦντας, ἕως κατέκλεισαν ἐς τὸ στρατόπεδον.[333] καὶ σιτολογοῦσιν ἑτέροις ἐπιδραμόντες καὶ τῶνδε πολλοὺς διέφθειραν Ὅππιόν τε χιλιάρχον ἐπ’ αὐτοῖς ἀνείλον. καὶ κατ’ ἄλλο μέρος τάφρον ὀρύσσουσι Ῥωμαίοις ἐπιδραμόντες ἔκτειναν ἐς τετρακοσίους καὶ τὸν ἠγούμενον αὐτῶν.[334] ἐφ’ οἷς τῷ τε Πομπηίῳ σύμβουλοι παρῆσαν ἐκ Ῥώμης καὶ τοῖς στρατιώταις (ἔξ γὰρ ἔτη διεληλύθει στρατευομένοις) διάδοχοι νεοκατάγραφοί τε καὶ ἔτι ἀγύμναστοι καὶ ἀπειροπόλεμοι [335] μεθ’ ὧν ὁ Πομπήιος, αἰδούμενός τε τὰ ἐπταισμένα καὶ ἐπειγόμενος τὴν αἰσχύνην ἀναλαβεῖν, ἐπέμενε χειμῶνος ἐν τῷ στρατοπέδῳ. [336] καὶ οἱ στρατιῶται, κρούους τε ὄντος ἐν ἀστέγῳ σταθμεύοντες καὶ πρῶτον ἄρτι πειρώμενοι τοῦ περὶ τὴν χώραν ὕδατός τε καὶ ἀέρος, κατὰ γαστέρα ἔκαμνον, καὶ διεφθείροντο ἔνιοι. [337] μέρους δ’ ἐπὶ σῖτον οἰχομένου κρύψαντες ἐνέδραν οἱ Νομαντῖνοι παρ’ αὐτὸ τὸ Ῥωμαίων στρατόπεδον ἠκροβολίζοντο ἐρεθίζοντες, ἕως οἱ μὲν οὐ φέροντες ἐπεξήεσαν, οἱ δ’ ἐκ τῆς ἐνέδρας ἀνίσταντο· καὶ Ῥωμαῖοι πολλοὶ μὲν ἐκ τοῦ πλήθους, πολλοὶ δὲ τῶν ἐπιφανῶν ἀπέθανον. οἱ δὲ Νομαντῖνοι, καὶ τοῖς τὸν σῖτον φέρουσιν ἀπαντήσαντες, ἔκτειναν καὶ τῶνδε πολλούς.

79. Καὶ ὁ Πομπήιος, [338] τοσοῖσδε συνενεχθεὶς κακοῖς, ἐς τὰς πόλεις μετὰ τῶν συμβούλων ἀνεξεύγνυε, χειμάσων τὸ ἐπίλοιπον, τοῦ ἕαρος προσδοκῶν ἥξειν οἱ διάδοχον. καὶ δεδιὼς κατηγορίαν ἔπρασσε ἐς τοὺς Νομαντίνους κρύφα τοῦ πολέμου διαλύσεις. [339] οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ κάμνοντες ἤδη φόνῳ τε πολλῷ ἀρίστων καὶ γῆς ἀργία καὶ τροφῶν ἀπορία καὶ μήκει τοῦ πολέμου, μακροῦ παρὰ προσδοκίαν γεγονότος, ἐπρέσβευον ἐς Πομπήιον. [340] ὁ δ’ ἐς μὲν τὸ φανερόν ἐκέλευεν αὐτοὺς Ῥωμαίοις ἐπιτρέπειν (οὐ γὰρ εἰδέναι συνθήκας ἑτέρας Ῥωμαίων ἀξίας), λάθρᾳ δ’ ὑπισχνεῖτο, ἃ ἔμελλεν ποιήσῃ. [341] καὶ συνθεμένων ἐκείνων καὶ ἐπιτρεψάντων ἑαυτοὺς ὁμηρὰ τε καὶ

sıkıntıya düşürmek için nehrin akış yönünü ovaya çeviren bir kanal açmaya çalıştı.¹¹⁸ Bu işle uğraşırken düşmanlar tarafından birtakım saldırılara maruz kaldı. Numantialılar, trompetçileri herhangi bir sinyal vermeden topluca dışarı çıkıp kanal için çalışanları taciz ediyor, ordugâhtan yardıma gelenlere ise ok fırlatıyorlardı. Sonunda Romalıları ordugâha çekilmeye zorladılar. [333] Ardından erzak arayışına çıkmış olan diğer adamlara saldırdılar ve aralarında *tribunus* Oppius'un da bulunduğu pek çok kişiyi öldürdüler. Başka bir noktada, hendek kazmakla uğraşan bir grup Romalıya daha saldırdılar ve liderleri de dahil olmak üzere dört yüz adamı öldürdüler. [334] Bu sırada, Roma'dan bir *senatus* konseyi Pompeius'un yanına geldi. Görevlerinde altı yılı doldurmuş askerlerin yerine geçmek üzere, henüz yeni askere alınmış, eğitimsiz ve savaş tecrübesi olmayan askerleri de yanlarında getirmişlerdi. [335] Başarısızlığı nedeniyle utanca kapılan ve bu durumu telafi etmek için can atan Pompeius, kış mevsimini yeni gelen askerlerle birlikte ordugâhında geçirdi. [336] Çatışmaz bir mevkide barınmaya çalışan askerler şiddetli soğuklara maruz kaldılar. Bölgenin suyuna ve havasına da alışık olmadıklarından mide rahatsızlıkları yaşamaya başladılar ve bir kısmı hayatını kaybetti. [337] Bir grup asker erzak arayışı için ordugâhtan ayrılınca, ordugâhın hemen yakınlarında pusu kuran Numantialılar, ok atışlarıyla ordugâhtaki askerleri kışkırtmaya çalıştılar. Buna daha fazla dayanamayan Romalılar sonunda harekete geçtiler. Bunun üzerine pusudaki Numantialılar ortaya çıktılar ve hem tecrübesiz hem de rütbeli olmak üzere pek çok Roma askerini öldürdüler. Numantialılar erzak arayışından dönen grubun da karşısına çıktılar ve pek çoğunu öldürdüler.

79. Pek çok talihsiz [338] olay yaşamış olan Pompeius, kışın geri kalanını geçirmek üzere *senatus* konseyi ile birlikte kasabalara çekildi ve ilkbaharda gelecek halefini beklemeye başladı. Roma'da yargılanmaya maruz kalmaktan korktuğu için savaşı sona erdirmeye amacıyla Numantia'ya gizlice haber yolladı. [339] En cesur adamlarının ölümü, topraklarının ürünsüz kalması, yiyecek sıkıntısı ve savaşın beklenenden uzun sürmesi gibi nedenlerle yıpranmış bir durumda olan Numantialılar, Pompeius'a elçi gönderdiler. [340] Pompeius, herkesin içinde onlara teslim olmalarını emretti; başka bir seçeneğin Roma onuruna yakışmayacağını söylüyordu. Fakat niyetli olduğu anlaşma şartlarını Numantialılara gizlice ilettiler. [341] Numantialılar bu şartları kabul edip teslim olunca, Pompeius onlardan rehinelerle

αἰχμάλωτα ἤτησε καὶ τοὺς αὐτομόλους καὶ πάντα ἔλαβεν. ἤτησε δὲ καὶ ἀργυρίου τάλαντα τριάκοντα· ὧν μέρος αὐτίκα ἔδοσαν οἱ Νομαντίνοι, καὶ τὰ λοιπὰ ὁ Πομπήιος ἀνέμενεν. [342] παραγενομένου δ' αὐτῷ διαδόχου Μάρκου Ποπιλίου Λαίνα, οἱ μὲν ἔφερον τὰ λοιπὰ τῶν χρημάτων, ὁ δ' ἀπηλλαγμένος μὲν τοῦ περὶ τοῦ πολέμου δέους τῷ παρεῖναι τὸν διάδοχον, τὰς δὲ συνθήκας εἰδῶς αἰσχυράς τε καὶ ἄνευ Ῥωμαίων γενομένης, ἤρνεϊτο μὴ συνθέσθαι τοῖς Νομαντίνοις. [343] καὶ οἱ μὲν αὐτὸν ἤλεγχον ἐπὶ μάρτυσι τοῖς τότε παρατυχοῦσιν ἀπὸ τε βουλῆς καὶ ἱππάρχους καὶ χιλιάρχους αὐτοῦ Πομπηίου, ὁ δὲ Ποπίλιος αὐτοὺς ἐς Ῥώμην ἔπεμπε δικασομένους τῷ Πομπηίῳ. [344] κρίσεως δ' ἐν τῇ βουλῇ γενομένης Νομαντίνοι μὲν καὶ Πομπήιος ἐς ἀντιλογίαν ἦλθον, τῇ βουλῇ δ' ἔδοξε πολεμεῖν Νομαντίνοις. [345] καὶ ὁ Ποπίλιος ἐνέβαλεν ἐς τοὺς γείτονας αὐτῶν Λούσονας, οὐδὲν δ' ἐργασάμενος (ἦκε γὰρ αὐτῷ διάδοχος ἐπὶ τὴν στρατηγίαν Ὅστιλιος Μαγκίνος) ἀνέξευξεν ἐς Ῥώμην.

80. Ὁ δὲ Μαγκίνος [346] τοῖς Νομαντίνοις συμβαλὼν ἡττᾷτό τε πολλάκις καὶ τέλος ἀναιρουμένων πολλῶν ἐς τὸ στρατόπεδον ἔφυγεν. λόγου δὲ ψευδοῦς ἐμπεσόντος, ὅτι Νομαντίνοις ἔρχονται βοηθοῦντες Κάνταβροί τε καὶ Οὐακκαῖοι, δείσας ἄπυρον τὴν νύκτα διήγαγεν ὅλην ἐν σκότῳ, φεύγων ἐς ἔρημον τὸ Νωβελίωνός ποτε χαράκωμα. [347] καὶ μεθ' ἡμέραν ἐς αὐτὸ συγκλεισθεῖς, οὔτε κατεσκευασμένον οὔτε ὠχυρωμένον, περιεχόντων αὐτὸν τῶν Νομαντίνων καὶ πάντας ἀποκτενεῖν ἀπειλούντων, εἰ μὴ συνθοῖτο εἰρήνην, συνέθετο ἐπὶ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ Ῥωμαίοις καὶ Νομαντίνοις. [348] καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τούτοις ὤμνυε τοῖς Νομαντίνοις, οἱ δ' ἐν ἄστει πυθόμενοι χαλεπῶς ἔφερον ὥς ἐπὶ αἰσχίσταις πάνυ σπονδαῖς καὶ τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων Αἰμίλιον Λέπιδον ἐς Ἰβηρίαν ἐξέπεμπον, Μαγκίνον δ' ἀνεκάλουν ἐς κρίσιν. [349] καὶ τῷδε μὲν ἔσποντο πρέσβεις Νομαντίνων ὁ δ' Αἰμίλιος, ἀναμένων καὶ ὅδε τὰς ἐκ Ῥώμης ἀποκρίσεις καὶ τὴν ἀρχίαν οὐ φέρων (ὥς γὰρ ἐπὶ δόξαν ἡ κέρδος ἢ θριάμβου φιλοτιμίαν ἐξήεσαν τινες ἐς τὰς στρατηγίας, οὐκ ἐπὶ τὸ τῇ πόλει συμφέρον), Οὐακκαίων

birlikte tutsakları ve kaçakları da talep etti. Numantialılar bunları yolladılar. Pompeius daha sonra otuz *talanton* gümüş de istedi. Numantialılar bunun bir kısmını hemen verdiler, geri kalanı için ise Pompeius'un beklemesini istediler. [342] Halefi Marcus Popillius Laenas¹¹⁹ göreve geldiği sırada Numantialılar paranın geri kalan kısmını getirdiler. Savaşmaktan korkmayan halefi gelmiş olan ve Romalıların rızası olmadan utanç verici bir anlaşma yapmış olduğunun farkında olan Pompeius, Numantialılarla anlaşmış olduğunu inkâr etti. [343] Anlaşma yapıldığı sırada orada bulunan tanıklar ve Pompeius'un kendi süvari komutanları ile *tribunus*ları savunma yapmak üzere *senatusa* çağrıldılar. Bunun üzerine Popillius, Pompeius'u suçlamaları için tüm hepsini Roma'ya gönderdi. [344] Duruşma *senatusta* gerçekleşti ve Numantialılar ile Pompeius birbirleriyle tartıştılar. *Senatus* sonunda Numantialılara karşı yeniden savaş kararı aldı. [345] Bu kararın ardından Popillius, Numantialıların komşusu Lusones halkına saldırdı, ancak halefi Hostilius Mancinus¹²⁰ göreve gelene kadar herhangi bir başarı elde edemedi ve Roma'ya geri döndü.

80. Mancinus, [346] Numantialılar ile girdiği çatışmalarda pek çok yenilgi aldı ve sonunda ağır kayıplarla birlikte ordugâhına çekildi. Cantabri ve Vaccaeı halklarının Numantia'ya yardıma geldiğine dair dolaşan yanlış bir söylenti nedeniyle korkudan bütün geceyi kamp ateşi yakmadan karanlıkta geçirdi. Ardından zamanında Nobilior'un kamp kurmuş olduğu ıssız bir yere kaçtı. [347] Şafak vakti bu teçhizatsız ve korunaksız mevkide, Numantialılar tarafından kuşatıldı. Numantialılar anlaşma yapılmadığı takdirde tüm adamları öldürmekle tehdit edince, Numantialılar ve Romalılar arasında eşit şartlarda bir anlaşma yapıldı. [348] Romalılar bu şartlar üzerine Numantialılara yemin ettiler. Haberler Roma'ya ulaşınca şehirdekiler büyük bir utanç kaynağı olan bu anlaşma nedeniyle öfkeye kapıldılar. Diğer *consul* Aemilius Lepidus'u Iberia'ya gönderip Mancinus'u yargılanmak üzere Roma'ya çağırıldılar. [349] Numantia elçileri de onun peşinden Roma'ya gittiler. Bu sırada Roma'dan gelecek kararı beklemekte olan Aemilius daha fazla dayanamadı (çünkü bazıları şehre faydalı olmak için değil, şöhret, ganimet ve zafer alayı elde edebilmek için emir beklerdi) ve Vaccaeı halkını

κατεψεύδετο ὡς ἀγορὰν ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ Νομαντίνοις παρασχόντων. [350] καὶ τὴν γῆν αὐτῶν κατέτρεχεν Παλλαντίαν τε πόλιν, ἥ μεγίστη Οὐακκαίων ἐστίν, οὐδὲν ἐξαμαρτοῦσαν ἐς τὰ συγκείμενα, ἐπολιόρκει καὶ Βροῦτον, ἐφ' ἕτερα τῆς Ἰβηρίας ἀπεσταλμένον, ὥς μοι προείρηται, κηδεστὴν ὄντα οἱ, τοῦδε τοῦ ἔργου μετασχεῖν ἔπεισεν.

81. Κατέλαβον δ' αὐτοὺς [351] ἀπὸ Τῶμης πρέσβεις Κίννας τε καὶ Καϊκίλιος, οἱ τὴν βουλὴν ἔφασαν ἀπορεῖν, εἰ τοσῶνδε πταισμάτων σφίσι ἐν Ἰβηρίᾳ γενομένων ὁ Αἰμίλιος πόλεμον ἕτερον ἀρεῖται, καὶ ψήφισμα ἐπέδωκαν αὐτῷ προαγορεῖον Αἰμίλιον Οὐακκαίοις μὴ πολεμεῖν. [352] ὁ δὲ ἀρξάμενός τε ἤδη τοῦ πολέμου καὶ τὴν βουλὴν τοῦτ' ἀγνοεῖν ἡγούμενος, ἀγνοεῖν δ', ὅτι καὶ Βροῦτος αὐτῷ συνεπιλαμβάνει καὶ σῖτον καὶ χρήματα καὶ στρατιᾶν Οὐακκαῖοι τοῖς Νομαντίνοις παρέσχον, ἔσεσθαι δὲ καὶ τὴν ἀνάκευξιν τοῦ πολέμου φοβεράν ὑπολαβὼν καὶ σχεδὸν Ἰβηρίας ὅλης διάλυσιν, εἰ καταφρονήσειαν ὡς δεδιότων, τοὺς μὲν ἀμφὶ τὸν Κίνναν ἀπράκτους ἀπέλυσε καὶ τάδε αὐτὰ ἐπέστειλε τῇ βουλῇ, αὐτὸς δ' ὀχυρωσάμενος φρούριον μηχανὰς ἐν αὐτῷ συνεπήγνυτο καὶ σῖτον συνέφερε. [353] Φλάκκος δ' αὐτῷ σιτολογῶν, ἐνέδρας ἐκφανεῖσης, εὐμηχάνως διέδωκεν, ὅτι Παλλαντίαν ἐξεῖλεν Αἰμίλιος· καὶ τοῦ στρατοῦ συναλαλάξαντος ὡς ἐπὶ νίκη, πυθόμενοι τούτων οἱ βάρβαροι καὶ ἀληθῆ νομίσαντες ἀπεχώρουν.

82. Φλάκκος [354] μὲν δὴ τὴν ἀγορὰν κινδυνεύουσιν ὥδε περιέσωζε, μακρᾶς δὲ τῆς ἐπὶ τῇ Παλλαντίᾳ πολιορκίας οὔσης αἱ τροφαὶ Ρωμαίους ἐπέλειπον, καὶ λιμὸς ἦπτετο αὐτῶν, καὶ τὰ ὑποζύγια πάντα ἔφθαρτο, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐξ ἀπορίας ἀπέθνησκον. [355] οἱ στρατηγοὶ δέ, Αἰμίλιός τε καὶ Βροῦτος, ἐς μὲν πολὺν διεκαρτέρουν, ἡσώμενοι δ' ὑπὸ τοῦ κακοῦ νυκτὸς ἄφνω περὶ ἐσχάτην φυλαικὴν ἐκέλευον ἀνακευγνύναι· χιλίαρχοί τε καὶ λοχαγοὶ περιθέοντες ἐπέσπευδον ἅπαντας ἐς τοῦτο πρὸ ἔω. [356] οἱ δὲ σὺν θορύβῳ τά τε ἄλλα πάντα καὶ τοὺς τραυματίας καὶ τοὺς νοσοῦντας ἀπέλειπον, συμπλεκομένους τε σφίσι καὶ δεομένους. καὶ αὐτοῖς ἀτάκτου καὶ θορυβώδους τῆς ἀναχωρήσεως γιγνομένης καὶ φυγῇ μάλιστα ὁμοίας οἱ

savaş sırasında Numantia şehrine erzak temin etme yalanıyla suçladı ve onların topraklarını işgal etti. [350] En büyük Vaccaeı şehri Pallantia'yı, anlaşmayı ihlal edecek herhangi bir şey yapmamış olmasına rağmen kuşatma altına aldı ve daha önce de aktardığım gibi, Iberia'nın diğer bölgesine gönderilmiş olan kayınbiraderi Brutus'u bu işte kendisine katılmaya ikna etti.

81. Roma'dan gönderilen [351] elçiler Cinna ve Caecilius, Aemilius'un yanına geldiler. Iberia'da başlarına gelen bunca felaketin ardından hâlâ başka bir savaş arayışında olmasına *senatusun* anlam veremediğini söylediler ve ona, Vaccaeı'ye savaş açmasını yasaklayan bir kararname verdiler. [352] Fakat savaşı zaten başlatmış olan Aemilius, *senatusun* hem bu durumdan, hem bu iş için Brutus'la iş birliği yaptığından hem de Vaccaeı halkının Numantialılara erzak, para ve askerî destek sağladığından habersiz olduğunu düşündü. Romalıların korktuğuna dair bir algı yayılırsa neredeyse tüm Iberia'da isyan başlayacağı, dolayısıyla bu noktada savaşı terk etmenin tehlikeli olacağı yanıtını verdi. Böylece Cinna ve beraberindekileri görevlerini tamamlamadan gönderdi ve bu konuyla ilgili *senatusa* bir mektup yazdı. Ardından garnizonu güçlendirmekle meşgul oldu ve kuşatma makineleri inşa ettirip erzak topladı. [353] Erzak arayışına gönderilmiş olan Flaccus, içine düştüğü bir pusudan ustaca kurtulmaya başarmıştı: Yanında götürdüğü adamlar arasında Aemilius'un Pallantia'yı ele geçirdiğine dair bir söylemin yayılmasını sağladı. Hepsi zafer çığlıkları atmaya başlayınca bunu duyan barbarlar haberin doğru olduğunu düşündüler ve geri çekildiler.

82. Flaccus, [354] erzak konvoyunu işte bu şekilde tehlikeli bir durumun içinden çıkarmıştı. Fakat Pallantia kuşatması uzun sürünce Romalıların erzakı tükendi ve açlık çekmeye başladılar. Tüm yük hayvanları telef oldu ve adamların çoğu açlıktan öldü. [355] Komutanlar Aemilius ve Brutus, bu duruma uzun süre dayandılar, ancak sonunda boyun eğerek son gece nöbetinin ardından geri çekilme emri verdiler. *Tribunus* ve *centuriolar* gün doğmadan önce harekete geçmek için etrafta koşturup durdular. [356] Büyük bir kargaşa içinde, kendilerine sarılıp yalvaran yaralılar ve hastalar da dahil olmak üzere tüm her şeyi arkalarında bıraktılar. Düzensiz ve gürültülü bir şekilde çekildikleri için savaşta bozguna uğramış gibi bir hâlleri vardı.

Παλλάντιοι πανταχόθεν επικείμενοι πολλά ἔβλαπτον ἐς ἡοῦς ἐπὶ ἐσπέραν. [357] νυκτὸς δ' ἐπιλαβούσης Ῥωμαῖοι μὲν ἐς τὰ πεδία ἑαυτοὺς ἐρρίπτουν ἀνὰ μέρος, ὡς τύχοιεν, ἄσιτοί τε καὶ κατὰκοποι, οἱ δὲ Παλλάντιοι θεοῦ σφῶς ἀποτρέποντος ἀνεχώρουν.

83. Καὶ τὰδε μὲν [358] ἦν περὶ τὸν Αἰμίλιον, Ῥωμαῖοι δ' αὐτὰ πυθόμενοι τὸν μὲν Αἰμίλιον παρέλυσαν τῆς στρατηγίας τε καὶ ὑπατείας, καὶ ιδιώτης ἐς Ῥώμην ὑπέστρεφεν καὶ χρήμασιν ἐπεζημιούτο· [359] Μαγκίνῳ δ' ἐδίκαζον καὶ τοῖς πρέσβεσι τοῖς Νομαντίνων. οἱ μὲν δὴ τὰς συνθήκας, ἃς ἐπεποιήντο πρὸς Μαγκίνον, ἐπεδείκνυν· ὁ δὲ τὴν αἰτίαν αὐτῶν ἐς Πομπήιον ἀνέφερεν, τὸν πρὸ αὐτοῦ γενόμενον στρατηγόν, ὡς ἄργον καὶ ἄπορον τὸν στρατὸν ἐγχειρίσαντά οἱ καὶ δι' αὐτὸ κάκεῖνον ἥσσημένον τε πολλάκις καὶ συνθήκας ὁμοίας αὐτῷ θέμενον πρὸς τοὺς Νομαντίνους· ὅθεν ἔφη καὶ τὸν πόλεμον τόνδε, παρὰ τὰς συνθήκας ἐκείνας ὑπὸ Ῥωμαίων ἐψηφισμένον, ἀπαίσιον αὐτοῖς γεγονέναι. [360] οἱ δ' ἐχαλέπαινον μὲν ἀμφοτέροις ὁμοίως, ἀπέφυγε δ' ὅμως Πομπήιος ὡς περὶ τῶνδε κριθεῖς καὶ πάλαι. Μαγκίνον δ' ἔγνωσαν ἐκδοῦναι τοῖς Νομαντίνοις, ἄνευ σφῶν αἰσχροῦς συνθήκας πεποιημένον, ᾧ λόγῳ καὶ Σαυνίταις οἱ πατέρες, ὅμοια χωρὶς αὐτῶν συνθεμένους, ἡγεμόνας εἴκοσιν ἐξεδεδώκεσαν. [361] Μαγκίνον μὲν δὴ Φούριος ἀγαγὼν εἰς Ἰβηρίαν γυμνὸν παρεδίδου τοῖς Νομαντίνοις· [362] οἱ δ' οὐκ ἐδέξαντο. στρατηγὸς δ' ἐπ' αὐτοὺς αἰρεθεῖς Καλπούρνιος Πείσων οὐδ' ἤλασεν ἐπὶ Νομαντίαν, ἀλλ' ἐς τὴν Παλλαντίων γῆν ἐσβαλὼν καὶ μικρὰ δηώσας ἐχείμαζεν ἐν Καρπητανίᾳ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἀρχῆς.

84. Ἐν δὲ Ῥώμῃ [363] κάμνων ὁ δῆμος ἐπὶ τοῖς Νομαντίνοις, μακροῦ καὶ δυσχεροῦς τοῦ πολέμου σφίσι παρὰ προσδοκίαν γεγονότος, ἤρουντο Κορνήλιον Σκιπίωνα, τὸν Καρχηδόνα ἐλόντα, αὐθις ὑπατεῦειν, ὡς μόνον ἐπικρατῆσαι τῶν Νομαντίνων δυνάμενον. [364] ὁ δὲ καὶ τότε ἦν ἔτι νεώτερος τῆς νενομισμένης τοῖς ὑπατεῦουσιν ἡλικίας· ἢ οὖν βουλή· πάλιν, ὥσπερ ἐπὶ Καρχηδονίοις αὐτοῦ χειροτονουμένου [Σκιπίωνος], ἐψηφίσατο τοὺς δημάρχους

Pallantialılar onlara her taraftan saldırdılar ve şafak vaktinden akşama kadar pek çok zarar verdiler. [357] Gece çöktüğünde aç ve bitkin Romalılar kendilerini gruplar hâlinde ovalara attılar. Pallantialılar ise tanrısal bir müdahaleyle geri çekildiler.

83. Aemilius'un [358] başına gelen işte buydu. Romalılar bu olaylardan haberdar olunca Aemilius'un komutanlığına ve *consullüğüne* son verdiler. Roma'ya sıradan bir vatandaş olarak döndüğünde ona para cezası da verdiler. [359] Bu arada Mancinus ile Numantia elçileri arasındaki yargı süreci hâlâ devam ediyordu. Numantialılar, Mancinus ile yapmış oldukları anlaşmayı işaret ediyorlardı. Mancinus ise bunun sorumluluğunu kendisinden önce komutada olan Pompeius'a yüklemeye çalışıyordu, çünkü Pompeius kendisine tembel ve yetersiz bir ordu bırakmıştı. Bu nedenle pek çok kez yenilgiye uğramış ve Numantialılarla onun yapmış olduğuna benzer bir anlaşma imzalamıştı. Sonuç olarak, Romalıların anlaşmaya aykırı olarak başlatmış olduğu bu savaşın kötü alametler getirdiğini söyledi. [360] Romalılar her ikisine de aynı derecede öfkeliydi, fakat vaktiyle bu konuda yargılanmış olan Pompeius beraat etmeyi başardı. Fakat *senatus*, izinleri olmadan utanç verici bir anlaşmaya imza atmış olan Mancinus'u, Numantialılara teslim etmeye karar verdi. Zamanında benzer şekilde izinsiz bir anlaşma yapmış olan yirmi komutanı Samnitlere teslim eden atalarını örnek almışlardı.¹²¹ [361] Furius,¹²² Mancinus'u Iberia'ya götürüp çıplak bir şekilde Numantialılara teslim etti, [362] ancak onu kabul etmediler. Daha sonra Calpurnius Piso¹²³ komutan olarak atandı, ancak Numantia'ya yürümek yerine Pallantia topraklarını işgal etti, küçük bir tahribat yarattı ve komutasının geri kalanını Carpetania'da kışlayarak geçirdi.

84. Roma'da [363] halk artık Numantialılardan bıkmıştı, zira savaş kendileri için beklenmedik şekilde uzun ve zahmetli geçiyordu. Sonunda Kartaca'yı ele geçiren Cornelius Scipio'yu yeniden *consul* olarak atamaya karar verdiler, çünkü Numantialılara boyun eğdirebilecek tek adamın o olduğunu düşünüyorlardı. [364] Scipio o vakit *consul* seçilmek için gerekli olan yaş sınırının altındaydı. Bu nedenle *senatus*, tıpkı onu Kartacalılara karşı seçtikleri zaman yaptıkları gibi, *tribunusların*

λύσαι τὸν περὶ τῆς ἡλικίας νόμον καὶ τοῦ ἐπιόντος ἔτους αὐθις θέσθαι. [365] οὕτω μὲν ὁ Σκιπίων αὐθις ὑπατεύων ἐς Νομαντίαν ἡπείγετο, στρατιὰν δ' ἐκ καταλόγου μὲν οὐκ ἔλαβεν, πολλῶν τε πολέμων ὄντων καὶ πολλῶν ἀνδρῶν ἐν Ἰβηρίᾳ, ἐθελοντὰς δέ τινας, ἐκ τε πόλεων καὶ βασιλέων ἐς χάριν ἰδίαν πεμφθέντας αὐτῷ, συγχωρούσης τῆς βουλῆς, ἐπηγάγετο καὶ πελάτας ἐκ Ῥώμης καὶ φίλους πεντακοσίους, οὓς ἐς Ἴλην καταλέξας ἐκάλει φίλων Ἴλην. [366] πάντας δὲ ἐς τετρακισχιλίους γενομένους παραδοὺς ἄγειν ἀδελφιδῷ Βουτεῶνι σὺν ὀλίγοις αὐτὸς προεξώρμησεν ἐς Ἰβηρίαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, πυνθανόμενος αὐτὸ γέμειν ἀργίας καὶ στάσεων καὶ τρυφῆς, εὖ εἰδώς, ὅτι μὴ κρατήσει πολεμίων, πρὶν κατασχεῖν τῶν ἰδίων ἐγκρατῶς.

85. Ἐλθὼν δὲ [367] ἐμπόρους τε πάντας ἐξήλαυνε καὶ ἐταίρας καὶ μάντις καὶ θύτας, οἷς διὰ τὰς δυσπραξίας οἱ στρατιῶται περιδεεῖς γεγονότες ἐχρῶντο συνεχῶς ἕς τε τὸ μέλλον ἀπεῖπε μὴδὲν ἐσφέρεσθαι τῶν περισσῶν, μὴδὲ ἱερεῖον ἐς μαντείαν πεπιασμένον. [368] ἐκέλευσεν δὲ καὶ τὰς ἀμάξας καὶ τὰ περισσὰ τῶν ἐς αὐτὰς τιθεμένων καὶ τὰ ὑποζύγια, χωρὶς ὧν αὐτὸς ὑπελείπετο, πρᾶθῆναι. καὶ σκευὸς οὐκ ἐξῆν ἐς δίαιταν ἔχειν οὐδενὶ πλὴν ὀβελοῦ καὶ χύτρας χαλκῆς καὶ ἐκπώματος ἑνός. τὰ τε σιτία αὐτοῖς ὠριστο κρέα ζεστὰ καὶ ὀπτὰ εἶναι. [369] κλίνας τε ἀπεῖπεν ἔχειν καὶ πρῶτος ἐπὶ στιβάδων ἀνεπαύετο. ἀπεῖπεν δὲ καὶ ὀδεύοντας ἡμίονοις ἐπικαθέζεσθαι. “Τί γὰρ ἐν πολέμῳ προσδοκᾶν,” ἔφη, “Παρ’ ἀνδρὸς οὐδὲ βαδίζειν δυναμένου;” κἂν τοῖς ἀλείμμασι καὶ λουτροῖς ἑαυτοὺς ἡλειφον, ἐπισκώπτοντος τοῦ Σκιπίωνος, ὡς αἱ ἡμίονοι, χεῖρας οὐκ ἔχουσιν, χρήζουσι τριβόντων. [370] οὕτω μὲν αὐτοὺς ἐς σωφροσύνην μετέβαλλεν ἀθρόως, εἰθίζεν δὲ καὶ ἐς αἰδῶ καὶ φόβον, δυσπρόσιτος ὧν καὶ δυσχερὴς ἐς τὰς χάριτας, καὶ μάλιστα τὰς παρανόμους. [371] ἔλεγέν τε πολλάκις τοὺς μὲν αὐστηροὺς καὶ ἐννόμους τῶν στρατηγῶν τοῖς οἰκείοις, τοὺς δὲ εὐχερεῖς καὶ φιλοδώρους τοῖς πολεμίοις εἶναι χρησίμους· τὰ γὰρ στρατόπεδα τοῖς μὲν εἶναι κεχαρμένα τε καὶ καταφρονητικά, τοῖς δὲ σκυθρωπὰ μὲν, εὐπειθῆ δὲ καὶ πᾶσιν ἔτοιμα.

yaş sınırıyla ilgili olan yasanın yürürlükten kaldırılıp bir sonraki sene yeniden getirilmesine dair bir karar çıkarttı. [365] Böylece Scipio yeniden *consul* seçildi ve derhâl Numantia'ya yürüdü. O vakitlerde çok sayıda sefer yürütüldüğü¹²⁴ ve Iberia'da zaten pek çok adam bulunduğu için yanına kayıtlı askerlerden oluşan bir ordu almadı. Bunun yerine *senatusun* onayıyla, kasabalar ve kralar tarafından kendisine iyi niyet göstergesi olarak gönderilmiş bir miktar gönüllü topladı. Buna ek olarak, *cliens*¹²⁵ ve dostlarından oluşan beş yüz kişi topladı ve bu topluluğa dostluk birliği adını verdi. [366] Toplamda dört bin kişilik bir kuvvet oluşunca bunların yetkisini yeğeni Buteo'ya bıraktı ve Iberia'daki orduya katılmak üzere küçük bir kuvvetle yola çıktı. Oradaki askerlerin tembellik, uyumsuzluk ve lüks içinde yaşadığını ıstımtı. Adamlarını sıkı bir disipline sokmadan düşmanları alt edemeyeceğini çok iyi biliyordu.

85. Geldiğinde [367] tüm tüccarları, fahişeleri ve uğursuz kehanetler nedeniyle moralleri bozulan askerlerin sürekli danıştığı kâhinleri ve kurban falcılarını kovdu. Bundan böyle gerekli olmayan herhangi bir şeyin, kehanet için kurbanlık hayvanın bile getirilmemesini emretti. [368] Ayrıca arabaların, bunların üzerine yerleştirilmiş fazlalıkların ve kendisi için ayrılanlar haricindeki tüm yük hayvanlarının satışa çıkarılmasını emretti. Kimsenin, yemek pişirmek için tek bir şiş, bronz kap ve bardak dışında bir eşya almasına izin vermedi. Yiyecekler haşlanmış ve kızartılmış etle sınırlıydı. [369] Yatak sahibi olmalarını yasakladı ve samanların üzerinde uyuyan ilk kişi bizzat kendisi oldu. Yürüyüşe çıkanların katırlara binmesini de yasakladı; "Yürümeye kudreti olmayan bir adamdan savaşta ne beklenir ki?" diyordu. Askerler vücutlarını yağla ovma ve yıkanma işlerini kendi başlarına hallediyorlardı, çünkü Scipio sadece elleri olmayan katırların kendilerini ovmak için başkalarına ihtiyaç duyacağına dair bir şaka yapıp eğlenmişti. [370] Bu şekilde onları kısa sürede disipline soktu. Lütuf kazanmayı, özellikle de yasaya uygun olmayan bir iltiması kolayca elde edilemez ve ulaşılamaz hâlde getirerek ordunun kendisine korku ve saygı duymasını sağladı. [371] Katı ve disiplinli komutanların kendi insanları için, pervasız ve cömert komutanların ise düşmanlar için faydalı olduğunu sık sık anlatırdı; zira ikincisinde ordu mutlu ama itaatsiz olurken diğerinde mutsuz ancak itaatkâr ve her şeye yapmaya hazır bir hâlde olurdu.

86. Οὐ μὴν οὐδ' ὥς [372] ἐτόλμα πολεμεῖν, πρὶν αὐτοὺς γυμνάσαι πόνοις πολλοῖς. τὰ οὖν ἀγχοτάτω πεδία πάντα περιῶν ἐκάστης ἡμέρας ἄλλο μετ' ἄλλο στρατόπεδον ἡγειρέ τε καὶ καθήρει καὶ τάφρους ὠρυσσε βαθυτάτας καὶ ἐνεπίμπλη τείχη τε μεγάλα ὠκοδόμει καὶ κατέφερεν, αὐτὸς ἐξ ἥρως ἐς ἐσπέραν ἅπαντα ἐίρορῶν. [373] τὰς δὲ ὁδοιπορίας, ἵνα μὴ τις ὥς πάλαι διασκιδνῶτο, ἡγεν ἐν πλινθίοις ἀεί, καὶ τὴν δεδομένην ἐκάστῳ τάξιν οὐκ ἦν ἐναλλάξαι. περιῶν τε τὴν ὁδοιπορίαν καὶ τὰ πολλὰ οὐραγῶν τοὺς μὲν ἀρρωστοῦντας ἐπὶ τοὺς ἵππους ἀνεβίβαζεν ἀντὶ τῶν ἱππέων, τὰ δὲ βαροῦντα τὰς ἡμιόνους ἐς τοὺς πεζοὺς διεμέριζεν. [374] εἰ δὲ σταθμεύοι, τοὺς μὲν προφύλακας τῆς ἡμέρας ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ἔδει περὶ τὸν χάρακα ἴστασθαι καὶ ἱππέων ἑτέραν ἵλην περιτρέχειν· οἱ δ' ἄλλοι τὰ ἔργα διήρηντο, καὶ τοῖς μὲν ταφρεύειν ἐτέτακτο, τοῖς δὲ τειχίζειν, τοῖς δὲ σκηνοποιεῖν, χρόνου τε μῆκος ὠρίζετο αὐτοῖς καὶ διεμετρεῖτο.

87. Ὅτε δ' εἵκασεν [375] ὁξὺ καὶ εὐπειθὲς αὐτῷ καὶ φερέπονον γεγονέναι τὸ στράτευμα, μετέβαινεν ἀγχοῦ τῶν Νομαντίνων. προφυλακὰς δέ, ὥσπερ τινές, ἐπὶ φρουρίων οὐκ ἐποιεῖτο· οὐδὲ διήρει ποι τὸν στρατὸν ὅλως, τοῦ μὴ τινος ἐν ἀρχῇ γενομένου πταίσματος εὐκαταφρόνητον τοῖς πολεμίοις αὐτὸν γενέσθαι, καὶ τέως καταφρονοῦσιν. [376] οὐδ' ἐπεχειρεῖ τοῖς ἐχθροῖς, ἔτι περισκοπῶν αὐτόν τε τὸν πόλεμον καὶ τὸν καιρὸν αὐτοῦ καὶ τὴν τῶν Νομαντίνων ὁρμὴν, ἐς ὃ τι τρέψοιντο. τὰ δ' ὀπίσω τοῦ στρατοπέδου πάντα ἐχορτολόγει καὶ τὸν σῖτον ἔκειρεν ἔτι χλωρόν. [377] ὥς δὲ αὐτῷ ταῦτα ἐξετεθέριστο καὶ ἐς τὸ πρόσθεν ἔδει βαδίζειν, ὁδὸς μὲν ἦν παρὰ τὴν Νομαντίαν ἐπὶ τὰ πεδία σύντομος, καὶ πολλοὶ συνεβούλευον ἐς αὐτὴν τραπέσθαι. ὁ δ' ἔφη τὴν ἐπάνοδον δεδιέναι, κούρων μὲν τότε τῶν πολεμίων ὄντων, καὶ ἐκ πόλεως ὀρμωμένων καὶ ἐς πόλιν ἀφορμώντων [378] "Οἱ δ' ἡμέτεροι βαρεῖς ἐπανάσιν ὥς ἀπὸ σιτολογίας καὶ κατάκοποι καὶ κτήνη καὶ ἀμάξας καὶ φορτία ἄγουσιν. δυσχερὴς τε ὅλως καὶ ἀνόμοιος ὁ ἀγὼν· ἡσσωμένοις μὲν γὰρ πολὺς ὁ κίνδυνος, νικῶσι δὲ οὐ μέγα τὸ ἔργον οὐδὲ ἐπικερδές." [379] εἶναι δ' ἄλογον κινδυνεύειν ἐπὶ

86. Bunların yanı sıra, [372] adamları zorlu bir eğitimden geçmeden önce savaşa girmeye cesaret edemedi. Bu nedenle her gün civardaki ovaları geziyor, birbiri ardına ordugâh kurup yıkıyor, oldukça derin hendekler kazıp bunları tekrardan toprakla dolduruyor ve yüksek duvarlar inşa edip yıkıyordu. Sabahın ilk ışıklarından akşama kadar hep bu işlerle uğraştı. [373] Daha önceden olduğu gibi ordunun dağılmaması için askerleri kare şeklinde yürüttü ve kimse-nin kendisine verilen düzeni bozmamasını emretti. Yürüyüş esnasında dolaşarak sık sık hattın arka kısmını kontrol ediyor, süvarilerin atlardan inip yerlerini hastalara bırakmasını sağlıyor ve katırlara fazla yük bindiğinde bunu piyadeler arasında paylaşıyordu. [374] Ordugâh kurulduğunda, gündüz yürüyüşünden dönen öncü muhafızları siperlerin etrafına konuşlandırıyor ve bir süvari birliğini etrafı kolaçan etmeye gönderiyordu. Diğer askerlere de çeşitli görevler paylaştırmıştı. Kimi hendek kazıyor, kimi duvar inşa ediyor, kimi de çadır kuruyordu. Scipio bu görevler için süre belirliyor ve bu sürenin hesabını tutuyordu.

87. Ordunun [375] tutkulu, itaat etmeye hazır ve zorluklara katlanmak için hevesli bir hâle geldiğini düşününce, ordugâhını Numantia yakınlarına taşıdı. Bazılarının yaptığı gibi garnizonların ötesine öncü muhafızlar yerleştirmede. Başlar başlamaz bir felaketle karşılaşp kendisini zaten hafife alan düşmanların gözünde daha da küçük duruma düşmek istemediği için ordusunu bölümlere ayırmadı. [376] Düşmanlara bir saldırı girişiminde de bulunmadı, çünkü hâlâ savaş için dikkatlice gözlem yapıyor, uygun zamanı kolluyor ve Numantialıların planı üzerine değerlendirme yapıyordu. Ordugâhın arka kısmında kalan tarlaları gezdi ve henüz olgunlaşmamış tahılları bile topladı. [377] Tüm tarlalardan mahsul topladıktan sonra artık yürüyüşe geçme vakti gelmişti. Pek çok adam ona Numantia ovalarına giden kestirme bir yolu kullanmasını tavsiye etti. Herhangi bir yükü olmayan düşmanların şehirden çıkıp ani saldırılar yaptıktan sonra rahatlıkla geri çekilebileceklerini düşündüğü için bu yoldan geri çekilmenin kendisini endişelendirdiğini söyledi ve şunları ekledi: [378] "Yiyecek arama seferlerinden hayvanlar, arabalar ve mallarla birlikte yüklü şekilde dönecek olan adamlarımız yorgun olacaklar. Dolayısıyla bu durum eşit şartlarda yürütemeyeceğimiz zahmetli bir çarpışmaya neden olacak. Yenilgiye uğradığımız takdirde büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalacağız, galip gelsek de ne büyük bir zafer ne de büyük bir kazanım elde edeceğiz." [379] Bunların yanı sıra, böylesine değersiz

ὀλίγοις καὶ στρατηγὸν ἀμελῇ τὸν ἀγωνιζόμενον πρὸ τῆς
χρείας, ἀγαθὸν δὲ τὸν ἐν μόναις παρακινδυνεύοντα ταῖς
ἀνάγκαις. συγκρίνων δ' ἔφη καὶ τοὺς ἰατροὺς μὴ χρῆσθαι
τομαῖς μηδὲ καύσεισι πρὸ φαρμάκων. [380] ταῦτ' εἰπὼν
ἐκέλευεν τοῖς ἡγεμόσιν τὴν μακροτέραν περιάγειν. καὶ
συνεξῆει τότε μὲν ἐς τὸ πέραν τοῦ στρατοπέδου, ὕστερον δ'
ἐς τὰ Οὐακκαίων, ὅθεν οἱ Νομαντῖνοι τὰς τροφὰς ἑνωοῦντο,
κείρων ἅπαντα καὶ τὰ χρήσιμα ἐς τὰς ἑαυτοῦ τροφὰς
συλλέγων, τὰ δὲ περιττὰ σωρεύων τε καὶ κατακαίων.

88. Ἐν δέ τινι [381] πεδίῳ τῆς Παλλαντίας, ὄνομα
Κοπλανίῳ, πολλοὺς ἐπὶ τῶν ὁρῶν ὑπὸ λόφοις ἔκρυψαν οἱ
Παλλάντιοι καὶ ἑτέροις ἐς τὸ φανερὸν τοὺς σιτολογοῦντας
ἠνώχλουν. [382] ὁ δὲ Ρουτίλιον Ροῦφον, συγγραφέα τῶνδε
τῶν ἔργων, τότε χιλιαρχοῦντα, ἐκέλευσε τέσσαρας ἱππέων
ἱλας λαβόντα ἀναστεῖλαι τοὺς ἐνοχλοῦντας. Ροῦφος μὲν
οὖν ὑποχωροῦσιν αὐτοῖς ἀμέτρως εἶπετο καὶ φεύγουσιν ἐς
τὸν λόφον συνανепήδα, ἔνθα τῆς ἐνέδρας ἐκφανείσης
ἐκέλευε τοὺς ἱππέας μῆτε διώκειν μῆτε ἐπιχειρεῖν ἔτι, ἀλλ'
ἐν προβολῇ τὰ δόρατα θεμένους ἐστάναι καὶ ἐπιόντας
ἀμύνεσθαι μόνον. [383] ὁ δὲ Σκιπίων εὐθὺς ἀνατρέχοντος
αὐτοῦ παρὰ τὸ πρόσταγμα δείσας εἶπετο κατὰ σπουδὴν καί,
ὥς εὔρε τὴν ἐνέδραν, ἐς δύο διείλε τοὺς ἱππέας καὶ
προσέταξεν αὐτῶν ἑκατέροις παρὰ μέρος ἐμπηδᾶν τοῖς
πολεμίοις καὶ ἀκοντίσαντας ὁμοῦ πάντας εὐθύς ἀναχωρεῖν,
οὐκ ἐς τὸν αὐτὸν τόπον, ἀλλ' αἰεὶ κατ' ὀλίγον προστιθέντας
ὀπίσω καὶ ὑποχωροῦντας. [384] οὕτω μὲν τοὺς ἱππέας ἐς τὸ
πεδίον περιέσωσεν· ἀναζευγνύοντι δ' αὐτῷ καὶ
ἀναχωροῦντι ποταμὸς ἦν ἐν μέσῳ δύσπορός τε καὶ ἰλυώδης,
καὶ παρ' αὐτὸν ἐνήδρευον οἱ πολέμιοι. [385] ὁ δὲ μαθὼν
ἐξέκλινε τῆς ὁδοῦ καὶ μακροτέραν ἤγε καὶ δυσενέδρευτον,
νυκτός τε ὁδεύων διὰ τὸ δίψος καὶ φρέατα ὀρύσσων, ὧν τὰ
πλέονα πικρὰ εὐρίσκετο. τοὺς μὲν οὖν ἄνδρας ἐπιμόχθως
περιέσωσεν, ἵπποι δέ τινες αὐτοῦ καὶ ὑποζύγια ὑπὸ τῆς
δίψης ἀπώλοντο.

89. Καὶ Καυκαίους [386] δὲ παροδεύων, ἐς οὓς
παρεσπὸνδῆσε Λούκουλος, ἐκήρυξε Καυκαίους ἐπὶ τὰ
ἑαυτῶν ἀκινδύνως κατέρχεσθαι. [387] καὶ παρῆλθεν ἐς τὴν

bir zafer için risk alınmanın akıllıca olmadığını, bir komutanın gereksiz yere savaşa katılmasının dikkatsizce bir hamle olacağını ve iyi bir komutanın yalnızca zorunlu durumlarda tehlikeye atılacağını söylüyordu. Hekimlerin ilaçları kullanmadan önce ameliyat ya da dağlama yapmadıklarını örnek olarak gösterdi. [380] Bunları söyledikten sonra subaylara daha uzun yollardan ilerleme emri verdi. Hep birlikte ordugâhın ilerisindeki bir bölgeye ulaştıktan sonra, Numantialıların erzak satın aldığı Vaccaeı topraklarına saldırdılar. Her şeyi kesip attılar, kendileri için faydalı olacak yiyecekleri topladılar ve geriye kalanları yığın hâline getirip ateşe verdiler.

88. Pallantia topraklarında, [381] Complanium adı verilen bir ovada, Pallantialılar tepelerin sırtlarına çok sayıda adam gizlemişlerdi. Diğerleri de Romalıların erzak toplayan adamlarını açıkça taciz etmeye başladı. [382] Scipio, daha sonra bu olayları yazıya geçirecek olan *tribunus militum* Rutilius Rufus'a¹²⁶ dört süvari birliğini yanına alıp bu adamları püskürtme talimatı verdi. Rufus, düzensiz bir şekilde kaçışa geçen adamların peşinden gitti ve onlarla birlikte tepeye kadar çıktı. Tuzağın farkına varınca süvarilere düşmanı daha fazla takip etmemelerini ve saldırıya geçmemelerini, mızraklarını önde tutarak hareketsiz durmalarını ve yalnızca saldırıları püskürtmelerini emretti. [383] Rufus'un tepeye tırmanarak verilen talimatın dışına çıktığını gören Scipio onun için endişelendi ve derhâl harekete geçti. Tuzağın farkına vardığında süvarileri iki bölüme ayırarak her birine sırayla düşmanların üzerine doğru koşmayı, hep birlikte mızrakları fırlatıp hemen geri çekilmeyi ve bunu her yaptıklarında saldırıya geçtikleri başlangıç noktasına değil, biraz daha geri çekilmeyi emretti. [384] Bu şekilde süvarileri güvenli bir şekilde ovaya geri getirdi. Ordugâhı yıkıp geri çekilirken aşılması zor, çamurlu bir nehre ulaştığında düşmanların kurmuş olduğu tuzağı fark etti ve yolunu değiştirdi. [385] Tercih ettiği yol daha uzun, ancak düşmanların kurabileceği olası bir pusu için elverişsizdi. Su ihtiyacını daha aza indirmek için gece yolcuğunu tercih etti. Kuyular da kazdırdı, ancak çıkan suyun tadı çoğunlukla acıydı. Bu şartlar altında güçlükle adamlarının hayatını kurtarabildi, fakat bazı atları ve yük hayvanları susuzluktan ölmüştü.

89. Scipio, [386] Romalıları ile Lucullus'un ihlal etmiş olduğu bir anlaşma yapmış olan Caucaeı halkının topraklarından geçerken, onlara güvenli bir şekilde evlerine dönebileceklerine dair haber yolladı. [387] Ardından kışı geçirmek üzere

Νομαντίνην χειμάσων, ἔνθα αὐτῷ καὶ Ἰογόρθας ἐκ Λιβύης ἀφίκετο, ὁ Μασσανάσσου υἱόνος, ἄγων ἐλέφαντας δυοκαίδεκα καὶ τοὺς συντασσομένους αὐτοῖς τοξότας τε καὶ σφενδονήτας. [388] αἰεὶ δέ τι δηῶν καὶ τὰ περικείμενα πορθῶν, ἔλαθε περὶ κώμην ἐνεδρευθεὶς, ἦν ἐκ τοῦ πλέονος τέλμα πηλοῦ περιεῖχεν, ἐπὶ δὲ θάτερα φάραγξ ἦν, καὶ ἀφανὴς ἐν ἐκείνῃ λόχος ὑπεκρύπτετο. [389] τῆς οὖν στρατιᾶς τῷ Σκιπίωνι διηρημένης οἱ μὲν τὴν κώμην ἐπόρθουν ἐσελθόντες, τὰ σημεῖα ἔξω καταλιπόντες, οἱ δὲ περίπτενον οὐ πολλοί. [390] τούτοις οὖν ἐμπίπτουσιν οἱ λοχῶντες, καὶ οἱ μὲν αὐτοὺς ἀπεμάχοντο, ὁ δὲ Σκιπίων (ἔτυχεν γὰρ πρὸ τῆς κώμης παρὰ τὰ σημεῖα ἐστῶς) ἀνεκάλει τῇ σάλπιγγι τοὺς ἔνδον καί, πρὶν αὐτῷ γενέσθαι χιλίους, τοῖς ἱππεῦσιν ἐνοχλουμένοις ἐπεβοήθει. [391] τοῦδε δὲ τοῦ στρατοῦ τοῦ πλέονος ἐκ τῆς κώμης ἐκδραμόντος ἐτρέψατο μὲν ἐς φυγὴν τοὺς πολεμίους, οὐ μὴν ἐδίωκε φεύγοντας, ἀλλ' ἐς τὸν χάρακα ἀνεχώρει πεσόντων ἑκατέρωθεν ὀλίγων.

90. Μετ' οὐ πολὺ [392] δὲ ἀγχοτάτω τῆς Νομαντίας δύο στρατόπεδα θέμενος τῷ μὲν ἐπέστησεν τὸν ἀδελφὸν Μάξιμον, τοῦ δ' αὐτὸς ἡγεῖτο. Νομαντίνων δὲ θαμινὰ ἐκτασσόντων καὶ προκαλουμένων αὐτὸν ἐς μάχην ὑπερεώρα, οὐ δοκιμάζων ἀνδράσιν ἐξ ἀπογνώσεως μαχομένοις συμπλέκεσθαι μᾶλλον ἢ συγκλήσας αὐτοὺς ἐλεῖν λιμῷ. [393] φρούρια δ' ἑπτὰ περιθείς, πολιορκίαν <. . > ἐπιγράψας ἐκάστοις, οὓς ἔδει πέμπειν. ὥς δὲ ἦλθον, ἐς μέρη πολλὰ διεῖλεν αὐτοὺς καὶ τὴν ἑαυτοῦ στρατιὰν ἐπιδιεῖλεν· εἴθ' ἡγεμόνας ἐπιστήσας ἐκάστῳ μέρει προσέταξεν περιταφρεῦειν καὶ περιχαρακοῦν τὴν πόλιν. [394] ἦν δὲ ἡ περίοδος ἡ μὲν αὐτῆς Νομαντίας τέσσαρες καὶ εἴκοσι στάδιοι, ἡ δὲ τοῦ χαρακώματος ὑπὲρ τὸ διπλάσιον. καὶ τοῦτο διηρεῖτο πᾶν οἱ κατὰ μέρος ἕκαστον. [395] καὶ προείρητο, εἴ τι ἐνοχλοῖεν οἱ πολέμιοι, σημεῖον ἐξαίρειν, ἡμέρας μὲν φοινικίδα ἐπὶ δόρατος ὑψηλοῦ, νυκτὸς δὲ πῦρ, ἵνα τοῖς δεομένοις ἐπιθέοντες αὐτός τε καὶ Μάξιμος ἀμύνοιεν. [396] ὥς δὲ ἐξείργαστο πάντα αὐτῷ καὶ τοὺς κωλύοντας εἶχεν ἱκανῶς ἀπομάχεσθαι, ἑτέραν τάφρον ὥρυσσεν οὐ μακρὰν

Numantia'ya geldi. Massinissa'nun torunu Iugurtha, on iki fil ve onlara eşlik eden okçu ve sapancılarla birlikte Afrika'dan gelip burada ona katıldı. [388] Civar bölgelerde sürekli tahribat yaratıp yağma peşinde koşan Scipio, neredeyse her tarafı çamurlu bataklıkla çevrili bir köyde kurulmuş olan pusuyu fark etmedi. Düşmanlar köyün diğer tarafında bulunan bir dağ geçidinde pusu için gizlenmişlerdi. [389] Scipio'nun bölünmüş olan askerlerinin bir kısmı sancakları dışarıda bırakıp yağma yapmak için şehre giriyor, daha küçük bir kısmı ise etrafta dolanıyordu. [390] Pusudaki adamlar, bu ikinci grubun üzerine saldırdılar. Askerler çarpışmaya tutuştuğu sırada köyün girişindeki sancakların yanında beklemekte olan Scipio, içerideki adamları borazanla uyardı ve henüz bin adamı bile yanına gelmemişken zor durumdaki süvarilerin yardımına koştu. [391] Köyden çıkanlarla birlikte asker sayısı yükselince düşman püskürtüldü ve kaçmaya zorlandı. Scipio onların peşinden gitmeyi tercih etmedi, bunun yerine siperlerin ardına çekildi. Bu olayda her iki taraf da çok az kayıp vermişti.

90. Scipio çok geçmeden [392] Numantia yakınlarında iki ordugâh kurdu. Birinin komutasını kardeşi Maximus'a bırakırken diğerinin başına kendisi geçti. Numantialılar sık sık savaş düzeni alıp ona meydan okuyorlardı, ancak savaşmaktan başka çaresi olmayan adamlarla uğraşmanın akıllıca olmadığını düşünerek bu meydan okumalara yanıt vermedi. Bunun yerine onları içeride sıkıştırıp açlıktan sıkıntıya düşürerek şehri almanın daha uygun olacağını düşündü. [393] Şehrin etrafına yedi kale inşa ettikten sonra kuşatma [hazırlıklarına başladı. Müttefik kasabalara, destek için] göndermeleri gereken adam sayısını belirten yazılar yazdı. Geldiklerinde adamları birçok gruba ayırdı. Daha sonra bunu kendi ordusuna da yaptı. Her grup için bir komutan belirledi ve onlardan şehri hendek ve kazıklarla çevrelemelerini istedi. [394] Numantia şehrinin çevresi yirmi dört *stadi*,¹²⁷ etrafı çevreleyen kazık seti ise bunun iki katı uzunluğundaydı. Bu setin her bir bölümünü gruplar arasında paylaştırdı. [395] Eğer düşman herhangi bir bölgeden rahatsızlık verirse, gündüzleri uzun bir mızrağa kırmızı bayrak çekerek, geceleri ise ateş yakarak haber vereceklerdi. Böylece ihtiyaç duyulduğunda hem kendisi hem de Maximus derhâl desteğe gidecekti. [396] Bütün bunları halledip kendisini engellemeye çalışanları püskürtmek adına gerekli önlemleri aldıktan sonra, diğerine çok uzak mesafede olmayan

ὑπὲρ ἐκείνην καὶ σταυροὺς αὐτῇ περιεπήγνυ καὶ τεῖχος ὠκοδόμει, οὐ τὸ μὲν πάχος ἦν πόδες ὀκτώ, τὸ δὲ ὕψος δέκα χωρὶς τῶν ἐπάλξεων· πύργοι τε πανταχόθεν αὐτῷ διὰ πλέθρου περιέκειντο. [397] καὶ λίμνην συνάπτουσιν οὐκ ἐνὸν περιτειχίσαι χῶμα αὐτῇ περιέθηκεν ἴσον τῷ τείχει καὶ τὸ βάθος καὶ τὸ ὕψος, ὥς ἂν εἴη καὶ τόδε ἀντὶ τείχους.

91. Οὕτω μὲν [398] ὁ Σκιπίων ὅδε πρῶτος, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, περιτείχισε πόλιν οὐ φυγομαχοῦσαν· τὸν τε Δόριον ποταμόν, συμφερόμενον τῷ περιτειχίσματι καὶ πολλὰ τοῖς Νομαντίνοις χρήσιμον ἔς τε ἀγορᾶς κομιδὴν καὶ διαπομπὴν ἀνδρῶν, ὅσοι κατ' αὐτὸν κολυμβηταὶ τε καὶ σκάφεσι μικροῖς ἐλάνθανον ἢ ἰστίοις, ὅτε λάβρον εἴη τὸ πνεῦμα, ἐβιάζοντο ἢ κώπαις κατὰ τὸ ρέυμα, ζεῦξαι μὲν οὐκ ἐδύνατο, πλατὺν ὄντα καὶ πάνυ ῥοώδη, φρούρια δὲ ἀντὶ γεφύρας αὐτῷ δύο περιθεὶς ἀπήρτησε καλωδίους δοκοὺς μακρὰς ἐξ ἑκατέρου φρουρίου καὶ ἐς τὸ πλάτος τοῦ ποταμοῦ μεθῆκεν, ἐχούσας ἐμπεπηγότα πυκνὰ ξίφη τε καὶ ἀκόντια. [399] αἱ δ' ὑπὸ τοῦ ῥοῦ, τοῖς ξίφεσι καὶ τοῖς ἀκοντίοις ἐμπίπτοντος, αἰεὶ περιστρεφόμεναι οὔτε διανηχομένους οὔτ' ἐπιπλέοντας οὔτε ὑποδύνοντας εἶων λαθεῖν. [400] τοῦτο δ' ἦν, οὐ μάλιστα ὁ Σκιπίων ἐπεθύμει, μηδενὸς αὐτοῖς ἐπιμιγνυμένου μηδ' εἰσιόντος ἀγνοεῖν αὐτούς, ὃ τι γίγνοιτο ἔξω· οὕτω γὰρ ἀπορήσειν ἀγορᾶς τε καὶ μηχανῆς πάσης.

92. Ὡς δὲ ἡτοίμαστο [401] πάντα καὶ καταπέλται μὲν ἐπέκειντο τοῖς πύργοις ὀξυβελεῖς τε καὶ λιθοβόλοι, ταῖς δ' ἐπάλξεσιν παρέκειντο λίθοι καὶ βέλη καὶ ἀκόντια, τὰ δὲ φρούρια τοξόται καὶ σφενδονῆται κατεῖχον, ἀγγέλους μὲν ἐπέστησε πυκνοὺς κατὰ τὸ ἐπιτείχισμα πᾶν, οἱ νυκτός τε καὶ ἡμέρας ἔμελλον ἄλλοι παρ' ἄλλων τὸν λόγον ἐκδεχόμενοι μηνύσειν αὐτῷ τὰ γινόμενα, [402] κατὰ δὲ πύργον ἐκέλευσεν, εἴ τι γίγνοιτο, σημεῖον ἐκ πρώτου τοῦ πονοῦντος αἵρεσθαι καὶ τὸ αὐτὸ πάντας ἐπαίρειν, ὅταν τὸν ἀρξάμενον θεάσωνται, ἵνα τὸ μὲν κίνημα παρὰ τοῦ σημείου θᾶσσον ἐπιγιγνώσκοι, τὸ δὲ ἀκριβὲς παρὰ τῶν ἀγγέλων. [403] τῆς δὲ στρατιᾶς οὐσης σὺν τοῖς ἐπιχωρίοις ἐς ἑξακισμυρίους, τὸ μὲν ἥμιου διετέτακτο αὐτῷ τειχοφυλακεῖν καὶ ἐς τὰ ἀναγκαῖα, εἴ πη δεήσειε,

başka bir hendek ve kazık hattı kurdu. Bunun yanı sıra, yaklaşık iki metre kırk santim kalınlığa ve kuleler hariç üç metre yüksekliğe sahip bir duvar hattı inşa etti. Bu duvar hattının tamamı boyunca bir *plethron*¹²⁸ aralıklarla kuleler yerleştirdi. [397] Bitişliğindeki bataklığı duvarlarla çevrelemek mümkün olmadığından, duvarların yerine aynı kalınlık ve yüksekliğe sahip toprak bir set oluşturdu.

91. Öyle sanıyorum ki, [398] Scipio savaştan kaçınmayan bir şehri duvarlarla çevreleyen ilk kişiydi. Bununla birlikte, kurduğu tahkimatın arasından akıp giden Durius Nehri, Numantialılar için erzak temini ve insan transferi gibi pek çok fayda sağlıyordu. Bazıları dalış yaparak ve ufak kayıklar kullanarak fark edilmeden kaçıyor, bazıları ise kuvvetli rüzgârlar estiğinde yelkenli ya da kürekli teknelerle geçip gidiyordu. Scipio genişliği ve akış hızı nedeniyle bu nehre bir köprü inşa edemedi. Bunun yerine, nehrin her iki tarafına iki kale yerleştirdi ve bu kalelere hatlarla uzun keresteler bağladı. Üzerlerine pek çok kılıç ve mızrak sabitlenmiş olan bu keresteleri geniş nehir boyunca yerleştirdi. [399] Böylece akarsuyun akışıyla birlikte bu keresteler sürekli dönecek ve düşmanların yüzerek, yelken açarak ya da dalarak gizlice kaçıp gitmesini engelleyecekti. [400] Bu tam da Scipio'nun istediği şeydi: Kimse onlarla ilişki kuramayacak, şehre giremeyecek ve böylece içeridekiler dışarıda olup bitenler hakkında bilgi sahibi olamayacaklardı. Ayrıca her türlü erzak ve teçhizattan da yoksun kalacaklardı.

92. Tüm hazırlıklar [401] tamamlanmıştı; ok ve kaya fırlatmak için elverişli mancınıklar hareketli kulelere yerleştirilmiş, siperler taş, ok ve mızraklarla doldurulmuş, okçular ve sapancılar kalelerdeki yerlerini almış ve tüm tahkimat boyunca sık aralıklarla haberciler yerleştirilmişti. Bu haberciler, gece gündüz birbirleriyle iletişim hâlinde olacak, böylece Scipio'yu tüm olan bitenden haberdar edeceklerdi. [402] Her bir kaleye, olası bir acil durumda önce sıkıntıda olanın işaret vermesini, ardından bunu gören diğerlerinin de aynı şeyi yapmasını emretti. Bu işaretler sayesinde sıkıntıdan haberdar olacak ve habercilerden detayları öğrenebilecekti. [403] Yerli birlikler de dahil olmak üzere yaklaşık altmış bin kişiden oluşan ordunun yarısını tahkimatı savunmak ve ihtiyaç duyulduğunda gerekli noktalara transfer etmek için ayırdı.

μεταχωρεῖν, δισμύριοι δὲ τειχομαχήσειν ἔμελλον, ὅτε χρεία γένοιτο, καὶ τούτοις ἐφεδρεύειν ἕτεροι μύριοι. [404] χωρίον δὲ καὶ τούτων ἐκάστοις διετέτακτο· καὶ μεταπηδᾶν, εἰ μὴ κελεύσειεν, οὐκ ἐξήν. ἐς δὲ τὸ τεταγμένον εὐθὺς ἀνεπήδων, ὅτε τι σημεῖον ἐπιχειρήσεως ἐπαρθείη.

93. Οὕτω μὲν [405] τῷ Σκιπίωνι πάντα ἀκριβῶς διετέτακτο· οἱ δὲ Νομαντῖνοι πολλάκις μὲν τοῖς φυλάσσουσιν ἐπεχειροῦν, ἄλλοτε ἄλλη κατὰ μέρη, ταχεῖα δ' αὐτίκα καὶ καταπληκτικὴ τῶν ἀμυνομένων ἢ ὄψις ἦν, [406] σημειῶν τε ὑψηλῶν πανταχόθεν αἰρομένων καὶ ἀγγέλων διαθεόντων καὶ τῶν τειχομάχων ἀθρόως ἀναπηδόντων ἐς τὰ τεῖχη σαλπικτῶν τε κατὰ πάντα πύργον ἐξοτρυνόντων, ὥστε τὸν κύκλον ὅλον εὐθὺς ἅπασιν εἶναι φοβερώτατον, ἐς πεντήκοντα σταδίους ἐπέχοντα ἐν περιόδῳ, καὶ τόνδε τὸν κύκλον ὁ Σκιπίων ἐκάστης ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἐπισκοπῶν περιήει.

94. Ὁ μὲν δὴ [407] τοὺς πολεμίους ὥδε συγκλήσας οὐκ ἐς πολὺ ἀρκέσειν ἐνόμιζεν, οὔτε τροφῆς ἔτι προσιούσης σφίσιν οὔτε ὀπλων οὔτ' ἐπικουρίας. Τητογένης δέ, ἀνὴρ Νομαντίνος, ᾧ Καραύνιος ἐπὶ κλησίς ἦν, ἄριστος ἐς ἀρετὴν Νομαντίνων, πέντε πείσας φίλους, σὺν παισὶν ἄλλοις τοσοῖσδε καὶ ἵπποις τοσοῖσδε ἐν νυκτὶ συννεφεῖ διήλθε λαθὼν τὸ μεταίχμιον, κλίμακα φέρων πτυκτὴν· [408] καὶ φθάσας ἐς τὸ περιτείχισμα ἀνεπήδησεν αὐτός τε καὶ οἱ φίλοι καὶ τοὺς ἐκατέρωθεν φύλακας ἀνελόντες τοὺς μὲν θεράποντας ἀπέπεμψαν ὀπίσω, τοὺς δ' ἵππους διὰ τῆς κλίμακος ἀναγαγόντες ἐξίππευσαν ἐς τὰς Ἀρουακῶν πόλεις σὺν ἱκετηρίαις, δεόμενοι Νομαντίνους συγγενέσιν οὓσιν ἐπικουρεῖν. [409] τῶν δ' Ἀρουακῶν οἱ μὲν οὐδ' ὑπήκουον αὐτῶν, ἀλλ' εὐθὺς ἀπέπεμπον δεδιότες, Λουτία δὲ πόλις ἦν εὐδαίμων, τριακοσίους σταδίους ἀφεστῶσα ἀπὸ Νομαντίνων, ἧς οἱ μὲν νέοι περὶ τοὺς Νομαντίνους ἐσπουδάκεσαν καὶ τὴν πόλιν ἐς συμμαχίαν ἐνήγον, οἱ πρεσβύτεροι δ' ἐμήνυσαν κρύφα τῷ Σκιπίωνι. [410] καὶ ὁ Σκιπίων ὀγδόης ὥρας πυθόμενος ἐξήλαunen αὐτίκα σὺν εὐζώνοις ὅτι πλείστοις καὶ ἅμα ἔω τὴν Λουτίαν φρουρᾷ περιλαβὼν ἐξίηται τῶν ἐξάρχων τοὺς νέους. ἐπεὶ δ'

Yirmi bini, gerektiğinde duvarlarda düşmanla çarpışacaktı. Geriye kalan on bin adam ise yedekte tutuldu. [404] Her birinin pozisyon alacağı mevki belirlendi ve emir almaksızın değişiklik yapmaları yasaklandı. Saldırı sinyali verildiğinde derhâl görev yerlerine hareket edeceklerdi.

93. Böylece [405] Scipio en ince ayrıntılarına kadar tüm düzenlemeleri yapmıştı. Numantialılar çeşitli yerlerdeki muhafız gruplarına sık sık saldırdılar. Fakat muhafızlar hızla harekete geçiyor ve korkutucu bir görüntü oluşturunuyorlardı. [406] Her taraftan yükselen sinyaller, sağa sola koşturan haberciler, duvarları korumak için toplu hâlde harekete geçen askerler ve tüm kalelerden gelen trompet sesleri sayesinde *elli stadion* boyunca¹²⁹ tüm kuşatma hattında korkutucu bir görüntü oluşuyordu. Scipio teftiş amacıyla gece gündüz kuşatma hattının etrafını turluyordu.

94. Scipio, [407] düşmanları bu şekilde baskı altına alarak uzun süre direnemeyeceklerini düşünüyordu, zira ne yiyecek ne silah ne de herhangi bir yardım temin edebiliyorlardı. Bu sırada, Numantialılar arasındaki en cesur adam olan Caranius soy isimli Rhetogenes, kendisine katılmaya ikna ettiği beş arkadaşıyla birlikte, bulutlu bir gece vakti eşit sayıda köle ve atla katlanır bir köprü taşıyarak şehir ve duvar arasındaki alanı gizlice geçmeyi başardı. [408] Tahkimata ulaştıklarında hem kendisi hem de arkadaşları duvara tırmandılar ve her iki taraftaki muhafızları öldürdüler. Ardından hizmetçileri geri gönderdiler ve atları katlanır köprüyü kullanarak yukarı taşıdılar. Duvarı aştıktan sonra ellerinde zeytin dalları tutarak Arevaci kasabalarına gittiler ve Numantialı akrabalarına yardım etmeleri için yalvardılar. [409] Bazı Arevaci halkları onları hiç dinlemediler ve Romalılardan korktukları için hemen kovdular. Numantia'ya üç yüz *stadion* uzaklıkta¹³⁰ bulunan zengin Lutia kasabasının gençleri, Numantialılara yardımcı olmak için hevesliyidiler ve kasabayı onlara destek olmaya çağırdılar. Fakat yaşlılar Scipio'ya gizlice haber yolladılar. [410] Sekizinci saatte bu haberi alan Scipio, yanına çok sayıda hafif birlik alarak hemen yola çıktı. Şafak vakti Lutia'yı muhafızlarla çevreleyerek liderlerden genç adamları teslim etmelerini istedi.

ἐξωρμηκέναι τῆς πόλεως αὐτοὺς ἔλεγον, ἐκήρυξε διαρπάσειν τὴν πόλιν, εἰ μὴ τοὺς ἄνδρας παραλάβοι. [411] οἱ μὲν δὴ δέισαντες προσῆγον αὐτούς, ἐς τετρακοσίους γενομένους· ὁ δὲ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐκτεμὼν ἀνέστησε τὴν φρουρὰν καὶ διαδραμὼν αὐθις ἄμ' ἔω τῆς ἐπιούσης παρῆν ἐς τὸ στρατόπεδον.

95. Νομαντῖνοι [412] δὲ κάμνοντες ὑπὸ λιμοῦ πέντε ἄνδρας ἔπεμπον ἐς τὸν Σκιπίωνα, οἷς εἴρητο μαθεῖν, εἰ μετριοπαθῶς σφίσι χρήσεται παραδοῦσιν αὐτούς. Αὐαρος δὲ αὐτῶν ἡγούμενος πολλὰ μὲν περὶ τῆς προαιρέσεως καὶ ἀνδρείας τῶν Νομαντίνων ἐσεμνολόγησε καὶ ἐπέιπεν, ὥς οὐδὲ νῦν ἀμάρτοιεν, ὑπὲρ παίδων καὶ γυναικῶν καὶ ἐλευθερίας πατρίου κακοπαθοῦντες ἐς τοσόνδε κακοῦ. [413] “Διὸ καὶ μάλιστα,” εἶπεν, “ὦ Σκιπίων, ἄξιόν ἐστι σέ, τοσῆδε ἀρετῆς γέμοντα, φείσασθαι γένους εὐψύχου τε καὶ ἀνδρικοῦ καὶ προτείνειν τὰ φιλανθρωπότερα τῶν κακῶν ἡμῖν, ἃ καὶ δυνησόμεθα ἐνεγκεῖν, ἄρτι πειρώμενοι μεταβολῆς. ὥς οὐκ ἐφ' ἡμῖν ἔτι ἐστίν, ἀλλ' ἐπὶ σοὶ τὴν πόλιν ἢ παραλαβεῖν, εἰ τὰ μέτρα κελεύοις, ἢ μαχομένην ὑπεριδεῖν ἀπολέσθαι.” [414] ὁ μὲν Αὐαρος ὧδε εἶπεν, ὁ δὲ Σκιπίων (ἦσθετο γὰρ παρὰ τῶν αἰχμαλώτων τὰ ἔνδον) ἔφη δεῖν αὐτοὺς ἐγχειρίσαι τὰ κατὰ σφᾶς καὶ σὺν ὅπλοις παραδοῦναι τὴν πόλιν. [415] ὧν ἀπαγγεληθέντων οἱ Νομαντῖνοι, χαλεποὶ καὶ τέως ὄντες ὀργὴν ὑπ' ἐλευθερίας ἀκράτου καὶ ἀηθείας ἐπιταγμάτων, τότε καὶ μᾶλλον ὑπὸ τῶν συμφορῶν ἡγριωμένοι τε καὶ ἀλλόκοτοι γεγονότες, τὸν Αὐαρον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πέντε πρέσβεις ἀπέκτειναν ὥς κακῶν ἀγγέλους καὶ τὸ σφέτερον ἀσφαλὲς ἴσως διωκημένους παρὰ τῷ Σκιπίωνι.

96. Μετὰ δ' οὐ πολὺ [416] πάντων αὐτοὺς τῶν ἐδεστῶν ἐπιλιπόντων, οὐ καρπὸν ἔχοντες, οὐ πρόβατον, οὐ πόαν, πρῶτα μὲν, ὥσπερ τινὲς ἐν πολέμων ἀνάγκαις, δέρματα ἔψοντες ἐλιχμῶντο, ἐπιλιπόντων δ' αὐτοὺς καὶ τῶν δερμάτων ἐσαρκοφάγουν ἔψοντες τὰ ἀνθρώπεια, πρῶτα μὲν τὰ τῶν ἀποθνησκόντων κοπτόμενα ἐν μαγειρείοις, ἐπὶ δ' ἐκείνοις τῶν νοσούντων κατεφρόνουν, καὶ τοὺς ἀσθενεστεροὺς ἐβιάζοντο οἱ δυνατώτεροι [417] κακῶν τε

Gençlerin şehri terk ettikleri söylendiğinde, adamları alamazsa kasabayı yağmalayacağını bildirdi. [411] Kasabadakiler bu tehdit üzerine korkuya kapılarak gençleri teslim ettiler; sayıları yaklaşık dört yüz kadardı. Scipio bunların ellerini kesti, ardından muhafızlarını çekti ve hızla yola çıkarak ertesi günün şafağında ordugâhına ulaştı.

95. Açlıktan [412] bitap düşmüş olan Numantialılar, teslim olduklarını ilan ederlerse kendilerine ölçülü davranılıp davranılmayacağını öğrenmek üzere Scipio'ya beş adam gönderdiler. Bu grubun başında yer alan Avarus, Numantialıların itibarı ve cesareti üzerine pek çok şey anlattı. Şu anda da yanlış bir şey yapmadıklarını, çocukları, kadınları ve şehirlerinin bağımsızlığı uğruna bu felaketin içine düştüklerini söyledi ve şöyle devam etti: [413] "Durum böyleyken Scipio, senin gibi erdemleyle nam salmış bir adama yakışan şey, cesur ve onurlu bir halkı bağışlamak ve talihin tersine dönmesiyle katlandığımız tüm bu felaketlerden daha insancıl şartlar sunmaktır. Dolayısıyla, ölçülü emirler vererek şehri teslim alman ya da direnirken yok oluşunu izlemen bize değil, sana bağlı." [414] Avarus'un söyledikleri bunlardı. Fakat ele geçirdiği tutsaklar sayesinde içeride olup bitenlerden haberdar olan Scipio, hem kendilerini hem mallarını hem silahlarını hem de şehri teslim etmeleri gerektiğini söyledi. [415] Özgürlüğe düşkünlükleri ve emirlere alışık olmamaları nedeniyle hâlihazırda korkunç bir öfke içinde olan Numantialılar, Scipio'nun sözleri şehre bildirilince içine düştükleri felaketten dolayı tamamen insanlıktan çıktılar ve olağan dışı işler yapmaya başladılar: Avarus'u ve beraberindeki beş elçiyi, kötü haber getirdikleri ve belki de kendi güvenlikleri için Scipio ile anlaşmaları düşüncesiyle öldürdüler.

96. Çok geçmeden¹³¹ [416] yiyebilecekleri her şey tamamen tükenip tahıl, hayvan ve ot kalmayınca, bazılarının savaşlarda zorunlu durumlarda yaptığı gibi önce derileri haşlayıp yaladılar. Deri kalmayınca, ölmüş insanların etlerini kasap tezgahlarında doğrayıp haşlayarak yemeye başladılar. Bir süre sonra hastaları da hedef aldılar ve daha dirayetli olanlar zayıf olanlara el koymaya başladı. [417] İçine düştükleri

οὐδὲν αὐτοῖς ἀπὴν, ἡγριωμένοις μὲν τὰς ψυχὰς ὑπὸ τῶν τροφῶν, τεθριωμένοις δὲ τὰ σώματα ὑπὸ λιμοῦ καὶ λοιμοῦ καὶ κόμης καὶ χρόνου. οὕτω δ' ἔχοντες αὐτοὺς ἐπέτρεπον τῷ Σκιπίωνι. [418] ὁ δ' ἐκέλευεν αὐτοὺς τῆς μὲν ἡμέρας ἐκείνης συνενεγκεῖν τὰ ὄπλα, ἔνθα συνέταξε, τῆς δ' ἐπιούσης προσελθεῖν ἐς ἕτερον χωρίον. οἱ δ' ὑπερεβάλοντο τὴν ἡμέραν, ὁμολογήσαντες, ὅτι πολλοὶ τῆς ἐλευθερίας ἔτι ἔχονται καὶ ἐθέλουσιν αὐτοὺς ἐξαγαγεῖν τοῦ βίου. τὴν οὖν ἡμέραν ἦτουν ἐς τοῦ θανάτου τὴν διάθεσιν.

97. Τοσόσδε ἔρως [419] ἐλευθερίας καὶ ἀνδραγαθίας ἦν ἐν πόλει βαρβάρῳ τε καὶ σμικρᾷ. ἐς γὰρ ὀκτακισχιλίους ἐπ' εἰρήνης γενόμενοι οἶα μὲν καὶ ὅσα Ῥωμαίους ἔδρασαν, οἷας δὲ συνθήκας αὐτοῖς ἔθεντο ἐπὶ ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ, οὐδέσι ταῦτ' ἀσυνθέσθαι Ῥωμαίων ὑποστάντων, οἷον δὲ ὄντα τὸν τελευταῖον στρατηγόν, ἕξ μυριάσιν αὐτοὺς περικαθήμενον, προυκαλέσαντο πολλάκις ἐς μάχην. [420] ὁ δὲ ἦν ἄρα στρατηγικώτερος αὐτῶν, ἐς χειρας οὐκ ἰὼν θηρίοις, ἀλλὰ τῷ λιμῷ σφᾶς κατεργαζόμενος, ἀμάχῳ κακῷ, ᾧ δὴ καὶ μόνῳ ληφθῆναί τε δυνατὸν ἦν ἄρα Νομαντίνους καὶ ἐλήφθησαν μόνῳ. [421] ἐμοὶ μὲν δὴ ταῦτα περὶ Νομαντίνων εἰπεῖν ἐπῆλθεν, ἐς τὴν ὀλιγότητα αὐτῶν καὶ φερεπονίαν ἀφορῶντι καὶ ἔργα πολλὰ καὶ χρόνον, ὅσον διεκατέρτησαν. [422] οἱ δὲ πρῶτα μὲν αὐτοὺς, οἱ βουλόμενοι, διεχρῶντο, ἕτερος ἑτέρως· οἱ λοιποὶ δ' ἐξήεσαν τρίτης ἡμέρας ἐς τὸ δεδομένον χωρίον, δυσόρατοί τε καὶ ἀλλόκοτοι πάμπαν ὀφθῆναι, οἷς τὰ μὲν σώματα ἦν ἀκάθαρτα καὶ τριχῶν καὶ ὀνύχων καὶ ῥύπου μεστά, ὀδῶδεςαν δὲ χαλεπώτατον, καὶ ἐσθῆς αὐτοῖς ἐπέκειτο πιναρὰ καὶ ἦδε καὶ οὐχ ἦσσαν δυσώδης. [423] ἐφαίνοντο δὲ τοῖς πολεμίοις ἐλεεινοὶ μὲν ἀπὸ τῶνδε, φοβεροὶ δ' ἀπὸ τῶν βλεμμάτων· ἔτι γὰρ αὐτοὺς ἐνέώρων ἕκ τε ὀργῆς καὶ λύπης καὶ πόνου καὶ συνειδότος ἀλληλοφαγίας.

98. Ἐπιλεξάμενος [424] δ' αὐτῶν πεντήκοντα ὁ Σκιπίων ἐς θρίαμβον, τοὺς λοιποὺς ἀπέδοτο καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψεν, δύο μὲν τάσδε πόλεις δυσμαχωτάτας ἐλὼν στρατηγὸς ὅδε Ῥωμαίων, [425] Καρχηδόνα μὲν αὐτῶν Ῥωμαίων ψηφισαμένων διὰ μέγεθος πόλεώς τε καὶ ἀρχῆς

felaketin eşi benzeri yoktu. Yedikleri yüzünden ruhları kirlenmiş; açlıktan, hastalıktan ve uzun saçlarından dolayı bedenleri zamanla vahşi hayvanlara dönüşmüştü. Düşükleri bu durum sonucunda nihayet Scipio'ya teslim oldular. [418] Scipio, aynı gün silahları getirmelerini, ertesi gün ise belirli bir yerde toplanmalarını istedi. Fakat pek çoğunun özgürlüğe bağlılığı ve hayatlarına kendilerinin son vermek istemesi nedeniyle toplanma günü ertelendi. Ölüme hazırlanmak için bir gün istediler.¹³²

97. Bu küçük [419] barbar kasabası işte böylesine bir özgürlük ve cesaret aşkına sahipti. Barış zamanında, yalnızca sekiz bin kişilik nüfuslarıyla Romalılara pek çok büyük darbe vurmuşlardı. Hiçbir halkla bu tarz anlaşmalar yapmaya razı olmayacak Romalıları eşit şartlarda anlaşmalar yapmaya zorunlu bırakmışlardı. Roma'nın gönderdiği son komutan tarafından altmış bin adamla kuşatma altına alınmış ve defalarca ona meydan okumuşlardı. [420] Fakat bu komutan onlardan daha üstündü. Vahşi hayvanlarla¹³³ karşı karşıya gelmekten kaçındı. Bunun yerine, onları açlıkla sıvandıkları bir felaketin içine atarak savaşa gerek kalmadan alt etti. Numantialıları ele geçirebilmenin tek yolu buydu ve böyle de oldu. [421] Sayılarının azlığı, dirayetleri, elde ettikleri pek çok başarı ve uzun süren direnişleri; Numantialılar hakkında söyleyeceklerim bunlardır. [422] İlk olarak, kendilerini öldürmek isteyenler bunu farklı yöntemlerle yaptılar. Geriye kalanlar üçüncü gün şehirden ayrıldılar ve belirlenen yere gittiler. Bakılması güç, tamamen insanlık dışı bir görünümeleri vardı. Bedenleri kirli, saçları ve tırnakları pislik içindeydi. Berbat kokuyorlardı. Üzerlerindeki kıyafetler de hiç yıkanmamıştı ve aynı derecede kötü kokuyordu. [423] Dolayısıyla düşmanlarının gözündeki acınası bir hâldeydiler. Fakat bakışlarında korkutucu bir ifade de vardı. Öfkeli, kederli ve ıstırap içinde, yamyamlık yapmış olduklarının bilinciyle Romalılara bakıyorlardı.

98. Scipio [424] bunların elli tanesini zafer alayı için ayırıp geriye kalanları satışa çıkardı ve ardından şehri yerle bir etti. Böylece bu Romalı komutan baş edilmesi zor iki şehri ele geçirmiş oldu. [425] Romalılar, Kartaca şehrini büyüklüğü, gücü ve hem karadaki

καὶ εὐκαιρίαν γῆς καὶ θαλάσσης, Νομαντίαν δὲ σμικρὰν τε καὶ ὀλιγάνθρωπον, οὐπω τι Ῥωμαίων περὶ αὐτῆς ἔγνωκότες, αὐτός, [426] εἴτε συμφέρειν Ῥωμαίοις ἡγούμενος, εἴτε ἄκρος ὦν ὀργὴν καὶ φιλόνηκος ἐς τὰ λαμβανόμενα, εἴθ', ὥς ἔνιοι νομίζουσι, τὴν δόξαν ἡγούμενος διώνυμον ἐπὶ τοῖς μεγάλοις γίγνεσθαι κακοῖς. καλοῦσι γοῦν αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι μέχρι νῦν, ἀπὸ τῶν συμφορῶν, ἃς ἐπέθηκεν ταῖς πόλεσιν, Ἀφρικανόν τε καὶ Νομαντίνον. [427] τότε δὲ τὴν γῆν τὴν Νομαντίνων τοῖς ἐγγὺς οἰκοῦσι διελὼν καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσι χρηματίσας καί, εἴ τι ἦν ὑποπτον, ἐπιπλήξας τε καὶ ζημιώσας χρήμασιν ἀπέπλευσεν ἐπ' οἴκου.

99. Ῥωμαῖοι δέ, [428] ὥς ἔθος, ἐς τὰ προσειλημμένα τῆς Ἰβηρίας ἐπεμψαν ἀπὸ τῆς βουλῆς ἄνδρας δέκα τοὺς καταστησομένους αὐτὰ εἰς εἰρήνην, ὅσα Σκιπίων τε ἔλαβε καὶ Βροῦτος πρὸ τοῦ Σκιπίωνος ὑπηγάγετο ἡ ἐχειρώσατο. [429] χρόνῳ δ' ὕστερον ἀποστάσεων ἄλλων ἐν Ἰβηρίᾳ γενομένων Καλπούρνιος Πείσων στρατηγὸς ἡρέθη. [430] καὶ αὐτὸν διεδέξατο μὲν Σέρουιος Γάλβας, Κίμβρων δ' ἐπιστρατευόντων τῇ Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίας πολεμουμένης τὸν δεύτερον δουλικὸν πόλεμον στρατιὰν μὲν ἐς Ἰβηρίαν οὐκ ἐπεμπον ὑπ' ἀσχολίας, πρέσβεις δ' ἀπέστελλον, οἱ τὸν πόλεμον ἔμελλον, ὅπη δύναιτο, καταθήσεσθαι. [431] Κίμβρων δ' ἐξελαθέντων Τίτος Δεΐδιος ἐπελθὼν Ἀρουακῶν μὲν ἔκτεινεν ἐς δισμυρίους, Τερμησιὸν δέ, μεγάλην πόλιν αἰεὶ δυσπειθῇ Ῥωμαίοις γενομένην, ἐξ ἐρυμνοῦ κατήγαγεν ἐς τὸ πεδῖον καὶ ἐκέλευσεν οἰκεῖν ἀτειχίστους. [432] Κολένδαν δὲ προσκαθίσας ἐνάτῳ μηνὶ παρέλαβεν ἐγχειρίσασαν ἑαυτὴν καὶ τοὺς Κολενδέας ἅπαντας μετὰ παίδων καὶ γυναικῶν ἀπέδοτο.

100. Πόλιν δ' ἐτέραν [433] τῆς Κολένδης πλησίον ὥκουν μιγάδες Κελτιβήρων, οὓς Μάρκος Μάριος συμμαχήσαντας αὐτῷ κατὰ Λυσιτανῶν, τῆς βουλῆς ἐπιτρεπούσης, ὥκικει πρὸ πέντε ἐνιαυτῶν. ἐλήστευον δ' ἐξ ἀπορίας οὗτοι. [434] καὶ κρίνας αὐτοὺς ὁ Δεΐδιος ἀνελεῖν, συνθεμένων αὐτῷ τῶν δέκα πρέσβεων ἔτι παρόντων, ἔφη τοῖς ἐπιφανέσιν αὐτῶν ἐθέλειν τὴν Κολενδέων χώραν αὐτοῖς προσορίσαι

hem denizdeki avantajları nedeniyle ele geçirme kararı almışlardı. Fakat küçük ve az sayıda nüfusa sahip Numantia için herhangi bir Roma kararı yoktu. Scipio burayı [426] ya Roma'nın yararına olacağı için ya Numantialılara karşı öfkeli ve hırslı olduğu için ya da bazılarının düşündüğü gibi bu belaları ortadan kaldırıp iki unvanın şanına sahip olmak için ele geçirmişti. Her halükârda, bu şehirleri yıkıma uğrattığı için Romalılar bugün bile ona Africanus ve Numantinus diyorlar. [427] Scipio daha sonra Numantia topraklarını komşuları arasında paylaştırdı ve diğer şehirlerle birtakım görüşmeler gerçekleştirdi. Şüpheli bir durumla karşılaştığında para cezası verdi ve ardından yurduna yelken açtı.

99. Romalılar [428] her zaman yaptıkları gibi hem Scipio'nun ele geçirdiği hem de ondan önce Brutus'un sefer edip boyun eğdirdiği yerlerde barış ortamını sağlamak için Iberia'nın ele geçirilen bölgelerine *senatus*tan on adam gönderdiler. [429] Sonraki zamanlarda Iberia'da başka isyanlar da patlak verdi ve Calpurnios Piso komutan olarak atandı. [430] Onun ardılı Servius Galba oldu. Romalılar, İtalya'da Cimbri işgali¹³⁴ ve Sicilya'da İkinci Köle Savaşı¹³⁵ başladığında Iberia'ya ordu gönderemeyecek kadar meşgullerdi. Bunun yerine elçiler gönderdiler ve mümkün olduğunca savaşın önüne geçmeye çalıştılar. [431] Cimbri İtalya'dan kovulduktan sonra Titus Didius Iberia'ya geldi ve yirmi bin Arevaci öldürdü. Romalılara itaat etmeye daima gönülsüz olan büyük şehir Termessus'u müstahkem konumundan ovaya taşıdı ve duvar inşa etmeden yaşamalarını emretti. [432] Bunların yanı sıra Colenda'yı kuşatma altına aldı ve dokuzuncu ay sonunda teslim olmalarını sağlayarak ele geçirdi.¹³⁶ Kadınlar ve çocuklar da dahil olmak üzere tüm Colenda sakinlerini köle olarak sattı.

100. Colenda yakınlarındaki [433] başka bir kasabada, Marcus Marcius'un Lusitanialılara karşı mücadelesinde ona yardımcı olmuş ve beş yıl önce *senatus* kararıyla buraya yerleştirilmiş olan karışık bir Keltiberia topluluğu yaşıyordu. [434] Bu insanlar yoksulluk nedeniyle haydutluk yaparak yaşarlardı. Didius, hâlâ orada bulunan on elçinin onayıyla onları ortadan kaldırmaya

πενομένοις. [435] ἀσπαζομένους δὲ ὀρώων ἐκέλευεν, τῷ δήμῳ ταῦτα μετενεγκόντας, ἦκειν μετὰ γυναικῶν καὶ παίδων τὴν χώραν μεριουμένους. ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο, προσέταξε τοὺς στρατιώτας ἐκ τοῦ χάρακος ἐξελθεῖν καὶ τοὺς ἐνεδρευομένους εἰσω παρελθεῖν ὡς ἀπογραφόμενος αὐτῶν ἔνδον τὸ πλῆθος, ἐν μέρει μὲν ἀνδρῶν, ἐν μέρει δὲ παίδων καὶ γυναικῶν, ἵν' ἐπιγνοίῃ, πόσῃν χώραν αὐτοῖς δέοι διελεῖν. [436] ὡς δὲ παρήλθον ἐς τὴν τάφρον καὶ τὸ χαράκωμα, περιστήσας αὐτοῖς τὸν στρατὸν ὁ Δεῖδιος ἔκτεινε πάντας. καὶ ἐπὶ τοῖσδε Δεῖδιος μὲν καὶ ἐθριάμβευσεν, πάλιν δὲ τῶν Κελτιβήρων ἀποστάντων Φλάκκος ἐπιπεμφθεὶς ἔκτεινε δισμυρίους. [437] ἐν δὲ Βελγῆδι πόλει ὁ μὲν δῆμος ἐς ἀπόστασιν ὀρμῶν τὴν βουλὴν ὀκνοῦσαν ἐνέπρησεν αὐτῷ βουλευτηρίῳ, ὁ δὲ Φλάκκος ἐπελθὼν ἔκτεινε τοὺς αἰτίους.

101. Τοσάδε μὲν [438] εὗρον ἄξια λόγου Ῥωμαίοις ἐς τότε πρὸς Ἰβηρας αὐτοὺς γενόμενα· χρόνῳ δ' ὕστερον στασιαζόντων ἐν Ῥώμῃ Σύλλα τε καὶ Κίinna καὶ ἐς ἐμφυλίους πολέμους καὶ στρατόπεδα κατὰ τῆς πατρίδος διηρημένων Κόντος Σερτώριος, ἐκ τῆς Κίinna στάσεως αἰρεθεὶς τῆς Ἰβηρίας ἄρχειν, [439] Ἰβηρίαν τε αὐτὴν ἐπανεστήσῃ Ῥωμαίοις καὶ πολὺν στρατὸν ἀγείρας καὶ βουλὴν τῶν ἰδίων φίλων ἐς μίμημα τῆς συγκλήτου καταλέξας ἤλαυνεν ἐς Ῥώμην ἐπὶ τόλμης καὶ φρονήματος λαμπροῦ, καὶ τὰλλα ὧν ἐς θρασυότητα περιώννυμος, [440] ὥστε τὴν βουλὴν δεῖσασαν ἐλέσθαι τοὺς παρὰ σφίσι ἐπὶ μεγίστης τότε δόξης στρατηγούς, Καϊκίλιόν τε Μέτελλον μετὰ πολλοῦ στρατοῦ καὶ Γναῖον Πομπήιον ἐπ' ἐκείνῳ μεθ' ἐτέρου στρατοῦ, ἵνα τὸν πόλεμον, ὅπῃ δύναιτο, ἐξωθοῖεν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐν διχοστασίᾳ τότε μάλιστα οὔσης. [441] ἀλλὰ Σερτώριον μὲν τῶν στασιωτῶν τις αὐτοῦ Περπέρνας ἀνελὼν ἑαυτὸν ἐπὶ Σερτωρίῳ στρατηγὸν ἀπέκρινε τῆς ἀποστάσεως, Περπέρναν δ' ἔκτεινε μάχῃ Πομπήιος, καὶ ὁ πόλεμος ὅδε, θορυβήσας δὴ τῷ φόβῳ μάλιστα Ῥωμαίους, διελύθη. τὸ δ' ἀκριβὲς αὐτοῦ δηλώσει τὰ περὶ Σύλλαν ἐμφύλια.

102. Μετὰ δὲ τὸν [442] Σύλλα θάνατον Γάιος Καῖσαρ

karar verdi. [435] Liderlerine, fakir oldukları için Colenda topraklarını onlara tahsis etmek istediğini söyledi. Bunu memnuniyetle karşıladıklarını görünce, haberi halka iletmelerini ve toprak paylaşımını yapmak üzere kadınlar ve çocuklarla birlikte yanına gelmelerini istedi. Geldiklerinde askerlerine siperleri boşaltma emri verdi ve tuzağa düşüreceği insanların burayı doldurmasını istedi. Erkeklerin bir bölümde, kadınlar ve çocukların ise başka bir bölümde toplanıp kaydedileceğini ve dağıtılacak toprak miktarlarının hesaplanacağını söylemişti. [436] Hendek hattıyla kazık setinin arasındaki bölgeye doluştuklarında Didius ordusuyla onların çevresini sardı ve hepsini katletti. Bunun için bir zafer alayı bile düzenledi. Keltiberialılar yeniden ayaklandığında Flaccus¹³⁷ onların üzerine gönderildi ve yirmi bin kişiyi öldürdü. [437] Belgeda şehrindeki ayaklanma heveslisi halk, meclis üyeleri kararsız kalınca meclis binasını ateşe verdi. Fakat Flaccus geldi ve bu işin sorumlularını öldürdü.

101. Romalıların, [438] Iberialılarla o zamana kadarki ilişkileri hakkında anlatmaya değer bulduğum şeyler bunlardır. Sonraki bir dönemde,¹³⁸ Roma'da Sulla ile Cinna arasındaki anlaşmazlıktan dolayı iç savaşların ve karşıt cephelerin ortaya çıktığı zamanlarda, Cinna hizbinde yer alan Quintus Sertorius, Iberia komutanlığına getirildi ve [439] orada Romalılara karşı bir ayaklanma başlattı. Büyük bir ordu topladı, Roma *senatusunu* taklit ederek kendi dostlarından oluşan bir meclis kurdu ve büyük bir cesaret ve kararlılıkla Roma üzerine yürüdü. Zaten diğer pek çok meselede sergilediği bu cesareti sayesinde ün kazanmıştı. [440] Korkuya kapılan *senatus*, o zamanlar Roma'daki en seçkin komutanları göreve getirdi. Savaşı, iç isyanlarla çok fazla meşgul oldukları İtalya'dan uzak tutabilmek için, önce büyük bir orduyla Caecilius Metellus'u,¹³⁹ ardından başka bir orduyla Gnaeus Pompeius'u onun üzerine gönderdiler. [441] Fakat Sertorius'u, kendisini ayaklanmanın lideri olarak ilan eden taraftarlarından biri olan Perperna öldürdü.¹⁴⁰ Pompeius daha sonra bu Perperna'yı öldürdü ve böylece Romalılara fazlaca korku salan savaşın sonunu getirmiş oldu. Sulla'nın iç savaşlarıyla ilgili çalışmamda bu olayın detaylı bir anlatımını yapacağım.

102. Sulla'nın ölümünün [442] ardından Gaius Caesar,

αίρεθεις Ἰβηρίας στρατηγεῖν, ὥστε καὶ πολεμεῖν, οἷς
δεήσειεν, ὅσα τῶν Ἰβήρων ἐσαλεύετο ἢ Ῥωμαίοις ἔτι
ἔλειπεν, πολέμῳ συνηνάγκασεν πάντα ὑπακούειν. [443] καί
τινα αὐθις ἀφιστάμενα Ἰούλιος Καῖσαρ, ὁ τοῦ Γαῖου παῖς, ὁ
Σεβαστὸς ἐπὶ κλῆν, ἐχειρώσατο. [444] καὶ ἐξ ἐκείνου μοι
δοκοῦσι Ῥωμαῖοι τὴν Ἰβηρίαν, ἣν δὴ νῦν Ἰσπανίαν
καλοῦσιν, ἐς τρία διαιρεῖν καὶ στρατηγοὺς ἐπιπέμπειν,
ἐτησίους μὲν ἐς τὰ δύο ἢ βουλή, τὸν δὲ τρίτον βασιλεύς, ἐφ'
ὅσον δοκιμάσειεν.

gerektiğinde savaşma yetkisiyle *praetor* olarak Iberia'ya gönderildi.¹⁴¹ Kararsız ya da henüz Romalılara boyun eğmemiş olan tüm Iberialıları silah zoruyla mutlak bir itaate zorladı. [443] Sonraları yeniden isyan eden bazı halklar, Gaius Caesar'ın Augustus soyadını taşıyan oğlu Octavianus tarafından bastırıldı.¹⁴² [444] Benim düşünceme göre Romalılar, şimdilerde Hispania olarak adlandırdıkları Iberia'yı üç parçaya böldüler ve o zamandan beri her birine *praetor* gönderiyorlar. Bunlardan ikisini *senatus* yıllık olarak gönderirken üçüncüsünü imparator seçiyor ve görev süresine kendisi karar veriyor.

VII ANNIBAIKH

1. Ὅσα δὲ Ἀννίβας ὁ Καρχηδόνιος ἐξ Ἰβηρίας ἐς Ἰταλίαν ἐσβαλὼν ἐκκαίδεκα ἔτεσιν, οἷς ἐπέμεινε πολεμῶν, ἔδρασέν τε καὶ ἔπαθεν ὑπὸ Ῥωμαίων, ἕως αὐτὸν Καρχηδόνιοί τε κινδυνεύοντες περὶ τῇ πόλει ἐπὶ τὰ σφέτερα μετεπέμψαντο καὶ Ῥωμαῖοι τῆς Ἰταλίας ἐξήλασαν, ἥδε ἡ γραφὴ δηλοῖ. [2] ἥ τις δὲ τῷ Ἀννίβᾳ γέγονε τῆς ἐσβολῆς αἰτία τε ἀληθὴς καὶ πρόφασις ἐς τὸ φανερόν, ἀκριβέστατα μὲν ἐν τῇ Ἰβηρικῇ συγγραφῇ δεδηλωται, συγγράψω δὲ καὶ νῦν ὅσον εἰς ἀνάμνησιν.

2. Ἀμίλχαρ, ὃ Βάρκας [3] ἐπικλήσις ἦν, Ἀννίβου τοῦδε πατὴρ, ἐστρατήγει Καρχηδονίων ἐν Σικελίᾳ, ὅτε Ῥωμαῖοι καὶ Καρχηδόνιοι περὶ αὐτῆς ἀλλήλοις ἐπολέμουν. δόξας δὲ πράξαι κακῶς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἐδιώκετο καὶ δεδιώς ἔπραξεν ἐς τοὺς Νομάδας αἰρεθῆναι στρατηγὸς πρὸ τῶν εὐθυνῶν. [4] γενόμενος δὲ χρησίμος ἐν τῷδε καὶ τὴν στρατιὰν θεραπεύσας ἀρπαγαῖς καὶ δωρεαῖς ἤγαγεν ἄνευ τοῦ κοινοῦ Καρχηδονίων ἐπὶ Γάδειρα καὶ ἐπέρασε τὸν πορθμὸν ἐς Ἰβηρίαν, ὅθεν λάφυρα πολλὰ διέπεμπεν ἐς Καρχηδόνα, θεραπεύων τὸ πλῆθος, εἰ δύναιτο μὴ χαλεπαίνειν αὐτῷ τῆς στρατηγίας τῆς ἐν Σικελίᾳ. [5] χώραν δ' αὐτοῦ κατακτωμένου πολλὴν κλέος τε μέγα ἦν καὶ Καρχηδονίοις ἐπιθυμία πάσης Ἰβηρίας ὡς εὐμαροῦς ἔργου. [6] Ζακανθαῖοι δὲ καὶ ὅσοι ἄλλοι Ἕλληνες ἐν Ἰβηρίᾳ, καταφεύγουσιν ἐπὶ Ῥωμαίους, καὶ γίνεταί Καρχηδονίοις ὄρος Ἰβηρίας, μὴ διαβαίνειν τὸν Ἰβηρα ποταμόν· καὶ τότε ταῖς Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων σπονδαῖς ἐνεγράφη. [7] ἐπὶ

VII HANNIBAL

1. Kartacalı Hannibal'ın Iberia'dan hareketle İtalya'ya girdiği andan itibaren, şehirleri tehlikede olan Kartacalılar onu geri çağırana ve Romalılar İtalya'dan kovana kadar, savaşmak için orada kaldığı on altı yıl boyunca neleri başardığını ve nelere maruz kaldığını bu kitap açıklayacaktır. [2] Hannibal'ın istilasının asıl sebebini ve insanlara sunduğu bahaneyi, Iberia tarihinde oldukça detaylı bir şekilde açıkladım. Fakat hatırlatmak için şimdi yeniden ele alacağım.

2. Bu Hannibal'ın babası olan [3] Barca soyadlı Hamilcar, Romalılar ve Kartacalılar Sicilya'ya hâkim olmak için birbirleriyle savaşırken Sicilya'daki Kartaca kuvvetlerini komuta ediyordu. Görevi kötü yürüttüğünü düşünen düşmanları tarafından suçlanınca başına gelebileceklerden korktu, ancak yargılanmadan önce Numidialılara karşı komutan olarak atanmayı başardı. [4] Bu görevi faydalı bir şekilde yerine getirdi ve ganimet ve armağanlarla orduyu şımarttı. Ardından Kartaca konseyinin onayı olmadan Gades'e bir sefer düzenlemeye kadar verdi ve boğazları aşarak Iberia'ya gitti. Halkın gözüne girmek ve Sicilya komutanlığı nedeniyle kendisine duyulan öfkeyi ortadan kaldırabilmek için oradan Kartaca'ya pek çok ganimet gönderdi. [5] Ele geçirdiği geniş topraklar ona büyük şöhret kazandırmış ve Kartacalılarda çantada keklik olarak görmeye başladıkları tüm Iberia'yı ele geçirmeye dair bir istek uyandırmıştı. [6] Bunun üzerine Saguntumlular ve Iberia'daki diğer Hellenler, Romalılara başvurdular ve böylece Kartacalıların Ebro Nehri'ni geçmemesi için bir sınır belirlendi. Bu sınır, Romalılar ile Kartacalılar arasında imzalanan anlaşmaya dahil edildi.¹⁴³ [7] Bunun ardından,

δὲ τούτῳ Βάρκας μὲν, τὴν ὑπὸ Καρχηδονίοις Ἰβηρίαν καθιστάμενος, ἐν τινι μάχῃ, πεσὼν ἀποθνήσκει, καὶ στρατηγὸς Ἀσρούβας ἐπ' αὐτῷ γίγνεται, ὃς ἐκίδηε τῷ Βάρκᾳ. καὶ τόνδε μὲν κτείνει θεράπων ἐν κυνηγεσίῳ, οὗ τὸν δεσπότην ἀνηγῇ.

3. Τρίτος δ' ἐπὶ [8] τοῖσδε στρατηγὸς Ἰβήρων ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἀποδείκνυται, φιλοπόλεμος καὶ συνετὸς εἶναι δοκῶν, Ἀννίβας ὅδε, Βάρκα μὲν υἱὸς ὢν, Ἀσρούβου δὲ τῆς γυναικὸς ἀδελφός, νέος δὲ κομιδῇ καὶ ὡς μειράκιον ἔτι τῷ πατρὶ καὶ τῷ κηδεστῇ συνών. καὶ ὁ δῆμος ὁ Καρχηδονίων αὐτῷ τὴν στρατηγίαν ἐπεψήφισεν. [9] οὕτω μὲν Ἀννίβας, περὶ οὗ τάδε συγγράφω, γίγνεται στρατηγὸς Καρχηδονίων ἐπὶ Ἰβηρσι· τῶν δ' ἐχθρῶν τῶν Βάρκα τε καὶ Ἀσρούβου τοὺς φίλους τοὺς ἐκείνων διωκόντων καὶ Ἀννίβου τοῦδε καταφρονούντων ὡς ἔτι νέου, ἀρχὴν εἶναι τοῦθ' ὁ Ἀννίβας ἐφ' ἑαυτὸν ἡγούμενος καὶ νομίζων οἱ τὸ ἀσφαλὲς ἐκ τῶν τῆς πατρίδος φόβων περιέσεσθαι, ἐς πόλεμον αὐτοὺς μέγαν ἐμβαλεῖν ἐπενόει. [10] ὑπολαβὼν δ', ὥσπερ ἦν, τὸ Ῥωμαίοις ἐπιχειρῆσαι χρόνιον τε Καρχηδονίοις ἔσεσθαι καὶ μεγάλην αὐτῷ δόξαν, εἰ καὶ τύχοι πταίσας, τό γε ἐγχείρημα οἴσειν, λεγόμενος δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐπὶ βωμῶν ἔτι παῖς ὀρκωθῆναι Ῥωμαίοις ἐπιβουλεύων οὐ ποτ' ἐκλείψειν, ἐπενόει παρὰ τὰς σπονδὰς τὸν Ἰβηρα διαβῆναι καὶ παρεσκευάζε τινας ἐς πρόφασιν κατηγορεῖν Ζακανθαίων. [11] γράφων τε ταῦτα συνεχῶς ἐς Καρχηδόνα καὶ προστιθείς, ὅτι Ῥωμαῖοι κρύφα τὴν Ἰβηρίαν αὐτῶν ἀφιστᾶσιν, ἔτυχε παρὰ Καρχηδονίων πράσσειν, ὃ τι δοκιμάσειεν. [12] ὁ μὲν δὴ τὸν Ἰβηρα διαβὰς τὴν Ζακανθαίων πόλιν ἡβηδὸν διέφθειρε, Ῥωμαίοις δὲ καὶ Καρχηδονίοις ἐπὶ τῷδε ἐλέλυντο αἱ σπονδαὶ αἱ γενόμεναι αὐτοῖς μετὰ τὸν πόλεμον τὸν ἐν Σικελίᾳ.

4. Ἀννίβας δὲ [13] ὅσα μὲν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἄλλοι Καρχηδονίων τε καὶ Ῥωμαίων στρατηγοὶ περὶ Ἰβηρίαν ἔπραξαν, ἢ Ἰβηρικὴ γραφὴ δηλοῖ· ἐπιλεξάμενος δὲ Κελτιβήρων τε καὶ Λιβύων καὶ ἑτέρων ἔθνων ὅτι πλείστους καὶ τὰ ἐν Ἰβηρίᾳ παραδοὺς Ἀσρούβα τῷ ἀδελφῷ τὰ Πυρρηναῖα ὄρη διέβαιναν ἐς τὴν Κελτικὴν τὴν νῦν λεγομένην

Kartacalılar tarafından Iberia'da görevlendirilen Barca, bir savaşta hayatını kaybetti ve onun yerine komutanlığı damadı Hasdrubal aldı. Hasdrubal ise efendisini katlettiği bir köle tarafından av esnasında öldürüldü.

3. Hadrubal'ın ardından [8] Iberia'daki üçüncü komutanlığına ordu tarafından savaşçı ve zeki bir adam olarak görülen Hannibal layık görüldü.¹⁴⁴ Hannibal, Barca'nın oğlu ve Hasdrubal'ın karısının kardeşiydi. Genç bir adamdı, çocukluğu babasının ve kayınbiraderinin yanında geçmişti. Kartaca halkı onun komutanlığını oy birliği ile onayladı. [9] Böylece hakkında bir tarih kaleme alacağım Hannibal, Kartacalıların Iberia'daki komutanı olmuştu. Barca ve Hasdrubal'ın düşmanları, bu adamların dostlarına birtakım suçlamalar getirdiler ve henüz genç olduğu için Hannibal'ı pek ciddiye almadılar. Hannibal bu olayı kendisine karşı planlanan saldırının ilk hamlesi olarak gördü ve vatanını korkularla meşgul ederek kendisini güvende tutacağını düşündü. Böylece onları büyük bir savaşın içine sokmaya karar verdi. [10] Romalılara saldırmanın Kartacalıları uzun süre meşgul edeceğini, başarısız olsa bile bu girişimin kendisine büyük bir şöhret kazandıracığını düşünüyordu. Ayrıca daha çocukken babası tarafından sunağın üzerinde Romalılara daima düşman olacağına dair yemin ettirildiği anlatılırdı. İşte bu nedenlerle anlaşmayı ihlal ederek Ebro'yu geçmeyi planladı. Bahane olarak, bazı adamları Saguntumlara karşı suçlama yapmaya ikna etti. [11] Bu suçlamaları düzenli olarak Kartaca'ya iletiyor ve Romalıların Iberia'da gizlice isyan başlatmaya çalıştığını söylüyordu. Sonunda Iberia'da her istediğini yapabilmek için Kartaca'nın onayını aldı. Ebro'yu geçip Saguntum şehrine saldırdı ve tüm yetişkinleri katletti. Böylece, Sicilya'daki savaşın ardından Roma ile Kartaca arasında imzalanan anlaşma bozulmuş oldu.¹⁴⁵

4. Hannibal [13] ile onun ardından gelen diğer Kartacalıların ve Romalı komutanların Iberia'da neler yaptığını Iberia tarihinde anlattım. Keltiberialılar, Afrikalılar ve diğer halklar arasından büyük bir ordu toplayan Hannibal, Iberia komutanlığını kardeşi Hasdrubal'a bıraktı ve doksan bin piyade, yirmi bin süvari ve otuz yedi fille birlikte

Γαλατίαν, ἄγων πεζοὺς ἑνακισμυρίους καὶ ἱππέας ἐς
δισχιλίους ἐπὶ μυρίοις καὶ ἐλέφαντας ἑπτὰ καὶ
τριάκοντα. [14] Γαλατῶν δὲ τοὺς μὲν ὠνούμενος, τοὺς δὲ
πείθων, τοὺς δὲ καὶ βιαζόμενος διώδευε τὴν χώραν. [15]
ἐλθὼν δ' ἐπὶ τὰ Ἀλπεια ὄρη καὶ μηδεμίαν μῆτε δίοδον μῆτε
ἄνοδον εὐρών (ἀπόκρημνα γάρ ἐστιν ἰσχυρῶς) ἐπέβαινε
κάκεινοις ὑπὸ τόλμης, κακοπαθῶν χιόνος τε πολλῆς οὕσης
καὶ κρύους, τὴν μὲν ὕλην τέμνων τε καὶ κατακαίων, τὴν δὲ
τέφραν σβεννὺς ὕδατι καὶ ὄξει καὶ τὴν πέτραν ἐκ τοῦδε
ψαφαρὰν γιγνομένην σφύραις σιδηραῖς θραύων καὶ ὁδὸν
ποιῶν, ἣ καὶ νῦν ἐστὶν ἐπὶ τῶν ὁρῶν ἐντριβῆς καὶ καλεῖται
δίοδος Ἀννίβου. [16] τῶν δὲ τροφῶν αὐτὸν ἐπιλειπουσῶν
ἠπειέγετο μὲν, ἔτι λανθάνων, ὅτι καὶ πάρεστιν ἐς τὴν
Ἰταλίαν, ἔκτω δὲ μόλις ἀπὸ τῆς ἐξ Ἰβήρων ἀναστάσεως
μηνί, πλείστους ἀποβαλὼν, ἐς τὸ πεδῖον ἐκ τῶν ὁρῶν
κατέβαιναν καὶ μικρὸν ἀναπαύσας προσέβαλλε Ταυρασίᾳ,
πόλει Κελτικῇ.

5. Κατὰ κράτος [17] δ' αὐτὴν ἐξελὼν τοὺς μὲν
αἰχμαλώτους ἔσφαξεν ἐς κατάπληξιν τῆς ἄλλης Κελτικῆς,
ἐπὶ δὲ ποταμὸν Ἡριδανόν, τὸν νῦν Πάδον λεγόμενον,
ἐλθὼν, ἔνθα Ῥωμαῖοι Κελτοῖς τοῖς καλουμένοις Βοιοῖς
ἐπολέμουν, ἐστρατοπέδευσε. [18] ὁ δ' ὑπατος ὁ Ῥωμαίων
Πούπλιος Κορνήλιος Σκιπίων, Καρχηδονίοις ἐν Ἰβηρίᾳ
πολεμῶν, ἐπεὶ τῆς εἰσβολῆς Ἀννίβου τῆς ἐς τὴν Ἰταλίαν
ἐπύθετο, τὸν ἀδελφὸν καὶ ὅδε Γναῖον Κορνήλιον Σκιπίωνα
ἐπὶ τοῖς ἐν Ἰβηρίᾳ πράγμασι καταλιπὼν διέπλευσεν ἐς
Τυρρηνίαν, ὅθεν ὁδεύων τε καὶ συμμάχους, ὅσους δύναιτο,
ἀγείρων ἔφθασεν ἐπὶ τὸν Πάδον Ἀννίβαν. [19] καὶ Μάλλιον
μὲν καὶ Ἀτίλιον, οἱ τοῖς Βοιοῖς ἐπολέμουν, ἐς Ῥώμην
ἔπεμψεν, ὥς οὐ δέον αὐτοὺς ἔτι στρατηγεῖν ὑπάτου
παρόντος, αὐτὸς δὲ τὸν στρατὸν παραλαβὼν ἐς μάχην
ἐξέτασεν πρὸς Ἀννίβαν. [20] καὶ γενομένης ἀκροβολίας τε
καὶ ἵππομαχίας οἱ Ῥωμαῖοι, κυκλωθέντες ὑπὸ τῶν Λιβύων,
ἔφρευγον ἐς τὸ στρατόπεδον καὶ νυκτὸς ἐπιγενομένης ἐς
Πλακεντίαν ἀνεχώρουν, ἀσφαλῶς τετειχισμένην, τὸν
Πάδον ἐπὶ γεφυρῶν περάσαντές τε καὶ λύσαντες τὰς
γεφύρας.

Pyrene dağlarını aşarak şimdilerde Galya olarak adlandırılan Kelt topraklarına ulaştı.¹⁴⁶ [14] Yerel kabilelerin bazılarını para ödeyerek, bazılarıyla uzlaşarak, bazılarını ise şiddet uygulayarak Kelt topraklarından ilerleyişini sürdürdü. [15] Alplere ulaştığında aralardan geçip gidecek herhangi bir geçit ya da dağları aşacak herhangi bir yol bulamadı (çünkü bu dağlar oldukça sarptı) fakat yine de cesurca tırmanmaya başladı. Yoğun kar ve dondurucu soğuk nedeniyle büyük sıkıntılar yaşadı. Odun kesti ve bunları ateşe verdi. Külleri su ve sirke ile söndürdükten sonra kırılğan hâle gelen kayaları demir çekiçlerle parçalara ayırdı ve böylece kendisine bir geçiş yolu yarattı. Dağların üzerinde yer alan bu geçit günümüzde hâlâ kullanılıyor ve Hannibal Geçidi olarak adlandırılıyor. [16] Hannibal, erzakı tükenmiş olmasına rağmen hızla ilerlemeye devam etti ve gizlice İtalya'ya girdi. Iberia'dan ayrıldıktan altı ay sonra, ağır kayıplar vermiş olduğu bir yolculuğun ardından dağlardan ovaya indi ve kısa bir dinlenmenin ardından Kelt kasabası Taurasia'ya saldırdı.

5. Kasabayı şiddetle [17] bastırdı ve diğer Keltleri korkutmak için esirleri katletti. Romalıların Boii olarak adlandırılan bir Kelt kavmiyle savaş hâlinde olduğu bölge olan ve şimdilerde Padus¹⁴⁷ olarak adlandırılan Eridanus Nehri'ne ulaştığında ordugâhını kurdu. [18] Iberia'da Kartacalılara karşı sefer yürütmekte olan Roma *consulü* Publius Cornelius Scipio, Hannibal'ın İtalya'ya girmiş olduğunu öğrenince Iberia'daki işlerin yetkisini kardeşi Gnaeus Cornelius Scipio'ya bırakarak Etruria'ya yelken açtı. Yolda mümkün olduğunca müttefik kuvvet toplayarak Hannibal'dan önce Padus'a ulaştı. [19] Boii kabilisine karşı savaşmakta olan Manlius ile Atilius'u¹⁴⁸ Roma'ya geri gönderdi; zira bir *consulün* bulunduğu bir yerde komutaya devam etmeleri mümkün değildi. Scipio yetkiyi devraldı ve Hannibal ile savaşmak üzere ordusunu düzene soktu. [20] Mızrak ve süvari çatışmalarının ardından Kartacalılar tarafından kuşatma altına alınan Romalılar ordugâhlarına kaçtılar.¹⁴⁹ Gece olunca köprüler vasıtasıyla Padus'u geçtiler ve duvarlarla güçlü bir şekilde korunan Placentia'ya çekildiler. Geçişini tamamladıktan sonra köprüleri yıkmışlardı.

6. Τὸν μὲν οὖν [21] ποταμὸν καὶ ὁ Ἀννίβας ζεύξας ἐπέρα, τὸ δ' ἔργον εὐθὺς τόδε, πρῶτον ἢ δεύτερον ἐπὶ τῇ τῶν Ἀλπειῶν ὁρῶν διαβάσει, παρὰ τοῖς ἐπέκεινα Κελτῶν ἐξῆρε τὸν Ἀννίβαν ὡς ἄμαχον στρατηγὸν καὶ τύχῃ λαμπρᾷ χρώμενον. ὁ δ', ὡς ἐν βαρβάροις τε καὶ τεθηπόσιν αὐτὸν καὶ δι' ἄμφω δυναμένοις ἀπατᾶσθαι, τὴν ἐσθῆτα καὶ τὴν κόμην ἐνήλλασσε συνεχῶς ἐσκευασμέναις < . . > ἐπινοίαις [22] καὶ αὐτὸν οἱ Κελτοὶ περιμόντα τὰ ἔθνη πρεσβύτην ὁρῶντες, εἶτα νέον, εἶτα μεσαιπόλιον καὶ συνεχῶς ἕτερον ἐξ ἐτέρου, θαυμάζοντες ἐδόκουν θειοτέρας φύσεως λαχεῖν. [23] Σεμπρώνιος δ', ὁ ἕτερος ὑπατος, ἐν Σικελίᾳ τότε ὢν καὶ πυθόμενος, διέπλευσε πρὸς τὸν Σκιπίωνα καὶ τεσσαράκοντα σταδίους αὐτοῦ διασχὼν ἐστρατοπέδευσε· καὶ τῆς ἐπιούσης ἔμελλον ἅπαντες ἐς μάχην ἦξειν. [24] ποταμὸς δ' ἦν ἐν μέσῳ Τρεβίας, ὃν Ῥωμαῖοι πρὸ ἔω, χειμερίου τε τῆς τροπῆς οὔσης καὶ ὑετοῦ καὶ κρύους, ἐπέρων βρεχόμενοι μέχρι τῶν μαστῶν. Ἀννίβας δὲ καὶ ἐς δευτέραν ὥραν ἀνέπαυσε τὴν στρατιὰν καὶ τότε ἐξῆγε.

7. Παράταξις δ' ἦν [25] ἐκατέρων < . . > τὰ κέρατα κατεῖχον, ἀμφὶ τὴν φάλαγγα τῶν πεζῶν. Ἀννίβας δὲ τοῖς μὲν ἱππεῦσιν ἀντέταξε τοὺς ἐλέφαντας, τῇ δὲ φάλαγγι τοὺς πεζοὺς· τοὺς δ' ἱππέας ἐκέλευσεν ὀπίσω τῶν ἐλεφάντων ἀτρεμεῖν, ἕως αὐτός τι σῆμνην. [26] γενομένων δ' ἐν χερσὶ πάντων οἱ μὲν Ῥωμαίων ἵπποι τοὺς ἐλέφαντας, οὐ φέροντες αὐτῶν οὔτε τὴν ὄψιν οὔτε τὴν ὁδμήν, ἐφρευγον· οἱ δὲ πεζοὶ, καίπερ ὑπὸ τοῦ κρύους καὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς ἀγρυπνίας τετρυμένοι τε καὶ μαλακοὶ ὄντες, ὅμως ὑπὸ τόλμης τοῖς θηρίοις ἐπεπῆδων καὶ ἐτίτρωσκον αὐτὰ καὶ τινων καὶ τὰ νεῦρα ὑπέκοπτον καὶ τοὺς πεζοὺς ἐνέκλινον ἤδη. [27] θεασάμενος δ' ὁ Ἀννίβας ἐσήμνηε τὴν ἵππον κυκλοῦσθαι τοὺς πολεμίους. ἐσκεδασμένων δ' ἄρτι τῶν Ῥωμαϊκῶν ἱππέων διὰ τὰ θηρία καὶ τῶν πεζῶν μόνων τε ὄντων καὶ κακοπαθούντων καὶ δεδιότων τὴν περικύκλωσιν φυγὴ πανταχόθεν ἦν ἐς τὰ στρατόπεδα. [28] καὶ ἀπώλλυντο οἱ μὲν ὑπὸ τῶν ἱππέων, καταλαμβανόντων ἅτε πεζοὺς, οἱ δ' ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ παραφέροντος· τοῦ γὰρ ἡλίου τὴν χιόνα τήξαντος ὁ ποταμὸς ἐρρῦη μέγας, καὶ οὔτε στῆναι διὰ τὸ

6. Fakat Hannibal da [21] köprü kullanarak nehri aşmayı başardı. Alpleri geçişinin ardından elde ettiği bu ikinci başarı, bölgedeki Keltlerin gözünde Hannibal'ı yükseltti; onu yenilmez ve parlak talihe sahip bir komutan olarak görüyorlardı. Her iki taraftan da tuzağa düşürölme ihtimalinin bilincinde olan Hannibal, barbarlar ve kendisine hayran olan adamlar arasında kıyafetini ve saçını planlı bir şekilde sürekli değiştirmeye başladı. [22] Onu civardaki halklar arasında bazen yaşlı, bazen genç, bazen orta yaşlı, yani sürekli birinden ötekine dönüşür hâlde gören Keltler hayrete düştüler ve onun tannsal bir doğaya sahip olduğunu düşündüler. [23] O sırada Sicilya'da bulunan diğer *consul* Sempronius,¹⁵⁰ olanları öğrenince Scipio'nun yanına yelken açtı ve Hannibal'dan kırk *stadion*¹⁵¹ uzaklıkta kamp kurdu. Ertesi gün tüm kuvvetleriyle birlikte savaşa katılmayı amaçlıyorlardı. [24] İki taraf arasında Trebia Nehri uzanıyordu. Yağmurun ve dondurucu soğğun hâkim olduğu kış gün dönümünde¹⁵² Romalılar, göğüslerine kadar yükselen suların içinden yürüyerek şafak vaktinden önce bu nehri aşmayı başardılar. Hannibal, ordusunu günün ikinci saatine kadar dinlendirdi ve ardından savaşa götürdü.

7. İki taraf [25] şu şekilde bir savaş düzeni almıştı: [Roma süvarileri] piyade *phalanks*ının her iki tarafındaki kanatları tutuyordu. Hannibal, filleri bu Roma süvarilerinin karşısına, piyadelerini de *phalanks*ın karşısına yerleştirdi. Süvarilerine kendisi işaret verene kadar fillerin arkasında kalmalarını emretti. [26] Tüm kuvvetlerle birlikte savaş başlayınca fillerin görüntüsüne ve kokusuna dayanamayan Roma atları kaçmaya başladılar. Piyadeler ise dondurucu soğukta nehirde ıslanmış ve uykusuzluktan bitkin düşmüş olmalarına rağmen, cesurca fillere saldırarak onları yaraladılar ve bazılarının bacaklarına kesikler attılar. Kartaca piyadelerini de geri püskürtmeyi başarmışlardı. [27] Bunu gören Hannibal, süvarilerine düşmanın etrafını sarmaları için işaret verdi. Süvarileri filleri yüzünden dağıtıldığı için yalnız kalmış olan Roma piyadeleri mücadeleyi sürdürüyorlardı. Kuşatılma korkusuna kapılınca dört bir yandan ordugâhlarına kaçmaya başladılar. [28] Bazıları düşman süvarileri tarafından yakalanıp öldürüldü, bazıları ise nehri geçmeye çalışırken hayatını kaybetti. Zira güneşin karları eritmesiyle nehir daha yüksek bir seviyede akmaya başlamıştı. Dolayısıyla Romalılar, derinliği artan nehri ne yürüyerek

βάθος οὔτε νεῖν διὰ τὰ ὄπλα ἐδύναντο. [29] Σκιπίων δὲ αὐτοῖς ἐπόμενος καὶ παρακαλῶν ὀλίγου μὲν ἐδέησε τρωθεὶς διαφθαρεῖναι, μόλις δ' ἐς Κρεμῶνα διεσώθη φερόμενος. [30] ἐπίνειον δὲ ἦν τι βραχὺ Πλακεντίας, ᾧ προσβαλὼν ὁ Ἀννίβας ἀπώλεσε τετρακοσίους καὶ αὐτὸς ἐτρώθη. καὶ ἀπὸ τοῦδε πάντες ἐχείμαζον, Σκιπίων μὲν ἐν Κρεμῶνι καὶ Πλακεντία, Ἀννίβας δὲ περὶ Πάδον.

8. Οἱ δ' ἐν ἄστει [31] Ρωμαῖοι, πυθόμενοι καὶ τρίτον ἤδη πταίνοντες περὶ Πάδον (ἤττηντο γὰρ δὴ καὶ ὑπὸ Βοιῶν πρὸ Ἀννίβου), στρατιάν τε παρ' αὐτῶν ἄλλην κατέλεγον, σὺν τοῖς οὓσι περὶ τὸν Πάδον ὡς εἶναι τρισκαίδεκα τέλη, καὶ τοῖς συμμάχοις ἐτέραν διπλασίονα ταύτης ἐπήγγελλον. ἤδη δ' αὐτοῖς τὸ τέλος εἶχε πεζοὺς πεντακισχιλίους καὶ ἵππέας τριακοσίους. [32] καὶ τούτων τοὺς μὲν ἐς Ἰβηρίαν ἔπεμπον, τοὺς δ' ἐς Σαρδόνα, κάκεινην πολεμουμένην, τοὺς δ' ἐς Σικελίαν· τὰ πλέονα δ' ἤγον ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν οἱ μετὰ Σκιπίωνα καὶ Σεμπρόνιον αἰρεθέντες ὑπατοὶ, Σερουίλιός τε Γναῖος καὶ Γάιος Φλαμίνιος. [33] ὧν ὁ μὲν Σερουίλιος, ἐπὶ τὸν Πάδον ἐπειχθεὶς, τὴν στρατηγίαν ἐκδέχεται παρὰ τοῦ Σκιπίωνος (ὁ δὲ Σκιπίων, ἀνθύπατος αἰρεθεὶς, ἐς Ἰβηρίαν διέπλευσεν), Φλαμίνιος δὲ τρισμυρίοις τε πεζοῖς καὶ τριοχιλίοις ἵππεῦσι τὴν ἐντὸς Ἀπεννίνων ὁρῶν Ἰταλίαν ἐφύλασσε, ἦν καὶ μόνην ἂν τις εἴποι κυρίως Ἰταλίαν. [34] τὰ γὰρ Ἀπεννίνα κατέρχεται μὲν ἐκ μέσων τῶν Ἀλπείων ἐπὶ θάλασσαν, ἔστι δ' αὐτῶν τὰ μὲν ἐπὶ δεξιὰ πάντα καθαρῶς Ἰταλία, τὰ δ' ἐπὶ θάτερα, ἐς τὸν Ἰόνιον φθάνοντα, νῦν μὲν ἐστὶ καὶ ταῦτ' Ἰταλία [ὅτι καὶ Τυρρηγία νῦν Ἰταλία], οἰκοῦσι δ' αὐτῶν τὰ μὲν Ἕλληνες, ἀμφὶ τὴν Ἰόνιον ἀκτὴν, τὰ δὲ λοιπὰ Κελτοί, ὅσοι τῇ Ρώμῃ τὸ πρῶτον ἐπιθέμενοι τὴν πόλιν ἐνέπρησαν. [35] ὅτε γὰρ αὐτοὺς ἐξελαύνων Κάμιλλος ἐδίωκε μέχρι τῶν Ἀπεννίνων ὁρῶν, ἐμοὶ δοκοῦσιν ὑπερβάντες αὐτά, ἀντὶ ἡθῶν τῶν ἰδίων, παρὰ τὸν Ἰόνιον οἰκῆσαι καὶ τὸ μέρος τῆς χώρας ἔτι νῦν οὕτω καλοῦσιν, Ἰταλίαν Γαλατικὴν.

9. Ρωμαῖοι μὲν δὴ [36] μεγάλοις στρατοῖς ἐς πολλὰ ὁμοῦ διήρηντο· Ἀννίβας δὲ τούτων αἰσθόμενος ἅμα τῷ ἦρι τοὺς ἄλλους λαθὼν ἐδήρου τὴν Τυρρηγίαν καὶ προύβαινε ἐς τὸ

ne de ağır silahlarıyla birlikte yüzerek geçebildiler. [29] Kaçan adamlarını toplamak için peşlerinden giden Scipio yaralandı; ölümle burun buruna gelmişti. Güçlkle kurtarıldı ve Cremona'ya götürüldü. [30] Daha sonra Placentia yakınlarında bulunan küçük bir limana saldıran Hannibal, dört yüz adamını kaybetti ve kendisi de yaralandı. Bu olayın ardından iki taraf da kışı geçirmek üzere çekildi. Scipio, Cremona ve Placentia'da, Hannibal ise Padus'ta kaldı.

8. Padus'taki [31] üçüncü yenilginin (Hannibal'dan önce Boii kabilesine de yenilmişlerdi) haberi şehre ulaştığında, yurttaşlar arasından başka bir ordu topladılar.¹⁵³ Padus'ta bulunanlar ile birlikte şu an on üç lejyonları vardı ve müttefiklerden de bunun iki katı büyüklüğünde başka bir kuvvet talep ettiler. O zamanlar bir lejyon, beş bin piyade ve üç yüz süvariden oluşurdu. [32] Eldeki kuvvetlerin bir kısmını Iberia'ya, bir kısmını savaşın sürdüğü Sardinia'ya, bir kısmını da Sicilya'ya gönderdiler. Ancak büyük çoğunluğunu, Scipio ve Sempronius'un ardından *consul* seçilen Gnaeus Servilius ve Gaius Flaminius'un komutasında Hannibal'ın üzerine gönderdiler. [33] Servilius hızla Padus'a gitti. Burada *proconsul* olarak atanan ve Iberia'ya yelken açacak olan Scipio'dan ordunun komutasını devraldı. Öte yandan Flaminius da otuz bin piyade ve üç bin süvari ile birlikte, Apenin Dağları'nın batı kısmında İtalya olarak tanımlanabilecek tek bölgeyi koruma altına aldı. [34] Apeninler, Alplerin ortasından Akdeniz'e kadar uzanır ve bu dağların sağ tarafında kalan tüm bölge İtalya olarak adlandırılır.¹⁵⁴ İonia Denizi¹⁵⁵ boyunca uzanan diğer bölge de günümüzde İtalya olarak adlandırılıyor. [Etruria'nın da İtalya olarak adlandırılması gibi] Bu bölgenin İonia Denizi'ne bakan kıyı şeridinin büyük bölümünde Hellenler, geriye kalan bölümünde ise ilk zamanlarda Roma'ya saldıran ve şehri ateşe veren Keltler yaşar. [35] Bu Keltlerin, Camillus¹⁵⁶ onları kovup Apeninlere kadar kovaladığı zaman, kendi yurtlarına dönmek yerine dağları aşarak İonia Denizi kıyılarına yerleşmiş olduklarını düşünüyorum. Bölgenin bu kısmı günümüzde hâlâ Galya İtalyası olarak adlandırılıyor.

9. Romalılar, [36] sahip oldukları büyük orduyu pek çok ayrı sefer için bölümlere ayırdılar. Hannibal bunu öğrenince ilkbaharın başında gizlice Etruria'ya girdi, bölgeyi talan etti ve ardından

μέρος τὸ ἐπὶ Ῥώμης. [37] οἱ δὲ πλησιάζοντος αὐτοῦ πάνυ ἔδρισαν, οὐ παρούσης σφίσιν ἀξιωμαχοῦ δυνάμεως. ἐστράτευσον δὲ ὅμως ἐκ τῶν ὑπολοίπων ὀκτακισχιλίου καὶ Κεντήνιον αὐτοῖς, τινὰ τῶν ἐπιφανῶν ιδιωτῶν, οὐδεμιᾶς ἀρχῆς παρούσης, ἐπέστησάν τε καὶ ἐξέπεμπον ἐς Ὀμβρικοὺς ἐς τὴν Πλειστήνην λίμνην, τὰ στενὰ προληψόμενον, ἣ συντομώτατόν ἐστιν ἐπὶ τὴν Ῥώμην. [38] ἐν δὲ τούτῳ καὶ Φλαμίνιος ὁ τοῖς τρισμυρίοις τὴν ἐντὸς Ἰταλίαν φυλάσσων, αἰσθόμενος τῆς σπουδῆς Ἀννίβου, μετέβαινεν ὁξέως, οὐ διαναπαύων τὴν στρατιάν· δέει τε περὶ τῆς πόλεως καὶ αὐτὸς ὦν ἀπειροπόλεμός τε καὶ ἐς τὴν ἀρχὴν ἀπὸ δοξοκοπίας ἡρημένος ἠπείγετο Ἀννίβα συμπλεκῆναι.

10. Ὁ δὲ αἰσθόμενος [39] αὐτοῦ τῆς τε ὀρμῆς καὶ ἀπειρίας ὄρος μὲν τι καὶ λίμνην προυβάλετο πρὸ ἑαυτοῦ, ψιλοὺς δὲ καὶ ἱππέας ἐς φάραγγα ἀποκρύψας ἐστρατοπέδευεν. [40] καὶ αὐτὸν ὁ Φλαμίνιος κατιδὼν ἅμα ἕω σμικρὸν μὲν τι διέτριψε, τὸν στρατὸν ἀναπαύων ἐξ ὁδοιπορίας καὶ χαρακοποιούμενος, μετὰ δὲ τοῦτο ἐξῆγεν εὐθύς ἐπὶ τὴν μάχην αὐτοὺς, ὄντας ὑπ’ ἀγρυπνίας καὶ κόπου. [41] τῆς δ’ ἐνέδρας ἐκφανείσης, ἐν μέσῳ ληφθεῖς τοῦ τε ὄρους καὶ τῆς λίμνης καὶ τῶν ἐχθρῶν, αὐτὸς τε ἀνηρέθη καὶ σὺν αὐτῷ δισμύριοι. [42] τοὺς δὲ λοιποὺς ἔτι μυρίους ἔς τινα κώμην ὀχυρὰν συμφυγόντας Μαάρβαλ, ὁ ὑποστράτηγος Ἀννίβου, μεγίστην καὶ ὅδε ἐπὶ στρατηγίᾳ δόξαν ἔχων, οὐ δυνάμενος ἐλεῖν εὐχερῶς οὐδ’ ἀξιῶν ἀπεγνωκόσι μάχεσθαι, ἔπεισε τὰ ὄπλα ἀποθέσθαι, συνθέμενος ἀπολύσειν, ὅπῃ θέλοιεν. ὥς δὲ ἀπέθεντο, λαβὼν ἦγεν αὐτοὺς πρὸς τὸν Ἀννίβαν γυμνοὺς. [43] ὁ δ’ οὐ φάμενος εἶναι κύριον χωρὶς αὐτοῦ ταῦτα συνθέσθαι τὸν Μαάρβαλ, τοὺς μὲν ἐκ τῶν συμμάχων φιλανθρωπευσάμενος ἀπέλυσεν ἐς τὰ ἑαυτῶν, θηρεύων τῇ φιλανθρωπίᾳ τὰς πόλεις, ὅσοι δὲ Ῥωμαίων ἦσαν, εἶχε δῆσας. [44] τὴν δὲ λείαν τοῖς συστρατεύουσι Κελτοῖς ἀποδόμενος, ἵνα καὶ τούσδε θεραπεύσειε τῷ κέρδει, προὔβαινεν ἐς τὸ πρόσθεν, αἰσθομένου μὲν ἤδη τῶν γιγνομένων τοῦ περὶ Πάδον στρατηγοῦ Σερουιλίου καὶ τετρακισμυρίοις ἐπὶ Τυρρηνίας ἐπείγομένου, Κεντηνίου δὲ ἤδη τοῖς ὀκτακισχιλίοις τὰ στενὰ προειληφότος.

Roma bölgesine doğru ilerledi. [37] Şehirdekiler onun yaklaşmakta olduğunu öğrenince büyük bir korkuya kapıldılar, çünkü onunla başa çıkabilecek bir askerî kuvvete sahip değillerdi. Yine de şehirde bulunanlar arasından sekiz bin kişilik bir kuvvet oluşturdular. Hâlihazırda bir *magistratus*¹⁵⁷ bulunmadığı için önde gelen vatandaşlardan biri olan Centenius'u¹⁵⁸ bu kuvvetin başına getirdiler ve Roma'ya götüren en kestirme geçitleri tutması için Umbria'daki Plestinus Gölü'ne yolladılar. [38] Bu sırada Flaminius otuz bin adamıyla İtalya içlerinde nöbet tutuyordu. Hannibal'ın süratle ilerlediğini öğrenince ordusuna dinlenme fırsatı bile tanımadan hemen harekete geçti. Şehir adına endişelendiği ve bu yetkiyi savaş deneyimine sahip olmamasına rağmen halkın desteği sayesinde almış olduğu için, Hannibal ile çarpışmaya can atıyordu.

10. Hannibal, [39] bu deneyimsiz adamın aceleci davrandığının farkındaydı. Onun yürüyeceği yol üzerinde bulunan dağ ve göl¹⁵⁹ arasındaki bir noktada kampını kurdu. [40] Bazı hafif birlikleri ve süvarileri de bir dağ geçidine gizledi. Şafak vakti onu gören Flaminius, yürüyüşün ardından orduyu dinlendirmek ve tahkimat kurmak için kısa bir süre bekledi. Ardından uykusuzluk ve ağır işler nedeniyle bitkin düşmüş ordusunu derhâl savaşa soktu. [41] Fakat pusuya düşürülüp dağ, göl ve düşman arasında kalınca yirmi bin adamıyla birlikte öldürüldü. [42] Hayatta kalmayı başaran on bin adam müstahkem bir köye sığındı. Hannibal'ın yüksek askerî itibara sahip olan subayı Maharbal, onları kolayca ele geçiremeyeceğini ve çaresiz adamlara karşı savaşa girmenin uygun olmayacağını düşündü. Bunun üzerine onlara istedikleri yere özgürce gidebileceklerine dair taahhüt verdi ve silahlarını bırakmaya ikna etti. Bu anlaşmayı yaptıktan sonra onları silahsız bir şekilde Hannibal'ın yanına getirdi. [43] Hannibal, kendi onayı olmadan Maharbal'ın böyle bir anlaşma yapmaya yetkisinin bulunmadığını söyledi. Fakat yine de aralarında bulunan Roma müttefiklerine nazik davrandı ve kasabaların gönlünü kazanmak için iyi niyet göstererek onları evlerine gönderdi. Tüm Romalıları ise tutsak aldı. [44] Elde ettiği ganimeti, kendi tarafına çekmek istediği Keltlere dağıttı ve ardından ilerleyişini sürdürdü. Padus Nehri civarında olaylardan haberdar olan komutan Servilius, kırk bin adamıyla derhâl Etruria'ya hareket etti. Bu sırada Centenius sekiz bin adamıyla kestirme geçitleri kontrol altına almıştı.

11. Αννίβας δέ, [45] ἐπειδὴ τὴν τε λίμνην εἶδε τὴν Πλεισιτίνην καὶ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ αὐτὴν καὶ τὸν Κεντήνιον ἐν μέσῳ κρατοῦντα τῆς διόδου, τοὺς ἡγεμόνας τῶν ὁδῶν ἐξήταζεν, εἴ τις εἴη περίοδος. [46] οὐδεμίαν δὲ φαμένων εἶναι τρίβον, ἀλλὰ ἀπόκρημνα πάντα καὶ φαραγγώδη δι' αὐτῶν ὅμως ἔπεμπε τοὺς ψιλοὺς νύκτωρ τὸ ὄρος περιέειναι, καὶ Μαάρβαλ μετ' αὐτῶν. τεκμηράμενος δ', ὅτε δύναιτο περιελθεῖν, προσέβαλλε τῷ Κεντηνίῳ κατὰ μέτωπον. [47] καὶ συνεστῶτων ἑκατέρων πάνυ προθύμως, ὁ Μαάρβαλ ἐκ κορυφῆς ἄνωθεν ὥφθη τε καὶ ἠλάλαξεν. Ῥωμαίων δ' εὐθύς ἦν φυγὴ καὶ φόνος κεκυκλωμένων, καὶ τρισχίλιοι μὲν ἔπεσον, ὀκτακόσιοι δ' ἐλήφθησαν· οἱ δὲ λοιποὶ μόλις διέφυγον. [48] πυθόμενοι δ' οἱ ἐν ἄστει καὶ δείσαντες, μὴ εὐθύς ἐπὶ τὴν πόλιν ὁ Αννίβας ἔλθοι, τό τε τεῖχος ἐπλήρουν λίθων καὶ τοὺς γέροντας ὥπλιζον, ὅπλων μὲν ἀποροῦντες, τὰ δὲ λάφυρα ἐκ τῶν ἱερῶν καταφέροντες, ἃ ἐκ πολέμων ἄλλων κόσμος αὐτοῖς περιέκειτο· δικτάτορά τε, ὡς ἐν κινδύνῳ, Φάβιον εἶλοντο Μάξιμον.

12. Αννίβας δέ, [49] θεοῦ παράγοντος αὐτόν, ἐπὶ τὸν Τόνιον αὐθις ἐτράπη καὶ τὴν παράλιον ὁδεύων ἐπόρθει λείαν τε περιήλαυνε πολλήν. [50] Σερουίλιος δ' ὑπατος ἀντιπαρῶν αὐτῷ κατῆρεν εἰς Ἀρίμινον, ἀπέχων Αννίβου μίαν ἡμέραν· ἔνθα τὴν στρατιάν συνείχε καὶ τοὺς ἔτι φίλους Κελτῶν ἀνεθάρρυνεν, ἕως ἀφικόμενος Φάβιος Μάξιμος ὁ δικτάτωρ Σερουίλιον μὲν ἐς Ῥώμην ἔπεμπε, ὡς οὔτε ὑπατον οὔτε στρατηγὸν ἔτι ὄντα δικτάτορος ἡρημένου, αὐτὸς δὲ τῷ Αννίβᾳ παρακολουθῶν ἐς μὲν χεῖρας οὐκ ἤει, πολλάκις ἐκείνου προκαλουμένου, πολιορκεῖν δ' οὐδένα εἶα, παραφυλάσσων καὶ ἐπικείμενος. [51] ὁ δὲ τῆς χώρας ἐξανηλωμένης τροφῶν ἠπόρει καὶ αὐτὴν αὐθις περικύβητος ἐκάστης ἡμέρας ἐξέτασσε, προκαλούμενος ἐς μάχην· Φάβιος δ' οὐ συνεπλέκετο, καταγινώσκοντος αὐτοῦ Μινουκίου Ρούφου, ὃς ἱππαρχος μὲν ἦν αὐτῷ, ἔγραφε δ' ἐς Ῥώμην τοῖς φίλοις, ὡς ὀκνοίη Φάβιος ὑπὸ δειλίας. [52] διαδραμόντος δ' ἐς Ῥώμην ἐπὶ θυσίας τινὰς τοῦ Φαβίου ὁ Μινούκιος ἡγούμενος τοῦ στρατοῦ συνεπλέκη τινὰ μάχην τῷ Αννίβᾳ καὶ δόξας πλέον ἔχειν θρασύτερον ἐς Ῥώμην

11. Plestinus Gölü [45] ile tepenin arasında kalan geçidi Centenius'un tuttuğunu gören Hannibal, rehberlerine civarda başka bir yol bulunup bulunmadığını sordu. [46] Rehberler ona herhangi bir yol bulunmadığını ve tüm bölgenin sarp uçurumlarla dolu olduğunu söyleyince, Maharbal'ın komutasına verdiği hafif silahlı birlikleri gece vakti tepeye yolladı. Onların tepeye ulaştığına kanaat getirince Centenius'a cepheden saldırdı. [47] İki taraf şiddetli bir çarpışmaya tutuşmuşken Maharbal tepede belirdi ve savaş çığılığı atmaya başladı. Romalılar derhâl kaçmaya başladılar, ancak kuşatma altına alındılar ve bir katliam yaşandı. Üç bin Romalı öldürülmüş, sekiz yüzü esir alınmıştı. Geriye kalanlar ise kaçıp kurtulmayı başardı. [48] Haberler şehre ulaştığında Hannibal'ın hızla Roma'ya yürüyeceğine dair bir korku oluştu. Hemen surları taşlarla doldurdular ve yaşlı adamları silahlandırıdılar. Silahlar yetersiz kalınca savaşlarda ele geçirip tapınaklara adadıkları silahları da kullandılar. Tehlikeli durumlarda yaptıkları gibi Fabius Maximus'u¹⁶⁰ *dictator* olarak seçtiler.

12. Hannibal, [49] tarının yönlendirmesiyle yüzünü İonia Denizi'ne çevirdi ve yolculuk boyunca kıyı bölgeleri talan edip çokça ganimet topladı. [50] Ona paralel hareket eden *consul* Servilius, Hannibal'ın bir gün arkasından Ariminum'a¹⁶¹ geldi. Orada ordusunu konuşlandırdı ve hâlâ Roma'ya sadık olan Keltleri yüreklendirmeye çalıştı. *Dictator* Fabius Maximus gelince onu Roma'ya geri gönderdi, zira yetkiyi bir *dictator* ele aldığı için artık ne *consul* ne de komutan olarak görev yapabiliirdi. Fabius, Hannibal'ı yakın takibe aldı. Kendisine sık sık meydan okumasına rağmen onunla çarpışmaya girmekten kaçındı. Hamlelerini dikkatle izledi ve onu baskı altında tutarak herhangi bir şehri kuşatmasına izin vermedi. [51] Bölgedeki kaynakları tamamen tüketen Hannibal, erzak sıkıntısı yaşamaya başladı. Yeniden bölgede dolaşmaya başladı ve Fabius'a meydan okumak için ordusuna her gün savaş düzeni aldırdı. Fabius bu meydan okumalara hiç yanıt vermiyordu. Bu sırada süvari komutanı Minucius Rufus,¹⁶² onu eleştirmeye başladı ve Roma'daki dostlarına Fabius'un korkaklığı nedeniyle savaşa girmekten kaçındığını belirten bir mektup yazdı. [52] Fabius kurban törenleri için aceleyle Roma'ya dönmek zorunda kalınca ordunun komutasını Minucius aldı ve Hannibal ile bir çatışmaya girdi. Üstün konuma geçtiğini düşününce

ἐπέστελλε τῇ βουλῇ, τὸν Φάβιον αἰτιώμενος οὐκ ἐθέλοντα νικῆσαι. καὶ ἡ βουλή, ἐпанεληλυθότος ἐς τὸ στρατόπεδον ἦδη τοῦ Φαβίου, ἴσον ἰσχύειν αὐτῷ τὸν ἱππαρχον ἀπέφηνεν.

13. Οἱ μὲν δὴ [53] μερισάμενοι τὴν στρατιὰν πλησίον ἀλλήλων ἐστρατοπέδευον καὶ τῆς γνῶμης ἑκάτερος εἶχοντο τῆς ἑαυτοῦ, Φάβιος μὲν ἐκτρύχειν Ἀννίβαν τῷ χρόνῳ καὶ πειρᾶσθαι μηδὲν ὑπ' αὐτοῦ παθεῖν, ὁ δὲ Μινούκιος μάχη διακριθῆναι. [54] συνιόντος δ' ἐς μάχην τοῦ Μινουκίου Φάβιος, τὸ μέλλον ἔσεσθαι προορῶν, ἐν μέσῳ τὴν στρατιὰν ἀτρεμοῦσαν ἔστησε τὴν ἑαυτοῦ καὶ τοὺς τοῦ Μινουκίου τραπέντας ἀνελάμβανεν, τοὺς δ' Ἀννίβου διώκοντας ἀπεικρούετο. [55] καὶ Φάβιος μὲν ὧδε τὴν συμφορὰν ἐπεκούφισε τῷ Μινουκίῳ, οὐδὲν ἐπιμηνίσας τῆς διαβολῆς· ὁ δὲ Μινούκιος αὐτοῦ καταγνοὺς ἀπειρίαν ἀπέθετο τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ μέρος τοῦ στρατοῦ παρέδωκε τῷ Φαβίῳ, ἡγουμένῳ πρὸς ἄνδρα τεχνίτην μάχης ἕνα καιρὸν εἶναι τὴν ἀνάγκην. [56] οὐ δὴ καὶ ὁ Σεβαστὸς ὕστερον πολλάκις ἐμέμνητο, οὐκ ὦν εὐχερὴς οὐδ' οὗτος ἐς μάχας τόλμη μᾶλλον ἢ τέχνη χρῆσθαι. [57] Φάβιος μὲν οὖν αὐτῷ ὁμοίως ἐφύλασσε τὸν Ἀννίβαν καὶ τὴν χώραν πορθεῖν ἐκώλυεν, οὐ συμπλεκόμενος αὐτοῦ τῷ στρατῷ παντί, τοῖς δ' ἀποσκιδναμένοις μόνοις ἐπιτιθέμενος καὶ σαφῶς εἰδῶς ἀπορήσοντα τροφῶν αὐτίκα τὸν Ἀννίβαν.

14. Στενῆς δὲ διόδου [58] πλησιαζούσης, ὁ μὲν Ἀννίβας αὐτὴν οὐ προείδετο, Φάβιος δὲ προπέμψας τετρακισχιλίους κατέλαβε καὶ τοῖς λοιποῖς αὐτὸς ἐπὶ θάτερα ἐστρατοπέδευεν ἐπὶ λόφου καρτεροῦ. [59] ὁ δὲ Ἀννίβας, ὡς ἦσθετο ληφθεὶς ἐν μέσῳ Φαβίου τε καὶ τῶν στενῶν φυλασσομένων, ἔδεισε μὲν ὡς οὐ ποτε πρότερον· οὐ γὰρ εἶχε διέξοδον, ἀλλὰ πάντα ἦν ἀπόκρημνα καὶ δύσβατα, οὐδ' ἥλπιζε Φάβιον ἢ τοὺς ἐπὶ τῶν στενῶν βιάσεσθαι διὰ τὴν τῶν χωρίων ὀχυρότητα. [60] ὧδε δὲ ἔχων ἀπορίας τοὺς μὲν αἰχμαλώτους, ἐς πεντακισχιλίους ὄντας, κατέσφαξεν, ἵνα μὴ ἐν τῷ κινδύνῳ νεωτερίσειαν, βούς δὲ ὅσας εἶχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ (πολὺ δὲ πλῆθος ἦν), τοῖς κέρασιν αὐτῶν δαῖδας περιέθηκε καὶ νυκτὸς ἐπιγενομένης τὰς δαῖδας ἐξάψας τὸ λοιπὸν ἐν τῷ στρατοπέδῳ πῦρ ἔσβεσεν καὶ σιγὴν βαθεῖαν

özgüveni arttı ve *senatus* a bir daha mektup yazarak Fabius'u zaferi istememekle suçladı. Bunun üzerine *senatus*, Fabius'un ordugâha geri döndüğünde yetkiyi Minucius ile paylaşmasına dair bir karar çıkardı.

13. Bu karar ardından [53] Fabius ile Minucius, orduyu bölüp yan yana iki ayrı ordugâh kurdular ve kendi planlarını uygulamaya başladılar. Fabius, Hannibal'ı oyalayarak yıpratmaya ve zarar görmekten kaçınmaya çalışıyordu. Öte yandan Minucius yüz yüze bir çarpışma arayışındaydı. [54] Minucius çarpışmaya girdiğinde Fabius olabilecekleri anlayarak ordusunu açık alanda konuşturdu ve burada beklemeye başladı. Minucius'un askerleri kaçmaya başlayınca onları içeri aldı ve Hannibal'ın güçlerini püskürttü. [55] Böylece Minucius'u büyük bir felaketten kurtaran Fabius, kendisine yöneltmiş olduğu suçlamalardan dolayı ona hiç sitem etmedi. Tecrübesizliğinin farkına varmış olan Minucius, yetkisinden feragat etti ve ordusunun bir bölümünü Fabius'a bıraktı. Fabius, yetenekli bir komutana karşı yalnızca zorunlu durumlarda savaşılması gerektiğini düşünüyordu. [56] Daha sonraki bir zamanda, savaşa katılmaktan ziyade cesareti ve teknik bilgiyi kullanmayı tercih eden Augustus da sık sık bundan bahsedirdi. [57] Fabius daha önce de yaptığı gibi Hannibal'ı gözetlemeye devam etti ve tüm Kartaca ordusunun karşısına çıkmak yerine yalnızca sağa sola dağılan kuvvetlere saldırarak bölgede yağma yapmalarını engelledi. Hannibal'ın yakında erzak sıkıntısı çekmeye başlayacağını çok iyi biliyordu.

14. Fabius, [58] Hannibal'ın bilmediği dar bir geçide yaklaştıklarında dört bin adamını burayı tutmaya gönderdi. Kendisi de ordunun geri kalanıyla karşı tepede sağlam bir konumda kamp kurdu. [59] Fabius ve tutulan geçit arasında kaldığını anlayan Hannibal, daha önce hiç olmadığı kadar paniğe kapıldı. Zira hiçbir kaçış yolu yoktu; bölge tamamıyla sarp ve aşılması zordu. Konumları çok sağlam olduğu için Fabius'u ya da geçidi tutan adamları geçebileceğine dair umudu da yoktu. [60] Böylesine zorlu bir durumla karşı karşıya kaldığı için kendisine tehlike yaratabileceğini düşündüğü yaklaşık beş bin tutsağı hemen öldürdü. Bunun ardından kampta bulunan çok sayıda sığırın boynuzlarına meşaleler bağladı. Karanlık çökünce tüm meşaleleri tutuşturdu; diğer tüm kamp ateşlerini söndürmüş ve tam bir sessizlik emri vermişti.

ἔχειν παρήγγειλε, τοῖς δ' εὐτολμοτάτοις τῶν νέων ἐκέλευσε τὰς βοῦς ἐλαύνειν μετὰ σπουδῆς ἄνω πρὸς τὰ ἀπόκρημνα, ἃ ἦν ἐν μέσῳ τοῦ τε Φαβίου καὶ τῶν στενῶν. [61] αἱ δ', ὑπὸ τε τῶν ἐλαυνόντων ἐπειγόμεναι καὶ τοῦ πυρὸς ἐκκαίοντος αὐτάς, ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς κρημνοὺς ἀφειδῶς καὶ βιαίως, εἶτα κατέπιπτον καὶ αὐθις ἀνεπήδων.

15. Ῥωμαῖοι δὲ [62] οἱ ἐκατέρωθεν, ὁρῶντες ἐν μὲν τῷ Ἀννίβου στρατοπέδῳ σιγὴν καὶ σκότον, ἐν δὲ τοῖς ὄρεσι πῦρ πολὺ καὶ ποικίλον, οὐκ ἔχοντες ὥς ἐν νυκτὶ τὸ γινόμενον ἀκριβῶς ἐπινοῆσαι, ὁ μὲν Φάβιος εἵκαζεν εἶναί τι στρατήγημα τοῦτο Ἀννίβου καὶ συνεῖναι μὴ δυνάμενος ἀτρέμα συνεῖχε τὴν στρατιάν, τὴν νύκτα ὑφορώμενος [63] οἱ δ' ἐν τοῖς στενοῖς ὑπέλαβον, ἅπερ ἤθελεν ὁ Ἀννίβας, φεῦγειν αὐτὸν ὥς ἐν ἀπόροις, ἄνω διὰ τῶν κρημνῶν βιαζόμενον, καὶ μετεπήδων ἐπὶ τὴν φαντασίαν τοῦ πυρὸς καταθέοντες, ὥς ἐκεῖ ληψόμενοι τὸν Ἀννίβαν κακοπαθοῦντα. [64] ὁ δέ, ὥς εἶδε καταβάντας αὐτοὺς ἐκ τῶν στενῶν, διέδραμεν ἐς αὐτὰ τοῖς ταχυτάτοις ἄνευ φωτὸς μετὰ σιωπῆς, ἵνα διαλάθοι, καταλαβὼν δὲ αὐτὰ καὶ κρατυνόμενος ἐσήμηνε τῇ σάλπιγγι καὶ τὸ στρατόπεδον ἀντεβόησεν αὐτῷ, καὶ πῦρ αἰφνίδιον ἐξέφηναν. [65] Ῥωμαῖοι μὲν δὴ τότε ἤσθοντο τῆς ἀπάτης, ὁ δὲ στρατὸς ὁ ἄλλος Ἀννίβου καὶ οἱ τὰς βοῦς ἐλαύνοντες ἐπὶ τὰ στενὰ ἀδεῶς διέδραμον. καὶ αὐτοὺς συναγαγὼν ἀπῆρεν ἐς τὸ πρόσω. [66] οὕτω μὲν ἐξ ἀέλπτου τότε ὁ Ἀννίβας αὐτὸς τε περιῆν καὶ τὸν στρατὸν περιέσωζε καὶ ἐς Γερωνίαν τῆς Ἰαπυγίας ἐπειχθεῖς, ἡ σίτου πλήρης ἦν, ἐξεῖλεν αὐτὴν καὶ ἐν ἀφθόνοις ἀδεῶς ἐχείμαζεν·

16. Ὁ δὲ Φάβιος, [67] καὶ τότε τῆς αὐτῆς γνώμης ἐχόμενος, εἶπετο καὶ τῆς Γερωνίας ἀποσχὼν δέκα σταδίους ἐστρατοπέδευεν, λαβὼν ἐν μέσῳ ποταμὸν Αὐφιδον. [68] ληγόντων δ' αὐτῷ τῶν ἐξ μηνῶν, ἐφ' οὓς αἰροῦνται Ῥωμαῖοι τοὺς δικτάτορας, οἱ μὲν ὕπατοι Σερούιλίος τε καὶ Αἰτίλιος ἐπὶ τὰς ἑαυτῶν ἀρχὰς ἐπανήεσαν καὶ ἦλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ ὁ Φάβιος ἐς Ῥώμην ἀπῆει. [69] γίνονται δέ τινες ἐν τῷδε τῷ χειμῶνι Ἀννίβα καὶ Ῥωμαίοις ἀκροβολισμοὶ συνεχεῖς ἐς ἀλλήλους· καὶ τὰ Ῥωμαίων

Genç adamlarından en cesur olanlara, sığırları Fabius ile geçit arasındaki sarp zemine götürmelerini emretti. [61] Emredilen yere götürülen sığırlar meşaleler nedeniyle yanmaya başlayınca çılgınca kayalıklara koşturmaya başladılar. Düşüklerinde tekrar ayağa kalkıyor ve zorlukla tırmanmaya devam ediyorlardı.

15. Her iki tarafta [62] konum almış olan Romalılar, Hannibal'ın kampında herhangi bir ışık ya da ses olmadığını, öte yandan çok sayıda meşale ışığının dağa doğru yöneldiğini fark ettiler. Karanlık çökmüş olduğu için ne olup bittiğini tam olarak anlayamıyorlardı. Fabius, Hannibal'ın bir tuzak peşinde olduğunu tahmin ediyordu, ancak bundan emin olamadı ve karanlık olduğu için ordusunu hareketsiz tuttu. [63] Fakat geçitteki askerler, çaresiz düşmanın kayalıklardan yukarı tırmanarak kaçmaya çalıştığını düşündüler; bu tam da Hannibal'ın istediği şeydi. Böylece, Hannibal'ı orada zor bir durumun içine düşüreceklerini umut ederek yerlerinden ayrıldılar ve alevlerin görüldüğü yere doğru koştular. [64] Onların geçitten indiğini gören Hannibal, en hızlı adamlarını yanına aldı ve fark edilmemek için meşale yakmadan sessizce oraya doğru koştu. Geçidi ele geçirip güçlendirdikten sonra savaş trompetiyle işaret verdi. Kamptaki adamları bunu duyunca ona doğru bağırmaya başladılar ve derhâl meşaleleri yaktılar. [65] Romalılar, işte tam bu noktada kandırılmış olduklarını anladılar. Hannibal'ın ordusunun geri kalanı ve sığırları götüren genç adamlar, geçitten güvenli bir şekilde geçtiler. Hannibal tüm kuvvetlerini bir araya getirdikten sonra yürüyüşüne devam etti. [66] Böylece hem kendisini hem de ordusunu beklenmedik bir şekilde kurtarmıştı. Daha sonra bol miktarda tahıl bulunan Apulia'daki Geronium'a hareket etti ve bölgeyi ele geçirdi. Burada erzak sıkıntısı yaşamadan kış mevsimini geçirdi.

16. Daha önce [67] uyguladığı taktiklerde ısrar eden Fabius, Geronium'dan on *stadion* uzaklıkta¹⁶³ bir ordugâh kurdu. Hannibal ile aralarında Aufidus Nehri¹⁶⁴ bulunuyordu. [68] Bu arada Romalıların *dictator*lar için belirlemiş olduğu altı aylık süre sona ermekteydi. *Consuller* Servilius ve Atilius, görevlerini devralmak üzere ordugâha gelince Fabius Roma'ya geri döndü. [69] Hannibal ve Romalılar arasında kış boyunca sık çatışmalar yaşandı. Romalılar

ἐπικυδέστερα καὶ εὐθαρσέστερα ἦν.[70] ὁ δ' Ἀννίβας ἐπέστελλε μὲν αἰεὶ τὰ γιγνόμενα Καρχηδονίοις ὑπερεπαίρων, τότε δὲ ἀπολωλότων αὐτῷ πολλῶν ἠπόρει καὶ στρατιὰν ἦτει καὶ χρήματα.[71] οἱ δ' ἐχθροί, πάντα ἐπισκώπτοντες τὰ Ἀννίβου, καὶ τότε ὑπεκρίνοντο ἀπορεῖν, ὅτι τῶν νικῶντων οὐκ αἰτούντων χρήματα, ἀλλὰ πεμπόντων ἐς τὰς πατρίδας ὁ Ἀννίβας αἰτοίη, λέγων νικᾶν. οἷς οἱ Καρχηδόνιοι πεισθέντες οὔτε στρατιὰν ἔπεμπον οὔτε χρήματα.[72] καὶ ὁ Ἀννίβας ταυτ' ὀδυρόμενος ἔγραφεν ἐς Ἰβηρίαν Ἀσρούβα τῷ ἀδελφῷ, παρακαλῶν αὐτὸν ἀρχομένου θέρους μεθ' ὅσης δύναιτο στρατιᾶς καὶ χρημάτων ἐσβαλεῖν ἐς τὴν Ἰταλίαν καὶ πορθεῖν αὐτῆς τὰ ἐπέκεινα, ἵνα δηῶτο πᾶσα καὶ Ῥωμαῖοι κάμνοιεν ὑπ' αὐτῶν ἐκατέρωθεν.

17. Καὶ τάδε μὲν ἦν [73] περὶ Ἀννίβαν, Ῥωμαῖοι δέ, τῷ τε μεγέθει τῆς ἥττης τῆς Φλαμινίου καὶ Κεντηνίου περιαλοῦντες ὡς ἀνάξια σφῶν καὶ παράλογα καὶ ἀθρόα παθόντες καὶ τὸν πόλεμον ὅλως οὐ φέροντες ἔνδον ὄντα παρ' ἑαυτοῖς, ἄλλα τε κατέλεγον ἐκ Ῥώμης τέλη στρατιωτῶν τέσσαρα μετ' ὀργῆς ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν καὶ τοὺς συμμάχους πανταχόθεν ἡγειρον ἐς Ἰαπυγίαν.[74] ὑπάτους τε αἰροῦνται ἐκ μὲν δόξης πολεμικῆς Λεύκιον Αἰμίλιον, τὸν Ἰλλυριοῖς πολεμήσαντα, ἐκ δὲ δημοκοπίας Τερέντιον Οὐάρωνα, πολλὰ αὐτοῖς ἐκ τῆς συνήθους δοξοκοπίας ὑπισχνούμενον.[75] καὶ αὐτοὺς παραπέμποντες ἐξιόντας ἐδέοντο κρῖναι τὸν πόλεμον μάχη καὶ μὴ τὴν πόλιν ἐκτρύχειν χρόνῳ τε καὶ στρατείαις συνεχέσι καὶ εἰσφοραῖς καὶ λιμῷ καὶ ἀργίᾳ τῆς γῆς δηουμένης.[76] οἱ δέ, τὴν στρατιὰν τὴν ἐν Ἰαπυγίᾳ προσλαβόντες καὶ τὸ σύμπαν ἔχοντες πεζοὺς μὲν ἑπτακισμυρίους, ἵππέας δ' ἑξακισχιλίους, ἐστρατοπέδευον ἀμφὶ κώμῃ τινὶ καλουμένῃ Κάνναις. καὶ ὁ Ἀννίβας αὐτοῖς ἀντεστρατοπέδευε.[77] φύσει δ' ὦν φιλοπόλεμος ὁ Ἀννίβας καὶ οὐ ποτε φέρων ἀργίαν, τότε μάλιστα τῆς ἀπορίας αὐτὸν ἐνοχλόουσης, ἐξέτασσε συνεχῶς ἐς μάχην, δεδιώς, μὴ οἱ μισθοφόροι μεταθοῖντο διὰ τὴν ἀμισθίαν ἢ σκεδασθεῖεν ἐπὶ συλλογὴν ἀγορᾶς. καὶ ὁ μὲν οὕτω προικαλεῖτο τοὺς πολεμίους.

bu çatışmalarda daha başarılı ve rahat bir görüntü veriyorlardı. [70] Kartaca'ya gönderdiği raporlarda kendisini daima daha başarılı gösteren Hannibal, şimdi ağır kayıplar vermiş olduğu için asker ve para takviyesi talep etti. [71] Hannibal'ın Kartaca'daki tüm düşmanları onunla dalga geçmeye başladılar. Zafer kazanmış olanların para talep etmek yerine para gönderdiğini ve zafer kazandığını öne süren Hannibal'ın para talep etmesine anlam veremediklerini söylüyorlardı. Bu sözlere hak veren Kartacalılar, Hannibal'a ne ordu ne de para yardımı gönderdiler. [72] Bu karara tepki gösteren Hannibal, Iberia'da bulunan kardeşi Hasdrubal'a bir mektup yazarak toplayabildiği kadar asker ve parayla yaz başında İtalya'ya girmesini ve ülkenin diğer bölümünü talan etmesini istedi. Amacı İtalya'nın tamamında bir yıkım meydana getirmek ve her iki taraftan saldırıya uğrayan Romalıları sıkıntıya düşürmektir.

17. Hannibal bu meselelerle [73] uğraşırken Romalılar, Flaminus ve Centenius'un başına gelen büyük felaketler nedeniyle derin bir üzüntü yaşıyorlardı. Bu derece beklenmedik ve sayısız yenilgi Roma'nın onuruna yakışmıyordu. Savaşın kendi toprakları üzerinde sürmesi de onları bir hayli öfkeliyordu. Hannibal'a duydukları öfkeyle şehirden dört lejyon daha topladılar ve dört bir yandan gelen müttefikler ile birlikte Apulia'ya gönderdiler. [74] İlyrialılara karşı savaşarak askerî itibar kazanan Lucius Aemilius'u ve her daim popülist konuşmalar yaparak halkın gönlünü kazanan Terentius Varro'yu *consul* seçtiler.¹⁶⁵ [75] Onlara, savaşı bir meydan muharebesiyle sona erdirmeleri için yalvardılar ve şehirden uğurladılar. Sürekli asker sağlama, vergi ödeme, açlık ve tarlaların tahribata uğraması nedeniyle şehrin daha fazla yıpranmasını istemiyorlardı. [76] *Consuller*, toplamda yetmiş bin piyade ile altı bin süvariden oluşan Apulia'daki ordunun komutasını aldılar ve Cannae adlı bir köyün yakınlarında kamp kurdular. Hannibal da kampını onların karşısına kurmuştu. [77] Savaşçı bir karakteri vardı ve hareketsiz kalmaya dayanamıyordu. Şimdi üstüne bir de erzak sıkıntısı yaşamaya başlayınca ordusuna sürekli savaş düzeni aldırdı. Paralı askerlerin ödeme alamadıkları için orduyu terk etmelerinden ya da erzak toplarken dağılmalarından da korkuyordu. İşte bu nedenlerle düşmana meydan okumayı sürdürdü.

18. Γνώμη δὲ [78] τῶν ὑπάτων ἦν, Αἰμιλίου μὲν, ὑπομένειν ἐκτρύχοντας Ἀννίβαν, οὐ δυνησόμενον ἀντέχειν ἐπὶ πολὺ διὰ τὴν ἀπορίαν, μηδὲ διὰ χειρὸς ἐρχεσθαι γεγυμνασμένῳ πολέμοις καὶ εὐτυχίαις ἀνδρὶ καὶ στρατῷ, Τερεντίου δ', οἷα δημοκόπου, μνημονεύειν ὧν ὁ δῆμος ἐξιούσιν ἐνετέλλετο, καὶ κρῖναι τὴν μάχην ὁξέως. [79] τούτοις Αἰμιλίῳ μὲν προσετίθετο Σερουίλιος, ὁ πέρυσιν ὕπατος ἔτι παρῶν, Τερεντίῳ δέ, ὅσοι τε ἀπὸ βουλῆς καὶ τῶν καλουμένων ἱππέων ἡγοῦντο τῆς στρατιᾶς. [80] ἀντεχόντων δ' ἔτι τῶν ἐτέρων ὁ Ἀννίβας τοῖς χορτολογοῦσιν αὐτῶν ἢ ξυλευομένοις ἐπιτιθέμενος ὑπεκρίνετο ἡττᾶσθαι καὶ περὶ ἐσχάτην ποτὲ φυλακὴν ἐκίνει τὸ πλῆθος ὥς ἀναζευγνύς. [81] ὁ δὲ Τερέντιος ἰδὼν ἐξῆγε τὴν στρατιάν ὥς ἐπὶ φεύγοντα τὸν Ἀννίβαν, ἀπαγορεύοντος αὐτῷ καὶ τότε τοῦ Αἰμιλίου. [82] ὥς δ' οὐκ ἔπειθεν, οἰωνίζετο ὁ Αἰμίλιος ἐφ' ἑαυτοῦ, καθάπερ εἰώθασιν, καὶ πέμψας ὁδεύοντι ἤδη τῷ Τερεντίῳ τὴν ἡμέραν ἀπαίσιον ἔλεγεν εἶναι. ὁ δ' ἐπανήκει μὲν, αἰδούμενος οἰωνοῖς ἀπειθῆσαι, τὰς δὲ κόμας ἐν ὄψει τῆς στρατιᾶς ἐτίλλετο καὶ χαλεπῶς ἔφερεν ὥς τὴν νίκην ἀφηρημένος ὑπὸ ζηλοτυπίας τοῦ συνάρχου, καὶ τὸ πλῆθος αὐτῷ συνηγανάκει.

19. Ἀννίβου δ', [83] ἐπεὶ τῆς πείρας ἐξέπιπτεν, αὐτίκα εἰς τὸ στρατόπεδον ἐπανελθόντος καὶ τὴν ὑπόκρισιν ἐκφάναντος, οὐδὲ τοῦτ' ἐδίδασκε τὸν Τερέντιον πάνθ' ὑπονοεῖν τὰ Ἀννίβου, ἀλλ', ὥς εἶχεν, ἐν τοῖς ὅπλοις ἐς τὸ στρατήγιον ἐσδραμών, παρόντων ἔτι τῶν τε ἀπὸ βουλῆς καὶ ταξιάρχων καὶ χιλιάρχων, ἡτιᾶτο περὶ τῶν οἰωνῶν τὸν Αἰμίλιον προφασίσασθαι καὶ νίκην φανεράν ἀφελῆσθαι τὴν πόλιν, ὀκνοῦντα ὑπὸ δειλίας ἢ οἱ φθονοῦντα διὰ ζηλοτυπίαν. [84] οὕτω δ' αὐτοῦ βοῶντος ὑπὸ ὀργῆς ἡ στρατιὰ περιεστῶσα τὴν σκηνὴν ἐπήκουε, καὶ τὸν Αἰμίλιον ἐβλασφήμουν. ὁ δὲ πολλὰ μὲν εἶπεν τοῖς ἔνδον συμφέροντα μάτην, Τερεντίῳ δὲ πλὴν Σερουιλίου τῶν ἄλλων συντιθεμένων εἶξε. καὶ τῆς ἐπιούσης ἐξέτασεν αὐτὸς ἡγούμενος· παρεχάρι γάρ ὁ Τερέντιος. [85] Ἀννίβας δ' ἦσθετο· καὶ τότε μὲν οὐκ ἐπεξῆλθεν (οὐ γάρ πω πρὸς μάχην διετέτακτο), τῇ δ' ἐπιούσῃ κατέβαινον ἐς τὸ πεδῖον ἐκάτεροι,

18. *Consullerin* [78] farklı düşünceleri vardı: Aemilius, askerî başarılarla alışkın bir komutan ve ordunun karşısına çıkmak yerine, onları oyalayarak yıpratmayı planlıyordu; zira erzak sıkıntısı yaşayan Hannibal'ın uzun süre dayanamayacağı kanaatindeydi. Öte yandan Terentius, tıpkı bir halk önderi gibi, halkın şehirden ayrılırken verdiği emirleri ve kesin bir şekilde savaşa girilmesi gerektiğini hatırlattı. [79] Hâlâ orada bulunan önceki yılın *consulü* Servilius, Aemilius'u desteklerken tüm senatörler ve ordunun süvari komutanları Terentius'tan yana tavır almıştı. [80] İki taraf bu konu üzerine tartışma hâlindeyken erzak ve odun arayışına çıkmış olan Romalılara saldıran Hannibal, yenilgiye uğramış gibi davrandı ve son nöbetin ardından sanki geri çekiliyormuşçasına ordusunu harekete geçirdi. [81] Bunu gören Terentius, kaçmakta olan Hannibal'ın peşine takılmak üzere ordusunu yola çıkardı. Aemilius bu olayda da Terentius'a engel olmaya çalıştı, [82] fakat onu ikna edemedi. Bunun üzerine, Roma geleneğine uygun olarak kehanetlere başvurdu ve yola çıkmaya hazırlanan Terentius'a günün uğurlu olmadığına dair haber yolladı. Kehanetleri reddetmekten çekinen Terentius geri dönmek zorunda kaldı ve meslektaşının kıskançlığı yüzünden zaferi elinden kaçırdığını düşünerek tüm ordunun gözü önünde öfkeyle saçlarını yoldu. Ordu da onun bu öfkesini paylaşıyordu.

19. Girişimi başarısız olan [83] Hannibal hızla ordugâhına döndü ve böylece hilesini açığa vurmuş oldu. Ancak bu durum Terentius'un, Hannibal'ın her hareketine şüpheyle yaklaşmasına neden olmadı. Silahlarıyla birlikte ordugâha döndüğünde senatörlerin, *centurioların* ve *tribunusların* huzurunda Aemilius'u kehanetleri bahane olarak ileri sürmekle suçladı. Onun, ya korkaklığından ya da kendisine yönelik kıskançlığından dolayı şehri kesin bir zaferden mahrum bırakmaya çalıştığına dikkat çekiyordu. [84] Çadırın dışında onun bu öfke dolu haykırışlarını duyan ordu da Aemilius'a hakaretler savurmaya başladı. Aemilius bu hareketinin içeridekilerin yararına olduğuna dair pek çok şey söyledi, fakat Servilius dışındaki herkes Terentius'tan yana tavır almış olduğu için söylediklerinin hiçbir faydası olmadı ve sonunda pes etti. Ertesi gün Terentius komutan olarak orduyu düzene soktu, Aemilius tüm yetkiyi kendisine bırakmıştı. [85] Olayları gözlemleyen Hannibal hemen harekete geçmedi, çünkü henüz savaş hazırlıklarını tamamlamamıştı. Ertesi gün her iki taraf da düzlüğe indi.

Ῥωμαῖοι μὲν ἐς τρία τεταγμένοι, μικρὸν ἀπ' ἀλλήλων διεστῶτες, καὶ μέρος ἕκαστον αὐτῶν εἶχε τοὺς πεζοὺς ἐν μέσῳ, τοὺς δὲ ψιλοὺς καὶ ἱππέας ἐκατέρωθεν. [86] στρατηγοὶ δ' ἐφεισπήκεσαν τῷ μέσῳ μὲν Αἰμίλιος, τῷ δὲ λαίῳ Σερουίλιος, Τερέντιος δὲ τοῖς ἐπὶ δεξιᾷ, χιλίους ἀμφ' αὐτὸν ἕκαστος ἔχων ἱππέας ἐπειλεγμένους ἐπικουρεῖν, ὅπη τι πονοίη. οὕτω μὲν ἐτάξαντο Ῥωμαῖοι·

20. Ὁ δ' Ἀννίβας [87] πρῶτα μὲν, εἰδὼς περὶ μεσημβρίαν εὖρον ζοφώδη τὸν χῶρον ἐξ ἔθους ἐπιπνέοντα, προύλαβεν, ὅπη κατὰ νώτου τὸ πνεῦμα ἔμελλεν ἔξειν· ἔπειτ' ἐς ὄρος περίφυτον καὶ φαραγγῶδες ἱππέας προενήδρευσεν καὶ ψιλοὺς, οἷς εἴρητο, ὅταν αἱ φάλαγγες ἔργων ἔχωνται καὶ τὸ πνεῦμα ἐπῇ, κατόπιν γίγνεσθαι τῶν πολεμίων. [88] ἄνδρας τε πεντακοσίους Κελτίβηρας ἐπὶ τοῖς μακροῖς ξίφεσιν ὑπὸ τοῖς χιτῶσιν ἄλλα ξίφη βραχύτερα περιέζωσεν, οἷς ἔμελλεν αὐτός, ὅτε δέοι χρῆσθαι, σημαίνειν. [89] σύμπασαν δὲ τὴν στρατιὰν κάκεινος ἐς τρία διήρει καὶ τοὺς ἱππέας τοῖς κέρασιν ἐπέτασεν ἐκ μεγάλων διαστημάτων, εἰ δύναιντο κυκλώσασθαι τοὺς πολεμίους. [90] ἐπέστησε δὲ τῷ μὲν δεξιῷ Μάγωνα τὸν ἀδελφόν, τῷ δὲ ἐτέρῳ τὸν ἀδελφιδοῦν Ἄνωνα· τὸ δὲ μέσον αὐτὸς εἶχεν κατὰ δόξαν Αἰμιλίου τῆς ἐμπειρίας. [91] δισχίλιοι τε ἱππεῖς ἐπίλεκτοι παρέθεον αὐτῷ, καὶ Μαάρβαλ, ἐτέρους ἔχων χιλίους, ἐφήδρευεν, ὅπη τι πονούμενον ἴδοι. καὶ τάδε πράσσων ἐς δευτέραν παρέτεινεν ὥραν, ἵνα τὸ πνεῦμα θάσσον ἐπέλθοι.

21. Γενομένων δὲ [92] πάντων εὐτρεπῶν ἐκατέροις οἱ στρατηγοὶ διέθεον παρακαλοῦντες αὐτοὺς καὶ ὑπεμίμησκον οἱ μὲν γονέων τε καὶ παιδῶν καὶ γυναικῶν καὶ τῆς προγεγεννημένης ἡττης, ὡς ἐν τῇδε τῇ μάχῃ περὶ σωτηρίας κριθησομένους, ὁ δ' Ἀννίβας τῶν τε προγεγονότων ἐπὶ τοῖσδε τοῖς ἀνδράσι κατορθωμάτων καὶ ὡς αἰσχρὸν ἡττᾶσθαι τῶν ἡττημένων. [93] ἐπεὶ δ' αἱ τε σάλπιγγες ἤχησαν καὶ αἱ φάλαγγες ἐβόησαν, πρῶτον μὲν αὐτῶν οἱ τοξόται καὶ σφενδονῆται καὶ λιθοβόλοι προδραμόντες ἐς τὸ μέσον ἀλλήλων κατῆρχον, μετὰ δὲ τούτους αἱ φάλαγγες ἐχώρουν ἐπὶ τὸ ἔργον, φόνος τε καὶ πόνος ἦν πολὺς ἐκθύμως ἀγωνιζομένων ἐκατέρων. [94] ἐν ᾧ

Romalılar, aralarında kısa boşluklar olan üç ayrı bölüm hâlinde yan yana dizilmişlerdi. Her bir bölümde ortada piyadeler, kanatlarda ise hafif silahlı birlikler ile süvariler konuşlandırılmıştı. [86] Aemilius merkezi, Servilius sol kanadı, Terentius ise sağ kanadı komuta etmek üzere yerini almıştı. Ayrıca her komutan, diğer bölümlerde çıkacak olası sıkıntılarda yardıma göndermek üzere bin seçkin süvariye sahipti. Romalıların savaş düzeni işte bu şekildedeydi.

20. Hannibal [87] daha önce o bölgede genellikle öğle vakitlerinde gözleri kör eden bir doğu rüzgârı estiğini gözlemlemişti. Bunu göz önünde bulundurarak rüzgârı arkasına alacak bir pozisyon seçti. Ardından, uçurumlarla dolu ağaçlık bir tepeye süvariler ile hafif silahlı birlikler yerleştirdi ve bunlara iki taraf çarpışma hâlindeyken rüzgâr esmeye başladığında düşmana arkadan saldırımları için emir verdi. [88] Beş yüz Keltiberialı adama, standart kılıçlarına ek olarak, kendisi işaret verdiğinde kullanmaları için pelerinlerinin altına sakladıkları kısa kılıçlar verdi. [89] Ordusunu üç bölüme ayırdı ve kanatlara süvariler yerleştirdi; düşmanı kuşatabilme ihtimallerini göz önünde bulundurarak onları en uç noktalara göndermişti. [90] Sağ kanadın komutasını kardeşi Mago'yu bırakırken sol kanada yeğeni Hanno'yu yerleştirdi. Deneyimli Aemilius'un itibarı nedeniyle merkezin komutasını da kendisi aldı. [91] İki bin seçkin süvariye kendi yanına alırken zor durumdaki birliklerin yardımına koşmaları için diğer bin tanesini Maharbal'la birlikte yedekte tuttu. Bu düzenlemeleri yaptıktan sonra, rüzgârın geleceği süreyi kısaltmak adına ikinci saate kadar beklemeye koyuldu.

21. Her iki tarafta da [92] tüm hazırlıklar tamamlandığında komutanlar hatları gezerek askerleri cesaretlendirdiler. Romalı komutanlar adamlarına annelerini, babalarını, çocuklarını, eşlerini ve geçmişte almış oldukları yenilgileri hatırlatıyor, bu savaşın güvenliklerini tayin edeceğini anlatıyordu. Hannibal ise bu adamlara karşı geçmişte kazanmış oldukları başarıları hatırlatıyor, mağlup adamlar tarafından yenilgiye uğratılmanın utanç verici bir durum olacağını söylüyordu. [93] Savaş trompetleri çalındığında saflar birden çığlıklar atmaya başladı. İlk olarak okçular, sapancılar ve taş atıcılar çarpışmaya girmek üzere ortaya doğru atıldı. Onların ardından *phalanx*lar harekete geçti. Her iki taraf da büyük bir cesaretle çarpışmayı sürdürürken pek çok kayıp verdi ve yaralar aldı. [94] Hannibal,

σημαίνει μὲν ὁ Ἀννίβας τοῖς ἵππευσι κυκλοῦσθαι τὰ κέρατα τῶν ἐχθρῶν, οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἵππεῖς ὀλιγώτεροι τῶν πολεμίων ὄντες ἀντιπαρῆγον αὐτοῖς καὶ τὴν τάξιν ἐκτείναντες ἐπὶ λεπτόν ἡγωνίζοντο ὅμως ὑπὸ προθυμίας, καὶ μάλισθ' οἱ τὸ λαιὸν ἔχοντες ἐπὶ τῇ θαλάσῃ. [95] Ἀννίβας δὲ καὶ Μαάρβαλ ὁμοῦ τοὺς περὶ σφᾶς ἐπῆγον ἀπλέτῳ <κραυγῇ> καὶ βαρβαρικῇ, νομίσαντες ἐκπλήξειν τοὺς ἐναντίους. οἱ δὲ καὶ τούτους εὐσταθῶς καὶ ἀκαταπλήκτως ὑπέμενον.

22. Διαπιπτούσης [96] δὲ καὶ τῆσδε τῆς πείρας ὁ Ἀννίβας τὸ σημεῖον ἐπῆρε τοῖς Κελτίβηρσι τοῖς πεντακόσιοις· οἱ δὲ τῆς τάξεως ἐκδραμόντες ἐς τοὺς Ῥωμαίους μετετίθεντο καὶ τὰς ἀσπίδας αὐτοῖς καὶ τὰ δόρατα καὶ τὰ ξίφη τὰ φανερά ὥρεγον ὥσπερ αὐτομολοῦντες. [97] καὶ ὁ Σερουίλιος αὐτοὺς ἐπαινέσας τὰ μὲν ὄπλα αὐτῶν αὐτίκα παρείλεν, ἐν δὲ μόνοις, ὡς ᾤετο, τοῖς χιτῶσιν ἔστησεν ὀπίσω. οὐ γὰρ ἐδοκίμαζε καταδεῖν αὐτομόλους ἐν ὄψει πολεμίων οὐδ' ὑπώπτευν, ἐν χιτῶσι μόνοις ὀρῶν, οὐδὲ καιρὸς ἦν ἐν τοσῶδε πόνῳ. [98] σπεῖραι δ' ἕτεραι Λιβύων προσεποιήσαντο φεύγειν ἄχρι τῶν ὀρῶν, ἀναλαλάξασαι μέγα. σύμβολον δ' ἦν ἡ βοή τοῖς ἐν ταῖς φάραξι κεκρυμμένοις ἀναστρέφειν ἐς τοὺς διώκοντας. [99] καὶ εὐθὺς οἱ τε ψιλοὶ καὶ ἵππεῖς ἐκ τῆς ἐνέδρας ἐξεφαίνοντο, καὶ τὸ πνεῦμα κατέβαινε πολὺ καὶ ζοφῶδες, ἐς τὰς Ῥωμαίων ὄψεις μετὰ κονιορτοῦ φερόμενον· ὁ καὶ μάλιστα αὐτοὺς ἐκώλυε προορᾶν τοὺς πολεμίους. [100] τὰ τε βέλη Ῥωμαίοις μὲν πάντα ἀμβλύτερα διὰ τὴν ἀντίπνοίαν ἦν, τοῖς δ' ἐχθροῖς ἐπιτυχῇ, τοῦ πνεύματος τὴν βολὴν συνωθοῦντος. οἱ δὲ οὔτε ἐκκλίνειν αὐτὰ προορῶντες οὔτ' ἀφιέναι καλῶς δυνάμενοι σφίσι τε αὐτοῖς περιπταῖοντες ἤδη ποικίλως ἐθορυβοῦντο.

23. Τότε δὴ τὸν [101] καιρὸν ὀρῶντες τὸν ἐπηγγελμένον σφίσιν οἱ πεντακόσιοι, τὰ ξίφη τὰ βραχύτερα ἐκ τῶν κόλπων ἐπισπᾶσαντες, πρῶτους ἀνήρουν, ὧν ἦσαν ὀπίσω, μετὰ δ' ἐκείνους, ἀρπάσαντες αὐτῶν τὰ ξίφη τὰ μείζω καὶ τὰς ἀσπίδας καὶ τὰ δόρατα, πᾶσιν ἐνέπιπτον καὶ μετεπήδων ἀφειδῶς· καὶ φόνον εἰργάζοντο πλεῖστον οὗτοι μάλιστα, ἅτε πάντων ὄντες ὀπίσω. [102] τό τε κακὸν ἤδη πολὺ τοῖς

süvarilerine düşman kanatlarının etrafını sarmaları için talimat verdi. Düşman kuvvetlerinden sayıca az olan Roma süvarileri, hatlarını incelterek ve uzatarak bu hamleye karşılık vermeye çalıştılar. Aynı zamanda büyük bir gayretle savaşmayı sürdürüyorlardı; özellikle de deniz tarafında konumlanmış olan sol kanattakiler. [95] Bu sırada Hannibal ve Maharbal, yanlarında tuttukları süvarileri aynı anda savaşa sürdüler. Bu süvariler, düşmanları korkutacaklarını düşünerek barbarca çılgınlık atıyorlardı. Fakat Romalılar, bunlara karşı kendilerinden emin bir şekilde ve korkusuzca yerlerini korumaya devam ettiler.

22. Bu hamle [96] başarısız olunca Hannibal, beş yüz Keltiberialı'ya işaret verdi. Bu adamlar savaş meydanını terkederek Romalılara doğru koştular ve sanki teslim oluyormuşçasına kalkanlarını, mızraklarını ve kullandıkları kılıçları uzattılar. [97] Servilius onları övgüyle karşıladı ve silahlarını toplayıp yalnızca pelerinleriyle –kendisi böyle düşünüyordu- arka tarafa yerleştirdi. Kaçakları düşmanların gözü önünde zincire vurmanın doğru bir hareket olmayacağını düşünüyordu. Ayrıca sadece kıyafetleriyle gördüğü bu adamlara dair herhangi bir şüphesi yoktu ve mücadele sürmekteyken bununla uğraşmaya zaman ayıramazdı. [98] Bu sırada bazı Afrikalı askerler büyük bir haykırıyla tepelere doğru koşarak kaçıyormuş gibi davrandı. Bu haykırıları, tepelerde saklanan adamların kendilerini kovalayanlara saldırmaları için bir işaretti. [99] Bunun üzerine tepedeki hafif silahlı askerler ve süvariler derhâl yerlerinden fırladılar. Tam bu esnada şiddetli ve kör edici bir rüzgâr esmeye başlamış, tozları Romalıların gözlerine taşımıştı. Bu durum düşmanları görmelerini büyük ölçüde engelliyordu. [100] Kendi fırlattıkları oklar rüzgâra karşı etkisiz kalırken, arkalarından esen rüzgârın desteğini alan düşman atıcıları hedeflerini rahatlıkla vuruyorlardı. Göremedikleri oklardan kaçamayan ve kendi oklarını etkili bir şekilde fırlatamayan Romalılar tökezlemeye başladılar ve büyük bir kargaşa yaşadılar.

23. İşte o vakit [101] beklenen fırsatın geldiğini gören beş yüz Keltiberialı, kıyafetlerinin kıvrımlarından çıkardıkları kısa kılıçlarla hemen önlerindeki adamları öldürdüler. Bunun ardından uzun kılıçları, kalkanları ve mızrakları kaparak bir adamdan diğerine saldırdılar ve acımasızca hepsini katlettiler. Tüm savaş alanının en arkasında yer aldıkları için büyük bir katliama neden olmuşlardı. [102] Romalılar birçok yönden

Ῥωμαίοις καὶ ποικίλον ἦν, πονουμένοις μὲν ὑπὸ τῶν ἐναντίων, κεκυκλωμένοις δ' ὑπὸ τῆς ἐνέδρας, ἀναιρουμένοις δ' ὑπὸ τῶν ἀναμειγμένων. οὐδ' ἐπιστρέψαι πρὸς αὐτοὺς ἐδύναντο διὰ τοὺς ἐπικειμένους σφίσιν ἐκ μετώπου· οὐδ' ἐπεγίγνωσκον ἔτι αὐτοὺς εὐμαρῶς, Ῥωμαϊκὰς ἀσπίδας ἔχοντας. [103] ὑπὲρ ἅπαντα δ' αὐτοὺς ὁ κονιορτὸς ἠνώχλει, καὶ οὐκ εἶχον οὐδ' εἰκάσαι τὸ συμβαῖνον, ἀλλ' οἷον ἐν θορύβῳ καὶ φόβῳ πάντα πλείω νομίζοντες εἶναι καὶ τὰς ἐνέδρας οὐ τοσαύτας οὐδὲ τοὺς πεντακοσίους εἰδότες, ὅτι ἦσαν πεντακόσιοι, ἀλλὰ ὅλον σφῶν τὸ στρατόπεδον ὑπὸ ἱππέων καὶ αὐτομόλων ἡγούμενοι κεκυκλῶσθαι, τραπέντες ἔφευγον ἀκόσμως, [104] πρῶτοι μὲν οἱ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ, καὶ ὁ Τερέντιος αὐτοῖς ἐξῆρχε τῆς φυγῆς, μετὰ δ' ἐκείνους οἱ τὸ λαιὸν ἔχοντες, ὧν ὁ Σερουίλιος ἡγούμενος πρὸς τὸν Αἰμίλιον διέδραμεν· καὶ περὶ αὐτοὺς ἦν, ὅσον ἄριστον ἱππέων τε καὶ πεζῶν, ἀμφὶ τοὺς μυρίους.

24. Καταθορόντες δ' ἀπὸ [105] τῶν ἵππων οἱ στρατηγοὶ καὶ μετ' αὐτοὺς, ὅσοι ἄλλοι ἦσαν ἐπὶ ἵππων, ἐπεζομάχουν τοῖς ἱππεὺσιν τοῖς Ἀννίβου κεκυκλωμένοι. καὶ πολλὰ μὲν ἐξ ἐμπειρίας σὺν εὐψυχίᾳ καὶ ἀπονοίᾳ λαμπρὰ ἔδρασαν, ἐμπίπτοντες σὺν ὀργῇ τοῖς πολεμίοις, πανταχόθεν δ' ἀνηροῦντο, περιτρέχοντος αὐτοὺς τοῦ Ἀννίβου καὶ τοὺς ἰδίους ὅτε μὲν ἐξοτρύνοντος καὶ παρακαλοῦντος τὸ λείψανον τῆς νίκης ἐκπονήσαι, ὅτε δ' ἐπιπλήσσοντός τε καὶ ὀνειδίζοντος, εἰ τὸ πλῆθος νενικηκότες ὀλίγων οὐ περιέσσονται. [106] Ῥωμαῖοι δ', ἕως μὲν αὐτοῖς ὁ Αἰμίλιος καὶ ὁ Σερουίλιος περιῆσαν, πολλὰ δρώντες τε καὶ πάσχοντες ὅμως ὑπέμενον ἐν τάξει· ἐπεὶ δ' ἔπεσον αὐτῶν οἱ στρατηγοί, διὰ μέσων βιαζόμενοι τῶν ἐχθρῶν μάλα καρτερῶς κατὰ μέρη διέφευγον, [107] οἱ μὲν, ἔνθαπερ οἱ πρὸ αὐτῶν ἐπεφεύγεσαν, ἐς τὰ στρατόπεδα δύο ὄντα· καὶ σύμπαντες οἷδε ἐγένοντο ἀμφὶ τοὺς μυρίους καὶ πεντακισχιλίου, οἷς ὁ Ἀννίβας φυλακὴν ἐπέστησε· οἱ δὲ ἐς Κάννας, περὶ δισχιλίους, καὶ παρέδωκαν ἑαυτοὺς οἷδε οἱ δισχίλιοι τῷ Ἀννίβᾳ. ὀλίγοι δ' ἐς Κανύσιον διέδρασαν, καὶ οἱ λοιποὶ κατὰ μέρος ἐσκεδάσθησαν ἀνὰ τὰς ὕλας.

büyük sıkıntıların içine düşmüşlerdi. Merkezden karşılarına çıkanlarla mücadele etmeye çalışırken bir tuzakla kuşatma altına alınmış ve saflarının arasına karışmış düşmanlar nedeniyle ağır kayıplar vermişlerdi. Merkezdekiler düşman baskısı nedeniyle diğerleriyle ilgilenemediler. Ayrıca Roma kalkanları taşıyan Keltiberialı düşmanlarını kolayca ayırt edemiyorlardı. [103] Fakat onları en fazla zorlayan şey, kafalarını karıştıran ve olayları tahmin etmelerini bile engelleyen toz bulutuydu. Kargaşa ve korkunun hâkim olduğu zamanlarda olduğu gibi her şeyin son derece kötü olduğunu düşünüyorlardı. Tuzağın aslında o kadar büyük olmadığını ve beş yüz kişinin gerçekten de beş yüz kişi olduğunu bilmiyorlardı. Aksine tüm ordunun süvariler ve kaçaklar tarafından kuşatma altına alınmış olduğunu düşünüyorlardı. Böylece bir manevra yaptılar ve düzensiz şekilde kaçışa geçtiler. [104] Öncelikle sağ kanattakiler ve onları komuta etmekte olan Terentius kaçmaya başlamıştı. Onların ardından sol kanattaki askerler geldi. Sol kanadın komutasındaki Servilius hızla Aemilius'un yanına gitti. Etraflarında seçkin süvari ve piyadelerinden toplam on bin asker toplanmıştı.

24. Komutanlar ve [105] onlarla birlikte diğer tüm atlı adamlar atlarından indiler ve etraflarını saran Hannibal'ın süvarilerine karşı yaya olarak savaştılar. Öfkeyle düşmanın üzerine saldırdıklarında cesaretleri ve çaresizlik içinde savaşmaları nedeniyle pek çok başarı elde ettiler, ancak sonunda her taraftan kayıp vermeye başladılar. Etraflarında dolaşan Hannibal kendi adamlarına sesleniyor, zafere ulaşmak için kalan son hamleyi yapmalarını istiyordu. Daha büyük kuvvetleri yenmelerine rağmen bu küçük grubu yenemedikleri için öfkeleniyor ve onları azarlıyordu. [106] Aemilius ve Servilius ayakta kaldığı sürece Romalılar yerlerini korudular. Pek çok şey başardılar, fakat aynı zamanda kayıplar da verdiler. Komutanları ölünce düşman hatları arasından büyük bir kararlılıkla geçmeye çalıştılar ve gruplar hâlinde kaçtılar. [107] Bazıları daha önce kaçanların sığınmış olduğu iki kampa gitti. Kaçanlar toplamda yaklaşık on beş bin kişiydi. Hannibal bunların başına muhafızlar yerleştirdi. Cannae'ye sığınmış olan iki bin kadar kaçak daha sonra Hannibal'a teslim oldu. Pek azı Canusium'a kaçabildi ve geriye kalanlar gruplar hâlinde ormanlara dağıldı.

25. Τοῦτο τέλος ἦν [108] τῆς ἐπὶ Κάνναις Ἀννίβου τε καὶ Ῥωμαίων μάχης, ἀρξαμένης μὲν ὑπὲρ ὥραν δευτέραν, ληξάσης δὲ πρὸ δύο τῆς νυκτὸς ὥρων, οὐσης δ' ἔτι νῦν ἀοιδίου Ῥωμαίοις ἐπὶ συμφορᾷ· [109] ἀπέθανον γὰρ αὐτῶν ἐν ταῖσδε ταῖς ὥραις πεντακισμύριοι, καὶ ζώντων ἐλήφθη πολὺ πλῆθος ἀπὸ τε τῆς βουλῆς πολλοὶ παρόντες ἐτελεύτησαν, καὶ ἐπ' αὐτοῖς ταξίαρχοί τε πάντες καὶ λοχαγοὶ καὶ τῶν στρατηγῶν αὐτῶν οἱ ἄριστοι δύο. ὁ δὲ φραυλότατός τε καὶ τῶν συμφορῶν αἴτιος ἀρχομένης τῆς τροπῆς ἐπεφεύγει [110] καὶ Ῥωμαῖοι δύο ἔτεσιν ἤδη περὶ τὴν Ἰταλίαν Ἀννίβα πολεμοῦντες ἀπολωλέκεσαν ἀνδρῶν ιδίων τε καὶ συμμάχων ἐς δέκα μυριάδας.

26. Ἀννίβας δὲ [111] νίκην ἀρίστην τε καὶ σπάνιον ἐξενεγκάμενος ἡμέρας μιᾶς στρατηγήμασι τέσσαρσι, τοῦ τε πνεύματος τῇ φορᾷ καὶ τοῖς ὑποκριθεῖσιν αὐτομολεῖν καὶ τοῖς προσποιοθεῖσι φεύγειν καὶ τοῖς ἐν μέσαις ταῖς φάραξι κεκρυμμένοις, εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ἔργου τοὺς πεσόντας ἐπῆει, θεώμενος δὲ τῶν φίλων τοὺς ἀρίστους ἀνηρημένους ὥμωξε καὶ δακρύσας εἶπεν οὐ χρήζειν ἑτέρας τοιαύτης νίκης. [112] ὁ καὶ Πύρρον φασὶν εἰπεῖν πρὸ αὐτοῦ, τὸν Ἡπείρου βασιλέα, Ῥωμαίων κάκεῖνον ἐν Ἰταλίᾳ κρατοῦντα σὺν ὁμοίᾳ ζημίᾳ. [113] τῶν δὲ φυγόντων ἐκ τῆς μάχης οἱ μὲν ἐν τῷ μείζονι στρατοπέδῳ στρατηγὸν αὐτῶν ἐσπέρας ἐλόμενοι Πούπλιον Σεμπρώνιον ἐβίασαντο τοὺς Ἀννίβου φύλακας, ὕπνου καὶ κόπου πλήρεις ὄντας, καὶ διέδραμον ἐς Κανύσιον περὶ μέσας νύκτας ἀμφὶ τοὺς μυρίους, οἱ δ' ἐν τῷ βραχυτέρῳ πεντακισχίλιοι τῆς ἐπιούσης ἡμέρας ἐλήφθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου. [114] Τερέντιος δὲ στρατὸν ἀγείρας τοὺς διεσπασμένους ἐπειρᾷτο παραθαρρύνειν καὶ στρατηγὸν αὐτοῖς ἐπιστήσας τῶν χιλιάρχων τινὰ Σικιπίωνα ἐς Ῥώμην διέδραμεν.

27. Ἡ δὲ πόλις, [115] ἀπαγγελθείσης τῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐθρήνουν τε τοὺς οἰκείους ἀνακαλοῦντες καὶ σφᾶς ὥς αὐτίκα ἀλωσομένους ὠλοφύροντο, αἱ δὲ γυναῖκες ἰκέτευον ἐν τοῖς ἱεροῖς μετὰ τῶν τέκνων λῆξαι ποτε τὰς συμφορὰς τῇ πόλει, οἱ δ' ἄρχοντες θυσίαις τε καὶ εὐχαῖς ἰλάσκοντο τοὺς θεούς, εἰ τι μῆνιμα ἐνοχλεῖ,

25. Böylece [108] Hannibal ile Romalılar arasında gerçekleşen Cannae Savaşı sona ermiş oldu. Günün ikinci saatinde başlayıp gece olmadan iki saat önce tamamlanmıştı. Günümüzde Romalılar için hâlâ büyük bir felaket olarak anılıyor. [109] Zira o birkaç saat içinde elli bin kişi ölmüş, sağ kalanların çoğu esir düşmüştü. Orada bulunan pek çok senatör, tüm *tribunus militum*lar, *centuriolar* ve en cesur iki komutan öldürülmüştü. Fakat içlerinden en önemsizi ve bu felaketin sorumlusu,¹⁶⁶ bozgunun hemen başında kaçmıştı. [110] İtalya topraklarında Hannibal'a karşı yürütülen bu savaşın ikinci yılında, Romalılar hem kendi kuvvetlerinden hem de müttefiklerden daha şimdiden yaklaşık yüz bin adam kaybetmişlerdi.

26. Hannibal [111] bu muhteşem ve ender rastlanacak zaferi tek bir günde dört ayrı hile kullanarak elde etmişti: rüzgârın hareketi, Keltiberialıların yalandan teslimiyeti, sahte kaçış ve geçitlerde saklanan adamlar. Savaşın hemen ardından ölüleri incelemeye gitti ve en iyi dostlarının öldürüldüğünü görünce haykırarak ağlamaya başladı. Gözyaşları içinde bir daha böylesine bir zafer istemediğini söylüyordu. [112] Vaktiyle İtalya'da benzer kayıplarla Romalıları yenen Epeiros kralı Pyrrhos'un da aynı şeyi söylediğini anlatırlar. [113] Savaştan kaçıp iki kamptan daha büyük olanına sığınmış olan askerler, akşam olunca komutanları olarak Publius Sempromius'u¹⁶⁷ seçtiler ve Hannibal'ın yorgun ve uykusuz muhafızlarını aşmaya çalıştılar. Yaklaşık on bin kişilik bu grup gece yarısı Canusium'a ulaşmayı başardı. Fakat daha küçük olan kamptaki beş bin kişi, ertesi gün Hannibal tarafından ele geçirildi. [114] Terentius, üzgün askerleri cesaretlendirerek orduyu yeniden toparlamaya çalışıyordu. Daha sonra *tribunus militum*lardan biri olan Scipio'yu¹⁶⁸ ordunun başında bırakarak hızla Roma'ya gitti.

27. Felaket haberi [115] şehre ulaştığında halk yollara doluşup akrabalarının isimlerini haykırarak ağıtlar yakmaya başladı. Yakın zamanda kendilerinin de düşmanın eline geçeceğini düşünerek feryat ediyorlardı. Kadınlar, çocuklarıyla birlikte tapınaklara gidip şehrin başına gelen felaketin sona ermesi için tanrılara yalvarıyorlardı. *Magistratus*lar, tanrıları yatıştırmak adına kurbanlar sunuyor, öfkelerinin bir nedeni varsa başlarına gelenlerle yeteri kadar acı çekmiş

κορεσθῆναι τοῖς γεγονόσιν. [116] ἡ δὲ βουλὴ Κόιντον μὲν Φάβιον, τὸν συγγραφέα τῶνδε τῶν ἔργων, ἐς Δελφοὺς ἔπεμπε χρησόμενον περὶ τῶν παρόντων, δούλους δὲ ἐς ὀκτακισχιλίους τῶν δεσποτῶν ἐπιδόντων ἡλευθέρου ὄπλα τε καὶ τόξα τοὺς ἐν ἄστει πάντας ἐργάζεσθαι παρεσκεύαζε καὶ συμμάχους καὶ ὥς τινας συνέλεγεν. [117] Κλαύδιόν τε Μάρκελλον, μέλλοντα πλεῖν ἐς Σικελίαν, ἐς τὸν Ἀννίβου πόλεμον μετέφερεν. ὁ δὲ τὸν μὲν στόλον ἐμερίσατο τῷ συνάρχῳ Φουρίῳ καὶ τὸ μέρος ἔπεμψεν ἐς τὴν Σικελίαν, αὐτὸς δὲ τοὺς δούλους ἄγων καὶ ὄσους ἄλλους ἐδύνατο τῶν πολιτῶν ἢ συμμάχων, γενομένους ἅπαντας ἐς μυρίου πεζοὺς καὶ δισχιλίους ἱππέας, ἐς τὸ Τεανὸν παρῆλθε καί, ὅ τι πράξειν ὁ Ἀννίβας μέλλοι, παρεφύλασσε.

28. Ἀννίβου δὲ δόντος [118] τοῖς αἰχμαλώτοις ἐς Ῥώμην πρεσβεύσασθαι περὶ σφῶν, εἰ θέλοιεν αὐτοὺς οἱ ἐν ἄστει λύσασθαι χρημάτων, καὶ τοὺς αἰρεθέντας ὑπ' αὐτῶν τρεῖς, ὧν ἡγεῖτο Γναῖος Σεμπρώνιος, ὀρκώσαντος ἐς αὐτὸν ἐπανήξειν, οἱ μὲν οἰκεῖοι τῶν ἀλόντων, περιστάντες τὸ βουλευτήριον, ἐπηγγέλλοντο λύσεσθαι τοὺς οἰκείους ἕκαστος ἰδίους χρήμασι καὶ παρεκάλουν τὴν βουλήν τοῦτο σφίσιν ἐπιτρέψαι, καὶ ὁ δῆμος αὐτοῖς συνεδάκρυε καὶ συνεδεῖτο. [119] τῶν δὲ βουλευτῶν οἱ μὲν οὐκ ἡξίου ἐπὶ τοσαῖσδε συμφοραῖς ἄλλους τοσούσδε βλαβῆναι τὴν πόλιν οὐδὲ δούλους μὲν ἐλευθεροῦν, τοὺς δὲ ἐλευθέρους ὑπερορᾶν, οἱ δ' οὐκ ᾔφοντο δεῖν αὐτοὺς ἐθίζειν τῷδε τῷ ἐλέῳ φεύγειν, ἀλλ' ἡ νικᾶν μαχομένους ἢ ἀποθνήσκειν, ὥς οὐκ ὄν οὐδ' ὑπὸ τῶν οἰκείων ἐλεεῖσθαι τὸν φυγόντα. [120] πολλῶν δὲ παραδειγμάτων ἐς ἑκάτερα λεχθέντων οὐκ ἐπέτρεψε ἡ βουλὴ τοῖς συγγενέσι λύσασθαι τοὺς αἰχμαλώτους, ἡγουμένη, πολλῶν σφίσιν ἔτι κινδύνων ἐπόντων, οὐ συνοίσειν ἐς τὸ μέλλον τὴν ἐν τῷ παρόντι φιλανθρωπίαν, τὸ δ' ἀπάνθρωπον, εἰ καὶ σκυθρωπὸν εἴη, πρὸς τε τὰ μέλλοντα χρήσιμον ἔσεσθαι καὶ ἐν τῷ παρόντι καταπλήξειν Ἀννίβαν τῷ τολμήματι. [121] Σεμπρώνιος οὖν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δύο τῶν αἰχμαλώτων πρὸς Ἀννίβαν ἐπανήσαν. ὁ δ' ἔστι μὲν οὗς ἀπέδοτο τῶν αἰχμαλώτων, ἔστι δ' οὗς ὑπ' ὀργῆς ἀνήρει καὶ τοῖς σώμασι τὸν ποταμὸν

olduklarını haykırıyorlardı. [116] *Senatus*, bu olayları yazıya geçiren Quintus Fabius'u¹⁶⁹ durum hakkında kehanet almak üzere Delphi'ya gönderdi. Efendilerinin onayıyla sekiz bin kadar köleyi azat ettikten sonra şehirdeki herkesin silah ve yay üretmek için çalışmasını istediler. Bu işlerle uğraşırken de bir miktar müttefik topladılar. [117] Sicilya'ya yelken açmaya hazırlanan Claudius Marcellus'u,¹⁷⁰ Hannibal'a karşı savaşmaya gönderdiler. Marcellus donanmayı böldü ve bir kısmını meslektaşı Furius¹⁷¹ ile birlikte Sicilya'ya yolladı. Kendisi de köleler ve toplayabildiği kadar vatandaş ve müttefikle birlikte -hepsi toplamda yaklaşık on bin piyade ve iki bin süvari olmuştur- Hannibal'ın gelecekteki eylemlerini yakından takip etmek üzere Teanum'a gitti.

28. Hannibal, [118] tutsakların Roma'ya elçiler gönderip kendileri için fidye verilip verilmeyeceğini müzakere etmelerine izin verdi. Ardından Gnaeus Sempronius'un liderliğinde seçtikleri üç kişilik heyete geri döneceklerine dair yemin ettirdi. Tutsakların yakınları, *senatus* binasının etrafında toplandılar ve her biri akrabaları için kendi hazinesinden ödeme yapacağını açıkladı. Bunu yapmak için *senatustan* izin istiyorlardı. Halk da gözyaşları içerisinde onlara destek veriyordu. [119] Senatörlerden bazıları, böylesine felaketlerin ardından şehrin bu kadar fazla adam kaybetmemesi gerektiğini, ayrıca köleleri azat ettikleri bir ortamda özgür insanları görmezden gelmenin akıllıca olmadığını düşünüyordu. Diğerleri ise, böylesine bir merhamet gösterisi sergileyerek insanları savaştan kaçma düşüncesine alıstırmamaları gerektiğini düşünüyordu; bir adam ya zafer kazanmalı ya da savaştan kaçan birine ailesinin bile merhamet göstermeyeceğini bilerek savaş meydanında ölmeliydi. [120] Her iki taraf da pek çok argüman öne sürerek tartışmayı sürdürüyordu. Fakat sonunda tutsaklar için fidye ödenmesini yasaklayan bir karar çıktı. Senatörler, şehir hâlâ pek çok tehlikeyle karşı karşıyayken iyi niyet göstermenin gelecekte kendilerine herhangi bir fayda sağlamayacağını, aksine üzücü olsa bile katı bir tutum sergilemenin pek çok fayda getireceğini ve bu cüretkâr hamleleriyle Hannibal'ı şaşirtacaklarını düşünüyorlardı. [121] Böylece Sempronius ve onunla birlikte iki tutsak Hannibal'a geri döndü. Hannibal tutsakların bazılarını köle olarak sattı; bazılarını ise öldürdü ve cesetlerini bir köprü yaparak

ἐγεφύρου καὶ ἐπέρα. [122] ὅσοι δ' ἦσαν ἀπὸ τῆς βουλῆς ἢ ἄλλως ἐπιφανεῖς, μονομαχεῖν αὐτοὺς ὑπὸ θεαταῖς τοῖς Λίβυσιν ἠνάγκασεν, πατέρας τε υἱοῖς καὶ ἀδελφοὺς ἀδελφοῖς, οὐδὲν ἐκλείπων ὑπεροψίας ὥμῃς.

29. Μετὰ δὲ τοῦτο [123] ἐπιὼν τὰ ὑπὸ Ῥωμαίοις ἐλυμαίνετο καὶ Πετηλίνοις μηχανήματα προσῆγεν. οἱ δ' ὀλίγοι μὲν ἦσαν, ὑπὸ δὲ τόλμης μετὰ τῶν γυναικῶν ἐπεξέθεον αὐτῷ καὶ πολλὰ καὶ γενναῖα ἔδρων τὰς τε μηχανὰς αὐτοῦ συνεχῶς ἐνεπίμπρασαν, οὐχ ἦσσαν αὐτοῖς τῶν γυναικῶν ἀνδριζομένων. [124] ὀλιγώτεροι δὲ γιγνόμενοι καθ' ἕκαστον ἔργον ἐκακοπάθουν μάλιστα ὑπὸ λιμοῦ· καὶ ὁ Ἀννίβας αἰσθανόμενος περιετείχισεν αὐτοὺς καὶ Ἀννωνὰ ἐπέστησε τῇ πολιορκίᾳ. [125] οἱ δ', ἐπιτείνοντος αὐτοῖς τοῦ κακοῦ, πρῶτα μὲν τοὺς ἀχρεῖους σφῶν ἐς μάχας ἐξέβαλον ἐς τὸ μεσοτείχιον καὶ κτιννυμένους ὑπὸ τοῦ Ἀννωνος ἐφεώρων ἀλύπως ὥς εὖμοιρότερον ἀποθνήσκοντας. [126] τῷ δ' αὐτῷ λόγῳ καὶ οἱ λοιποὶ πάμπαν ἀποροῦντες ἐξέδραμον ἐπὶ τοὺς πολεμίους καὶ πολλὰ μὲν καὶ γενναῖα καὶ τότε ἔδρασαν, ὑπὸ δὲ ἀτροφίας καὶ ἀσθενείας σωματῶν οὐδ' ὑποστρέψαι δυνάμενοι διεφθάρησαν ἅπαντες ὑπὸ τῶν Λιβύων. καὶ τὴν πόλιν εἶλεν ὁ Ἀννων, ἐκφυγόντων καὶ ὥς ἀπ' αὐτῆς ὀλίγων τῶν δραμεῖν δυνηθέντων. [127] τούτους διερριμμένους οἱ Ῥωμαῖοι σπουδῇ συνῆγον καὶ γενομένους ἐς ὀκτακοσίους κατήγαγόν τε καὶ συνώκισαν μετὰ τόνδε τὸν πόλεμον αὐθις εἰς τὴν πατρίδα, ἀγάμενοι τῆς τε περὶ σφῶν εὐνοίας καὶ τοῦ παραδόξου τῆς προθυμίας.

30. Τῶν δὲ Κελτιβήρων [128] ἱππέων, οἱ ἐμισθοφόρουν Ἀννίβα, λαμπρῶς ἀγωνιζομένων, ὅσοι Ῥωμαίων ἐστρατήγουν ἐν Ἰβηρίᾳ, τοιούσδε ἐτέρους τὰς πόλεις τὰς ὑπὸ σφίσιν αἰτήσαντες εἰς ἀντίπαλον ἐκείνων ἐπεμψαν ἐς τὴν Ἰταλίαν, οἱ τοῖς ὁμοεθnéσιν, ὅτε πλησίον Ἀννίβου στρατοπεδεύοιεν, ἀναμινγύμενοι μετέπειθον αὐτούς. [129] καὶ πολλῶν μετατιθεμένων τε καὶ αὐτομολούντων ἢ ἀποδιδρασκόντων οὐδὲ τὸ λοιπὸν ἦν ἔτι τῷ Ἀννίβα πιστόν, ὑποπτευόμενόν τε ὑπ' ἐκείνου καὶ ὑποπτεύοντες αὐτόν. κᾶκιον οὖν ἔπρασεν ὁ Ἀννίβας τὸ ἀπὸ τοῦδε.

nehri geçmek için kullandı. [122] Senatörleri ve diğer seçkin tutsakları, Afrikalıların izlediği teke tek dövüşlere zorladı. Babalar oğullara, kardeşler kardeşlere karşı çarpışıyordu. Hannibal'ın seçkin tutsakları aşağılamak için başvurmadığı hiçbir zalimce yöntem kalmamıştı.

29. Hannibal daha sonra [123] Roma tebaalarına ait topraklara saldırdı ve buraları yakıp yıktıktan sonra kuşatma araçlarını Petilia'ya taşıdı. Sayıca az olan Petilia sakinleri, kadınlarla birlikte cesurca onun karşısına çıktılar ve pek çok şey başardılar. Kuşatma araçlarını sürekli ateşe veriyorlardı ve kadınların yiğitlikte erkeklerden aşağı kalır yanı yoktu. [124] Fakat her saldırıda sayıları azaldı ve açlık nedeniyle büyük sıkıntılar çekmeye başladılar. Hannibal bunu fark edince onları bir duvarla çevreledi ve kuşatmanın başına Hanno'yu geçirdi. [125] Durumları gittikçe kötüleşen savunmacılar, önce savaşamayacak durumda olanları duvarların dışına attılar. Hanno'nun onları öldürüşünü izlerken üzüntü duymuyorlardı, çünkü böyle ölenlerin daha şanslı olduğunu düşünüyorlardı. [126] Durum daha da kötüleştiğinde geride kalanlar da aynı düşünceyle düşmanların üzerine koştular. Uzun süre yiğitçe çarpıştılar, fakat hepsi açlıktan zayıf düşmüş bedenleriyle kasabaya geri çekilemeden Afrikalılar tarafından katletildi. Hanno kasabayı ele geçirirken hâlâ koşmaya gücü olan sakinlerin bir kısmı kaçmayı başardı. [127] Romalılar sağa sola kaçanları güçlkle topladılar. Sayıları yaklaşık sekiz yüze ulaşan bu insanların Roma'ya sadakatlerine ve olağanüstü cesaretlerine hayran kalmışlardı. Savaşın ardından onları tekrardan yurtlarına yerleştirdiler.

30. Hannibal'a [128] paralı asker olarak hizmet eden Keltiberialı süvariler parlak savaşçılar olduklarını kanıtlayınca, Romalılar da Iberia'da kendilerine bağımlı olan kasabalardan aynı sayıda Keltiberialı savaşçı toplayarak bunları diğerleriyle mücadele etmeleri için İtalya'ya gönderdiler. Bu savaşçılar, Hannibal'a yakın bir bölgede kamp kurdular ve kendi vatandaşlarıyla görüşerek onları taraf değiştirmeye ikna etmeye çalıştılar. [129] Sonuç olarak pek çoğu taraf değiştirdi, savaşı bıraktı ya da kaçtı. Bu durumda Hannibal artık kalanlara da güvenemezdi ve onlara şüphayle yaklaşmaya başladı. Ayrı şekilde Keltiberialılar da Hannibal'a karşı temkinli davranıyorlardı. Bu noktadan itibaren Hannibal için işler kötüye gitmeye başladı.

31. Ἀργύριππα δ' ἐστὶ [130] πόλις ἐν τῇ Δαυνίᾳ, ἣν Διομήδης ὁ Ἀργεῖος λέγεται κτίσαι καὶ τις ἔκγονος εἶναι τοῦ Διομήδους νομιζόμενος, Δάσιος, ἀνὴρ εὐμετάβολός τε τὸ φρόνημα καὶ οὐ Διομήδους ἄξιος, Ῥωμαίων περὶ Κάννας τὴν μεγάλην ἦτταν ἦττημένων, ἀπέστησε τὴν πατρίδα πρὸς τοὺς Λίβυας ἀπὸ Ῥωμαίων. [131] τότε δ' αὖ δυσπραγοῦντος Ἀννίβου ἔλαθεν ἐς Ῥώμην διππεύσας καὶ ἐπὶ τὴν βουλὴν ἐπαχθεὶς ἔφη δύνασθαι τὸ ἀμάρτημα ἰάσασθαι καὶ μεταβαλεῖν αὐθις ἐς Ῥωμαίους τὴν πόλιν. οἱ δ' ὀλίγου μὲν αὐτὸν καὶ διέφθειραν, ἐξέβαλον δ' εὐθύς ἐκ τῆς πόλεως. [132] ὁ δὲ καὶ τοῦσδε καὶ τὸν Ἀννίβαν δεδιὼς ἡλᾶτο ἀνὰ τὴν χώραν, καὶ ὁ μὲν Ἀννίβας αὐτοῦ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα ζῶντας ἔκαυσε, τὰ δ' Ἀργύριππα ἐτέρων ἐνδόντων εἴλε Φάβιος Μάξιμος νυκτὸς καὶ κτείνας ὅσους εὗρε Λιβύων, φρουρὰν ἐπέστησε τῇ πόλει.

32. Τάραντα δὲ [133] φρουρουμένην ὑπὸ Ῥωμαίων Κωνωνεύς ὥδε προέδωκε. κυνηγετὴν εἰθιστο ὁ Κωνωνεύς καὶ φέρων αἰεὶ τι τῷ φρουράρχῳ Ιουνίαζ συνήθης ἐκ τοῦδε ἐγεγένητο, ὡς δ' ἐν πολεμουμένῃ χώρᾳ νυκτὸς ἔφη δεῖν κυνηγετὴν καὶ νυκτὸς φέρειν τὰ λαμβανόμενα. [134] νυκτὸς οὖν αὐτῷ τῶν πυλῶν ἀνοιγομένων, συνθέμενος Ἀννίβα καὶ στρατιώτας λαβὼν, τοὺς μὲν ἔκρυψεν ἐν λόχμῃ τινὶ πλησίον, τοὺς δ' ἐπακολουθεῖν ἐκέλευσεν ἑαυτῷ δι' ὀλίγου, τοὺς δὲ σὺν αὐτῷ προσιέναι, θώρακας ἐνδοθεν ὑπεζωσμένους καὶ ξίφη, τὰ δ' ἐκτὸς ὡς ἂν ἐς κυνηγέτας ἐσκευασμένους. [135] κάπρον τε αὐτοῖς ἐπὶ ξύλων ἐπιθείς ἦκε νυκτὸς ἐπὶ τὰς πύλας, καὶ τῶν φυλάκων, ὥσπερ ἔθος ἦν, ἀνοιζάντων, οἱ μὲν συνεισελθόντες αὐτῷ τοὺς ἀνοιζαντας αὐτίκα διεχρῶντο, οἱ δ' ἐπόμενοι κατὰ σπουδὴν συνεισέπιπτον ἐκείνοις καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς λόχμης ἐδέχοντο καὶ τὰς πύλας ἀνεψύγνουν τῷ Ἀννίβᾳ. [136] ὁ δ' εἰσω παρελθὼν τῆς μὲν ἄλλης πόλεως εὐθύς ἐκράτει καὶ τοὺς Ταραντίνους ἐταιρισάμενος τὴν ἄκραν ἔτι φρουρουμένην ἐπολιόρκει.

33. Ὡδε μὲν [137] Κωνωνεύς Τάραντα προέδωκε· Ῥωμαῖοι δ', ὅσοι τὴν ἀκρόπολιν εἶχον, ἐς μὲν πεντακισχιλίους ἦσαν, καὶ αὐτοῖς Ταραντίνων τέ τινες προσεχώρουν, καὶ ὁ τῆς ἐν

31. Daunia'da, [130] Argoslu Diomedes'in¹⁷² kurduğu söylenen Argyrippa¹⁷³ isimli bir şehir vardı. Diomedes'in soyundan geldiği düşünülen ancak güvenilmez bir karaktere sahip ve Diomedes'in şarına yakışmayan bir adam olan Dasios, Romalıların Cannae'deki ağır yenilgisinin ardından Argyrippa şehrini Afrikalıların tarafına çevirmişti. [131] Fakat işlerin Hannibal için kötüye gittiğini görünce gizlice Roma'ya gitti. *Senatusa* getirildiğinde hatasını telafi edebileceğini ve şehri yeniden Roma tarafına çevirebileceğini söyledi. Romalılar onu neredeyse ölüme mahkûm edeceklerdi ve derhâl şehirden kovdular. [132] Artık hem Romalılardan hem de Hannibal'dan korkarak bölgede dolaşıyordu. Hannibal, karısını ve çocuklarını diri diri yaktı. Argyrippa'nun diğer sakinleri ise gece vakti şehri Fabius Maximus'a teslim ettiler. Maximus bulduğu tüm Afrikalıları öldürdü ve şehre bir garnizon yerleştirdi.¹⁷⁴

32. Bir Roma [133] garnizonu tarafından tutulan Tarentum şehri, Cononeus isimli bir adam tarafından şu şekilde ihanete uğramıştı: Cononeus düzenli olarak ava çıkar ve garnizon komutanı Iunius için her zaman bir şeyler getirirdi. Böylece iki adam birbirlerine alışmışlardı. Bölgede savaş sürmekteyken gece vakti ava gitmesi ve yakaladıklarını getirmesi gerektiğini söyledi. [134] Bunun üzerine kapılar ona açıldı. Hannibal ile bir anlaşma yaptıktan sonra yanına aldığı askerlerin bazılarını kasaba yakınlarındaki çalılık bölgeye gizledi. Bazılarına yakın mesafeden kendisini takip etmelerini söyledi. Geriye kalanlara da avcı kıyafetleri giyinip, bunların altına göğüs zırhları ve kılıçlar kuşanarak kendisine eşlik etmelerini söyledi. [135] Bunları hallettikten sonra yanındaki adamların taşınması için direklerin üzerine yerleştirdiği bir yaban domuzuyla gece vakti kapıların önüne geldi. Her zamanki gibi kapılar açıldığında yanındaki adamlar muhafızları hemen öldürdüler. Arkadan takip edenler hızla içeri dalarak diğer muhafızlara saldırdılar ve çalılıkta gizlenmiş adamları içeri aldılar. Ardından Hannibal için kapıları ardına kadar açtılar. [136] Hannibal içeri girdikten sonra şehrin geri kalanına kısa süre içerisinde boyun eğdirdi. Tarentum halkıyla anlaştıktan sonra hâlâ bir Roma garnizonun bulunduğu kaleyi kuşattı.

33. Cononeus, [137] Tarentum'u işte bu şekilde düşmana teslim etmişti. Kaledeki Romalılar yaklaşık beş bin kişiden oluşuyordu. Bazı Tarentumlular da onlara desteğe gelmişti.

Μεταποντίῳ φρουρᾷ ἡγεμῶν τὸ ἥμισυ τῆς φρουρᾷ ἔχων ἦλθε, βελῶν τε καὶ ὀργάνων πολλῶν εὐπόρου, ὡς ἀπὸ τείχους εὐμαρῶς ἀμύνεσθαι τὸν Ἀννίβαν. [138] εὐπόρει δὲ καὶ ὁ Ἀννίβας, πύργους τε οὖν καὶ καταπέλτας ἐπάγων καὶ χελώνας ἔνια διέσειε καὶ δρεπάνους ἀπὸ κάλων ἐπάλξεις τε κατέσυρε καὶ τὸ τεῖχος ἀπεγύμνου. [139] οἱ δὲ λίθους μὲν ἐπὶ τὰς μηχανὰς ἀφιέντες πολλὰ συνέτριβον, βρόχοις δὲ τὰ δρέπανα περιέσπων καὶ πολλάκις ἐκθέοντες ἄφνω συνετάρασσον ἀεὶ τι καὶ κτείναντες ἐπανήεσαν. [140] ὡς δὲ καὶ πνεῦμά ποτε λάβρον ἐθεάσαντο, οἱ μὲν ἀπὸ τοῦ τείχους δᾶδας ἡμμένας καὶ στυππίον καὶ πίσσαν αὐτοῦ τοῖς μηχανήμασιν ἐπερρίπτουν, οἱ δὲ καὶ ἐκδραμόντες ὑπέθηκαν. [141] ἀπογνοὺς οὖν ὁ Ἀννίβας τῆσδε τῆς πείρας περιετείχισε τὴν ἀκρόπολιν χωρὶς γε τοῦ πρὸς θαλάσση μέρους· οὐ γὰρ ἦν καὶ τοῦτο δυνατόν. καὶ παραδούς Ἀννωνι τὴν πολιορκίαν εἰς Ἰάπυγας ἀνεχώρει.

34. Λιμένες δ' εἰσὶ τοῖς [142] Ταραντίνοις πρὸς βορρᾶν ἄνεμον ἐκ πελάγους ἐσπλέοντι διὰ ἰσθμοῦ, καὶ τὸν ἰσθμὸν ἀπέκλειον γεφύραις, ὧν τότε κρατοῦντες οἱ Ῥωμαίων φρουροὶ σφίσι μὲν ἐδέχοντο τὴν ἀγορὰν ἐκ θαλάσσης, Ταραντίνοις δ' ἐκώλυον ἐσκομίζεσθαι. [143] ὅθεν ἠπόρουσαν ἀγορᾷ οἱ Ταραντίνοι, ἕως ἐπελθὼν αὐτοῖς ὁ Ἀννίβας ἐδίδαξε λεωφόρον ὁδόν, ἥ διὰ μέσης τῆς πόλεως ἔφερεν ἀπὸ τῶν λιμένων ἐπὶ τὴν νότιον θάλασσαν, ὀρύξαντας ἰσθμὸν ἕτερον ποιήσασθαι. [144] καὶ οἱ μὲν οὕτω πράξαντες εἰχόν τε ἀγορὰν καὶ τριήρεσι τοὺς Ῥωμαίων φρουροὺς, ναῦς οὐκ ἔχοντας, ὑπὸ τὸ τεῖχος ἔβλαπτον, ὅτε μὴ χειμῶν εἴη μάλιστα, καὶ τὴν ἀγορὰν τὴν καταπλέουσαν ἐκείνοις ἀφηροῦντο. [145] οἱ δ' ἠπόρουσαν. καὶ νυκτὸς αὐτοῖς Θουρίων σῖτόν τε ναυσὶ πεμπόντων καὶ τριήρεις ἐς φυλακὴν τῶν νεῶν οἱ Ταραντίνοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς Λίβυες πυθόμενοι καὶ λοχήσαντες ἔλαβον αὐτῷ τε σίτῳ καὶ αὐτοῖς ἀνδράσιν ἀπάσας. [146] πρεσβευομένων δὲ θαμινὰ τῶν Θουρίων καὶ ἀξιούντων λύσασθαι τοὺς εἰλημμένους οἱ Ταραντίνοι τοὺς φοιτῶντας αὐτῶν μετέπειθον ἐς Ἀννίβαν. καὶ ὁ Ἀννίβας, ὅσους εἶχε Θουρίων αἰχμαλώτους, εὐθύς ἀπέλευεν. οἱ δέ, τοὺς οἰκείους σφῶν βιασάμενοι, τὰς πύλας Ἀννωνι

Metapontium'daki garnizon komutanı da gücünün yarısıyla onlara yardımına koştı. Hannibal'ı surlardan kolayca püskürtebileceğini düşünerek pek çok ok ve mancınık makinesi tedarik etmişti. [138] Fakat Hannibal da donarumlıydı. Kuşatma kulelerini, mancınıkları ve kaplumbağaları¹⁷⁵ getirerek duvarın bazı bölümlerini sarsmaya başladı, halatlara bağlı kancalarla siperleri yıktı ve savunma duvarını sipersiz bıraktı. [139] Romalılar fırlattıkları çok sayıda taşla kuşatma makinelerinin bir kısmını parçaladılar, ağlarla kancaları etkisiz hâle getirdiler ve düzenledikleri ani saldırılarla karşı tarafta kargaşa yaratarak pek çok düşman öldürdükten sonra geri döndüler. [140] Rüzgârın kuvvetli şekilde estiği bir gün bazı Romalılar yanan meşaleleri, ketenleri ve ziftleri duvarların üzerinden Hannibal'ın kuşatma makinelerinin üzerine fırlattılar. Diğerleri de hızla koşarak bu makineleri alttan ateşe verdi. [141] Bu olay Hannibal'ın umudunu kaybetmesine neden oldu ve şehrin etrafını komple duvarla çevreledi. Yalnızca denizin olduğu kısım es geçildi, çünkü buraya duvar inşa etmek mümkün değildi. Ardından kuşatmayı Hanno'ya bırakarak Apulia'ya çekildi.

34. Tarentumluların [142] kuzeye uzanan bir limanları vardı. Denizden girişler dar bir geçitten yapılyordu ve bu geçidi barajlarla kapatıyorlardı. Fakat şimdi Romalılar bu geçidi kontrol altına alıp kendilerine deniz yoluyla erzak temin etmeye başlamış ve Tarentumluların bunu yapmasını engellemişti. [143] Bu nedenle Tarentumlular erzak sıkıntısı yaşamaya başladılar. Fakat sonunda Hannibal geldi ve şehrin ortasından kazmaya başlayarak limandan güneydeki denize kadar uzanan başka bir dar kanal inşa etti. Bu şekilde onlara erzak temin edilecek bir yol göstermişti. [144] Bu işin ardından Tarentumlular erzaka kavuştular ve özellikle fırtınalı havalarda olmadığında *triremeleriyle* surların altına yelken açarak hiçbir gemisi bulurmayan Roma garnizonunun erzak temin etmesini engellediler. [145] Bu sefer de deniz yoluyla erzak temini kesilen Romalılar sıkıntı yaşamaya başladılar. Thurium halkı bir gece onlara gemilerle erzak gönderdi. *Triremeleri* de bunları korumak için göndermişlerdi. Tarentumlular ve onlarla birlikte olan Afrikalılar bunu öğrenince bir tuzak kurdular. Erzak ve mürettebatla birlikte tüm her şeyi ele geçirdiler. [146] Thurium halkı, tutsakların serbest bırakılmasını müzakere etmek için sık sık elçiler gönderiyordu, ancak Tarentumlular bu müzakerecileri de Hannibal'ın tarafına geçirmeyi başardılar. Hannibal, daha sonra tüm Thurium tutsaklarını serbest bıraktı. Serbest kalan tutsaklar, Hanno'ya kapıların açılması için akrabalarına

ἀνέωξαν.[147] καὶ Θούριοι μὲν, Ῥωμαίοις Τάραντα περιποιούμενοι, ἔλαθον οὕτως ὑπὸ Καρχηδονίοις αὐτοὶ γενόμενοι ἢ δ' ἐν τῇ πόλει φρουρὰ Ῥωμαίων εἰς Βρεντέσιον λαθοῦσα διέπλευσεν.

35. Μεταποντῖνοι δ', [148] ἐξ οὗ σφῶν ὁ φρούραρχος τὸ ἥμισυ τῆς φρουρᾶς ἄγων ἐς Τάραντα ᾤχετο, τοὺς λοιποὺς ὀλίγους γενομένους ἀπέκτειναν καὶ Ἀννίβα προσέθεντο.[149] προσέθετο δὲ καὶ ἡ μεταξὺ Μεταποντίνων τε καὶ Θουρίων Ἡράκλεια, δέει μᾶλλον ἢ γνώμῃ. καὶ πάλιν ἦν ἐπικυδέστερα τὰ Ἀννίβου.[150] τοῦ δ' ἐξῆς ἔτους καὶ Λευκανῶν τινες ἀπέστησαν ἀπὸ Ῥωμαίων οἷς Σεμπρώνιος Γράκχος ἀνθύπατος ἐπελθὼν ἐπολέμει [151] Λευκανὸς δέ τις ἐκ τῶν ἔτι Ῥωμαίοις ἐμμενόντων, Φλάυιος, φίλος ὦν καὶ ξένος Γράκχου, προδιδούς αὐτὸν ἔπεισεν ἕς τι χωρίον ἐλθόντα συνθέσθαι Λευκανῶν τοῖς στρατηγοῖς, ὡς μετανοοῦσι καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν πίστει. ὁ δ' οὐδὲν ὑποτοπήσας εἶπετο μεθ' ἱππέων τριάκοντα. [152] Νομάδων δὲ πολλῶν αὐτὸν ἐξ ἐνέδρας κυκλωσαμένων ὁ μὲν Φλάυιος ἐξίππευσεν ἐς ἐκείνους, ὁ δὲ Γράκχος συνεῖς τῆς προδοσίας καθήλατο μετὰ τῶν ἱππέων καὶ πολλὰ καὶ γενναῖα δρῶν κατεκόπη μετὰ πάντων πλὴν τριῶν, οὓς μόνους εἶλεν ὁ Ἀννίβας, πολλὴν ποιησάμενος σπουδὴν λαβεῖν ζῶντα Ῥωμαίων τὸν ἀνθύπατον. αἰσχροῦς δ' αὐτὸν ἐνηδρευμένον ἀγάμενος ὁμῶς τῆς τελευταίας ἀρετῆς ἔθαψεν καὶ τὰ ὅστα Ῥωμαίοις ἔπεμψεν.

36. Καὶ ἀπὸ [153] τοῦδε αὐτὸς μὲν ἐν Ἰάπυξιν ἐθέριζεν καὶ σῖτον πολὺν ἐσώρευεν, Ῥωμαίων δ' ἐπιθέσθαι Καπυαίοις ἐγνωκότων ἔπεμπεν Ἄνωνα μετὰ χιλίων πεζῶν καὶ χιλίων ἱππέων ἐσδραμεῖν νυκτὸς ἐς Καπύην. [154] καὶ ὁ μὲν ἐσέδραμε Ῥωμαίους λαθόν, οἱ δὲ ἡμέρας γενομένης, ὡς πλέονας εἶδον ἐπὶ τῶν τειχῶν, τὸ συμβάν ἐγνωσαν καὶ τῆς μὲν πόλεως εὐθὺς ἀνεχώρουν, τὰ δὲ θέρη τὰ Καπυαίων καὶ τῶν ἄλλων Καμπανῶν προκατελάμβανον. [155] ὁδυρομένοις δὲ περὶ τοῦδε τοῖς Καμπανοῖς ὁ Ἀννίβας ἔφη πολὺν ἔχειν σῖτον ἐν Ἰαπυγίᾳ καὶ πέμποντας ἐκέλευεν λαμβάνειν, ὅσας θέλοιεν. οἱ δ' οὐχ ὑποζύγια μόνον οὐδ' ἄνδρας, ἀλλὰ καὶ γυναῖκα καὶ παιδία ἔπεμπον

baskı yaptılar. [147] Böylece, Tarentum'da bulunan Romalılara yardım etmeye çalışan Thurium halkı, hiç hesapta yokken Kartacalıların kontrolü altına girmiş oldu. Thurium şehrinde bulunan Roma garnizonu, fark edilmeden Brundisium'a kaçmayı başarmıştı.

35. Metapontium'daki [148] Roma garnizonunun komutanı gücünün yarısıyla Tarentum'a desteğe gidince halk, geride kalan az sayıda muhafızı öldürdü ve Hannibal'ın tarafına geçti. [149] Metapontium ile Thurium arasında bir konumda yer alan Herakleia da gönüllü olarak değil, korkudan Hannibal'a teslim oldu. Böylece Hannibal yeniden birtakım başarılar elde etmeye başlamıştı. [150] Ertesi yıl bazı Lucanialılar da Roma'ya karşı ayaklandılar. Sempronius Gracchus,¹⁷⁶ *proconsul* olarak onların üzerine gönderildi. [151] Hâlâ Romalılara sadık olan Lucanialılardan, Gracchus'un dostu ve konuğu olan Flavius isimli bir adam, Gracchus'a ihanet etti. Onu, Lucanialı komutanların fikir değiştirdiklerini ve güvence alıp Roma'ya sadakat bildireceklerini söyleyerek belirli bir yere götürmeye ikna etti. Hiçbir şeyden şüphelenmeyen Gracchus, otuz süvari ile birlikte onun peşinden gitti [152] ve bir anda etrafını saran çok sayıda Numidialı tarafından tuzağa düşürüldü. Flavius da atıyla birlikte onların arasına katılınca ihanete uğramış olduğunu anladı. Adamlarıyla birlikte atından inerek uzun süre yiğitçe çarpıştı, fakat sonunda öldürüldü.¹⁷⁷ Üçü dışında diğer tüm adamları da onunla birlikte öldürüldü. Roma *proconsulünü* canlı olarak ele geçirmek için büyük çaba sarf eden Hannibal, yalnızca bu üç adamı yakalayabilmişti. Gracchus'u onursuzca tuzağa düşürmüş olmasına rağmen onun yiğitçe mücadelesine hayran kaldı. Bir cenaze töreni gerçekleştirdikten sonra Gracchus'un kemiklerini Roma'ya gönderdi.

36. Hannibal [153] bu olayın ardından yazın büyük bölümünü erzak depolamış olduğu Apulia'da geçirdi. Romalıların Capua'ya saldıracağını öğrenince Hanno'yu bin piyade ve bin süvari ile birlikte gece vakti hızla şehre girmeye gönderdi. [154] Hanno ve beraberindekiler bu işi Romalılar fark etmeden yapmayı başardılar. Romalılar, gündüz vakti surlarda çok fazla adam olduğunu görüp olayın farkına varınca hemen geri çekildiler. Ardından Capualıların ve diğer Campanialıların mahsullerini toplamaya başladılar. [155] Campanialılar bu durumu şikâyet ettiklerinde Hannibal, Apulia'da büyük bir erzak deposu olduğunu ve bundan yararlanmak istiyorlarsa adam göndermeleri gerektiğini söyledi. Bunun üzerine Campanialılar tahıl taşımak için yalnızca yük hayvanlarını ve erkekleri değil, kadınları ve çocukları da Apulia'ya

ἄχθοφορήσοντα τοῦ σίτου· [156] καὶ γὰρ ἐθάρρουν τῇ διόδῳ, μετελθόντος ἐς αὐτὴν ἐξ Ἰαπύγων Ἀννίβου καὶ παρὰ τὸν Κάλωρα ποταμὸν στρατοπεδεύοντος πλησίον Βενεβενδέων, οὓς μόνους ἐδεδοίκεσαν, Ῥωμαίοις ἔτι συμμάχους ὄντας. τότε δ' Ἀννίβου παρόντος ἀπάντων κατεφρόνουν.

37. Συνέβη δ' Ἀννίβαν [157] μὲν, καλοῦντος αὐτὸν Ἄννωνος, ἐς Λευκανοὺς διελθεῖν, τὰ πολλὰ τῆς κατασκευῆς ἐν τῷ περὶ Βενεβενδὸν στρατοπέδῳ μετ' ὀλίγης φρουρᾶς καταλιπόντα, [158] δυοῖν δὲ Ῥωμαίοις στρατηγούνοιτο, Κλαυδίου τε καὶ Ἀππίου, τὸν ἕτερον αὐτοῖν πυθόμενον ἐπιδραμεῖν τοῖς Καμπανοῖς, διαφέρουσι τὰ θέρη, καὶ πολλοὺς μὲν οἶα ἀπαρασκευοὺς διαφθεῖραι καὶ τὸν σῖτον Βενεβενδεῦσι δοῦναι, λαβεῖν δὲ καὶ τὸ στρατόπεδον Ἀννίβου καὶ τὴν ἐν αὐτῷ παρασκευὴν ἀρπάσαι καὶ Καπύην, ἔτι ὄντος ἐν Λευκανοῖς Ἀννίβου, περιταφρεῦσαί τε καὶ ἐπὶ τῇ τάφρῳ περιτειχίσαι πᾶσαν ἐν κύκλῳ. [159] καὶ τοῦδε τοῦ περιτειχίσματος ἐκτὸς ἄλλο ποιήσαντες οἱ στρατηγοὶ τὸ μέσον εἶχον ἀντὶ στρατοπέδου. ἐπάλξεις δ' ἦσαν αὐτοῖς αἱ μὲν ἐς Καπυαίους πολιορκουμένους, αἱ δ' ἐς τοὺς ἔξωθεν ἐπιόντας ἐπεστραμμέναι, ἧ τε ὄψις ἦν πόλεως μεγάλης, σμικροτέραν ἐχούσης ἐν μέσῳ. [160] τὸ δ' ἀπὸ τοῦ περιτειχίσματος ἐς τὴν Καπύην διάστημα διστάδιον ἦν μάλιστα· ἐν ᾧ πολλαὶ ἐγίγοντο πείραι καὶ συμβολαὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν, πολλὰ δὲ ὥς ἐν θεάτρῳ μεσοτειχίῳ μονομάχια, προκαλουμένων ἀλλήλους τῶν ἀρίστων. [161] καὶ τις Καπυαῖος, Ταυρέας, Ῥωμαίων ἐν μονομαχίῳ Κλαύδιον Ἀσελλον περιφεύγων ὑπεχώρει, μέχρι τοῖς Καπυαίων τείχεσιν ὁ Ἀσελλος ἐγκύρσας καὶ τὸν ἵππον οὐ δυνάμενος ἐκ τῆς ῥύμης ἐπιστρέψαι διὰ τῶν πολεμίων πυλῶν ἐς τὴν Καπύην ἐσήλατο σὺν ὀρμῇ καὶ διηππεύσας τὴν πόλιν ὅλην κατὰ τὰς ἐτέρας ἐξέδραμεν ἐς τοὺς ἐπὶ θάτερα Ῥωμαίους.

38. Καὶ ὁ μὲν οὕτως [162] παραβόλως διεσώζετο, Ἀννίβας δέ, τῆς χρείας ψευσθεὶς, ἐφ' ἣν ἐς Λευκανοὺς μετεκέκλητο, ἀνέστρεφεν ἐς Καπύην, μέγα ποιούμενος μὴ περιιδεῖν πόλιν μεγάλην καὶ εὐκαιρον ὑπὸ Ῥωμαίοις γενομένην. [163] προσβαλὼν δὲ τῷ περιτειχίσματι καὶ μηδὲν δυνηθεὶς μηδ'

gönderdiler. [156] Yolculuk sırasında son derece korkusuzlardı, çünkü Hannibal ordugâhını Apulia'dan Campania'ya taşımış ve hâlâ Roma müttefiki olduğu için korktukları tek yer olan Beneventum'un yakınlarındaki Calor Nehri civarında kamp kurmuştu. Hannibal etrafta dolaştığı sürece kimseyi ciddiye almıyorlardı.

37. Bununla birlikte Hannibal, [157] Hanno tarafından çağırılınca teçhizatının büyük bölümünü küçük bir garnizonla birlikte Beneventum'daki kampta bırakarak Lucania'ya gitti. [158] Roma ordusunu komuta etmekte olan Claudius ve Appius,¹⁷⁸ Hannibal'ın hareketinden haberdar olunca erzak taşımakta olan Campanialılara saldırdılar ve onları hazırlıksız yakalayıp pek çoğunu öldürdüler. Ele geçirdikleri erzakı da Beneventumlulara verdiler. Daha sonra teçhizatlarıyla birlikte Hannibal'ın ordugâhı da ele geçirdiler ve Hannibal hâlâ Lucania'da olduğu için tüm Capua'yı hendek ve duvarlarla çevrelediler. [159] Komutanlar bu duvar hattının etrafına bir başka duvar hattı daha inşa ettiler ve ikisinin arasında kalan bölgeyi kamp olarak kullandılar. Siperlerden bazılarını kuşatılmış Capualılara karşı, bazılarını ise dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı hazır hâle getirmişlerdi. Böylece küçük bir şehri ortasına almış daha büyük bir şehir görüntüsü meydana gelmişti. [160] Duvar hattı ile Capua arasındaki mesafe yaklaşık iki *stadion*¹⁷⁹ kadardı. Bu alanda her gün pek çok çatışma meydana geliyordu. Duvarlarla çevrili bir amfiteyatrodaki gibi pek çok teke tek çarpışma gerçekleşiyor, en iyi dövüşçüler birbirlerine meydan okuyorlardı. [161] Taureas adında bir Capualı, Romalı rakibi Claudius Asellus'la çarpışma hâlindeyken kaçmaya başladı. Asellus onu Capua duvarlarına kadar takip etti ve atının yönünü değiştiremeyince hızla kapılardan içeri daldı. Tüm şehri dörtmala geçti ve diğer taraftaki kapılardan kaçarak Roma hatlarına katıldı.

38. Böylece [162] olağanüstü bir şekilde kurtulmuş oldu. Lucania'daki krizi çözmesi için çağrılan Hannibal, orada işleri yoluna koyamayınca Capua'ya geri döndü.¹⁸⁰ Stratejik olarak iyi bir konuma sahip olan büyük Capua şehrini, Romalıların kontrolüne bırakmamanın büyük bir öneme sahip olduğunu düşünüyordu. [163] Dış duvar hattına saldırı girişiminde bulundu, ancak hiçbir şey başaramadı.

ἐπινοῶν, ὅπως ἂν ἐς τὴν πόλιν ἐσπέμψειεν ἢ σῖτον ἢ στρατιάν, οὐδενὸς οὐδ' ἀπ' ἐκείνων αὐτῷ συμβαλεῖν δυναμένου διὰ τὴν ἐπιτείχισιν πάντῃ περιλαμβάνουσιν, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἠπείγετο παντὶ τῷ στρατῷ, πυνθανόμενος μὲν κάκεινους ὑπὸ λιμοῦ πιέζεσθαι, ἐλπίζων δὲ τοὺς στρατηγούς αὐτῶν ἀπὸ Καπύης ἀναστήσειν ἢ αὐτός τι Καπύης μεῖζον ἐργάσεσθαι [164] συντόνῳ δὲ σπουδῇ διελθὼν ἔθνη πολλὰ καὶ πολέμια, τῶν μὲν οὐ δυνηθέντων αὐτὸν ἐπισχεῖν, τῶν δὲ οὐδ' ἐς πείραν ἐλθεῖν ὑποστάντων, ἀπὸ δύο καὶ τριάκοντα σταδίων τῆς Ῥώμης ἐστρατοπέδευεν ἐπὶ τοῦ Ἀνιῆνος ποταμοῦ.

39. Καὶ ἡ πόλις [165] ἐθορυβήθη θόρυβον οἶον οὐ πρότερον, οἰκεῖον μὲν οὐδὲν ἔχοντες ἱκανόν (ὃ γὰρ εἶχον, ἐν Καμπανίᾳ τότε ἦν), πολεμίου δὲ στρατοῦ τοσοῦδε σφίσιν ἐπιστάντος ἄφνω καὶ στρατηγοῦ δι' ἀρετὴν καὶ εὐτυχίαν ἀμάχου. [166] ὅμως δ' ἐκ τῶν παρόντων οἱ μὲν δυνάμενοι φέρειν ὅπλα τὰς πύλας ἐφύλασσον, οἱ δὲ γέροντες ἐς τὸ τεῖχος ἀνεπήδων, γύναια δὲ καὶ παιδιά λίθους καὶ βέλη παρέφερον· οἱ δ' ἐκ τῶν ἀγρῶν συνέθεον ἐς τὸ ἄστυ δρόμῳ. βοῆς δὲ παμμιγοῦς καὶ θρήνων καὶ εὐχῶν καὶ παρακελεύσεων πρὸς ἀλλήλους πάντα μεστὰ ἦν. εἰσὶν δ' αὐτῶν, οἱ τὴν γέφυραν τὴν ἐπὶ τοῦ Ἀνιῆνος ἐκδραμόντες ἔκοπτον. [167] μικρὸν δέ τι πολίχνιον Ῥωμαῖοί ποτε ἐπιτειχίζοντες Αἰκανοῖς Ἀλβην ἀπὸ τῆς αὐτῶν μητροπόλεως ἐκάλεσαν· σὺν χρόνῳ δ' ἐπισύροντες ἢ διαφθείροντες ἢ ἐς τὴν Ἀλβανῶν σύγκρισιν Ἀλβησέας αὐτοὺς καλοῦσιν. [168] τούτων τότε τῶν Ἀλβησέων ἐς Ῥώμην δισχίλιοι δρόμῳ διέθεον, τοῦ κινδύνου μετασχεῖν, καὶ ἅμα ἀφικνοῦντο καὶ ὠπλίζοντο καὶ τὰς πύλας ἐφρούρουν. [169] τοσῆδε προθυμίᾳ βραχὺ πολίχνιον ἐκ τοσῶνδε ἀποικίων ἐχρήσατο μόνη, οἷόν τι καὶ Ἀθηναίοις ἐς Μαραθῶνα μικρὰ πόλις, ἡ Πλαταιέων, ἔδραμε τοῦ τότε κινδύνου μετασχεῖν.

40. Τῶν δὲ στρατηγῶν [170] Ἀππίος μὲν Καπύη παρέμενε, κάκεινος ἐπειγόμενος ἐλεῖν Καπύην, Κλαύδιος δὲ [Φλάκκος] ἐτέραις ὁδοῖς ἐπειχθεὶς ἀλήκτῳ τάχει ἀντεστρατοπέδευσε τῷ Ἀννίβᾳ, μέσον ἔχων τὸν

Şehre erzak ya da adam sokmanın bir yolunu da bulamadı. Tamamen kuşatma hattıyla çevrelenmiş olan şehirdekilerle herhangi bir iletişim kurma imkânı bulunmadığı için tüm ordusuyla Roma'ya yürümeye karar verdi. Romalıların da açlıktan sıkıntı içinde olduğunu öğrenmişti. Romalı komutanları Capua kuşatmasından vazgeçirmeyi ya da Capua'yı rahatlatmaktan çok daha büyük bir başarı elde etmeyi umuyordu. [164] Geniş düşman arazilerinde hızla ilerlemeye başladı. Bazı halklar ona engel olmaya çalışsa da bunu başaramadı; bazıları buna teşebbüs bile etmedi. Roma'dan otuz iki *stadion*¹⁸¹ uzaklıkta Anio Nehri¹⁸² yakınlarında kampını kurdu.

39. Roma şehrinde [165] daha önce hiç olmadığı kadar büyük bir kargaşa hâkim olmuştu. Yeterli güce sahip değillerdi çünkü büyük bölümü Campania'daydı. Aniden beliren büyük bir düşman ordusu ile iyi talihli, cesur ve yenilgisiz bir komutanın karşısına çıkmak zorundaydılar. [166] Yine de sahip oldukları kaynakları kullanmaya çalıştılar. Silah kullanabilen adamlar kapıların korumasına gönderildi, yaşlı adamlar surlara yerleştirildi, kadınlar ile çocuklar taşlar ve oklar taşıdılar. Tarlalarda çalışanlar da derhâl şehre koştular. Ortalık türlü bağırışlar, feryatlar, dualar ve karşılıklı teşviklerle dolmuştu. Bazıları dışarı fırlayarak Anio Nehri üzerindeki köprüyü yıktı. [167] Romalılar vaktiyle Aequi halkına karşı küçük bir şehir kurmuşlar, ana şehirlerinin isminden¹⁸³ dolayı buraya Alba ismini vermişlerdi. Zaman içinde ya dikkatsizlikten ya dildeki değişimlerden ya da onları Albalılardan ayırt edebilmek adına bu şehre Albenses demeye başladılar. [168] Şimdi bu Albenses şehrinde iki bin kişi, tehlikeyi paylaşmak üzere Roma'nın yardımına koştu. Şehre vardıklarında derhâl silahlandılar ve kapılarda nöbet tuttular. [169] Tıpkı küçük Plateia şehrinin Marathon'da tehlikeyi paylaşmak üzere Atinalıların yardımına koştuğu gibi, pek çok koloni arasından yalnızca bu küçük şehir böylesine büyük bir gayret göstermişti.

40. Romalı komutanlardan [170] Appius, Capua'yı ele geçirmeye hevesli olduğu için orada kaldı. Claudius [Flaccus] ise, farklı bir yol üzerinden hızlı ve aralıksız bir yürüyüş yaparak Hannibal'ın karşısına kampını kurdu. İki taraf arasında

Ἀνιῆνα. [171] τῷ δ' Ἀννίβα τὴν γέφυραν εὐρόντι λελυμένην καὶ τὸν Κλαύδιον ἀντικαθήμενον ἔδοξε τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ περιοδεῦσαι. [172] καὶ ὁ μὲν Κλαύδιος ἀντιπαρώδευεν, ὃ δὲ καὶ ὥς ἐνήδρευε, Νομάδας ἱππέας ὑπολιπών, οἱ τῶν στρατῶν ἀναστάντων τὸν Ἀνιῆνα ἐπέρασαν καὶ τὰ Ῥωμαίων ἐδήρουν, μέχρι παρὰ τὴν πόλιν αὐτὴν γενόμενοι καὶ φοβήσαντες ἐπέστρεψαν ἐς Ἀννίβαν· οὕτω γὰρ αὐτοῖς παρήγγελτο. [173] αὐτὸς δ', ἐπεὶ τὰς τε πηγὰς τοῦ ποταμοῦ περιῆλθεν καὶ ὁδὸς ἦν ἐς τὸ ἄστυ οὐ πολλή, λέγεται μὲν νυκτὸς σὺν τρισὶν ὑπασπισταῖς λαθὼν κατασκέπασθαι τὸ ἄστυ καὶ τὴν τῆς δυνάμεως ἐρημίαν καὶ θόρυβον τὸν ἐπέχοντα ἰδεῖν, ἀναστρέψαι δ' ἐς Καπύην, εἴτε θεοῦ παράγοντος αὐτὸν αἰεὶ ὥς καὶ τότε, εἴτε τὴν τῆς πόλεως ἀρετὴν καὶ τύχην δείσας, εἴτε, ὥς αὐτὸς τοῖς ἐσβαλεῖν προτρέπουσιν ἔλεγεν, οὐκ ἐθέλων τὸν πόλεμον ἐκλῦσαι δέει Καρχηδονίων, ἵνα μὴ καὶ τὴν στρατηγίαν αὐτὸς ἀποθοῖτο· οὐ γὰρ ὃ γε σὺν Κλαυδίῳ στρατὸς ἦν αὐτῷ πάμπαν ἀξιόμαχος. [174] ὁ δὲ Κλαύδιος ἀναστρέφοντι παρείπετο, κωλύων τε προνομεύειν καὶ φυλασσόμενος μηδὲν ἐξ ἐνέδρας παθεῖν.

41. Ὁ δ' ἐπιτηρήσας [175] νύκτα ἀσέληνον καὶ χωρίον, ἐν ᾧ Κλαύδιος ἐσπέρας τεῖχος μὲν οὐκ ἔφθανεν ἐγείρει, τάφρον δ' ὀρυζάμενος καὶ διαστήματα ἀντὶ πυλῶν καταλιπὼν καὶ τὸ χῶμα προβαλὼν ἀντὶ τείχους ἡσυχάζεν, ἐς τε λόφον ὑπερκείμενον αὐτοῦ καρτερὸν ἐπεμψε λαθὼν ἱππέας, [176] οἷς εἴρητο ἡσυχάζειν, ἕως οἱ Ῥωμαῖοι τὸν λόφον ὡς ἔρημον ἀνδρῶν καταλαμβάνωσι, τοῖς δ' ἐλέφασιν τοὺς Ἰνδοὺς ἐπιβήσας ἐκέλευσεν ἐς τὸ τοῦ Κλαυδίου στρατόπεδον ἐσβιάζεσθαι διὰ τε τῶν διαστημάτων καὶ διὰ τῶν χωμάτων, ὡς δύναιντο. [177] σαλπικτὰς δὲ αὐτοῖς καὶ βυκανητάς τινας ἐξ ὀλίγου διαστήματος ἔπεσθαι κελεύσας προσέταξεν, ὅταν ἔνδον γένωνται, τοὺς μὲν θόρυβον πολὺν ἐγείρειν περιθέοντας, ἵνα πολλοὶ δόξωσιν εἶναι, τοὺς δὲ ῥωμαῖζοντας βοᾶν, ὅτι Κλαύδιος, ὁ Ῥωμαίων στρατηγός, κελεύει τὸ στρατόπεδον ἐκλιπόντας ἐπὶ τὸν ἐγγὺς λόφον ἀναπηδᾶν. [178] τότε μὲν ἦν τὸ στρατήγημα τοῦ Ἀννίβου, καὶ τούτων τὰ μὲν πρῶτα πάντα κατὰ νοὺν ἀπῆντησεν· οἱ

Anio Nehri bulunuyordu. [171] Köprünün yıkıldığını ve Claudius'un diğer tarafta kendisine karşı konum aldığını öğrenen Hannibal, nehrin kaynaklarını dolaşmaya karar verdi. [172] Karşı kıyıda kendisini gözleyen Claudius'u görünce bir plan tasarladı. Ordular harekete geçtiğinde arkada bıraktığı Numidia süvarileri Anio Nehri'ni aştılar ve Roma topraklarını talan ettiler. Şehrin yakınlarına kadar giderek bir korku yarattılar ve ardından Hannibal'ın yanına döndüler. Hannibal bu şekilde nehri aşmayı başardı. [173] Nehrin kaynaklarını dolaşırken Roma şehrine giden kısa bir yol bulmuştu. Gece vakti üç muhafızla şehri keşfettiği anlatılır. Roma'nın zayıf bir kuvvete sahip olduğunu ve şehirdeki kargaşayı gözlemlemişti. Fakat ne olduysa yolunu yeniden Capua'ya çevirdi. Bunu, ya daha önce de hep olduğu gibi tanrının yönlendirmesiyle ya da şehrin cesaretinden ve iyi talihinden korktuğu için yapmıştı. Belki de Kartacalılar kendisini komutanlıktan mahrum bırakmasın diye savaşın sona ermesini istemiyordu; şehre saldırmasını tavsiye edenlere söylediği buydu. Claudius'un ordusu, onun sahip olduğu orduyla hiçbir bakımdan eş değer değildi. [174] Claudius, dönüş yoluna giren Hannibal'ın peşinden gitti, bölgede yağma yapmasını engelledi ve herhangi bir tuzağa düşmemek için dikkatli davrandı.

41. Hannibal, [175] ayın gökyüzünde görünmediği bir geceyi bekledi ve akşam olunca Claudius'un kampın etrafına duvar inşa etmeyi ihmal ettiğini, kapılar yerine boşluklar bıraktığı bir hendek kazdığını ve bunun dışına topraktan bir set yaptığını gözlemledi. Bunun üzerine Claudius'un kampına bakan müstahkem bir tepeye gizlice süvariler gönderdi. [176] Bu süvariler, Romalılar tepenin ele geçirilmediğine inanarak harekete geçene kadar sessizce bekleyeceklerdi. Ardından Hintlere¹⁸⁴ fillerin üzerine atlamalarını ve toprak setleri aşarak boşluklardan mümkün olduğunca Claudius'un kampına girmelerini emretti. [177] Ayrıca bazı trompetçilerin ve borucuların filleri kısa bir mesafeden takip etmesini istedi. Bunlardan bazıları, filler kampın içine girdiğinde ortalıkta koşturup gürültü yaratarak sayıca fazla olduklarına dair bir algı yaratacak, bazıları ise Romalı komutan Claudius'un kampı terk etmelerini ve aceleyle yakınlardaki tepeye gitmelerini emrettiğini Latin dilinde haykıracaktı. [178] Hannibal'ın hilesi buydu ve başlangıçta her şey planladığı şekilde gerçekleşti.

τε γὰρ ἐλέφαντες ἐσῆλθον τοὺς φύλακας καταπατήσαντες, καὶ οἱ σαλπικταὶ τὸ αὐτῶν ἐποιοῦν, καὶ ὁ θόρυβος Ῥωμαίοις ἐξ εὐνῆς ἀνισταμένοις ἐν μελαίνῃ νυκτὶ ἀδόκιμος ἐμπεσὼν ἐπιφοβώτατος ἦν, τῶν τε ῥωμαϊζόντων ἀκούοντες, ὅτι παρήγγελται φεύγειν ἐς τὸν λόφον, περὶ τοῦτ' ἐγίγνοντο.

42. Κλαύδιος δ' αἰεὶ [179] τινα προσδοκῶν ἐνέδραν καὶ τοῦτο ὑποπτεύων ἐν ἅπασιν τοῖς Ἀννίβου, εἴθ' ὑπ' οἰκείας τότε συνέσεως, εἴτε θεολήπτῳ γνώμῃ προσπεσὼν, εἴτε παρὰ αἰχμαλώτου τὰ ἀκριβέστατα μαθὼν, τοὺς χιλιάρχους ὁξέως ἐπέστησε ταῖς εἰς τὸν λόφον ἀγούσαις ὁδοῖς, κωλύειν τοὺς δι' αὐτῶν φερομένους καὶ μεταδιδάσκειν, ὅτι τοῦτ' οὐχ ὁ στρατηγὸς Ῥωμαίων, ἀλλ' Ἀννίβας ἐκήρυξεν ἐνεδρεύων. [180] αὐτὸς δὲ τοῖς χώμασι φυλακὰς ἀκριβεῖς ἐπιστήσας, μή τις ἔφοδος ἐξωθεν ἄλλη γένοιτο, ἐβοηδρόμει μεθ' ἐτέρων ἀνὰ τὸ στρατόπεδον, ἅπαντα ἔχειν ἀσφαλῶς καὶ ὀλίγους τοὺς μετὰ τῶν ἐλεφάντων ἐσελθόντας εἶναι. [181] δαδὰς τε ἦπτε καὶ πῦρ πανταχόθεν ἤγειρε, καὶ καταφανὴς ἦν ἡ τῶν ἐσελθόντων ὀλιγότης, ὥστε αὐτῶν πάνυ καταφρονήσαντες οἱ Ῥωμαῖοι, ἐς ὀργὴν ἐκ τοῦ πρὶν δέους μεταβαλόντες, εὐμαρῶς οἶα ψιλοὺς καὶ ὀλίγους διέφθειραν. [182] οἱ δ' ἐλέφαντες, οὐκ ἔχοντες εὐρύχωρον οὐδὲν ἐς ἀναστροφήν, εἰλούμενοι περὶ σκηνὰς καὶ φάτνας, ἐβάλλοντο πρὸς ἀπάντων ἐπιτυχῶς διὰ τὴν στενότητα τοῦ χωρίου καὶ τὸ μέγεθος τῶν σωμάτων, μέχρι περιαλγούντες τε καὶ ἀγανακτοῦντες καὶ ἐπιδραμεῖν ἐς τοὺς πολεμίους οὐκ ἔχοντες τοὺς ἐπιβάτας σφῶν ἀπεσεῖοντο καὶ κατεπάτουν σὺν ὀργῇ καὶ βοῇ πάνυ ἡγριωμένοι καὶ ἐξεπιδῶν ἐκ τοῦ στρατοπέδου. [183] Κλαύδιος μὲν δὴ [Φλάικκος], εὐσταθῶς καὶ εὐμηχάνως αἰφνιδίῳ συνενεχθεὶς ἐνέδρα, περιῆν τοῦ Ἀννίβου καὶ τὸν στρατὸν περιέσωζεν αἰεὶ πεφρικότα τὰς Ἀννίβου μηχανάς·

43. Ὁ δ' Ἀννίβας, ἐπεὶ τῆς πείρας ἀπέτυχεν, ἐς Λευκανοὺς διελθὼν ἐχείμαζε καὶ ἐπὶ τρυφῆς ἦν οὐ συνήθους ἐρωμένην τε εἶχεν ἄγριος ἀνὴρ. καὶ εὐθύς αὐτῷ κατ' ὀλίγον ἐτρέπετο πάντα. [184] Κλαύδιος δ' ἐς Καπύην πρὸς τὸν συστράτηγον ἐπανήει, καὶ τοῖς Καπυαίοις προσέβαλλον ἄμφω καρτερῶς, ἐπειγόμενοι χεიმῶνος ἐλεῖν

Filler, muhafızları ezip kampa girdiler ve trompetçiler kendilerine verilen emirleri yerine getirdiler. Gecenin karanlığında yataklarından fırlayan Romalıların karşı karşıya kaldıkları bu beklenmedik kargaşa son derece korkutucuydu. Tepeye kaçmalarına yönelik verilen Latince emirleri duyduklarında bunu yapmak için derhâl harekete geçtiler.

42. Fakat Claudius [179] sürekli Hannibal'dan bir hile bekliyor ve onun hamlelerine şüpheyle yaklaşıyordu. Bu vesileyle ya kendi zekasıyla, ya tanrının yardımıyla ya da hilenin ayrıntılarını bir tutsaktan öğrendiği için tepeye çıkan yollara hızla *tribunus militum*ları gönderdi. Bu adamlar, üzerlerine doğru koşan askerleri durduracak ve emri verenin Roma komutanı değil, onları tuzağa düşürmek isteyen Hannibal olduğunu söyleyeceklerdi. [180] Claudius bu işi hallettikten sonra dışarıdan gelebilecek başka bir saldırıyı önlemek adına toprak setlere sık aralıklarla muhafızlar yerleştirdi. Ardından diğerleriyle birlikte kampın etrafını turlayarak her şeyin yolunda olduğunu ve fillerle birlikte az sayıda düşmanın içeri girmiş olduğunu haykırdı. [181] Meşaleler yakarak her yeri aydınlattı ve içeriye girenlerin ne kadar az olduğunu onlara gösterdi. Bunun sonucunda Romalılar artık düşmanı küçümsemeye başladılar ve korkuyu terkedip öfkeyle saldırıya geçerek hafif silahlı bu küçük grubu kolayca ortadan kaldırdılar. [182] Manevra yapabilecek alan bulamayan, çadırlara ve tezgahlara çarpıp duran filler, alanın darlığı ve vücutlarının büyüklüğü nedeniyle kendilerine fırlatılan mızraklara kolayca hedef oluyorlardı. Yaşadıkları acıyla öfkelenen ancak düşmanlarının üzerine koşamayan filler, öfkeyle üzerlerinden attıkları binicilerini ezdiler ve kontrolden çıkmış bir şekilde kükreyerek kamptan kaçtılar. [183] Böylece Claudius, kararlılığını ve ustalığını sergileyerek Hannibal'ın bu beklenmedik tuzağını boşa çıkarmış ve sürekli Hannibal'ın tuzaklarından korkan ordusunu kurtarmıştı.

43. Girişimi başarısız olan Hannibal, kışı geçirmek üzere Lucania bölgesine gitti. Burada alışılmadık şekilde lüks yaşamaya başladı ve sert mizaçlı bir adam olmasına rağmen kendisini aşka kaptırdı. Bu noktadan itibaren onun için her şey yavaş yavaş daha kötüye gitti. [184] Claudius ise diğer komutana katılmak üzere Capua'ya dönmüştü. Hannibal'ın hareketsiz kaldığı süreçte, ikisi birlikte Capua kuşatmasını daha şiddetli hâle getirdiler ve şehri ele geçirmek için kış boyunca

τὴν πόλιν, ἕως Ἀννίβας ἤρμεϊ [185] Καπυαῖοι δέ, τῶν τροφῶν σφᾶς ἐπιλείπουσιν καὶ οὐδαμῶθεν ἄλλων ἐπεισαγομένων, ἐνεχείρισαν ἑαυτοὺς τοῖς στρατηγοῖς· ἐνεχείρισαν δὲ καὶ ὅσοι Λιβύων αὐτοὺς ἐφρούρουν, αὐτοῖς στρατηγοῖς, Ἀννωνι ἐτέρῳ καὶ Βωτᾷ. [186] Ῥωμαῖοι δὲ τῇ μὲν πόλει φρουρὰν ἐπέστησαν καὶ ὅσους εὗρον αὐτομολοῦντας, χεῖρας αὐτῶν ἀπέτεμον· Λιβύων δὲ τοὺς μὲν ἐπιφανεῖς ἐς Ῥώμην ἔπεμψαν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀπέδοντο. [187] καὶ Καπυαίων αὐτῶν τοὺς μὲν αἰτίους μάλιστα τῆς ἀποστάσεως ἀπέκτειναν, τῶν δ' ἄλλων τὴν γῆν ἀφείλοντο μόνον. εὐφορος δ' ἐστὶν ἐς σῆτον ἢ περὶ τὴν Καπύην πᾶσα· πεδιάς γάρ ἐστιν.

44. Καπύη μὲν [188] δὴ πάλιν ἐς Ῥωμαίους ἐπανῆκτο, καὶ μέγα τοῦτο Λιβύων ἐς τὴν Ἰταλίαν πλεονέκτημα περιήρητο· ἐν δὲ Βρυττίοις, οἱ μέρος εἰσὶ τῆς Ἰταλίας, ἀνῆρ ἐκ πόλεως Τισίας φρουρουμένης ὑπὸ τῶν Λιβύων, ἐθίσας αἰεὶ τι λῆζεσθαι καὶ φέρειν τῷ φρουράρχῳ καὶ παρὰ τοῦτο αὐτῷ συνήθης ἐς πάντα γεγωνῶς καὶ σχεδὸν συστράτηγος, ἤλγει τῶν φρουρῶν ἐς τὴν πατρίδα ὑβρίζοντων. [189] συνθέμενος οὖν τῷ Ῥωμαίων στρατηγῷ καὶ πιστὰ δοὺς καὶ λαβὼν ἐκάστοτέ τινας ὡς αἰχμαλώτους ἐσῆγεν ἐς τὴν ἄκραν καὶ τὰ ὅπλα αὐτῶν ἐσέφερεν ὡς σκύλα. ἐπεὶ δὲ πλέονες ἐγένοντο, ἐξέλυσεν αὐτοὺς καὶ ὥπλισε καὶ τὴν Λιβύων φρουρὰν ἀνέϊλε καὶ παρὰ Ῥωμαίων ἄλλην ἐσηγάγετο. [190] Ἀννίβου δὲ οὐ πολὺ ὕστερον παροδεύοντος αὐτοὺς οἱ μὲν φρουροὶ καταπλαγέντες ὑπὸ τοῦ δέους ἐξεφυγον ἐς Ῥήγιον, οἱ δὲ Τισιάται παρέδωκαν αὐτοὺς τῷ Ἀννίβᾳ. καὶ ὁ Ἀννίβας τοὺς μὲν αἰτίους τῆς ἀποστάσεως ἔκαυσε, τῇ δὲ πόλει φρουρὰν ἐπέστησεν ἄλλην.

45. Ἰαπύγων δ' ἐν [191] πόλει Σαλαπία, Λιβύων ὑπηκόῳ, δύο ἦσθη ἄνδρες τῶν μὲν ἄλλων γένει καὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει διαφέροντε, ἀλλήλοιν δ' ἐκ πολλοῦ διαφόρῳ. τούτοις Δάσιος μὲν τὰ Λιβύων ἤρειτο, Βλάτιος δὲ τὰ Ῥωμαίων. [192] ἕως μὲν οὖν ἤκμαζεν τὰ Ἀννίβου, ἐφ' ἡσυχίας ἦν ὁ Βλάτιος· ἐπεὶ δὲ ἡγείρετο τὰ Ῥωμαίων καὶ τὰ πολλὰ τῆς ἐσφετερισμένης ἀρχῆς ἀνελάμβανον, ἔπειθεν ὁ Βλάτιος τὸν ἐχθρὸν ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐτῷ συμφρονῆσαι

büyük çaba sarf ettiler. [185] Capualılar erzakları tükenince ve tedarik edebilecek hiçbir yol bulamayınca Romalı komutanlara teslim oldular. Şehirdeki tüm Afrikalı garnizon askerlerini de komutanları bir diğer Hanno ve Bostar ile birlikte Romalılara teslim ettiler. [186] Romalılar şehre bir garnizon yerleştirdiler ve yakaladıkları tüm kaçakların ellerini kestiler. Seçkin Afrikalıları Roma'ya gönderirken geriye kalanları köle olarak sattılar. [187] Capualılar arasında ayaklanmanın başlıca sorumlularını ölüme mahkûm ettiler, fakat diğerlerinin yalnızca topraklarına el koydular. Capua'nın etrafındaki tüm topraklar düzlük ve tahıl yetiştirmek için oldukça uygundu.

44. Capua [188] tekrardan Romalıların eline geçince Kartacalılar, İtalya'da sahip oldukları en büyük avantajı kaybettiler. İtalya'nın bir parçası olan Bruttium'da, Kartacalılar tarafından garnizon kurulmuş olan Tisia kasabasından bir adam, haydut baskınları yapmayı alışkanlık hâline getirmişti. Her seferinde garnizon komutanına da bir şeyler getirdiği için onunla sıkı bir dostluk kurmuş, neredeyse ortak komutan hâline gelmişti. Bununla birlikte, garnizon muhafızlarının vatanına karşı sergilediği aşağılayıcı davranışlara öfkelenmişti. [189] Bu nedenle, Romalı komutana karşılıklı güvence verip aldıktan sonra, her defasında birkaç adamı tutsak olarak kasabaya getirdi ve kaleye yerleştirdi. Silahlarını da sözde ganimet olarak toplamıştı. Sayıları yeterince artınca onları serbest bırakıp silahlandırdı. Bu adamlar Afrika garnizonunu etkisiz hâle getirdiler ve buraya bir Roma garnizonu yerleştirdiler. [190] Fakat kısa bir süre sonra Hannibal oraya girdince garnizon muhafızları korkuya kapıldılar ve Rhegium'a kaçtılar. Tisia sakinleri de Hannibal'a teslim oldular. Hannibal isyanın sorumlularını yakarak öldürdü ve kasabaya başka bir garnizon yerleştirdi.¹⁸⁵

45. Afrikalıların [191] kontrolünde olan Apulia'daki Salapia şehrinde soy, zenginlik ve güç bakımından diğerlerinden ayrılan, ancak uzun süredir anlaşmazlık içinde olan iki adam vardı. Bunlardan Dasius Afrikalılardan, Blatius ise Romalılardan yana tavır almıştı. [192] Hannibal üstün durumda olduğu sürece Blatius sessiz kaldı, ancak Romalıların yükselmeye başlayıp üstünlüğü ele aldığını görünce düşmanını vatan uğruna kendisiyle anlaşmaya ikna etmeye çalıştı; zira Romalılar şehri güç kullanarak ele geçirirse

μόνης, μή τι πάθοι, Ῥωμαίων αὐτὴν βία λαβόντων, ἀνῆκεστον. [193] ὁ δ' ὑποκρινάμενος συντίθεσθαι κατεμήνυσε τοῦτ' Ἀννίβα. καὶ ἐδίκαζεν αὐτοῖς ὁ Ἀννίβας, Δασίου μὲν κατηγοροῦντος, Βλατίου δ' ἀπολογουμένου καὶ συκοφαντεῖσθαι διὰ τὴν ἐχθραν λέγοντος· ὁ καὶ τέως ἄρα προορῶν ἐτόλμησεν ἐχθρῷ προσενεγκεῖν λόγον τοιόνδε, ὡς ἀπίστῳ κατηγορῶ διὰ τὴν ἐχθραν ἐσομένῳ. [194] Ἀννίβας δ' οὔτε ἀπορριῖψαι τὸ ἔργον οὔτε τῷ παρ' ἐχθροῦ πιστεῦσαι ῥαδίως ἀξιῶν μεθίστατο αὐτοὺς ὡς σκειψόμενος ἐφ' ἑαυτοῦ. στενῆς δὲ τῆς ἐξόδου πάμπαν οὔσης ὁ Βλάτιος ἔφη τῷ Δασίῳ, τοὺς ἄλλους λαθών· "Οὐ σώσεις, ὦ ἀγαθέ, τὴν πατρίδα;" ὁ δὲ καὶ τοῦτ' εὐθύς ἐκβοήσας ἐμήνυνεν.

46. Καὶ ὁ Βλάτιος [195] οἰκτισάμενος τότε μάλιστα ἀξιοπίστως εἶπεν, ὡς ἐπιβουλεύοιτο ὑπ' ἐχθροῦ τεχνίτου. "Τοῦτο δ'," ἔφη, "Τὸ νῦν ἐπιβούλευμα καὶ τῆς πρότερον ἀμφιλογίας, εἴ τις ἦν, ῥύσεταιί με. [196] τίς γάρ ἂν ἦ πρότερον ἐχθρῷ περὶ τοιῶνδε διεπίστευσεν ἢ νῦν, εἰ καὶ τέως ἐπεπλάνητο, ἀπίστῳ καὶ κατηγορῶ περὶ ἐκεῖνα γεγεννημένῳ, κινδυνεύων ἔτι καὶ κρινόμενος καὶ ἀρνούμενος αὐθις ἂν τὰ δεύτερα ταῦτ' ἐθάρρησεν εἰπεῖν, καὶ μάλιστ' ἐν τῷ δικαστηρίῳ, πολλῶν μὲν ἀκοῦσαι δυναμένων, τοῦ δὲ κατηγοροῦ καὶ τότε μέλλοντος εὐθύς ὁμοίως ἐρεῖν; [197] εἰ δὲ δὴ καὶ ἐγεγένητο," ἔφη, "Χρηστὸς ἐξαίφνης καὶ φίλος, τί μοι συλλαβεῖν ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἔτι δυνατὸς ἦν; τί δ' ἂν ἐδεόμην ἐγὼ μὴδὲν ἐπικουρεῖν δυναμένου;" [198] ἄ μοι δοκεῖ προῖδὼν πάλιν ὁ Βλάτιος ψιθύρως ἐντυχεῖν τῷ Δασίῳ καὶ ἐς ἀπιστίαν αὐτὸν ἐμβαλεῖν μείζονα, ἐπαγαγέσθαι δ' ἐκ τοῦδε καὶ Ἀννίβαν ἐς ἀπιστίαν τῶν πρότερον εἰρημένων. [199] οὐ μὴν οὐδ' ἐκφυγὼν τὴν δίκην ὁ Βλάτιος ἀφίστατο μὴ μεταπεῖθαι τὸν ἐχθρόν, καταφρονῶν ἄρα ὡς ἐς πάντα γεγονότος ἀπίστου. ὁ δὲ αὐθις ὑπεκρίνετο συντίθεσθαι καὶ τὴν ἐπίνοιαν τῆς ἀποστάσεως ἥτει μαθεῖν. [200] ὁ δὲ οὐδὲν ὀκνήσας ἔφη· "Διαδραμοῦμαι μὲν ἐπὶ τι τῶν στρατοπέδων ἐγὼ τῶν Ῥωμαϊκῶν," μηνύσας αὐτῷ τὸ πάνυ πορρωτάτω, "Καὶ στρατιάν ἄξω λαβών· ἔστι γάρ μοι φίλος ὁ στρατηγὸς ἐκείνου τοῦ στρατοῦ· σὺ δ' ὑπομένειν μοι δεῦρο καὶ τὰ ἔνδον ἐπιτηρεῖν."

telafisi mümkün olmayan bir felaketle karşı karşıya kalacaklardı. [193] Dasius ona hak veriyormuş gibi davrandı, ancak bunu Hannibal'a bildirdi. Bunun üzerine Hannibal onları bir yargılamaya tabi tuttu. Dasius suçlamasını yöneltince Blatius kendisini savundu ve kişisel düşmanlık nedeniyle iftiraya maruz kaldığını söyledi. Muhtemelen Blatius olacakları önceden tahmin etmiş ve bu sayede tekli-fini düşmanına cesurca iletmışti. Çünkü kişisel düşmanlıkları nede-niyle olası bir suçlamanın pek inanılır olmayacağını düşünüyordu. [194] Hannibal hem bu konuyu göz ardı etmenin hem de kişisel düşmanlık besleyen birinin sözüne güvenmenin doğru olmayacağını düşündü ve meseleyi bizzat araştırmak üzere onları yolladı. Olduk-ça dar bir geçitten geçerlerken Blatius, diğerleri duymasın diye Da-sius'a sessizce "Vatanını kurtarmayacak mısın kıymetli dostum?" dedi. Dasius duyduklarını hemen yüksek sesle diğerlerine iletti.

46. Blatius, [195] hemen üzüntülü bir görünüme büründü ve son derece inandırıcı bir tavırla düşmanın kendisine tuzak kurmaya çalıştığını söyledi. Şöyle devam etti: "Bu tuzak, önceki sefer şahısla ilgili birtakım şüpheler oluştuysa bunları tamamen ortadan kaldıra-caktır. [196] Her şeyden önce kim, bir düşmana güvenerek bu konu-ları rahatça konuşabilir? Ya da zamanında bir anlığına yanlış yola sapmış olan kim, şimdi tehlike altındayken, yargılanma sürecindey-ken ve suçlamalara karşı savunma yaparken, güvenilirmez ve kendi-sini bu konuda suçlamış birine aynı şeyleri bir daha söylemeye cesa-ret edebilir? Üstelik bir de mahkemede, pek çok kişi duyabilecekken ve kendisini suçlayan adam bunu hemen iletmeye hevesliyken? [197] Aniden sevecen bir şekilde dostça davranmış olsa bile, bu olan-lardan sonra vatanı kurtarmak adına benimle birlikte hareket eder mi hiç! Bana destek olmayacağını bildiğim birinden neden böyle bir şey talep edeyim?" [198] Bana göre Blatius olacakları öngörerek bu sözleri tekrardan Dasius'a fısıldamıştı. Düşmanını daha da güvenil-mez bir konuma düşürmek ve Hannibal'ı daha önceki suçlamalara inanmamaya teşvik etmek istiyordu. [199] Blatius, beraat ettikten sonra bile düşmanını -güvenilmez biri olarak kabul edip hor görme-sine rağmen- taraf değiştirmeye ikna etmeye çalıştı. Dasius bir kez daha onunla birlikte olduğunu söyledi ve isyan için nasıl bir plan ta-sarladığını öğrenmek istedi. [200] Blatius hiç tereddüt etmeden ya-nıtladı: "Ben hızla Roma kamplarından en uzakta olanına gideceğim ve buraya getirmek için yanıma bir kuvvet alacağım. Çünkü o ordu-nun komutanı benim dostum. Sen burada beni bekle ve şehirde olan biteni göz kulak ol."

47. Ὁ μὲν εἶπεν [201] οὕτω καὶ εὐθύς ἐξέδραμε, λαθὼν Δάσιον, οὐκ ἐς ἐκεῖνο τὸ στρατόπεδον, ἀλλὰ ἐς Ῥώμην, ὁδὸν ἐλάσσοινα. καὶ δοὺς τῇ βουλῇ τὸν υἱὸν ὄμηρον ἱππέας ἦται χιλίους, μεθ' ὧν ἠπείγετο κατὰ σπουδὴν, τὸ μέλλον ἔσεσθαι προορώμενος. [202] ὁ δὲ Δάσιος ταῖς ἐπιούσαις ἡμέραις τὸν ἐχθρὸν οὐχ ὀρῶν, εἵκασεν αὐτὸν ἐγχειρεῖν τοῖς ἐγνωσμένοις ὡς ἤδη πιστεύοντα αὐτῷ. νομίσας οὖν ἐς ἐκεῖνο τῷ ὄντι τὸ πορρωτέρω στρατόπεδον αὐτὸν οἶχεσθαι διέδραμεν πρὸς Ἀννίβαν, καταφρονῶν, ὅτι φθάσει ἐκείνον ἐπανελθόν, “Καὶ νῦν μὲν,” ἔφη, “Παραδώσω σοι τὸν Βλάτιον ἐπ’ αὐτοφῶρῳ στρατιᾷ ἐπάγοντα τῇ πόλει.” [203] καὶ τὸ γεγονὸς ἐκθέμενος καὶ λαβὼν τινὰς ἐπανῆγεν ἐς τὴν πατρίδα μετὰ σπουδῆς ὡς οὐπω τοῦ Βλατίου πλησιάζοντος. ὁ δ’ ἔνδον τε τὴν ἄρτι καὶ τὴν φρουρὰν τὴν Λιβύων ὀλίγην οὖσαν ἀνελὼν ἐφύλασσε μηδὲνα παρελθεῖν καὶ πύλας τὰς μὲν ἄλλας ἐκεκλείκει, τὰς δ’ ἐς τὴν ἐπάνοδον Δασίου μόνας εἶασεν ἀνεῶχθαι. [204] καὶ τὸ κατ’ ἐκείνας μέρος ἅπαν εἶχεν ἀνυπόπτως τὰ δ’ ἐντὸς ἐξετετάφρευτο καὶ διείληπτο, ὡς μὴ δύνασθαι τοὺς ἐμπεσόντας ἐς ὅλην διαδραμεῖν. Δάσιος δέ, ἐπεὶ τὰς πύλας εἶδεν ἀνεωγμένας, ἦσθη νομίσας προλαβεῖν τὸν ἐχθρὸν καὶ ἐσῆλατο γεγηθώς. [205] ὁ δ’ ἐπικλείσας διέφθειρεν αὐτὸν τε καὶ τοὺς ἐσδραμόντας, ὥθουμένους ἐν στενῷ καὶ διαδρομῇ διὰ τὰς τάφρους οὐκ ἔχοντας. ὀλίγοι δ’ αὐτῶν διὰ τοῦ τείχους ἐξαλόμενοι διέφυγον.

48. Καὶ Βλάτιος [206] μὲν οὕτω περιῆν Δασίου, τρεῖς ἀντενεδρεύων, Φούλβιος δέ, Ῥωμαίων ὑπάτος, Ἑρδονίαν ἐπολιόρκει καὶ αὐτὸν Ἀννίβας ἔλαθεν ἐσπέρας ἐγγὺς γενόμενος καὶ ἀπείπε πυρὰ μὴ καίειν καὶ σιωπὴν παρῆγγελε. [207] περὶ δὲ ἔω, γενομένης ὁμοῦ τι καὶ ὁμίχλης, τοὺς μὲν ἱππέας ἔπεμψεν ἐπιχειρεῖν τῷ Ῥωμαίων στρατοπέδῳ, καὶ αὐτοὺς ἡμύνοντο ἐκεῖνοι, σὺν θορύβῳ μὲν ὡς ἀπ’ εὐνῆς, σὺν θάρσει δὲ οἱ ὀλίγους ποθὲν αὐτοῖς ἐπιφανεύοντας. [208] ὁ δ’ Ἀννίβας ἐπὶ θάτερα τῷ πεζῷ τὴν πόλιν περιήει, κατασκεπτόμενος ἅμα καὶ τοὺς ἔνδον ἐπελπίζων, ἕως ἐπῆλθεν τοῖς Ῥωμαίοις ἐν τῇ περιόδῳ, εἴτε προῖδόμενος, εἴτε κατὰ συντυχίαν κυκλούμενος αὐτούς. [209] οἱ δ’ ἐπιπτον ἤδη λάβρως καὶ ἀθρόως,

47. Blatius [201] bu sözleri söyledikten sonra derhâl yola çıktı, ancak Dasius'a bahsettiği kampa değil, gizlice daha kısa bir mesafede olan Roma'ya gitti. Oğlunu *senatusa* rehin verdi, bin süvari talep etti ve bunları yanına alarak planını gerçekleştirme hevesiyle hızla geri dönüş yoluna girdi. [202] Birkaç gün boyunca düşmanını göremeyen Dasius, Blatius'un artık kendisine güvendiğini düşündü ve anlaştıkları şekilde hareket ettiğine ikna oldu. Onun en uzak kampa gittiğini düşünerek şehre daha önce geri döneceğine kesin gözüyle baktı ve Hannibal'ın yanına koştu. Ona, "Şimdi Blatius'u, tam da şehre bir düşman ordusu getirirken yakalayıp sana teslim edeceğim." dedi. [203] Olanları anlattıktan sonra yanına bir miktar adam aldı ve Blatius'un henüz şehre yaklaşmadığını düşünerek hızla yurduna döndü. Fakat Blatius o gittikten sonra hemen şehre girmiş, Afrikalıların küçük garnizonunu ortadan kaldırmış ve dışarıdan kimse girmesin diye her tarafa muhafızlar yerleştirmişti. Yalnızca Dasius'un dönüş yolu üzerindeki kapıları açık bırakmış, geriye kalanların hepsini kapatmıştı. [204] Dasius'un gireceği kapılarla ilgili şüpheli hiçbir şey bırakmamıştı. İçeride de düşman kuvvetlerin tüm şehri dolaşmasını engellemek için aralıklarla hendekler kazmıştı. Kapıların açık olduğunu gören Dasius, düşmanını yakalayacağını düşünerek neşeyle şehre girdi. [205] Blatius derhâl kapıları kapattı ve hem onu hem de koşarak şehre girenleri –dar bir alanda sıkışıp kalmışlar ve hendekleri de aşamamışlardı– öldürdü. Küçük bir kısmı duvarların üzerinden atlayarak kurtulmayı başardı.

48. Blatius, [206] Dasius'u üç hilenin ardından bu şekilde alt etmişti. Bu arada, Roma *consulü* Fulvius,¹⁸⁶ Erdonia'yı¹⁸⁷ kuşatma altına almıştı. Hannibal bir akşam fark edilmeden onun yakınlarına kadar geldi. Ateş yakılmaması ve katı bir sessizliğin hâkim olması için emir verdi. [207] Havanın sisli olduğu şafak vakti süvarilerine Roma kampına saldırma talimatı verdi. Daha yeni uyanmış olan Romalılar bir kafa karışıklığı yaşadılar, ancak birden ortaya çıkan düşmanın az sayıda olduğunu düşünerek büyük bir cesaretle çarpıştılar. [208] Hannibal, olan biteni kontrol etmek ve sakinleri cesaretlendirmek adına şehrin diğer tarafına doğru hareket etti. Fakat yol üzerinde ya bilerek ya da tesadüf eseri Romalıların karşısına çıktı ve onları kuşatma altına aldı. [209] Her iki taraftan da saldırıya maruz kalan Romalılar,

ἀμφίβολοι γεγονότες· καὶ ἀπέθανον αὐτῶν ἐς ὀκτακισχιλίους καὶ ὁ ὕπατος αὐτὸς ὁ Φούλβιος. οἱ λοιποὶ δ' ἐς τι χῶμα πρὸ τοῦ στρατοπέδου ἀναθορόντες αὐτὸ τε διέσωσαν γενναίως ἀμυνόμενοι καὶ τὸν Ἀννίβαν ἐκώλυσαν λαβεῖν τὸ στρατόπεδον.

49. Μετὰ δὲ τοῦτο [210] Ῥωμαῖοι μὲν τὴν Ἰαπύγων ἀποστάντων ἐδήουν, Ἀννίβας δὲ τὴν Καμπανῶν, ἐς Ῥωμαίους μεταθεμένων χωρὶς Ἀτέλλης μόνης· καὶ Ἀτελλαίου μετῴκιζεν ἐς Θουρίους, ἵνα μὴ τῷ Βρυττίων καὶ Λευκανῶν καὶ Ἰαπύγων ἐνοχλοῖντο πολέμῳ. [211] καὶ Ῥωμαῖοι τοὺς ἐκ Νουκερίας ἐκπεσόντας ἐν Ἀτέλλῃ μετῴκιζον ἐς τε τὴν Ἀννίβου ἔτι ὑπήκοον ἐσβαλόντες Αὐλωνίαν τε εἶλον καὶ τὴν Βρυττίων γῆν ἐπέτρεχον καὶ Τάραντα, φρουρουμένην ὑπὸ Καρθάλωνος, ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης ἐπολιόρκουν. [212] ὁ δὲ Καρθάλων ὀλίγων Καρχηδονίων παρόντων Βρυττίους ἐς τὴν φρουρὰν προσέλαβεν. τῶν δὲ Βρυττίων ὁ φρούραρχος ἦρα γυναικός, ἧς ἀδελφὸς ὑπὸ Ῥωμαίοις στρατευόμενος ἔπραξεν διὰ τῆς ἀδελφῆς τὸν φρούραρχον ἐνδοῦναι Ῥωμαίοις, ἐπάγουσι τὰς μηχανάς, ἥ τοῦ τείχους αὐτὸς ἐφρούρει. [213] Τάραντα μὲν δὴ Ῥωμαῖοι τόνδε τὸν τρόπον ἀνέλαβον, εὐκαιρον ἐς πολέμους χωρίον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν·

50. Ἀννίβας δ' ἐπειγόμενος ἐς αὐτὴν, ὡς ἔμαθεν εἰλημμένην, παρῆλθεν ἀχθόμενος ἐς Θουρίους κἀκεῖθεν ἐς Βενουσίαν, ἔνθα αὐτῷ Κλαυδῖός τε Μάρκελλος, ὁ Σικελίαν ἐλὼν, πέμπτον ὑπάτεῦων τότε, καὶ Τίτος Κρισπῖνος ἀντιστρατοπεδεύοντες οὐκ ἐτόλμων ἄρχειν μάχης. [214] λείαν δέ τινα ὑπὸ Νομάδων ἀγομένην Μάρκελλος ἰδὼν καὶ δόξας ὀλίγους εἶναι τοὺς ἄγοντας ἐπέδραμεν αὐτοῖς μετὰ τριακοσίων ἱππέων σὺν καταφρονήσει καὶ πρῶτος ἡγεῖτο, θυμικὸς ὦν ἐς μάχας καὶ παρακινδυνευτικὸς αἰεὶ [215] ἄφνω δὲ πολλῶν τῶν Λιβύων φανέντων καὶ πανταχόθεν αὐτῷ προσπεσόντων οἱ μὲν οὐραγοῦντες Ῥωμαίων πρῶτοι φυγῆς ἦρχον, ὁ δὲ Μάρκελλος ὡς ἐπομένων αὐτῶν ἐμάχετο γενναίως, μέχρι κατακοντισθεὶς ἀπέθανε. [216] καὶ αὐτοῦ τῷ σώματι ὁ Ἀννίβας ἐπιστάς, ὡς εἶδε τὰ τραύματα πάντα ἐπὶ τῶν στέρνων, ἐπήνεσε μὲν ὡς στρατιώτην, ἐπέσικωψε δὲ

hızla ağır kayıplar vermeye başladılar. *Consul* Fulvius'un da dahil olduğu yaklaşık sekiz bin kişi öldürülmüştü. Geriye kalanlar, kampın önündeki bir höyüğün arkasına atlayıp yiğitçe savaşarak kendilerini korudular ve Hannibal'ın kampı ele geçirmesine izin vermediler.

49. Bu olaydan sonra [210] Romalılar, kendilerine isyan eden Apulialıları bastırdılar. Hannibal ise Atella dışında Roma'nın tarafına geçmiş olan tüm Campanialıların topraklarını harap etti.¹⁸⁸ Atella halkını Bruttium, Lucania ve Apulia topraklarında seyreden savaştan zarar görmemeleri için Thurium'a yerleştirdi. [211] Bunun üzerine Romalılar da Nuceria sürgünlerini boş kalan Atella'ya yerleştirdiler. Hâlâ Hannibal'a bağımlı olan bölgelere saldırarak Aulonia ve Bruttium topraklarını ele geçirdiler. Ardından Carthalo tarafından korunan Tarentum'u hem denizden hem de karadan kuşatma altına aldılar. [212] Yanında küçük bir Kartaca kuvveti bulunan Carthalo, Bruttium'dan gelenleri de garnizonuna kattı. Fakat Bruttium muhafızlarının komutanı, erkek kardeşi Romalılarla birlikte savaşan bir kadına âşıktı. Bu kadının abisi, kardeşi sayesinde muhafız komutanını Romalıların tarafına çekti ve bu sayede kuşatma makinelerini surların dibine kadar götürdü. [213] Romalılar, hem denizden hem de karadan savaşmak için uygun bir konuma sahip olan Tarentum'u bu şekilde ele geçirdiler.

50. Hannibal, Tarentum'un ele geçirildiğini öğrenince aceleyle yola koyuldu.¹⁸⁹ Oraya vardığında büyük bir üzüntü yaşadı ve önce Thurium'a ardından da Venusia'ya gitti. Orada, Sicilya'yı ele geçiren ve şimdi beşinci kez *consul* seçilen Claudius Marcellus ile Titus Crispinus¹⁹⁰ onu karşıladı. Bu iki Romalı, başta savaşı başlatmaya cesaret edemediler. [214] Fakat birkaç Numidialının ganimet taşımakta olduğunu gören Marcellus, onların az sayıda olduğunu düşündü ve üç yüz süvariyle kendinden emin bir şekilde saldırıya geçti. Daima savaşmaya hevesli ve gözü pek bir adam olduğu için en önden gidiyordu. [215] Fakat aniden çok sayıda Afrikalı ortaya çıktı ve dört bir yandan saldırıya geçti. Komutanlarının arkasından giden Romalılar ilk fırsatta kaçtılar, fakat onların peşinden geldiğini düşünen Marcellus bir okla vurulup ölene kadar yiğitçe savaştı. [216] Cesedinin başına gelen Hannibal, göğsünün yaralarla kaplı olduğunu görünce onu bir asker olarak övdü, ancak komutan olarak

ὡς στρατηγόν. [217] καὶ τὸν δακτύλιον αὐτοῦ περιελών τὸ μὲν σῶμα ἔκαυσε λαμπρῶς καὶ τὰ ὅστ' αὐτῷ παιδί προσέπεμψεν ἐς τὸ Ῥωμαίων στρατόπεδον·

51. Σαλαπίνοις [218] δὲ μηνίων εὐθύς ἐτύπωσεν ἐπιστολὴν τῇ σφραγίδι Μαρκέλλου, πρὶν αἰσθῆσθαι πολλοὺς περὶ τοῦ θανάτου, καὶ αὐτόμολον ἄνδρα Ῥωμαῖον ἔπεμψε φέρειν δηλοῦντα, ὅτι στρατιὰ Μαρκέλλου κατόπιν ἔρχοιτο καὶ ὁ Μάρκελλος αὐτὴν ὑποδέξασθαι κελεύει. [219] ἄρτι δ' εἰλήφεσαν Κρισπίνου γράμματα περιπέμψαντος ἐς ἅπαντας, ὅτι τῆς Μαρκέλλου σφραγίδος Ἀννίβας κεκρατήκοι τὸν οὖν ἄγγελον, ἵνα μὴ παραμένων ἐπιγνοίῃ τὰ γινόμενα, ἀπέπεμψαν ὑποσχόμενοι τὰ προστασσόμενα ποιήσιν, αὐτοὶ δ' ὅπλισάμενοι τὴν ἐνέδραν ἐπὶ τῶν τειχῶν ἀνέμενον. [220] καὶ προσιόντος τοῦ Ἀννίβου μετὰ Νομάδων, οὓς Ῥωμαϊκοῖς ὅπλοις ἐσκεύασεν, τὰς μὲν πύλας ἐκ μηχανήματος ἀνέσπασαν ὥς δὴ Μαρκέλλου προσιόντος ἀσμενίζοντες, εἰσδεξάμενοι δ', ὅσων εὐμαρῶς κρατήσιν ἔμελλον, αὐτοὶ ἐκ τοῦ μηχανήματος αὐτὰς ἐπικαθῆκαν καὶ τοὺς μὲν ἐσελθόντας ἐκτεῖναν, τοὺς δ' ἔξω τῶν τειχῶν ἔτι περιστώτας ἄνωθεν ἔβαλλον τε καὶ κατετίτρωσκον. καὶ δευτέρας τῆσδε πείρας ὁ Ἀννίβας ἐπὶ τῇ πόλει σφαλεῖς ἀπεχώρει.

52. Ἐν τούτῳ δὲ [221] καὶ Ἀσρούβας, ὁ ἀδελφὸς Ἀννίβου, τὴν στρατιάν, ἣν ἐξενάγησεν ἐν τοῖς Κελτίβηρσιν, ἔχων, διέβαινεν ἐς τὴν Ἰταλίαν καὶ Κελτῶν φιλίως αὐτὸν δεχομένων τὰ Ἀλπεῖα ὄρη, ὠδοποιημένα πρότερον ὑπὸ Ἀννίβου, διώδευε δύο μηνσίν, ὅσα τέως Ἀννίβας ἔξ διηλθεν, ἐσέβαλλέν τε ἐς Τυρρηνίαν, ἄγων πεζοὺς μὲν τετρακισμυρίους ἐπὶ ὀκτακισχιλίοις, ἵππείας δὲ ὀκτακισχιλίους καὶ ἐλέφαντας πεντεκαίδεκα, καὶ γράμματα πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἔπεμπε, δηλῶν, ὅτι παρῆι. [222] τούτων δὲ τῶν γραμμάτων ὑπὸ Ῥωμαίων ἀλόντων οἱ ὕπατοι Σαλινάτωρ καὶ Νέρων, μαθόντες αὐτοῦ τὸ πλῆθος τῆς στρατιᾶς ἀπὸ τῶν γραμμάτων, συνῆλθον ἐς ταὐτὸ πάσαις ταῖς δυνάμεσιν καὶ ἀντεστρατοπέδευσαν αὐτῷ περὶ πόλιν Σήνας. [223] ὁ δ' οὐπω μάχεσθαι κεκρικῶς, ἀλλὰ τῷ ἀδελφῷ συνελθεῖν ἐπείγόμενος ὑπεχώρει καὶ νυκτὸς ἀναζεύξας

dalga geçti. [217] Yüzüğünü çıkardı, cesedini onuruna yakışacak bir törenle yaktı ve kemiklerini Roma kampındaki oğluna gönderdi.

51. Salapia [218] halkına kızgın olan Hannibal, Marcellus'un ölüm haberi çok fazla yayılmadan bir mektup yazıp onun yüzüğüyle mühürledi ve bunu Romalı bir kaçakla Salapia'ya gönderdi.¹⁹¹ Bu kaçak, Marcellus'un ordusunun arkadan geldiğini ve şehre alınması için Marcellus'un emir gönderdiğini söyledi. [219] Salapia halkı, Marcellus'un mühür yüzüğünün Hannibal tarafından ele geçirildiğine dair bir mektubu daha yeni teslim almıştı; Crispinus bu konuda mektuplar yazıp dört bir yana göndermişti. Habercinin orada kalıp olan biteni öğrenmesini istemeyen Salapialılar, kendilerine verilen talimatları yerine getireceklerine dair söz vererek onu gönderdiler. Hemen ardından silahlандılar ve surların altında pusuya yattılar. [220] Hannibal'ın Roma silahlarıyla donattığı Numidialılarla birlikte yaklaştığını görünce, Marcellus'u içeri alıyormuş gibi davranarak memnuniyetle kapıları kaldırdılar. Kolayca başa çıkabileceklerini düşündükleri kadar adamı içeri aldılar ve ardından hemen kapıları indirdiler. İçeriye girenleri öldürdüler, surların dışında dolaşanları ise yukarıdan oklar fırlatarak yaraladılar. Şehri ele geçirmek isteyen Hannibal, bu ikinci denemesinde de başarısız oldu ve geri çekildi.

52. Bu sırada [221] Hannibal'ın kardeşi Hasdrubal, Keltiberialılardan topladığı orduyu yanına alarak İtalya'ya doğru yürüyüşe geçti. Keltler tarafından dostça karşılandı ve daha önce Hannibal'ın oluşturduğu geçit yolunu kullanarak iki ayda Alpleri geçti; Hannibal, zamanında bu yolculuğu altı ayda tamamlamıştı. Kırk sekiz bin piyade, sekiz bin süvari ve on beş fille birlikte Etruria'ya girdi ve geldiğini haber vermek üzere kardeşine bir mektup gönderdi. [222] Fakat bu mektup Romalıların eline geçti. Mektuptan Hasdrubal'ın ordusunun büyüklüğünü öğrenen *consuller* Salinator ile Nero,¹⁹² kuvvetlerini birleştirdiler ve Sena¹⁹³ şehri yakınlarında onun karşısında kamp kurdular. [223] Henüz savaşa katılmaya niyetli olmayan Hasdrubal, kardeşiyle bir araya gelmek istiyordu ve bu nedenle geri çekilmeye karar verdi. Gece vakti

περὶ ἔλη καὶ τέλματα καὶ ποταμὸν οὐκ εὐπορον ἡλᾶτο, μέχρι φανείσης ἡμέρας οἱ Ῥωμαῖοι, καταλαβόντες αὐτοὺς διεσπασμένους τε καὶ κεκμηκότας ὑπὸ ἀγρυπνίας καὶ κόπου, πλείστους μὲν αὐτῶν ἅμα τοῖς ταξιάρχοις συντασσομένους ἔτι καὶ συνιόντας διέφθειραν καὶ αὐτὸν ἐπ' ἐκείνοις Ἀσροῦβαν, πλείστους δ' αἰχμαλώτους ἔλαβον καὶ μεγάλους δέους ἀπήλλαξαν τὴν Ἰταλίαν, ἀμάχου ἂν σφίσι τοῦ Ἀννίβου γενομένου, εἰ καὶ τήνδε τὴν στρατιὰν προσέλαβεν.

53. Θεὸς δέ [224] μοι δοκεῖ τόδε Ῥωμαίοις ἀντιδούναι τῆς ἐπὶ Κάνναις ἀτυχίας, οὐ πόρρω τε ἐπ' ἐκείνῃ καὶ ἰσοστάσιόν πως ἐκείνῃ γενόμενον στρατηγοὶ τε γὰρ οἱ ἑκατέρων ἀπώλοντο, καὶ στρατοῦ πλήθος ἐγγυτάτω μάλιστα ἐπ' ἴσης, καὶ τὰ αἰχμάλωτα πολλὰ γενέσθαι καὶ τοῖσδε κάκείνοις συνηνέχθη, στρατοπέδων τε καὶ παρασκευῆς τῆς ἀλλήλων δαψιλοῦς ἐκράτουν ἑκάτεροι. οὕτω παραλλάξ ἢ πόλις εὐτυχῶν καὶ συμφορῶν ἐπειράτο. Κελτιβήρων δ' ὅσοι διέφυγον ἐκ τοῦ κακοῦ, οἱ μὲν ἐς τὰ οἰκεία, οἱ δ' ἐς Ἀννίβαν ἐχώρουν.

54. Ὁ δ', ἐπὶ τε [225] τῷ ἀδελφῷ καὶ στρατιᾷ τοσῆδε δι' ἀπειρίαν ὁδῶν αἰφνίδιον ἀπολωλυῖα δυσφορῶν καὶ τεσσαρεσκαιδέκατον ἔτος ἔχων ἐν πόνοις ἀτρύτοις, ἐξ οὗ Ῥωμαίοις ἐν Ἰταλίᾳ διεπολέμει, πάντων τε ὧν εἰλήφει πρότερον, ἐκπεπτωκώς, ἐς Βρυττίους, ὅπερ αὐτῷ λοιπὸν ἔθνος ὑπήκοον ἦν, ἀνεχώρει καὶ ἡσύχαζεν ὥς ἑτέρας δυνάμεις ἀφιζομένης ἀπὸ Καρχηδόνας. [226] οἱ δ' ἔπεμψαν μὲν αὐτῷ ναῦς ἑκατὸν στρογγύλας, ἐφ' ὧν σῖτός τε ἦν καὶ στρατιὰ καὶ χρήματα, οὐδενὸς δ' ἐρετικοῦ παραπέμποντος αὐτὰς ἄνεμος ἐς Σαρδόνα κατήνεγκεν, καὶ ὁ τῆς Σαρδόνας στρατηγὸς ἐπιπλεύσας μακραῖς ναυσὶν κατέδυσσε μὲν αὐτῶν εἴκοσιν, ἐξήκοντα δ' ἔλαβεν, αἱ δὲ λοιπαὶ διέφυγον ἐς Καρχηδόνα. [227] καὶ ὁ Ἀννίβας ἔτι μᾶλλον ἀπορούμενός τε καὶ τὰ παρὰ Καρχηδονίων ἀπεγνωκώς, οὐδὲ Μάγωνος αὐτῷ τι, τοῦ ξενολογούντος ἐν Κελτοῖς καὶ Λίγυσιν, ἐπιπέμποντος, ἀλλὰ τὸ μέλλον ἔσεσθαι περιορωμένου, συνιδὼν, ὅτι μένειν ἐπὶ πλεῖον οὐ δυνήσεται, αὐτῶν ἤδη Βρυττίων ὥς ἀλλοτρίων ὅσον οὐπω γενησομένων κατεφρόνει καὶ ἐσφορὰς ἐπέβαλλεν αὐτοῖς πάνυ πολλὰς

kampı dağıtıp geri çekilirken bataklık, çamur birikintileri ve aşılması zor bir nehir¹⁹⁴ boyunca ilerledi. Fakat gündüz olunca sonunda Romalılar onu yakaladı. Adamları uykusuzluktan ve yorgunluktan bitkin düşmüş, etrafa dağılmışlardı. Toplanıp savaşa hazırlanmaya çalışırken subaylarla birlikte pek çoğu Romalılar tarafından katledildi. Ölenler arasında Hasdrubal da vardı. Romalılar çok sayıda tutsak da ele geçirdiler. Böylece İtalya'yı büyük bir korkudan kurtarmışlardı, zira bu orduyu da yanına aldığı takdirde Hannibal'ın yenilmez olacağı düşünülüyordu.

53. Tanrının [224] bu zaferi Romalılara, Cannae felaketinin telafisi olarak hediye ettiğini düşünüyorum. Çünkü bu zafer, felaketten kısa bir süre sonra geldi ve sonuçları hemen hemen onunla eşdeğerti: Her ikisinde de komutanlar öldürülmüş, ordularda neredeyse eşit sayıda kayıplar meydana gelmiş, çok sayıda esir alınmış ve büyük miktarda teçhizatla birlikte düşman kampları ele geçirilmişti. Böylece Romalılar sırasıyla bir felaket ve zafer yaşamış oldu. Katliamdan kaçmayı başaran Keltiberialıların bazıları yurtlarına, bazıları ise Hannibal'ın yanına gitti.

54. Kardeşinin ölümü [225] ve yolların bilinmemesi nedeniyle güçlü bir ordunun aniden yok edilmesi, Hannibal'ı dayanılması zor bir acıya sürükledi. İtalya'da Romalılara karşı zorluklarla yürüttüğü savaşın on dördüncü yılında, elde ettiği tüm kazanımlardan yoksun kalmıştı. Böylece kendisine sadık kalan tek bölge olan Bruttium'a çekildi ve Kartaca'dan yeni bir kuvvet gelmesini bekleyerek hareketsiz kaldı. [226] Kartacalılar ona tahıl, asker ve para taşıyan yüz ticaret gemisi gönderdiler, fakat kürekçisi bulunmayan bu gemiler fırtınayla birlikte Sardinia'ya sürüklendiler. Buradaki *praetor* savaş gemileriyle onlara saldırarak yirmisini batırdı, altmışını ise ele geçirdi. Geriye kalanlar da Kartaca'ya kaçtılar. [227] Bu olayla birlikte Hannibal çok daha zor bir durumun içine düştü ve artık Kartaca'dan gelecek bir yardımdan ümidini kesti. Mago da ona herhangi bir yardım göndermemişti, çünkü Keltler ve Ligurialılardan paralı asker toplamakla uğraşıyor, olayların nasıl seyredeceğini gözlemlemek için bekliyordu. Orada uzun süre kalamayacağını anlayan Hannibal, Bruttium halkına kötü davranmaya başladı, çünkü onların çok geçmeden kendisini düşman olarak görmeye başlayacaklarını düşünüyordu. Ağır vergiler yükledi,

τάς τε ὀχυράς τῶν πόλεων μετώκιζεν ἐς τὰ πεδινά, ὡς βουλευούσας ἀπόστασιν, πολλούς τε τῶν ἀνδρῶν αἰτιώμενος διέφθειρεν, ἵνα τὰς περιουσίας αὐτῶν σφετερίζοιτο.

55. Καὶ ὁ μὲν ἐν [228] τούτοις ἦν, ἐν δὲ Ῥώμῃ γίνονται μὲν ὑπατοὶ Λικίνιος τε Κράσσος καὶ Πόπλιος Σκιπίων, ὁ λαβὼν Ἰβηρίαν· τούτων δὲ Κράσσος μὲν ἀντεστρατοπέδευσεν Ἀννίβα περὶ Ἰαπυγίαν, Σκιπίων δὲ τὸν δῆμον ἐδίδασκεν οὐ ποτε Καρχηδονίους οὐδ' Ἀννίβαν ἀποστήσασθαι σφίσιν ἐνοχλοῦντας ἀμφὶ τὴν Ἰταλίαν, εἰ μὴ Ῥωμαίων στρατὸς ἐς Λιβύην διέλθοι καὶ κίνδυνον αὐτοῖς ἐπιστήσειεν οἰκεῖον. [229] λιπαρήσας τε πάννυ καρτερῶς καὶ πείσας ὀκνοῦντας ἤρέθη στρατηγὸς αὐτὸς ἐς Λιβύην καὶ διέπλευσεν εὐθύς ἐς Σικελίαν. [230] ἔνθα στρατὸν ἀγείρας τε καὶ γυμνάσας ἐπέπλευσε Λοκροῖς ἄφνω τοῖς ἐν Ἰταλίᾳ, φρουρουμένοις ὑπὸ Ἀννίβου· καὶ τὴν φρουρὰν κατασφάξας τε καὶ παραδοὺς Πλημινίῳ τὴν πόλιν αὐτὸς ἐς Λιβύην διέπλευσεν. [231] Πλημίνιος δέ, οὐδεμίαν ὕβριν ἢ ἀσέλγειαν ἢ ὠμότητα ἐς τοὺς Λοκροὺς ἐκλιπών, ἐσύλησε λήγων καὶ τὸ τῆς Φερσεφόνης ἱερὸν. καὶ τὸνδε μὲν Ῥωμαῖοι μετὰ τῶν συναμαρτόντων αὐτῷ φίλων διέφθειραν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ καὶ τὰς περιουσίας αὐτῶν ἔδοσαν Λοκροῖς ἐς τὸν θησαυρὸν τῆς θεοῦ φέρειν· ὅσα τε ἄλλα ἐδύναντο τῶν ἀπολωλότων ἀνευρόντες, τὸ λεῖπον ἐκ τοῦ κοινοῦ σφῶν ταμείου τῇ θεῷ προσέθεσαν.

56. Τοῦ δ' αὐτοῦ [232] χρόνου Κωνσεντίαν τε, μεγάλην πόλιν Βρυττίων, καὶ ἄλλας ἕξ ἐπ' αὐτῇ περιέσπασεν ἀπὸ Ἀννίβου Κράσσος. [233] καὶ γιγνομένων ἐν Ῥώμῃ σημείων ἐκ Διὸς φοβερῶν οἱ μὲν τὰ Σιβύλλεια ἐπισκεπτόμενοι δέκα ἄνδρες ἔφασαν ἐξ οὐρανοῦ τι ἐς Πεσινούντα τῆς Φρυγίας, ἔνθα σέβουσιν οἱ Φρύγες θεῶν μητέρα, πεσεῖσθαι τῶνδε τῶν ἡμερῶν καὶ δεῖν αὐτὸ ἐς τὴν Ῥώμην ἐνεχθῆναι. μετ' οὐ πολὺ δὲ πεσεῖν τε προσηγγέλη καὶ ἐς Ῥώμην ἐκομίσθη τὸ βρέτας. καὶ τὴν ἡμέραν ἐορτάζουσι καὶ νῦν μητρὶ θεῶν, ἣ τότε ἐκομίσθη. [234] λέγεται δὲ τὴν ναῦν, ἣ ἔφερεν αὐτό, ἰλὺι τοῦ ποταμοῦ τοῦ Τιβέριος ἐνσχεθεῖσαν οὐδεμιᾷ μηχανῇ σαλεύεσθαι, μέχρι τῶν μάντεων προειπόντων ἔψεσθαι

isyan planladıkları gerekçesiyle güçlü kasabalarını ovalara yerleştirdi ve mal varlıklarına el koyabilmek adına çok sayıda vatandaşa suçlamalar getirip onları idam ettirdi.

55. Hannibal [228] bunlarla uğraşmaktayken, Roma'da Licinius Crassus ve Iberia fatihi Publius Scipio *consul* oldular.¹⁹⁵ Bunlardan Crassus, Apulia'da Hannibal'ın karşısında kamp kurdu. Scipio ise, bir Roma ordusunun Afrika'ya gidip dūřmanu kendi topraklarında sıkıntıya dūřürmesini istiyordu. Bunu yapmadıkları müddetçe İtalya'da kendilerini rahatsız eden Kartacalıları ve Hannibal'ı asla kovamayacaklarını halka anlatmaya çalışıyordu. [229] Davasını ısrarla savundu ve tereddüt edenleri ikna ederek kendisini Afrika komutanlığına seçtirdi. Ardından derhâl Sicilya'ya yelken açtı. [230] Burada bir ordu toplayıp talim yaptırdıktan sonra vakit kaybetmeden İtalya'daki Locris'e¹⁹⁶ gitti. Burada Hannibal tarafından yerleştirilmiş olan garnizonu ortadan kaldırdıktan sonra şehri Pleminius'a bıraktı ve Afrika'ya doğru yelken açtı. [231] Pleminius'un Locris halkına dayatmadığı hiçbir kötülük, ahlak-sızlık ve zulüm kalmadı. Hatta öyle ki sonunda Persephone¹⁹⁷ Tapınağını bile soydu. Romalıları, bu suçları nedeniyle onu ve dostlarını tutsak edip idam ettiler. Ele geçirmiş oldukları tüm malları, tanrıçanın hazinesini geri koymaları için Locrislilere verdiler. Locrisliler, suçlulardan geriye kalan ne varsa hepsini tanrıçaya verdiler. Eksik kalan kısmını ise kendi hazinelerinden karşıladılar.

56. Yine aynı zamanlarda [232] Crassus, büyük bir Brutium şehri olan Consentia'yı ve diğeri altısını Hannibal'dan ayırıp kendi tarafına çekti. [233] Roma'da Iuppiter'den korkutucu alametler gelmeye başlayınca Sibylla kehanetlerini inceleyen on kişilik kurul,¹⁹⁸ Phrygia'daki Pessinus'a -orada Phrygialılar tanrıların annesine tapınırlar- birkaç gün içinde gökten bir řey dūřeceğini ve bunun Roma'ya getirilmesi gerektiğini söylediler. Çok geçmeden tanrının görüntüsünün gökyüzünden dūřtüğü ve Roma'ya getirilmiş olduğı duyuruldu. Romalıları, o günün her yıldönümünde bir festival düzenliyor ve tanrıların annesinin Roma'ya getirilişini kutluyorlar.¹⁹⁹ [234] Anlatılanlara göre, onu taşıyan gemi Tiber Nehri'nin çamurlarına saplanıp kalmış ve hareket ettirecek hiçbir makine yokmuş. Sonunda kâhinler, gemiyi ancak

μόνως, εἰ γυνὴ καθαρεύουσα ξένων ἀνδρῶν ἐλκύσειεν, Κλαυδίαν Κόινταν, μοιχείας ἔγκλημα ἔχουσαν ἐπὶ ἄκριτον καὶ δι' ἄσωτίαν ἐς αὐτὸ πιθανωτάτην οὖσαν, ἐπιθειάσαι τε πολλὰ περὶ τῆς ἀναμαρτησίας καὶ ἀναδῆσασθαι τῇ μίτρᾳ τὸ σκάφος. καὶ ἡ θεὸς ἔσπετο. [235] Κλαυδία μὲν δὴ ἐξ αἰσχίστης δόξης ἐς ἀρίστην μετέβαλεν, Ῥωμαίοις δὲ καὶ πρὸ τῆς Κλαυδίας ἐκέλευε τὰ Σιβύλλεια διὰ τοῦ παρὰ σφίσιν ἀρίστου τὸ βρέτας ἐκ Φρυγίας μεταγαγεῖν. [236] καὶ τὸν ἄριστον ἐν τῷ τότε σφίσι δοκοῦντα εἶναι, Σκιπίωνα τὸν Νασικᾶν ἐπὶ κλην, ἐπεπόμευσαν, υἱὸν μὲν ὄντα Γναίου Σκιπίωνος τοῦ στρατηγήσαντος ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ ἐν αὐτῇ πεσόντος, ἀνεψιὸν δὲ Σκιπίωνος τοῦ Καρχηδονίου ἀφελομένου τὴν ἡγεμονίαν καὶ πρώτου κληθέντος Ἀφρικανοῦ.

57. Ὡδε μὲν ἡ θεὸς [237] ἐς Ῥώμην δι' ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀρίστων ἀφικνεῖτο· ἐν δὲ Λιβύῃ Καρχηδονίων συνεχῶς ὑπὸ τοῦδε τοῦ Σκιπίωνος ἡττωμένων, ὅσοι Βρυτιῶν ταυτ' ἐγίνωσκον, ἀφίσταντο ἀπὸ τοῦ Ἀννίβου καὶ τὰς φρουρὰς οἱ μὲν ἔκτεινον, οἱ δ' ἐξέβαλλον. [238] οἱ δὲ οὐδέτερα τούτων δυνάμενοι λάθρα πρὸς τὴν σύγκλητον ἐπρέσβευον, τὴν μὲν ἀνάγκην αὐτῶν καὶ τὴν προαίρεσιν ὑποδεικνύοντες. [239] Ἀννίβας δὲ ἐς μὲν Πετηλίαν ἔνοπλος παρῆλθεν, οὐκέτι Πετηλίωνων ἐχόντων αὐτήν· ἐκβαλὼν γὰρ αὐτοὺς ἐδεδῶκει Βρυτιόις. ἡτιᾶτο δ', ὅτι ἐπρέσβευσαν ἐς Ῥώμην, ἀρνούμενων δ' ἐκείνων ὑπεκρίνετο πιστεῦειν. [240] "Ἰνα δ'," ἔφη, "Μηδ' ὑπονοῆσθε," τοὺς μὲν δυνατοὺς παρέδωκε τοῖς Νομάσιν κεχωρισμένως τηρεῖν αὐτῶν ἕκαστον, τοῦ δὲ πλήθους τὰ ὄπλα παρείλετο, τοὺς δὲ δούλους καθοπλίσας ἐπέστησε τῇ πόλει φύλακας. καὶ τούτοις ὅμοια τὰς ἄλλας πόλεις ἐπιὼν ἐποίει. [241] Θουρίων δὲ τρισχιλίους Καρχηδονίοις μάλιστα εὖνους ἐξελόμενος καὶ πεντακοσίους ἄλλους ἀπὸ τῶν ἀγρῶν τὰ λοιπὰ τῇ στρατιᾷ διαρπάζειν ἔδωκε. [242] καὶ τῆς πόλεως ἐγκρατῇ φρουρὰν καταλιπὼν ἐς Κρότωνα τοὺς τρισχιλίους καὶ πεντακοσίους μετῴκιζε, τὴν πόλιν εὐκαιρον ἡγούμενος εἶναι καὶ ταμιεῖον αὐτὴν ἑαυτῷ καὶ ὀρμητήριον ἐπὶ τὰς ἄλλας τιθέμενος.

hiç zina etmemiş bir kadının çekebileceğini söylemişler. Bu suçla itham edilen –müsrif yaşam tarzı bu suçu oldukça inanılır kılıyordu- fakat henüz yargılanmamış olan Claudia Quinta, şiddetle tanrıları masumiyetine tanık olmaya çağırmış ve gemiyi kuşağına bağlamış. Sonuç olarak tanrıça da onu peşinden gelmiş. [235] Böylece Claudia, utanç verici itibarını en erdemli olanıyla değiştirmiş. Claudia olayından önce Sibylla, Romalılara tanrıçanın suretini Phrygia'dan getirmesi için içlerinden en iyi adamı göndermelerini emretmişti. [236] Onlar da en iyi olduğunu düşündükleri Nasica soyadlı Scipio'yu göndermişlerdi. Bu Scipio, Iberia'da komutanlık yapan ve orada hayatını kaybeden Gnaeus Scipio'nun oğlu ve Kartacalılar egemenlikten yoksun bırakarak ilk Africanus unvanını alan Scipio'nun kuzeniydi.

57. Böylece tanrıça, [237] en iyi erkek ve kadın sayesinde Roma'ya getirilmiş oldu. Kartacalılar, Afrika'da bu Scipio tarafından sürekli yenilgiye uğratılıyorlardı. Bruttium halkı bunu öğrenir öğrenmez Hannibal'a karşı ayaklandı. Bazıları garnizon muhafızlarını katlederken bazıları onları şehirden kovdu. [238] Bunların hiçbirini yapamayanlar ise Roma'ya gizlice elçiler göndererek kendilerini neyin kısıtladığını açıkladılar ve Romalıların tarafını seçtiklerini bildirdiler. [239] Hannibal askerî kuvvetle birlikte Petelia'ya²⁰⁰ geldi; burası artık Petelialıların şehri değildi, çünkü onları kovup buraya Bruttium halkını yerleştirmişti. Hannibal, Bruttium halkını Roma'ya elçi göndermekle suçladı, bu suçlamayı reddettiklerinde ise onlara inanıyormuş gibi davrandı. [240] Fakat hiçbir şüpheye yer kalmaması gerektiğini söyleyerek önde gelen vatandaşların her birini Numidialıların gözetimine bıraktı. Halkın silahlarına el koyarken köleleri silahlandırdı ve onları şehirde gözcülük yapmakla görevlendirdi. Aynı önlemleri gittiği diğer kasabalarda da uyguladı. [241] Kartacalılarla oldukça iyi bir dostluk ilişkisi olan üç bin Thurium vatandaşı ile civar kasabalardan diğer beş yüz kişi dışında geriye kalan herkesin mallarına el koydu ve ordusuna ganimet olarak dağıttı. [242] Petelia'da güçlü bir garnizon bıraktıktan sonra bu üç bin beş yüz kişiyi, uygun bir konuma sahip olduğunu düşündüğü Croton şehrine yerleştirdi. Burayı bir depo ve diğer seferleri için harekât üssü hâline getirdi.

58. Καρχηδονίων [243] δ' αὐτὸν μετακαλούντων κατὰ σπουδὴν ἐπικουρεῖν κινδυνευούσῃ τῇ πατρίδι ὑπὸ Σκιπίωνος καὶ τὸν ναύαρχον Ἀσρούβαν ἐπ' αὐτόν, ἵνα μὴ βραδύνειε, πεμφάντων ἤχθετο μὲν, τῆς Καρχηδονίων ἐς τοὺς ἄρχοντας ἀπιστίας τε καὶ ἀχαριστίας ἐς πείραν ἐρχόμενος διὰ μακροῦ, καὶ τὴν αἰτίαν ἐδεδοίκει τοῦ τοσοῦδε πολέμου πρῶτος ἐμβαλὼν ἐν Ἰβηρίᾳ, ἐγνώκει δ' ὑπ' ἀνάγκης ὅμως ἔπεςθαι καὶ ναῦς εἰργάζετο πολλάς, εὐξύλου τῆς Ἰταλίας οὔσης. [244] τῶν δ' ἔτι ὑπηκόων οἱ πόλεων ὡς ἄλλοτριῶν καταφρονῶν ἔγνω διαρπάσαι πάσας καὶ τὴν στρατιὰν πλουτίσας εὖνουν ἐς τὰς ἐν Καρχηδόνι συκοφαντίας ἐπαγαγέσθαι [245] αἰδούμενός τε αὐτὸς παρασπονδεῖν Ἀσρούβαν τὸν ναύαρχον ἐπὶ προφάσει περιέπεμπε, τοὺς φρουροῦντας ὀψόμενον. ὁ δὲ εἰς ἐκάστην πόλιν εἰσιὼν ἐκέλευε τοῖς ἐνοικοῦσιν αὐτοὺς τε καὶ δούλους αὐτῶν, ὅσα δύναιντο, λαβόντας ἐκ τῶν πόλεων μεθίστασθαι καὶ τὰ λοιπὰ διήρπαζε. [246] τούτων ἔνιοι πυνθανόμενοι, πρὶν τὸν Ἀσρούβαν ἦκειν, τοῖς φρουροῖς ἐπετίθεντο, καὶ συνέβαινεν ὅπου μὲν κρατεῖν τὰς πόλεις, ὅπου δὲ τοὺς φρουροὺς, σφαγὴ τε ποικίλῃ καὶ γυναικῶν ὕβρις καὶ παρθένων ἀπαγωγαὶ καὶ πάντα, ὅσα ἐν πόλεσιν ἐαλωκυῖαις, ἐγίνοντο.

59. Αὐτὸς δὲ [247] ὁ Ἀννίβας τοὺς συστρατευομένους οἱ τῶν Ἰταλῶν εἰδὼς εὖ γεγυμνασμένους ἔπειθε πολλαῖς ὑποσχέσεσιν ἐς τὴν Λιβύην αὐτῷ συστρατεῦσαι. καὶ τούτων οἱ μὲν τὰ ἡμερητῆμενα σφίσιν ἐς τὰς πατρίδας δεδιότες εἶποντο, φεύγοντες τὴν οἰκείαν ἐκόντες, οἱ δὲ οὐδὲν ἁμαρτόντες ὤκνουν. [248] ἀθροίσας οὖν τούσδε τοὺς ὑπομένειν ἀξιοῦντας ὡς δὴ τι λέξων αὐτοῖς ἢ χαριούμενος τῶν γεγονότων ἢ περὶ τοῦ μέλλοντος ἐπισκῆψων περιέστησε τὴν στρατιὰν ὠπλισμένην ἄφνω καὶ προσέταξε τοῖς ἰδίους ἀνδράποδα ἐξ αὐτῶν, ὅσα θέλουσιν, ἐπιλέξασθαι [249] ὡς δὲ οἱ μὲν ἐπελέξαντο, οἱ δὲ ἡδoῦντο συστρατιώτας πολλὰ συνειργασμένους σφίσιν ἀνδραποδίσασθαι, τοὺς λοιποὺς κατηκόντισεν ἅπαντας, τοῦ μὴ τοιούσδε ἀνδρας ποτὲ Ῥωμαίοις γενέσθαι χρησίμους· ἐπικατέσφαξε δ' αὐτοῖς καὶ ἵππους ἐς τετρακισχιλίους καὶ πλῆθος ὑπόζυγιων, οὐ δυνάμενος ἐς Λιβύην ἐπάγεσθαι.

58. Yurtları [243] Scipio tarafından tehdit edilen Kartacalılar, Hannibal'ın acilen geri dönmesini istediler ve gecikmemesi için donanma komutanı Hasdrubal'ı onun yanına gönderdiler.²⁰¹ Hannibal, Kartacalı liderlerin güvenilirliğinin ve nankörlüğünün uzun süredir tanıdığı ve bu durumdan yakınmaya başladı. Dahası, Iberia'da saldırı başlattığı için kendisini bu savaşın sorumlusu olarak göreceklерinden korkuyordu. Fakat yine de bu karara uyması gerektiğini düşündü ve bolca kereste kaynağı bulunan İtalya'da çok sayıda gemi inşa etmeye karar verdi. [244] Hâlâ kendisine sadık olan kasabalara düşmanca davranarak hepsini yağmaladı ve Kartaca'daki olası suçlamalara karşı kendi yanına çekmek istediğı orduya bolca para dağıttı. [245] Bununla birlikte, yaptığı bu ahlaksızca hareketten utanç duydu ve donanma komutanı Hasdrubal'ı garnizonları teftiş etmeye gönderdi. Hasdrubal girdiğı her şehirde sakinlere, kendilerinin ve kölelerinin taşıyabileceğı kadar malı yanlarına alıp götürmelerini emretti ve ardından geriye kalan her şeyi yağmaladı. [246] Bazı kasabalar, Hasdrubal gelmeden önce yaptıklarını öğrendiler ve garnizon muhafızlarına saldırdılar. Bazı yerlerde kasaba sakinleri, bazı yerlerde ise garnizonlar galip geldi; fakat sonuç olarak hepsinde yoğun katliamlar yaşandı. Kadınlara tecavüz ediliyor, kız çocukları kaçırılıyordu. Afrikalılar tarafından ele geçirilen tüm kasabalarda bunlar yaşandı.

59. Hannibal, [247] İtalya'dan orduya katılan birliklerin iyi bir eğitimden geçmiş olduğunu biliyordu. Onları pek çok şey vadederek Afrika seferinde kendisine katılmaya ikna etmeye çalıştı. Bunların arasında, vatanlarına karşı işledikleri suçlar nedeniyle tedirgin olanlar onu takip etmeye ve vatanlarını terk etmeye istekliyken hiçbir suç işlememiş olanlar tereddüt ettiler. [248] Hannibal, kalmayı düşünenleri konuşma yapacakmış, geçmiş hizmetlerinden dolayı şükranlarını bildirecekmiş ya da gelecek adına emirler verecekmiş gibi bir araya topladı. Ardından silahlanmış askerleriyle aniden onların etrafını sardı ve adamlarına bunların arasından istediklerini köle olarak seçmelerini emretti. [249] Bazıları seçimini yaptı, bazıları ise pek çok kez birlikte savaştığı arkadaşlarını köle olarak almaktan utandı. Hannibal geriye kalanların hepsini, Romalılar böylesine adamlardan yararlanmasın diye mızrakla öldürdü. Bu adamların yanı sıra, Afrika'ya götürmeyeceğı yaklaşık dört bin atı ve çok sayıda yük hayvanını da katletti.

60. Μετὰ δὲ τοῦτ' ἐς [250] τὰς ναῦς τὸ πλῆθος ἐμβιβάσας τὸ πνεῦμα ἀνέμενεν, ὀλίγους ἐς φυλακὴν ἐπὶ τῆς γῆς καταλιπών. οἱ δὲ Πετηλῖνοι καὶ σὺν αὐτοῖς ἕτεροι Ἰταλοὶ ἐπέθεντο καὶ τινὰς αὐτῶν κατασφάξαντες ἀπέδρασαν. [251] Ἀννίβας δ' ἐπὶ Λιβύης ἀνήγετο, ἐκκαίδεκα ἔτεσιν ὁμαλῶς πορθήσας τε τὴν Ἰταλίαν καὶ τοὺς ἄνδρας ἐμπλήσας κακῶν μυρίων καὶ ἐς κίνδυνον ἔσχατον πολλάκις συναγαγὼν τοῖς τε ὑπηκόοις αὐτοῦ καὶ συμμάχοις ἐνυβρίσας ὥς πολεμίους· ἅτε γὰρ καὶ τέως αὐτοῖς οὐκ ἐπ' εὐνοίᾳ μᾶλλον ἢ χρεῖα χρώμενος, οὐδὲν ἔχων ἔτι πρὸς αὐτῶν ὠφελεῖσθαι, κατεφρόνησεν ὥς πολεμίων.

61. Ἀννίβου [252] δ' ἀποπλεύσαντος ἡ βουλὴ τοῖς μὲν ἄλλοις ἔθνεσι τῆς Ἰταλίας, ὅσοι μετέθεντο πρὸς ἐκεῖνον, συνέγνω τῶν γεγονότων καὶ ἀμνηστίαν ἐψηφίσατο, Βρυττίων δὲ μόνων, οἱ μέχρι τέλους αὐτῷ προθυμότατοι γεγέννητο, χώραν τε πολλὴν ἀφείλετο καὶ ὄπλα, εἴ τινα ἦν ἔτι χωρὶς ὧν Ἀννίβας ἀφήρητο· [253] ἐς τε τὸ μέλλον ἀπεῖπεν αὐτοῖς μὴ στρατεύεσθαι ὥς οὐδ' ἐλευθέρους οὔσιν, ὑπηρέτας δὲ τοῖς τε ὑπάτοις καὶ στρατηγοῖς, τοῖς ἐς τὰς τῶν ἐθνῶν ἡγεμονίας ἀπιοῦσιν, ἐς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας οἶα θεράποντας ἀκολουθεῖν. τοῦτο τὸ τέλος ἦν Ἀννίβου τῆς ἐς τὴν Ἰταλίαν γενομένης ἐσβολῆς.

60. Hannibal daha sonra [250] ordusunu gemilere bindirerek rüzgârı beklemeye başladı. Küçük bir kuvveti gözcülük yapması için karada bırakmıştı. Petelialılar, diğer İtalya halkları ile birlikte bunlara saldırdılar, birkaçını öldürdüler ve ardından kaçtılar. [251] Bu olayla birlikte Hannibal Afrika'ya yelken açtı. On altı yıl boyunca aralıksız bir şekilde İtalya'da tahribat yaratmış, insanlara sayısız kötülük yapmış ve Romalıları pek çok kez felaketin eşiğine getirmişti. Tebaalarını ve müttefiklerini sanki düşmanlarmış gibi aşağılıyordu. Zaten onları daha önce de zorunluluktan kullanmıştı, iyi niyetinden değil. Artık herhangi bir yardım alamayacağı için onlara düşmana yaptığı gibi kötü de davrandı.

61. Hannibal'ın [252] bölgeden ayrılması üzerine *senatus*, İtalya'da onun tarafına geçmiş olan tüm halkları bağışladı. Ayrıca, sonuna kadar gönüllü bir şekilde onun tarafında kalmış olan Bruttium dışında, geçmişte yaşanan olaylar için genel af kararı çıkarttı. Bruttium halkının topraklarının büyük bölümüne ve Hannibal tarafından alınmamış olan silahlarına el koydu. [253] Artık özgür olmadıkları için gelecekte orduda görev yapmaları yasaklandı. Şehirlerine giden *consul* ve *praetor*lara eşlik etmeleri ve kamusal işleri yerine getirirken onların hizmetçileri gibi davranmaları emredildi. Hannibal'ın İtalya işgali işte böyle sona ermişti.

Notlar

- ¹ Appianos, İtalya'dan Iberia'ya kadar uzanan tüm suları Tyrrhenia Denizi olarak tanımlıyor.
- ² Atlantik Okyanusu.
- ³ Cebelitank Boğazı.
- ⁴ Romalılar yarımadayı Hispania olarak adlandırmışlardı.
- ⁵ 1 *stadionu* 185 metre olarak kabul edecek olursak yaklaşık 1850 kilometrelik bir ölçüm veriyor.
- ⁶ Kral Arganthionios'tan ilk olarak Herodotos (1.163-5) bahseder ve onun Tartessos'ta 80 yıl hüküm sürüp 120 yaşında öldüğünü aktarır.
- ⁷ Günümüzde Lübnan sınırları içerisinde yer alan bir Fenike kolonisi.
- ⁸ Romalılar ilk olarak MÖ 197 yılında Iberia'da *Hispania Citerior* ve *Hispania Ulterior* olmak üzere iki eyalet organize ettiler. Fakat Augustus döneminde *Lusitania* da eyalet olarak eklendi ve diğerlerinin ismi *Hispania Baetica* ve *Hispania Tarraconensis* olarak değiştirildi.
- ⁹ Appianos, MÖ 229 yılında başlayan İlyria Savaşlarını unuttuyor.
- ¹⁰ MÖ 220-216.
- ¹¹ Roma ile giriştikleri ilk savaşın ardından ekonomik olarak büyük sıkıntı yaşayan Kartacalılar, paralı askerlere vadettikleri ödemeleri yapamadılar ve bunların Afrika'da bir isyan çıkartmasına neden oldular. Paralı Askerler Savaşı olarak bilinen bu savaş, MÖ 240-238 yılları arasında gerçekleşti.
- ¹² Modern Cadiz.
- ¹³ MÖ 229.
- ¹⁴ Akdeniz'in batı kısmını kastediyor.
- ¹⁵ Lat. Iberus.
- ¹⁶ Appianos hatalı bilgi veriyor. Ebro Nehri'nin kuzeydeki okyanusla (Atlantik) herhangi bir bağlantısı yoktur ve Akdeniz'e boşalır.
- ¹⁷ Appianos bir coğrafi hata daha yapıyor. Saguntum, Ebro Nehri'nin yaklaşık 150 kilometre güneyinde yer alır.
- ¹⁸ Günümüzde Ampurias olarak bilinen, Katalonya bölgesinde yer alan bir kent.
- ¹⁹ MÖ 220.
- ²⁰ Polybios'a (3.14) göre Hannibal ilk seferlerini, Ebro Nehri'nin güneyinde yer alan Vaccae ve diğer kabilelere karşı yapmıştı.
- ²¹ MÖ 219.
- ²² Saguntum'u hatalı bir şekilde Ebro'nun kuzeyine yerleştirmiş olan Appianos, Hannibal'ın Saguntum'a saldırmak için Ebro'yu geçtiğini düşünüyor ya da yararlandığı kaynağın etkisinde kalıyor.
- ²³ Appianos, Saguntum'u yaklaşık 240 kilometre güneyinde yer alan Yeni Kartaca (modern Cartagena) şehri ile karıştırıyor. Ayrıca Yeni Kartaca'nın kuruluşunu Hannibal'a bağlayan tek yazardır. Polybios (2.13.1), Sicilyalı Diodoros (25.12) ve Strabon'a (3.4.6) göre Yeni Kartaca, Hannibal'ın kayınbira-

deri Hasdrubal tarafından kurulmuştu. Appianos, Yeni Kartaca'dan tüm eser boyunca Kartaca olarak bahsediyor.

²⁴ Bu isim bölgede sık yetişen ve halat yapımında kullanılan esparto (lat. spartum) otundan dolayı verilmiştir.

²⁵ MÖ 218.

²⁶ Longus savaş hazırlıklarını Sicilya'da yaptı, ancak Afrika'ya gitme fırsatı bulamadan Roma'ya geri çağrıldı.

²⁷ Afrika'daki olayları kaleme aldığı kitabına atıfta bulunuyor, ancak Longus Afrika'ya hiç gitmediği için kitapta adı geçmiyor.

²⁸ MÖ 218 yılı *consuller*inden Publius Cornelius Scipio, ünlü Scipio Africanus'un babasıydı.

²⁹ Gnaeus Cornelius Scipio Calvus. MÖ 222 yılında *consul* olmuştu.

³⁰ Beş sıra küreği bulunan büyük savaş gemisi.

³¹ MÖ 217.

³² MÖ 214.

³³ MÖ 213.

³⁴ Mago, Hamilcar Barca'nın üç oğlundan en küçüğüydü.

³⁵ Endülüs Bölgesi'nin güneybatı kısmı.

³⁶ Modern Osuna.

³⁷ İspanya'nın Endülüs Bölgesi'nde yer alan Guadalquivir Vadisi yakınlarında bulunan bir yer.

³⁸ Gaius Claudius Nero.

³⁹ Publius Cornelius Scipio (Scipio Africanus). MÖ 205 ve 194 yıllarında *consullük* yaptı. MÖ 202 yılında Zama bölgesinde Hannibal ve ordusunu mağlup etmiş, bu zaferinden dolayı Africanus *cognomen*ini almıştı.

⁴⁰ MÖ 211.

⁴¹ MÖ 210.

⁴² Appianos, Saguntum ve Yeni Kartaca'yı karıştırıyor. Yeni Kartaca, modern Cartagena şehridir.

⁴³ Appianos, bu Mago'nun Hannibal'ın kardeşi olduğunu düşünüyor, ancak Polybios (10.7.5) Mago Barca'nın Herakles Sütunları civarında konuşlandığını aktarır. Polybios (10.12.2, 10.15.7, 10.18.2) ayrıca Yeni Kartaca'da Mago isimli başka bir garnizon komutanından bahseder.

⁴⁴ MÖ 209.

⁴⁵ Kartacalılar.

⁴⁶ Appianos, Mago Barca'nın Yeni Kartaca kuşatmasında öldüğünü düşündüğü için buradaki Mago'dan diğer Mago olarak bahsediyor. Bu kişi aslında Mago Barca'dır.

⁴⁷ Gaius Laelius, Scipio'nun yakın dostuydu. MÖ 190'da *consul* olmuştu.

⁴⁸ Yaklaşık 1850 metre.

⁴⁹ Polybios (11. 20. 8-9), Scipio'nun kırk beş bin piyade ve üç bin süvariye sahip olduğunu aktarır.

⁵⁰ Marcus Iunius Silanus, MÖ 212 yılında *praetor* olarak görev yapmış, MÖ 210'da Iberia'da Scipio'nun yanında bulunmuştu. Lucius Marcius Septimus *legatus* olarak görev yapıyordu.

⁵¹ Yaklaşık 1850 metre.

⁵² Tarraco.

⁵³ Lucius Cornelius Scipio, Scipio Africanus'un kardeşi.

⁵⁴ MÖ 209.

⁵⁵ MÖ 206.

⁵⁶ Mandonius ile birlikte Illergetes kabilesinin şefiydi.

⁵⁷ Sophoniba.

⁵⁸ MÖ 205.

⁵⁹ MÖ 204-201.

⁶⁰ MÖ 197.

⁶¹ Sempronius Tuditanus ve Marcus Helvius, MÖ 197 yılında *praetor* seçilmişlerdi. Sempronius Iberia'da öldürülünce yerine MÖ 196 yılında *praetor* seçilen Minucius Thermus geçti.

⁶² Marcus Portius Cato, MÖ 195 yılında *consul* olarak Iberia'ya gönderildi.

⁶³ MÖ 180-176.

⁶⁴ MÖ 182 yılında Iberia'ya gönderilen Quintus Fulvius Flaccus *consul* değil *praetor*du.

⁶⁵ Lat. sagum.

⁶⁶ Ünlü Gracchus kardeşlerin babası Tiberius Sempronius Gracchus, MÖ 180-178 yıllarında Iberia'da *praetor* olarak görev yaptı.

⁶⁷ MÖ 179.

⁶⁸ MÖ 154.

⁶⁹ Modern Zaragoza yakınlarında bulunan bir şehirdi.

⁷⁰ Yaklaşık 7,5 kilometre.

⁷¹ Fulvius Nobilior, Iberia'ya gönderildiğinde MÖ 153 yılı *consul*üydü.

⁷² MÖ 153.

⁷³ 23 Ağustos'ta tanrı Vulcanus onuruna düzenlenirdi.

⁷⁴ Numantia, Madrid'in yaklaşık 200 kilometre kuzeyinde yer alan modern Soria kasabası yakınlarında yer alıyordu.

⁷⁵ Yaklaşık 4,5 kilometre.

⁷⁶ Madrid ile Zaragoza arasında kalan modern Medinaceli şehri.

⁷⁷ MÖ 152.

⁷⁸ Marcus Claudius Marcellus, MÖ 166, 155 ve 152 yıllarında *consul* olarak görev yapmıştı.

⁷⁹ Haberci asası.

⁸⁰ 43. Bölüm.

⁸¹ Postumius Albinus ile birlikte MÖ 151 yılı *consuller*inden.

⁸² Cornelius Scipio Aemilianus, Scipio Africanus'un oğlu Cornelius Scipio'nun evlatlık oğluydu. MÖ 147 ve 134 yıllarında *consul* olmuştu.

⁸³ MÖ 151.

⁸⁴ Yaklaşık 900 metre.

⁸⁵ Modern Coca.

⁸⁶ Modern Villaneuva del Campo kasabası.

⁸⁷ Modern Palencia.

⁸⁸ Modern Duoro Nehri.

⁸⁹ MÖ 155.

⁹⁰ Lucius Calpurnius Piso, MÖ 154'te Iberia'da *praetor* olarak görevlendirilmişti. Manius Manilius ise bir önceki sene aynı göreve getirilmişti.

- ⁹¹ Atlantik.
- ⁹² MÖ 153.
- ⁹³ Lucius Mummius, MÖ 153 yılında Iberia'daki Roma *praetoru*.
- ⁹⁴ MÖ 152.
- ⁹⁵ Marcus Atilius Serranus, MÖ 152'de *praetor* olmuştu.
- ⁹⁶ MÖ 151 yılı *praetoru*.
- ⁹⁷ Yaklaşık 92 kilometre.
- ⁹⁸ MÖ 150.
- ⁹⁹ Gaius Vetilius, MÖ 147 yılı *praetoru*.
- ¹⁰⁰ Gaius Plautius Hypsaesus.
- ¹⁰¹ MÖ 146.
- ¹⁰² Kardeşi Cornelius Scipio Aemilianus ile birlikte Üçüncü Makedonya Savaşı'nda (MÖ 171-167) bulunmuştu. MÖ 149'da *praetor*, MÖ 145'te is *consul* olmuştu.
- ¹⁰³ MÖ 145.
- ¹⁰⁴ Scipio Aemilianus Kartaca'yı ele geçirmiş, Mummius ise Korinthos'u yağmalayarak Üçüncü Makedonya Savaşı'nı sona erdirmişti. (MÖ 146)
- ¹⁰⁵ MÖ 143.
- ¹⁰⁶ MÖ 148 yılında babası Massinissa ölünce tahta geçti.
- ¹⁰⁷ MÖ 141.
- ¹⁰⁸ MÖ 140.
- ¹⁰⁹ Sextus değil, Decimus Iunius Brutus Callaicus. MÖ 138 yılında *consul* seçildi ve bu tarihten 136'ya kadar Iberia'da kaldı.
- ¹¹⁰ Modern Limia Nehri.
- ¹¹¹ Modern Minho Nehri.
- ¹¹² MÖ 137.
- ¹¹³ Appianos, Saguntum ile Yeni Kartaca'yı karıştırmaya devam ediyor.
- ¹¹⁴ Quintus Caecilius Metellus Macedonicus, MÖ 143 *consullerinden*. Macedonicus unvanını, Makedonya'ya tahtında hak iddia eden Andriscus'u yenmesi (MÖ 148) üzerine almıştır.
- ¹¹⁵ MÖ 143.
- ¹¹⁶ Modern Montejo de Tiermes.
- ¹¹⁷ Duero ve Tera Nehirleri.
- ¹¹⁸ Bu nehir büyük ihtimalle Tera'dır. Pompeius, Numantia halkının içme suyu erişimini engellemeye çalışıyor.
- ¹¹⁹ MÖ 139 yılı *consullerinden*.
- ¹²⁰ Gaius Hostilius Mancinus, MÖ 137 yılında *consul* oldu.
- ¹²¹ İkinci Samnit Savaşları'nın belirleyici unsurlarından biri olan Caudine Çatalları (Lat. *Furculae Caudiane*) olayı MÖ 321 yılında gerçekleşmişti. Romalılar, bu olayın ardından Samnitlerle anlaşma yapılmasını destekleyenleri Samnitler'e teslim etmişlerdi.
- ¹²² MÖ 136 yılı *consullerinden*.
- ¹²³ MÖ 135 yılı *consullerinden*.
- ¹²⁴ Sicilya'da MÖ 135-132 yılları arasında Birinci Köle Savaşı cereyan etmişti. Ayrıca Thracia'da *praetor* Cosconius'un zafer kazandığı bir başka savaş vardı.
- ¹²⁵ Roma'da kendisini daha üst statüde olanlara emanet eden ve bu sayede bazı ayrıcalıklar kazanan özgür adamlar.

-
- ¹²⁶ Rutilius Rufus, MÖ 105 yılında *consul* olmuştu.
- ¹²⁷ Yaklaşık 4,5 kilometre.
- ¹²⁸ Yaklaşık 30 metre.
- ¹²⁹ Yaklaşık 9 kilometre.
- ¹³⁰ Yaklaşık 55 kilometre.
- ¹³¹ MÖ 133.
- ¹³² Pek çok yazar Numantialıların toplu intiharından bahseder.
- ¹³³ Numantialılarla.
- ¹³⁴ Cimbri halkı MÖ 113-101 yılları arasında Roma'nın kuzey sınırında büyük sıkıntılara neden olmuştu.
- ¹³⁵ MÖ 104-100.
- ¹³⁶ MÖ 98.
- ¹³⁷ Valerius Flaccus, MÖ 93 yılı *consullerinden*.
- ¹³⁸ MÖ 82.
- ¹³⁹ Caecilius Metellus Pius, MÖ 80 yılında *consul* seçilmiş, MÖ 79-71 yılları arasında Iberia'da valilik yapmıştı.
- ¹⁴⁰ MÖ 72.
- ¹⁴¹ MÖ 62.
- ¹⁴² MÖ 25.
- ¹⁴³ MÖ 229.
- ¹⁴⁴ MÖ 220.
- ¹⁴⁵ MÖ 219.
- ¹⁴⁶ MÖ 218.
- ¹⁴⁷ Po Nehri.
- ¹⁴⁸ Lucius Manlius Vulso ve Gaius Atilius Serranus, MÖ 218 yılında *praetor* olarak görev yapmışlardı.
- ¹⁴⁹ Bu çarpışma Ticinus Nehri yakınlarında gerçekleşmişti.
- ¹⁵⁰ Tiberius Sempronius Longus, MÖ 218 yılı *consullerinden*.
- ¹⁵¹ Yaklaşık 7,5 kilometre.
- ¹⁵² Aralık ayında.
- ¹⁵³ MÖ 217.
- ¹⁵⁴ Appianos'un sağ taraf olarak bahsettiği yer aslında Apeninlerin batısında kalan bölge.
- ¹⁵⁵ Adriyatik Denizi ile Akdeniz arasında kalan sular.
- ¹⁵⁶ Marcus Furius Camillus. MÖ 387'de Roma'yı işgal eden Keltleri şehirden kovmayı başarmış olan ünlü *dictator*.
- ¹⁵⁷ Roma yönetiminde çeşitli kademelerde görev yapan ve genellikle yıllık olarak seçilen üst düzey yetkilileri tanımlamak için kullanılan terim.
- ¹⁵⁸ Gaius Centenius.
- ¹⁵⁹ Trasimene Gölü.
- ¹⁶⁰ Quintus Fabius Maximus Verrucosus. MÖ 233-209 yılları arasında beş kez *consul* seçilen Maximus, Hannibal'a karşı meydan muhaberesine girmekten kaçındığı bir savaş taktiğini benimsedi ve bu nedenle daha sonra kendisine Cunctator (Geciktiren) unvanı verildi.
- ¹⁶¹ Modern Rimini.
- ¹⁶² Marcus Minucius Rufus, MÖ 221 yılında *consul* seçilmişti.

-
- ¹⁶³ Yaklaşık 1850 metre.
- ¹⁶⁴ Modern Ofanto Nehri.
- ¹⁶⁵ Lucius Aemilius Paullus ve Gaius Terentius Varro, MÖ 216 yılı *consulleri*.
- ¹⁶⁶ Terentius.
- ¹⁶⁷ Publius Sempronius Tuditanus, o dönem *tribunus militum* olarak görev yapmış, ardından MÖ 204'te *consul* seçilmişti.
- ¹⁶⁸ Publius Cornelius Scipio Africanus.
- ¹⁶⁹ Quintus Fabius Pictor, Roma'nın ilk tarih yazarı olarak kabul edilir.
- ¹⁷⁰ Marcus Claudius Marcellus. MÖ 216 yılında *praetor* olarak görev yapıyordu.
- ¹⁷¹ Publius Furius Philus.
- ¹⁷² Troia Savaşı'nın Akhalı kahramanlarından.
- ¹⁷³ Modern Arpi.
- ¹⁷⁴ MÖ 213.
- ¹⁷⁵ Koçbaşına benzer bir tür kuşatma makinesi.
- ¹⁷⁶ Tiberius Sempronius Gracchus, ünlü Gracchus kardeşlerin büyük amcasıydı. MÖ 215 ve 213 yıllarında *consul* seçilmişti.
- ¹⁷⁷ MÖ 212.
- ¹⁷⁸ Appianos isimleri hatalı veriyor. MÖ 212 yılında Quintus Fulvius Flaccus ve Appius Claudius Pulcher *consul* olarak görev yapmaktaydı.
- ¹⁷⁹ Yaklaşık 370 metre.
- ¹⁸⁰ MÖ 211.
- ¹⁸¹ Yaklaşık 6 kilometre.
- ¹⁸² Modern Aniene.
- ¹⁸³ Alba Longa.
- ¹⁸⁴ Fil sürücüler.
- ¹⁸⁵ MÖ 210.
- ¹⁸⁶ Quintus Fulvius Centumalus Maximus, MÖ 211 yılı *consullerinden*.
- ¹⁸⁷ Modern Ordona.
- ¹⁸⁸ MÖ 209.
- ¹⁸⁹ MÖ 208.
- ¹⁹⁰ Titus Quinctius Crispinus.
- ¹⁹¹ MÖ 207.
- ¹⁹² Marcus Livius Salinator ve Gaius Claudius Nero. MÖ 207 yılı *consulleri*.
- ¹⁹³ Modern Senigallia.
- ¹⁹⁴ Metauro Nehri.
- ¹⁹⁵ Publius Licinius Crassus ve Publius Cornelius Scipio (Africanus). MÖ 205 yılı *consulleri*.
- ¹⁹⁶ Yunanistan'daki Locris halklarının kurduğu koloni, İtalya'nın güney ucunda yer alıyordu.
- ¹⁹⁷ Lat. Proserpina.
- ¹⁹⁸ Decemviri.
- ¹⁹⁹ Megalesia Festivali. Roma'da nisan ayı başlarında kutlanırdı.
- ²⁰⁰ Modern Strongoli.
- ²⁰¹ MÖ 203.

ROMA TARİHİ

APPIANOS

Appianos, *Roma Tarihi* eserinin Iberia (Hispania) kitabında, Hannibal'ın İtalya'ya girene kadar Iberia'daki faaliyetlerini ve yarımadanın yerel halklarına ve haydut liderlerine karşı Roma'nın verdiği mücadeleleri aktarır. Romalıların MÖ 133 yılında bir Keltiberia şehri olan Numantia'yı uzun ve şiddetli bir kuşatmanın ardından ele geçirmesine kadar olan sürecin detaylı bir anlatımını verir. Hannibal kitabında ise Hannibal'ın Alpleri aşarak İtalya'ya girişini ve burada Roma ile girdiği mücadeleleri aktarır.

ISBN : 978-625-8393-04-0

9 786258 393040 >

65 ₺ (K.D.V.'den muaftır)

🏠 pinhanyayincilik.com
📘 [/pinhanyayincilik](https://www.facebook.com/pinhanyayincilik)
🐦 [/pinhankitap](https://twitter.com/pinhankitap)